

การพัฒนาวิถีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของนักศึกษาปริญญาตรี
ของมหาวิทยาลัยภาครัฐในจังหวัดปทุมธานี

THE DEVELOPMENT OF LIVING LIFE BASED ON SANGAHAVATTHU IV OF
UNDERGRADUATE STUDENTS IN GOVERNMENT
IN PATHUMTHANI PROVINCE

นางสาวปรียาพร โพธิผล

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

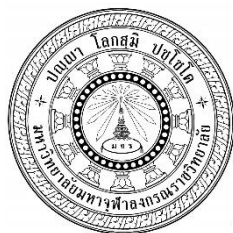
การพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของนักศึกษาปริญญาตรี
ของมหาวิทยาลัยภาครัฐในจังหวัดปทุมธานี

นางสาวปรียาพร โพธิผล

วิทยานิพนธ์เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

The Development of Living Life Based on Sanghavatthu IV of
Undergraduate Students in Government Universities
in Pathumthani Province

Miss Preeyaporn Phothiphon

A Thesis Submitted in partial Fulfillment of
the Requirements for The Degree of Master of Art
(Buddhist Educational Administration)

Graduate School

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Bangkok, Thailand

C.E. 2018

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาวิถีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของนักศึกษาปริญญาตรีของมหาวิทยาลัย ภาครัฐในจังหวัดปทุมธานี” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิโกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

(พระครูกิตติญาณวิสิฐ, ดร.)

ประธานกรรมการ

(รศ. ดร.วิชชุดา หุ่นวิไล)

กรรมการ

(ดร.บุญเชิด ชำนิศาสตร์)

กรรมการ

(พระมหาเผด็จ จิรกุล, ดร.)

กรรมการ

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ดร.บุญเชิด ชำนิศาสตร์

ประธานกรรมการ

พระมหาเผด็จ จิรกุล, ดร.

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(นางสาวปรียาพร โพธิพล)

- ชื่อวิทยานิพนธ์** : การพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของนักศึกษาปริญญาตรี ของมหาวิทยาลัยภาคีรัฐในจังหวัดปทุมธานี
- ผู้วิจัย** : นางสาวปรียาพร โพธิผล
- ปริญญา** : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พุทธบริหารการศึกษา)
- คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์**
- : ดร.บุญเชิด ชำนิศาสตร์ กศ.บ. (สุขศึกษา), ค.ม. (ปฐมวัย),
 - ปร.ด. (การบริหารการศึกษา)
 - : พระมหาเผด็จ จิรกุล, ดร., บช.บ. (การบัญชี), ศษ.ม. (การบริหารการศึกษา), พธ.ด (พุทธบริหารการศึกษา)
- วันที่สำเร็จการศึกษา** : ๑๙ มีนาคม ๒๕๖๒

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์คือ ๑) เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาวิธีการดำเนินชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยภาคีรัฐในจังหวัดปทุมธานี ๒) เพื่อศึกษาการพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของนักศึกษาปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยภาคีรัฐในจังหวัดปทุมธานี ๓) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของนักศึกษาปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยภาคีรัฐในจังหวัดปทุมธานีเป็นงานวิจัยแบบผสมผสานวิธี คือ การวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง ๓๗๔ คนวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย และการวิจัยเชิงคุณภาพประกอบด้วย ๑) การวิเคราะห์เอกสาร และ ๒) การสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ ๗ ท่านวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

๑. สภาพวิธีการดำเนินชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยภาคีรัฐในจังหวัดปทุมธานีโดยภาพรวมมีระดับความคิดเห็นในอยู่ในระดับมากทั้ง ๓ ด้าน ได้แก่ สังคมด้านตนเองและด้านการศึกษา

๒. การพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของนักศึกษาปริญญาตรี ของมหาวิทยาลัยภาคีรัฐในจังหวัดปทุมธานี เป็นการพัฒนานักศึกษาปริญญาตรีเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตมีความเป็นอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข โดยพัฒนาตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ประการ ประกอบด้วย

๒.๑ ทาน (โอบอ้อมอารี) การแบ่งปันเพื่อประโยชน์แก่คนอื่น ช่วยปลูกฝังให้เป็นคนที่ไม่เห็นแก่ตัว การให้ทานที่ให้เป็นบุญและทานที่ให้เป็นคุณ

๒.๒ ปิยาวจา (วจีไพเราะ) การพูดจาด้วยถ้อยคำไพเราะอ่อนหวาน จริงใจ ไม่พูดหยาบคายก้าวร้าว พูดในสิ่งที่ประโยชน์ เหมาะกับกาลเทศะ พูดดีต่อกัน

๒.๓ อัตถจริยา (สังเคราะห์ชุมชน) การทำตนให้เป็นประโยชน์ช่วยเหลือแก่ผู้อื่นที่อยู่ร่วมกันในสังคม

๒.๔ สมานัตตตา (วางตนพอดี) การวางตนให้เหมาะสมว่าตอนนี้เราอยู่ในฐานะใด โดยประพฤติตัวให้มีความเสมอต้นเสมอปลายวางตัวดีต่อกัน อันจะสามารถทำให้นักศึกษาเป็นที่รักและเป็นผู้ประพฤติตนตามหน้าที่นักศึกษาที่สมบูรณ์และเป็นผู้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมด้วยความสุขเพราะเป็นผู้ให้เกิดความสมัคสมานสามัคคีมีน้ำใจขึ้นทั้งในตนเอง ครอบครัว ชุมชน มหาวิทยาลัย สังคม และประเทศชาติ

๓. แนวทางการพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของนักศึกษาปริญญาตรี ของมหาวิทยาลัยภาคีรัฐในจังหวัดปทุมธานีประกอบด้วย ทาน (โอบอ้อมอารี) ปิยวาจา (วจีไพเราะ) อัตถจริยา (สังเคราะห์ชุมชน) และสมานัตตตา (วางตนพอดี) โดยมีการพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ประกอบด้วย

๓.๑ ด้านโอบอ้อมอารี (ทาน) การให้ การเสียสละ หรือการเอื้อเฟื้อแบ่งปันของตนเพื่อประโยชน์แก่บุคคลอื่น โดยมีกิจกรรมการพัฒนา คือ กิจกรรมร่วมพิธีถวายสังฆทานเป็นพระราชกุศล กิจกรรมธรรมศาสตร์แชร์เฟสตีวัล (Thammasat Sharing Festival) กิจกรรมธรรมศาสตร์ตักบาตรเพื่อพ่อ กิจกรรมการบริจาคเงินและสิ่งของช่วยเหลือผู้ประสบภัยประเทศเพื่อนบ้าน กิจกรรมตักบาตรข้าวสารอาหารแห้งช่วยเหลือผู้ประสบภัยภาคใต้

๓.๒ ด้านวจีไพเราะ (ปิยวาจา) คำพูดไพเราะ น่านิยมทุกถ้อยคำที่พูดแสดงถึงความรัก ความปรารถนาดี มีประโยชน์ต่อผู้ฟัง โดยมีกิจกรรมการพัฒนา คือ โครงการวิปัสสนากรรมฐานประจำปี กิจกรรมค่ายคุณธรรมรักษาศีล ๘ โครงการณรงค์ปฏิบัติบูชาสัมมาวาจา กิจกรรมค่ายสมาธิเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต กิจกรรมค่ายจัดระเบียบความคิดชีวิตเปลี่ยน

๓.๓ ด้านสังเคราะห์ชุมชน (อัตถจริยา) การทำตนให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นที่อยู่ร่วมกันในสังคม โดยมีกิจกรรมการพัฒนา คือ โครงการบำเพ็ญประโยชน์ค่ายอาสา สงเคราะห์น้ำใจด้านภัยหนาวโครงการจริยธรรมสัจจร่วมปลูกต้นไม้กับองค์การบริหารส่วนตำบล โครงการวันสำคัญของชาติ และวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา โครงการพัฒนาทำความสะอาดสถานที่สำคัญในวัด รอบๆวิทยาเขต เป็นการบำเพ็ญกุศลก่อนวันสำคัญของชาติและศาสนา กิจกรรมบัณฑิตอาสาสมัครให้บัณฑิตออกไปสู่ชุมชนและชนบท

๓.๔ ด้านวางตนพอดี (สมานัตตตา) การวางตนให้พอดีในหน้าที่ของตนอย่างเสมอต้นเสมอ โดยมีกิจกรรมการพัฒนา คือ กิจกรรมโครงการบายศรีสู่ขวัญต้อนรับน้องใหม่ จริยธรรมส่งเสริมให้พี่รหัสดูแลน้องรหัสในการใช้ชีวิตในรั้วมหาลัย กิจกรรมพิธีไหว้ครูทุกคณะ กิจกรรมแสดงตนเป็นพุทธมาฆกะ กิจกรรมธรรมศาสตร์ทำนาเพื่อเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้สัมผัสกับปัญหาและความทุกข์ยากของผู้อื่นกิจกรรมทำเพื่อพ่อในวันพ่อแห่งชาติ

Thesis Title : The Development of Living Life Based on Sangahavatthu IV Undergraduate Students in Government Universities in Pathumthani Province

Researcher : Miss Preeyaporn Phothiphon

Degree : Master of Arts (Buddhist Educational Administration)

Thesis Advisory Committee

: Dr.Booncherd Chumnisart, B.Ed. (Health Administration), M.Ed. (Early Childhood Education), Ph.D. (Educational Administration)

: Phramaha Padet Cirakulo, Dr., B.Acc. (Accountancy) M.Ed. (Education Administration), Ph.D. (Buddhist Educational Administration)

Date of Graduation : March 19, 2019

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study conditions and problems in living life of undergraduate students in government universities in Pathumthani province, 2) to study the development of living life based on the principles of Kindly Treatment of undergraduate students in government universities in Pathumthani province, and 3) to propose a guideline of the development of living life based on the Sangahavatthu IV of undergraduate students in government universities in Pathumthani province. The mixed research methods were used in the study. The quantitative data were collected by questionnaires from 374 samples and analyzed by mean and standard deviation. The qualitative data were obtained from documents and focus group discussions with 7 experts and then analyzed by content analysis.

The results of the study found that:

1. The state of living life of undergraduate students in government universities in Pathumthani province in 3 aspects; society, oneself, and study, was at a high level overall.
2. The development of living life based on the Sangahavatthu IV of undergraduate students consisted of;

- 2.1 Giving, to share, sacrifice, and devote for the benefits of the others,
- 2.2 Kindly speech, to speak politely, usefully, truly, and timely,
- 2.3 Useful conduct, to behave oneself for the benefits of community or society, and
- 2.4 Even and equal treatment, to behave oneself appropriate to their status.

3. The guideline of the development of living life based on the Sangahavatthu IV of undergraduate students in government universities in Pathumthani province consisted of 4 elements;

3.1 Giving, to share, to sacrifice and to participate in social activities such as religious activities, Thammasat Sharing Festival, making donation and charity, and giving assistance to disaster victims in the South,

3.2 Kindly speech, to speak politely, truly, usefully, and timely which was developed by annual meditation program, moral camp, The Right Speech campaign program, Meditation for life development program, and Change thinking, Change life program,

3.3 Useful conduct, to behave oneself for the benefits of others with development activities such as volunteer camp, Hospitality for Cold relief, mobile ethic program, afforest program, and other meritorious activities, and

3.4 Even and equal treatment, to behave oneself appropriate to their status with development activities, such as Freshy welcoming ceremony, registration enrolment brothers and sisters, Paying respect to teacher ceremony, Buddhist profess ceremony, and Thammasat rice field activity.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เรื่อง “การพัฒนาวิถีการดำเนินชีวิต ตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของนักศึกษาปริญญาตรี ของมหาวิทยาลัยภาคีรัฐในจังหวัดปทุมธานี” สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีก็เนื่องด้วยได้รับความเมตตาช่วยเหลือจากคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ คือ ดร.บุญเชิด ชำนิศาสตร์ ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และ พระมหาเผด็จ จิรกุลโล, ดร. กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษาแนะนำด้วยดีตลอดมา ตั้งแต่เริ่มต้นจนทำให้วิทยานิพนธ์สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ขอขอบคุณคณะกรรมการสอบป้องกันทุกรูปทุกท่านที่ได้สละเวลาตรวจสอบวิทยานิพนธ์ และให้ข้อเสนอแนะอันเป็นประโยชน์แก่ผู้วิจัยเป็นอย่างยิ่ง

ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มทุกท่านที่เมตตาให้คำชี้แนะอันเป็นข้อมูลสำคัญแก่การวิจัยครั้งนี้

ขอกราบขอบพระคุณคณะผู้บริหาร คณาจารย์ และเจ้าหน้าที่หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยทุกท่าน ที่ได้ให้ความช่วยเหลือทุกประการจนทำให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้ประสบความสำเร็จด้วยดี

คุณประโยชน์คุณงามความดีอันเกิดจากวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ ผู้วิจัยขอมอบบูชาเป็นกตเวทิตาคุณ แต่บิดามารดา ญาติมิตรสหายผู้เป็นที่รัก เพื่อนร่วมชั้นเรียนที่เป็นกำลังใจ และให้การสนับสนุนในการวิจัยทั้งหมด

นางสาวปรียาพร โพธิผล

๑๑ มีนาคม ๒๕๖๒

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ซ
สารบัญภาพ	ฅ
คำอธิบายสัญลักษณ์และอักษรย่อ	ญ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๔
๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย	๕
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๖
๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับ	๗
บทที่ ๒ แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๘
๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการใช้ชีวิตในมหาวิทยาลัย	๘
๒.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเยาวชน	๑๘
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับหลักสังคหวัตถุ ๔	๓๓
๒.๔ บริบทมหาวิทยาลัยภาครัฐในจังหวัดปทุมธานี	๔๔
๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๔๕
๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๕๘
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๕๙
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๕๙
๓.๒ ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	๖๑

๓.๓	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๖๒
๓.๔	การสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย	๖๒
๓.๕	การเก็บรวบรวมข้อมูล	๖๔
๓.๖	การวิเคราะห์ข้อมูล	๖๕

เรื่อง	หน้า
บทที่ ๔ ผลการวิจัย	๖๗
๔.๑ ผลการศึกษาสภาพวิถีและปัญหาการดำเนินชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยภาครัฐในจังหวัดปทุมธานี	๖๘
๔.๒ ผลการศึกษากการพัฒนาวิถีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของนักศึกษาปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยภาครัฐในจังหวัดปทุมธานี	๖๘
๔.๓ ผลการเสนอแนะแนวทางการพัฒนาวิถีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของนักศึกษาปริญญาตรี ของมหาวิทยาลัยภาครัฐในจังหวัดปทุมธานี	๖๙
๔.๕ องค์ความรู้จากการวิจัย	๘๑
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	๘๓
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๘๔
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๙๐
๕.๓ ข้อเสนอแนะในการวิจัย	๙๒
บรรณานุกรม	๙๐
ภาคผนวก	๙๘
ก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๑๐๑
ข รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิและหนังสือเชิญ	๑๑๖
ค ภาพการสัมภาษณ์	๑๓๑
ประวัติผู้วิจัย	๑๓๖

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๒.๑ จำนวนประชากรทั้งหมด	๕
๓.๒ จำนวนประชากรกลุ่มตัวอย่าง	๖๑
๔.๑ ค่าความถี่และค่าร้อยละของสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามเพศ	๖๘
๔.๒ ค่าความถี่และค่าร้อยละของสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามชั้นปีการศึกษา	๖๘
๔.๓ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพวิถีการดำเนินชีวิตของนักศึกษา ระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยภาครัฐในจังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวม	๖๙
๔.๔ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพวิถีการดำเนินชีวิตของนักศึกษา ระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยภาครัฐในจังหวัดปทุมธานี ด้านที่ ๑ ตนเอง	๗๐
๔.๕ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพวิถีการดำเนินชีวิตของนักศึกษา ระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยภาครัฐในจังหวัดปทุมธานี ด้านที่ ๒ การศึกษา	๗๑
๔.๖ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพวิถีการดำเนินชีวิตของนักศึกษา ระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยภาครัฐในจังหวัดปทุมธานี ด้านที่ ๓ สังคม	๗๒

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๕๘
๔.๔ องค์ความรู้จากการวิจัย	๘๑

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

(๑) การใช้อักษรย่อ

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ อ้างอิงจากพระไตรปิฎก ภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย การอ้างอิงใช้ระบบระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า หลังคำย่อคัมภีร์ ดังตัวอย่าง เช่น อง.ติก. (ไทย) ๒๐/๔๕๗/๑๔๖. หมายถึง อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต ภาษาไทย เล่ม ๒๐ ข้อ ๔๕๗ หน้า ๑๔๖ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๙

พระสุตตันตปิฎก

อง.จตุกก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ปญจก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปญจกนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย มหานิเทศ	(ภาษาไทย)
ขุ.ป. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ปฏิสัมภิทามรรค	(ภาษาไทย)

(๒) การระบุหมายเลขย่อภาษาไทย

การอ้างอิงพระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย ระบุชื่อคัมภีร์ และระบุ เล่ม/ข้อ/ หน้าตามลำดับ เช่น อง.ทุก.(ไทย) ๒๐/๔๐-๔๑/๓๑๘-๓๒๐. หมายถึง คัมภีร์พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทุกนิบาต ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่มที่ ๒๐ ข้อที่ ๔๐-๔๑ หน้า ๓๑๘-๓๒๐, อง.ติก. (ไทย) ๒๐/๔๑/๓๒๐. หมายถึง คัมภีร์พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่มที่ ๒๐ ข้อที่ ๔๑ หน้า ๓๒๐ เป็นต้น

(๓) การใช้อักษรย่อภาษาอังกฤษ

คำย่อ	คำเต็ม	ความหมาย
ibid.	ibiden	เรื่องเดียวกัน
op.cit.	opera citato	อ้างแล้ว
p.,pp.	page, pages	หน้า

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พื้นฐานวิถีชีวิตของนักศึกษาไทยในปัจจุบันนั้นมาจากการเลี้ยงดูในครอบครัวชนบทเป็นจำนวนมาก มีสภาพครอบครัวที่แตกแยก หย่าร้าง พ่อแม่แยกกันอยู่ รวมทั้งพ่อแม่ต้องเข้ามาทำมาหากินในเมืองใหญ่ จึงเติบโตมาด้วยการเลี้ยงดูของปู่ย่าตายายเพียงลำพัง เมื่อจบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาแล้ว ได้รับค่านิยมของการเข้ามาเรียนในเมือง ทำให้ต้องพลัดพรากจากครอบครัวและสิ่งแวดล้อมเดิม ๆ มาอยู่หอพัก ซึ่งการเรียนในระดับอุดมศึกษาก็มีความแตกต่างจากการเรียนมัธยมศึกษาเป็นอย่างมากได้รับอิสระในการเรียน มีระยะเวลาการเรียนที่สั้นลง สามารถเลือกเรียนหรือทำกิจกรรมในสิ่งที่ชอบหรือสนใจได้ด้วยตนเอง เหตุเพราะได้รับการเลี้ยงดูแบบการช้้นามากกว่าคิดสอนตนเอง เมื่อต้องย้ายถิ่นฐาน เข้ามาเรียนในเมืองจึงทำให้ขาดการคิดตัดสินใจด้วยตนเอง ขาดความมั่นใจ ส่งผลต่อสภาพจิตใจหลายอย่าง นักศึกษาจึงต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับสภาพสิ่งแวดล้อมมากขึ้น เช่น การเลือกคบเพื่อน การตัดสินใจ การวางแผนในการใช้ชีวิต เพราะนักศึกษาเป็นวัยที่พร้อมจะหันเหไปสู่ความสำเร็จและความล้มเหลวในอนาคตได้^๑

นักศึกษาในมหาวิทยาลัยที่มีอายุ ตั้งแต่ ๑๗-๒๒ ปี ซึ่งเป็นวัยที่กำลังเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ บุคคลในวัยนี้มักมีอารมณ์ อ่อนไหว ในขณะเดียวกันก็มีความกระตือรือร้นอยากรู้อยากเห็น อยากทดลองสิ่งแปลกใหม่ มีความคิดคำนึงค่อนข้างเพ้อฝัน และพร้อมที่จะยอมรับอุดมการณ์ ที่ตนเองเชื่อถือในทางจิตวิทยา วัยนี้ เป็นวัยที่นักศึกษากำลังแสวงหา เอกลักษณ์ (Identity) ของตนเองโดยเฉพาะนักศึกษาที่มีสติ ปัญญาสูงกว่านักศึกษาทั่วไป การปฏิบัติตัวของนักศึกษาเหล่านี้จึงมีลักษณะพิเศษ ไม่เป็นไปตามกฎ เกณฑ์ หรือระเบียบที่ของมหาวิทยาลัย และประเพณีของสังคม การที่มหาวิทยาลัยจะหวังให้นักศึกษาคอยฟังตามคำสั่ง ผู้ใหญ่ หรือให้ นักศึกษารู้จักยับยั้งชั่งใจ คือเช่น

^๑แพรวพรรณ โสมาศรี, “การศึกษาการใช้ชีวิตของนิสิตระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต การอุดมศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๖), หน้า ๑.

ผู้ใหญ่ ย่อมเป็นไปไม่ได้ การปฏิบัติของมหาลัษจะต้องสร้างความพอใจ ความพอดีกับสภาวะจิตใจของนักศึกษา เพื่อเปิดโอกาสให้ได้พัฒนาทางอารมณ์ และบุคลิกของตนอย่างสมบูรณ์ เพราะเป็นวัยที่พยายามค้นหาความต้องการที่แท้จริงบทบาทหน้าที่ ความสามารถแห่งตน เพื่อที่จะวางแผนชีวิตต่อไปในอนาคตถ้าระยะนี้เด็กประสบความสำเร็จในการหาเอกลักษณ์แห่งตน เด็กจะรับรู้บทบาทหน้าที่เติบโตเป็นผู้ใหญ่ ที่รู้จักความสามารถของตน รวมทั้งมีการวางแผนชีวิตที่เหมาะสมกับตน ในทางตรงกันข้าม ถ้าวัยรุ่นล้มเหลวในการหาเอกลักษณ์แห่งตน วัยรุ่นจะสับสนในบทบาทหน้าที่ และมีผลต่อการเติบโตในอนาคต การค้นหาตัวตน และการเข้าใจตนเองของวัยรุ่นในแง่มุมต่างๆ เช่น ความสนใจ รสนิยม ความถนัด ความชอบและไม่ชอบ ความสามารถที่แท้จริง การค้นหาตัวตนและการเข้าใจตัวเองของวัยรุ่นจึงเป็นเรื่องที่ยุ่ยากมิใช่น้อย แต่ภาพที่เราเห็นในปัจจุบันเด็กวัยรุ่นกำลังค้นหาตัวเอง หวั่นแรงต้องการความโดดเด่น รักสนุก รักใคร่กลุ่มเพื่อน จนนำวัตถุต่างๆ มาเสริมในการสร้างเอกลักษณ์พิเศษให้กับตนเอง เพื่อนำไปสู่การยอมรับในกลุ่มเพื่อน^๒

ในกลุ่มของนักศึกษาจะพบปัญหาต่างๆ เพิ่มขึ้นเนื่องจากสภาพเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว เช่น ปัญหาทางด้านอารมณ์ก้าวร้าว หนีออกจากบ้าน สำส่อนทางเพศ การเรียนต่ำลง หนี โรงเรียนทั้งที่เป็นเด็กตั้งใจเรียน เบื่อหน่าย ท้อแท้ แยกตัว ไม่คบหาสมาคมกับเพื่อนฝูงดังที่เคยปฏิบัติมา มีอาการทางกาย ปวดศีรษะ เจ็บหน้าอก ปวดท้องโดยไม่มีสาเหตุทางร่างกาย^๓ กล่าวได้ว่า ช่วงชีวิตที่เรียนในมหาวิทยาลัยเป็นชีวิตที่มีคุณค่ามากที่สุด นักศึกษาควรใช้ให้เกิดประโยชน์สูงแก่ตนเอง เพราะว่าในช่วงสี่ปีนี้เป็นเวลาเติมคนให้เต็มอุดมศึกษา คือการเรียนให้เต็มที่ นักศึกษาต้องใช้เวลาในมหาวิทยาลัยทั้งในและนอกห้องเรียนในการเรียน และพัฒนาตนเอง ในด้านคุณลักษณะ และความมั่นคง ทางอารมณ์ ดังนั้น การเรียนในระดับอุดมศึกษาต้องถือหลักแห่งความไม่ประมาทในชีวิต สติปัญญา เพียงใดหากแต่มีวิธีการใช้ชีวิตที่ประมาท มัวแต่สนุกสนานเพลิดเพลินมักพบความพลาดเสมอ ดังนั้นนักศึกษาจะต้องฝึกที่จะเรียนรู้กับสภาพชีวิตใหม่ ต้องเข้าใจว่ารูปแบบการเรียนในระดับมัธยมศึกษามีความแตกต่างจากระดับอุดมศึกษาอยู่หลายประการ เมื่อแรกเข้ามาศึกษาในมหาวิทยาลัยจึงเปรียบเสมือนโลกใบใหม่ที่กว้างขวางจนบางคนไม่

^๒ ทองเรียน อมรัชกุล, **การบริหารกิจการนิสิตทฤษฎีและแนวปฏิบัติ**, (กรุงเทพมหานคร: จงเจริญการพิมพ์, ๒๕๒๕), หน้า ๓๔.

^๓ เกษม วันฉนชัย, **เติมความฝันปัญญาชน, การศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร: ทวีการพิมพ์ , ๒๕๓๒), หน้า ๖๗.

ทราบว่าจะเริ่มต้นชีวิตอย่างไร สับสนไม่รู้จะเริ่มต้นอย่างไร ดังนั้นการบริหารจัดการตนเองให้เข้ากันได้กับสภาพแวดล้อมใหม่ ถือเป็นสิ่งสำคัญจำเป็นสำหรับนักศึกษาทุกคนอย่างยิ่ง^๔

การใช้ชีวิตของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะในระหว่างที่ทำการศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยนั้น นักศึกษาต้องเรียนรู้ที่จะใช้ชีวิตในด้านต่างๆ ให้เหมาะสม ไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษา ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และด้านการเข้าร่วมกิจกรรม หากนักศึกษาเรียนรู้ที่จะใช้ชีวิตในทางที่ถูกต้องเหมาะสม นักศึกษาก็สามารถที่จะพัฒนาศักยภาพของตนเองได้ดีเป็นบัณฑิตที่มีคุณภาพ แต่หากนักศึกษาใช้ชีวิตในทางที่ไม่เหมาะสม ก็จะก่อให้เกิดปัญหาตามมาคือรู้สึกเบื่อหน่ายต่อการเรียน ขาดความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย จนเป็นสาเหตุให้เรียนไม่จบตามระยะเวลาที่กำหนดหรืออาจลาออกกลางคันได้^๕ ดังนั้น ชีวิตนักศึกษานอกจากจะต้องปรับตัวเพื่อให้เข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่ๆ แล้วนั้น การใช้ชีวิตร่วมกันกับผู้อื่นก็เป็นสิ่งสำคัญ ก็ไม่ว่าจะเป็น อาจารย์ เพื่อน มีกิจกรรมที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายร่วมกันก็ต้องอาศัย การมีมนุษยสัมพันธ์และการเกื้อกูลกัน ซึ่งตรงกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา คือ หลักสังคหวัตถุ ๔^๖ อันเป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติ เพื่อก่อให้เกิดสุขในการอยู่ร่วมกันโดยยึดหลักการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน บนพื้นฐานของความปรารถนาดีที่มีต่อกัน เพื่อให้เกิดการเหนียวรั้งจิตใจผู้คนเข้าไว้ด้วยกัน ก่อให้เกิดความรักใคร่กลมเกลียว ความสมานสามัคคี ความร่วมมือร่วมใจ และสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีในการอยู่ร่วมกัน

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้ให้ความหมายของสังคหวัตถุว่าหมายถึง ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวใจบุคคลและประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี หลักสงเคราะห์ มี ๔ อย่างได้แก่

๑. ทาน การให้ คือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของตลอดถึงให้ความรู้และแนะนำสั่งสอน

๒. ปิยวาจา วาจาเป็นที่รัก วาจาพูดต็มน้ำใจ หรือวาจาซาบซึ้งใจ คือกล่าวคำสุภาพไพเราะอ่อนหวานสมานสามัคคี ให้เกิดไมตรีและความรักใคร่นับถือ ตลอดถึงคำแสดงประโยชน์ประกอบด้วย เหตุผล เป็นหลักฐานจูงใจให้นิยมยินดี

^๔ จีรวัฒน์ วีรังกร, **คัมภีร์ชีวิตนิสิตใหม่**, (กรุงเทพมหานคร: โกลบอล กราฟฟิค, ๒๕๔๕), หน้า ๑๔-๑๖.

^๕ แพรพรรณ โสมาศรี, “การศึกษาการใช้ชีวิตของนิสิตระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ”, **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, การอุดมศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๖), หน้า ๓.

^๖ ุรยละเอียดใน อัง. จตุกก. (ไทย) ๒๑/๓๔/๕๑.

๓. อรรถจริยา การประพุดิประโยชน์ คือ ขวนขวายช่วยเหลือกิจการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ตลอดถึงคำช่วยแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรม

๔. สมนัดตตา ความเสมอดันเสมอปลาย คือ ทำตนเสมอดันเสมอปลายปฏิบัติสม่ำเสมอในชนทั้งหลาย และเสมอในสุข ทุกข์ โดยร่วมรับรู้ร่วมแก้ไขตลอดถึงวางตนเหมาะสมแก่ฐานะภาวะบุคคล เหตุการณ์และสิ่งแวดล้อม ถูกต้องตามธรรมในแต่ละกรณี^๖

จากสภาพการณ์ดังกล่าวจะเห็นได้ว่าปัญหาที่เกิดขึ้นจากการใช้ชีวิตของนักศึกษาส่งผลต่อการเรียนรู้ การพัฒนาตนเอง การอยู่ร่วมกันในสังคม ซึ่งเป็นปัญหาหลัก ผู้วิจัยเห็นความสำคัญของการใช้ชีวิตของนักศึกษาในวัยนี้ให้เกิดประโยชน์และเพื่อให้ประสบความสำเร็จ จึงสนใจที่จะศึกษาวิจัยการพัฒนานิเวศการดำรงชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของนักศึกษาภาควิชาในจังหวัดปทุมธานี

๑.๒ ปัญหาที่ต้องการทราบ

ปัญหาที่ต้องการทราบในการวิจัยครั้งนี้ มีดังนี้

๑.๒.๑ สภาพและปัญหานิเวศการดำเนินชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยภาควิชาในจังหวัดปทุมธานี เป็นอย่างไร

๑.๒.๒ การพัฒนานิเวศการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของนักศึกษาปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยภาควิชาในจังหวัดปทุมธานี ควรเป็นอย่างไร

๑.๒.๓ แนวทางการพัฒนานิเวศการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของนักศึกษาปริญญาตรี ของมหาวิทยาลัยภาควิชาในจังหวัดปทุมธานี ควรเป็นอย่างไร

๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๓.๑ เพื่อศึกษาสภาพและปัญหานิเวศการดำเนินชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยภาควิชาในจังหวัดปทุมธานี

๑.๓.๒ เพื่อศึกษาการพัฒนานิเวศการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของนักศึกษาปริญญาตรี ของมหาวิทยาลัยภาควิชาในจังหวัดปทุมธานี

๑.๓.๓ เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนานิเวศการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของนักศึกษาปริญญาตรี ของมหาวิทยาลัยภาควิชาในจังหวัดปทุมธานี

^๖พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๒๕. (กรุงเทพมหานคร: ผลิตภัณ, ๒๕๔๘), หน้า ๑๔๓.

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี ซึ่งได้กำหนดขอบเขตด้านต่าง ๆ ไว้ดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตเนื้อหาเกี่ยวกับการพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของนักศึกษาปริญญาตรี ของมหาวิทยาลัยภาครัฐในจังหวัดปทุมธานี ประกอบด้วย ๑) สภาพและปัญหาวิธีการดำเนินชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ๒) หลักสังคหวัตถุ ๔ ๓) แนวทางการพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรต้น

๑.) สภาพและปัญหาวิธีการดำเนินชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ทั้งหมด ๓ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านตนเอง ๒) ด้านการศึกษา และ ๓) ด้านสังคม

๒.) หลักสังคหวัตถุ ๔ หลักธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวใจบุคคลและประสานหมู่ชนให้มีความสามัคคี มี ๔ ประการ ได้แก่ (๑) ทาน การให้ หมายถึง การมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่เพื่อนร่วมงาน (๒) ปิยวาจา วาจาเป็นที่รัก หมายถึง การพูดผูกใจคนด้วยคำพูดอ่อนหวาน (๓) อัตถจริยา การประพฤติประโยชน์ หมายถึง การแนะนำประโยชน์แก่ผู้อื่นว่ากิจนี้ควรกิจนี้ไม่ควร และ (๔) สมานัตตา ความมีตนเสมอ หมายถึง การวางตัวสม่ำเสมอไม่ถือตัว

ตัวแปรตาม ตัวแปรตามในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แนวทางการพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของนักศึกษาปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยภาครัฐในจังหวัดปทุมธานี

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๑. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต จังหวัดปทุมธานี จำนวน ๖,๘๖๕ คน และกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ นิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต จังหวัดปทุมธานี จำนวน ๓๗๔ คน

๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสนทนากลุ่ม ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการศึกษา การบริหารการศึกษา หรือ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ด้านหลักพุทธธรรม จำนวน ๕ รูป/คน ด้วยการเลือกเจาะจง (Purposive Selection)

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดพื้นที่ในการศึกษาขอบเขตด้านพื้นที่ ได้แก่ มหาวิทยาลัยภาคีรัฐในจังหวัดปทุมธานี คือ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์รังสิต ศูนย์รังสิต จังหวัดปทุมธานี

๑.๔.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลา

การวิจัยครั้งนี้ มีขอบเขตของระยะเวลาในการวิจัย คือ การศึกษาข้อมูลการวิจัย การจัดทำเครื่องมือ เก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล ตั้งแต่ กรกฎาคม ๒๕๖๑ - มีนาคม ๒๕๖๒

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

วิถีการดำเนินชีวิต หมายถึง คือ รูปแบบเฉพาะของกิจกรรมในแต่ละวันที่แสดงความเป็นคนนั้นๆ โดยที่วิถีการดำเนินชีวิตของแต่ละ บุคคลจะเป็นเอกลักษณ์ที่ไม่เหมือนใคร คนแต่ละคน จะเลือกทำในสิ่งที่แตกต่างจากคนอื่น ซึ่งก็อาจจะมีใครคนอื่น ทำในสิ่งเหล่านั้นเหมือนกันก็เป็นได้ จึงมีคนจำนวนหนึ่งที่มีวิถีการ ดำเนินชีวิตที่เหมือนกัน

นักศึกษาระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยภาคีรัฐในจังหวัดปทุมธานี หมายถึง นักศึกษาในระดับชั้นปีที่ ๑-๔ ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ศูนย์รังสิต

หลักสังคหวัตถุ ๔ หมายถึง เป็นหลักธรรมที่ใช้สำหรับเป็นศีลปะใน การครองใจคน เป็นเครื่องเหนี่ยวรั้งคน ให้คนรักใคร่นับถือและช่วยเหลือซึ่งกันและกันให้อยู่ ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข และบำเพ็ญการสงเคราะห์ คือ ปฏิบัติตามหลักการสงเคราะห์ หรือธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวใจและประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี ประกอบด้วย

๑. ทาน หมายถึง การเกื้อกูลกันด้วยการให้ การเสียสละ หรือ การเอื้อเพื่อแบ่งปันของๆ ตน เพื่อประโยชน์แก่บุคคลอื่น ไม่ตระหนี่ถี่เหนียว ไม่เป็นคนเห็นแก่ได้ฝ่ายเดียว

๒. ปิยวาจา หมายถึง การใช้วาจาประสานไมตรี การพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะ อ่อนหวาน พูดด้วยความจริงใจ ไม่พูดหยาบคายก้าวร้าว พูดในสิ่งที่ เป็นประโยชน์ และเหมาะสมกับกาลเทศะ

๓. อตถจริยา หมายถึง การร่วมสร้างสรรค์อุดมการณ์ การสงเคราะห์ทุกชนิด หรือการปฏิบัติในสิ่งที่ เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น

๔. สมานัตตตา หมายถึง การร่วมทุกข์ร่วมสุขในทุกคราว การเป็นผู้มีความสม่ำเสมอ หรือมีความประพฤติเสมอต้นเสมอปลาย

๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับ

๑.๖.๑ ได้ทราบสภาพและปัจจุบันปัญหาวิธีการดำเนินวิถีชีวิตของนักศึกษาปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยภาคีรัฐในจังหวัดปทุมธานี

๑.๖.๒ ได้การพัฒनावิถีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของนักศึกษาปริญญาตรี ของมหาวิทยาลัยภาคีรัฐในจังหวัดปทุมธานี

๑.๖.๓ ได้แนวทางการพัฒनावิถีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของนักศึกษาปริญญาตรี ของมหาวิทยาลัยภาคีรัฐในจังหวัดปทุมธานี

๑.๖.๔ นักศึกษาสามารถนำผลการวิจัยไปปรับใช้เพื่อให้วิถีชีวิตดำเนินไปอย่างมีความสุขในสังคม

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสาร ข้อเขียน ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย โดยได้จัดแบ่งเนื้อหาสาระที่นำเสนอต่อไปนี้

- ๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการใช้ชีวิตในมหาวิทยาลัย
- ๒.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม
- ๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับหลักสังคหวัตถุ ๔
- ๒.๔ บริบทของมหาวิทยาลัยภาคีรัฐในจังหวัดปทุมธานี
- ๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการใช้ชีวิตในมหาวิทยาลัย

๒.๑.๑ ความหมายของการใช้ชีวิต

ชีวิต คือ ธรรมชาติ ศิลปะการใช้ชีวิต คือ การเรียนรู้ที่จะอยู่กับธรรมชาติอย่างมีความสุข ในธรรมชาติไม่เคยสร้างสิ่งใดให้มีความสมบูรณ์โดยตัวเอง แต่สิ่งต่าง ๆ ต้องพึ่งพาอาศัยกันตามธรรมชาติ จึงรวมกันเป็นความสมบูรณ์ ในความหมายของความสมบูรณ์ไม่ได้หมายความว่าถึงการมีพร้อมในทุกๆ สิ่ง ความสมบูรณ์ทางใจกัน ความสมบูรณ์ในชีวิตไม่ได้หมายความว่าถึงการมีเงินทองมากมาย มีความสำเร็จในชีวิตในหน้าที่การงาน มีครอบครัวที่อบอุ่น หรืออะไรก็ตามแต่ที่เราคิดเอาเองว่าถ้ามีแล้วเราจะมีความสุข คงไม่แปลกหากเราได้ในสิ่งที่หวังแล้วจะมีความสุข แต่จะแปลกไหมหากการที่เราไม่ได้เป็นในสิ่งที่หวังแล้วเราจะมีสุขได้เช่นกัน นี่แหละธรรมชาติ ตัวเราที่ทุกข์เพราะเราพยายามฝืนธรรมชาติของตัวเอง ไม่ว่าจะอะไรก็ตามที่เข้ามากระทบใจเราย่อมรู้สึก แต่พอรู้สึกแล้วเราทำได้เพียงแคร์รับรู้ แล้วก็ต้องปล่อยมันผ่านไปตามธรรมชาติของมัน ความสุขอาจไม่ได้หมายถึงการไขว่คว้าหาในสิ่งที่ยังมาไม่ถึง แต่ความสุขมันคือ ตอนนี้ ขณะนี้ และเข้าใจในธรรมชาติของสิ่งที่เรานั่งอยู่ รู้จักธรรมชาติของตัวเอง ปกป้องชีวิตให้ถูกวิธี หากอะไรไม่เป็นอย่างใจก็ปล่อยมันไปตามธรรมชาติของมัน หากอะไรที่มันได้อย่างใจก็รับความสุขจากมันให้เต็มที่ก่อนที่มันจะจากเราไปตามธรรมชาติของมันเช่นกัน ความปกติของชีวิตเราส่งเกตได้จากลมหายใจ เพราะมันเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงการมีชีวิต ถ้าลมหายใจดี ความรู้สึกต่อสิ่งต่าง ๆ ก็จะดีไปหมดตามธรรมชาติของมัน เข้าใจธรรมชาติของตัวเองก่อน แล้วคุณจะรู้ว่าคุณไม่ต้องไปจัดการอะไรเลย เพราะธรรมชาติสามารถจัดการตัวเองได้อย่างสมดุลที่สุด คนทุกคนได้รับพรข้อหนึ่งจากธรรมชาติมาเหมือนกัน คือ การมีอิสระในการใช้ชีวิต หากเราเข้าใจธรรมชาติของตัวเองแล้ว เราค่อยเรียนรู้ธรรมชาติของทุกสิ่งที่อยู่รอบตัวเรา ทุกคำถามจะมีคำตอบเสมอ และทุกคำตอบตัวคุณเท่านั้นที่จะเป็นคำตอบ หากตอนนี้ยังมีลมหายใจอยู่ ก็แสดงว่าธรรมชาติยังให้ออกัสเราอยู่ อยากทำอะไรที่มีความสุขให้รีบทำ ก่อนที่

ธรรมชาติจะคืนความตายให้กับเรา เพราะสูงสุดของชีวิตนี้ คือ ความตาย แม้แต่พุทธองค์ก็ไม่สามารถหลีกเลี่ยงความตายได้เช่นกัน^๑

๒.๑.๒ แนวคิดการใช้ชีวิตภายในมหาวิทยาลัยของนิสิต

ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ กล่าวว่า การศึกษาระดับอุดมศึกษาเป็นการศึกษาในระดับที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะช่วงของการศึกษาจะครอบคลุมตั้งแต่เริ่มต้นเป็นผู้ใหญ่ และช่วงของการพัฒนาการเป็นผู้ใหญ่จนถึงช่วงที่เป็น ผู้ใหญ่อย่างเต็มที่ บุคคลในวัยนี้มักจะมีอารมณ์อ่อนไหว ในขณะเดียวกันก็มีความกระตือรือร้น อยากรู้ อยากเห็น อยากทดลองสิ่งแปลกใหม่มีความคิดคำนึงค่อนข้างเพื่อฝันและพร้อมที่จะยอมรับอุดมการณ์ที่ตนเชื่อถือ ในทางจิตวิทยาบุคคลในวัยนี้เป็นวัยที่กำลังแสวงหาเอกลักษณ์ (Identity) ของตนเอง โดยเฉพาะนิสิตที่เข้ามาศึกษาในมหาวิทยาลัยนั้นมีความแตกต่างกัน ดังนั้นหากอาจารย์ผู้สอนและผู้บริหารมหาวิทยาลัยมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับตัวของนิสิต ข้อมูลดังกล่าวจะเป็นประโยชน์โดยตรงต่อประสิทธิภาพและคุณภาพของการเรียนการสอน^๒

วีระ สมบูรณ์ อุดุลพัฒนศิริ กล่าวถึงประสบการณ์และชีวิตการเป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ของตนเองว่าในช่วงแรกของการเป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยได้พยายามเข้าชั้นเรียนทุกชั่วโมง ทุกวิชา ต่อมาก็จะเข้าห้องเรียนเป็นครั้งคราว ทั้งนี้เพราะอาจารย์พูดจ่าประเด็นไม่ได้ในที่สุดจึงเลิกเข้าชั้นเรียนไป นอกจากการเข้าชั้นเรียนก็อยู่ในห้องสมุดและเข้าร่วมกิจกรรมโดยใช้เวลาส่วนมากอยู่ที่ชุมนุมพุทธศาสตร์ ภายหลัง ๖ ตุลาคม กิจกรรมนักศึกษาซบเซาลง แต่ความคิดหลัก ๆ ยังถูกส่งต่อ ๆ มา และได้พยายามรื้อฟื้นในรูปกลุ่มกิจกรรมองค์กรนักศึกษา โดยตนเองทำหน้าที่สารณียากรของวารสารปาจารย์สาร จนกระทั่งปีที่ ๓ ได้ลาออกจากหน้าที่สารณียากร และใช้ ชีวิตในการอ่านหนังสือ พบปะผู้อื่นโดยการนั่งเล่นหมากรุก เล่นไพ่กับเพื่อนๆ ที่ริมน้ำ หรือไปสนทนากับกลุ่มเพื่อนต่างๆ นอกจากนั้นก็ช่วยทำงานชุมนุมอื่นๆ ซึ่งจะมีเพื่อนเป็นผู้ชักชวนเข้าร่วมกิจกรรมนั้น ๆ^๓

มัลลวีร์ อุดุลพัฒนศิริ ได้เสนอแนวทางในการดำเนินชีวิตในมหาวิทยาลัยขอนแก่นสำหรับนักศึกษา ดังนี้

๑. การรู้จักตนเอง นักศึกษาควรสำรวจ และทำความเข้าใจให้ได้ว่าตนเป็นใคร มีความสามารถอะไร อย่างไร มากน้อยเพียงใด ซึ่งจะช่วยให้ปรับตัวได้เหมาะสม การไม่รู้จักรู้หรือเข้าใจ

^๑เพาพะงา จิตต์สวาสดี, “ปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้ชีวิตในมหาวิทยาลัยของนิสิตหลักสูตรการศึกษาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา (หลักสูตร ๕ ปี) คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เขตวัฒนา กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๓), หน้า ๑๑.

^๒ไพฑูรย์ สีนลารัตน์, การพัฒนาการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๔), หน้า ๓๙.

^๓วีระ สมบูรณ์ อุดุลพัฒนศิริ, มิติแห่งความคิดคำนึง, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโกลดคิมทอง, ๒๕๓๑).

ตนเองดีพอ อาจตั้งความหวังในชีวิตไว้สูงเกินไป เมื่อไม่ประสบผลสำเร็จ อาจทำให้เกิดความเครียด สับสนวุ่นวาย ท้อใจ หดหู่ แต่หากตั้งระดับความมุ่งหวังในชีวิตต่ำกว่าความสามารถของตน อาจทำให้ตนเองและผู้อื่นเสียโอกาสที่จะได้รับประโยชน์บางอย่างได้ วิธีรู้จักตนเองง่ายๆ ได้แก่ การประเมินตนเองจากกิจกรรมที่มีส่วนรับผิดชอบ หรือยอมรับคำติชมจากคนใกล้ชิด พร้อมนำคำวิจารณ์มาพิจารณาอย่างรอบคอบ พยายามแก้ไขสิ่งที่บกพร่อง

๒. การเรียนในมหาวิทยาลัย ประกอบด้วย การฟังคำบรรยาย การอ่านตำรา วารสารวิชาการ การทดลอง การเขียนรายงาน การทำการบ้าน การอภิปรายกลุ่มย่อย ฯลฯ เนื่องจากเป็นระบบการ เรียนแบบใหม่ ซึ่งอาจทำให้นักศึกษาประสบความยุ่งยาก เนื่องจากไม่เคยชิน รายละเอียดที่จะกล่าว ต่อไปนี้เป็นวิธีเรียนที่นักศึกษาส่วนมากประสบปัญหา ได้แก่

๒.๑ การฟังและจดคำบรรยาย นักศึกษาบางส่วนไม่เห็นความสำคัญ คิดว่าสามารถอ่าน เองภายหลังได้ แต่ตามความเป็นจริงแล้วการบรรยายคือ เนื้อหาสำคัญหรือหัวใจของวิชานั้น ที่อาจารย์ได้สรุป ดังนั้น นักศึกษาจึงควรเข้าฟังการบรรยาย เพราะการจดคำบรรยายจะช่วยเตือนความจำได้เป็นอย่างดี ซึ่งข้อเสนอแนะในการฟังบรรยาย ได้แก่ ทบทวนเรื่องเดิม เพื่อเป็นการเตรียมการเรียนในครั้งต่อไป เลือกที่นั่งที่สามารถเห็นอาจารย์ผู้สอนและกระดานดำได้ชัดเจน ตั้งใจฟังคำบรรยาย โดยพยายามคิดและทำความเข้าใจตามไปด้วย จับประเด็นสำคัญๆ ที่เป็นเรื่องราวต่อเนื่องให้ได้ด้วยลายมือที่อ่านออกง่าย จัดเป็นโครงเรื่องย่อ และแยกเป็นหัวข้อย่อยๆ ไว้เพื่อให้สามารถจดท้นและอ่านทบทวนได้ง่าย

๒.๒ นักศึกษาควรอ่านตำราหรือเอกสารทางวิชาการ เพื่อให้เข้าใจเนื้อหาเพิ่มมากขึ้น การอ่านที่มีประสิทธิภาพ นักศึกษาควรปฏิบัติโดยการอ่านคร่าวๆ ทั้งเล่ม อ่านให้จบเป็นบทๆ และ ทำความเข้าใจเนื้อหาพร้อมจับใจความสำคัญ และทำโน้ตย่อ

๓. การแบ่งเวลา วิธีการเรียนให้เกิดผลดี นักศึกษาควรทำตารางดูหนังสือหรือทำรายงานด้วยตนเอง เพราะการเรียนในมหาวิทยาลัยต้องใช้เวลามากในการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง และมีการทบทวน และเมื่อจัดตารางไว้แล้ว ต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ ซึ่งในระยะแรกอาจจะรู้สึกยุ่งยากและต้องใช้กำลังใจมาก

๔. การเข้าร่วมกิจกรรม มหาวิทยาลัยจัดกิจกรรมต่างๆ ให้นักศึกษาไว้มากมายไม่ว่าจะเป็น กิจกรรมเพื่อเสริมสร้างประสบการณ์ทางวิชาการ ซึ่งเสริมพละการศึกษามัธยม ปริญญาคุณธรรมและพัฒนาบุคลิกภาพที่ดี นักศึกษาควรเข้าร่วมกิจกรรมให้มากเพื่อมิตรภาพ เรียนรู้การทำงานร่วมกับผู้อื่น การเสียสละเพื่อส่วนรวม และความรักใคร่สามัคคีในหมู่คณะอย่างไรก็ตาม นักศึกษาควรใช้สติปัญญาในการเลือกเข้าร่วมกิจกรรมที่มีคุณค่าต่อตนเองและส่วนรวม รู้จักแบ่งเวลาเพื่อไม่ให้ส่งผลกระทบต่อ การเรียนได้

๕. การคบเพื่อน ชีวิตในมหาวิทยาลัย เพื่อนมีความสำคัญมาก โดยเฉพาะนักศึกษาที่ห่างไกลจากครอบครัว จำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยกันทั้งในด้านการเรียน และในชีวิตประจำวัน การสร้างความสัมพันธ์กับเพื่อนที่กระทำได้ง่ายคือ ยิ้มแย้มแจ่มใส รับฟังความคิดเห็นของเพื่อน มีความเอาใจใส่จริงใจ มีความปรารถนาดีต่อเพื่อน

๖. การอยู่ร่วมกันในหอพัก นักศึกษาควรปรับตัวให้อยู่ในหอพักได้อย่างเป็นสุข โดยไม่สร้างปัญหาหรือความรำคาญให้เพื่อนร่วมห้องและเพื่อนร่วมหอ เช่น เคารพและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์อย่างเคร่งครัด มีความอดทน รู้จักเกรงใจผู้อื่น รักษาความสะอาดภายในหอพัก หากมีปัญหาควรปรึกษาหารือ และหาแนวทางช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นต้น

๗. อาหารการกิน นักศึกษาควรพยายามฝึกตนเองให้เป็นคนกินง่าย อยู่ง่ายแต่สะอาด และ ประหยัด การกินอยู่ง่ายเป็นสิ่งที่ช่วยให้สามารถปรับตัวเข้ากับเพื่อนและสภาพแวดล้อมได้ ง่าย การปรับตัวอาจเป็นไปตามธรรมชาติ หรืออาจได้รับความช่วยเหลือแนะนำจากครู อาจารย์ เพื่อ จัดความไม่สอดคล้องกันระหว่างวุฒิภาวะกับการเป็นปัญญาชนจากเอกสารดังกล่าวข้างต้น พอจะสรุปสภาพชีวิตของนิสิตในมหาวิทยาลัยได้ว่าการใช้ชีวิต ของนิสิตในมหาวิทยาลัยนั้นไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะในห้องเรียนเท่านั้น แต่นิสิตยังได้เรียนรู้ ประสบการณ์ชีวิตจากนอกห้องเรียนอีกด้วย ทั้งนี้ เพราะการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ให้ความอิสระ แก่นิสิตอย่างมากในการเลือกดำเนินชีวิต ซึ่งนิสิตในแต่ละชั้นปีจะมีกิจกรรมและการใช้ชีวิตที่แตกต่าง กันไป^๔

๒.๑.๓ แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้ชีวิตในมหาวิทยาลัย

๑. แนวคิดเกี่ยวกับบุคลิกภาพ

๑) ความหมายและความสำคัญของบุคลิกภาพ

นักจิตวิทยาและนักวิชาการให้ความหมายความหมายและความสำคัญเกี่ยวกับบุคลิกภาพไว้หลายทัศนะด้วยกัน เช่น บุคลิกภาพ หมายถึง ส่วนต่าง ๆ ของบุคคลที่รวมกันแล้วทำให้บุคคลนั้น แตกต่างบุคคลอื่น ส่วนต่าง ๆ นั้น ได้แก่ อุปนิสัย นิสัยใจคอ ความสนใจ ทัศนคติ วิธีการปรับตัว โครงสร้างของร่างกาย ซึ่งส่วนต่าง ๆ เหล่านี้จัดเป็นลักษณะที่สำคัญของแต่ละบุคคล^๕ บุคลิกภาพ หมายถึง ลักษณะนิสัยที่รวมเป็นแบบฉบับเฉพาะตัวของ แต่ละบุคคลและเป็นสิ่งที่ทำให้เห็นความแตกต่างระหว่างบุคคลซึ่งพิจารณาได้จากรูปแบบพฤติกรรม ของบุคคลนั้น^๖

๒) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบุคลิกภาพ

สายสุรี จุติกุล กล่าวว่า ประสบการณ์ที่เกิดจากการเรียนรู้ ทางสังคมและส่งผลต่อบุคลิกภาพนั้น แบ่งออกเป็น ๒ ลักษณะ คือ

๑. ประสบการณ์ร่วมทางวัฒนธรรม เป็นประสบการณ์ที่บุคคลได้รับเหมือนกัน หรือต่างกัน มีผลให้บุคคลมีบุคลิกภาพที่แตกต่างกันตามความเชื่อ ทัศนคติ ค่านิยม ประเพณี และคำสอนของสังคมนั้น ๆ

^๔มัลลวีร์ อุดุลฉันทศิริ, *ชีวิตในมหาวิทยาลัย*, (ศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๓๓), หน้า ๖๐ – ๖๖.

^๕สายสุรี จุติกุล, *จิตวิทยาในเอกสารประกอบการสอนวิชาจิตวิทยา*, (กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๑).

^๖เชิดศักดิ์ โฆวาสินธุ์, *การวัดทัศนคติและบุคลิกภาพ*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๒๐).

๒. ประสบการณ์เฉพาะตัวเป็นอิทธิพลที่ได้รับจากการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา ผู้ปกครองที่แตกต่างกัน มีผลให้แต่ละคนได้รับการหล่อหลอมบุคลิกภาพไม่เหมือนกัน ผู้ที่ได้รับการเลี้ยงดูที่เหมาะสม ได้รับความรัก เอาใจใส่ดูแล ให้กำลังใจ ก็จะพัฒนาบุคลิกภาพไปในทิศทางที่เหมาะสม มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีเหตุผลและมองโลกในแง่ดี ในขณะที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลยหรือเข้มงวด จะมีบุคลิกภาพไปในทิศทางตรงกันข้าม มีความก้าวร้าว ไม่ไว้วางใจคน หวาดระแวง และมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อสังคม^๗

ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ กล่าวว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบุคลิกภาพ ประกอบด้วย พันธุกรรม สิ่งแวดล้อม และช่วงเวลาในชีวิตของบุคคล กล่าวคือ

๑. พันธุกรรม สิ่งถ่ายทอดทางพันธุกรรม ส่วนมากเป็นลักษณะทางกาย เช่น ความ สูง ต่ำ ลักษณะเส้นผม สีของผิว ชนิดของโลหิต โรคภัยไข้เจ็บบางชนิด และข้อบกพร่องทางร่างกาย บางชนิด เช่น ตาบอดสี ศีรษะล้าน นิ้วเกิน มือติดกัน ฯลฯ ซึ่งลักษณะทางกายเหล่านี้เป็นอิทธิพลของ พันธุกรรมที่มีต่อบุคลิกภาพของแต่ละบุคคลทั้งสิ้น

๒. สิ่งแวดล้อม มีอิทธิพลต่อการพัฒนาการของมนุษย์ทั้งพัฒนาการทางกายทางจิตและบุคลิกภาพ คือ บุคคลอื่น ๆ รอบตัวเรา ครอบครัว กลุ่มคน และวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ที่เป็นมนุษย์คนอื่น ๆ นี้ จะมีอิทธิพลอย่างมากต่อการพัฒนาทางบุคลิกภาพ ทัศนคติ และพฤติกรรมทางสังคมมนุษย์

๓. ช่วงเวลาในชีวิตของบุคคล แสดงถึง ระดับพัฒนาการทางร่างกายและจิตใจ อันเกิดจากอิทธิพลร่วมระหว่างพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อม ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และแม้ระยะสำคัญของพัฒนาการของมนุษย์ส่วนมากจะอยู่ในช่วงเด็กเป็นส่วนมาก^๘

ฉลอง ภิรมย์รัตน์^๙ กล่าวว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบุคลิกภาพมี ๒ ปัจจัย ใหญ่ ๆ คือ

๑. องค์ประกอบด้านพันธุกรรม เป็นการถ่ายทอดยีนส์จากพ่อ แม่ หรือ บรรพบุรุษไปสู่ลูกหลานได้แก่ ลักษณะทางด้านรูปร่าง หน้าตา ท่าทาง ผิวพรรณ อารมณ์ ตลอดจนระบบประสาทและเลือด เป็นลักษณะที่ติดตัวมาแต่เกิด

๒. องค์ประกอบทางด้านสิ่งแวดล้อม ทั้งที่เป็นธรรมชาติ และสภาพวัฒนธรรม ประเพณี กฎเกณฑ์ ระเบียบต่าง ๆ ในสังคมที่บุคคลเกี่ยวข้องอยู่ เป็นผลให้เกิดการเรียนรู้ และ ปรับตัวให้สมกับสภาพแวดล้อมนั้น ๆ ได้แก่ ลมฟ้าอากาศ ที่อยู่อาศัย อาหาร ตลอดจนคนที่อยู่ ใกล้ชิดองค์ประกอบด้านสิ่งแวดล้อมนี้มีผลให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน ส่งผลให้บุคลิกภาพ ของคนแตกต่างกัน

๓) ประเภทของบุคลิกภาพ

Farmer Richard E. ได้แบ่งบุคลิกภาพของคนตามลักษณะพฤติกรรมที่แสดงออก โดยแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ บุคลิกภาพแบบเอ และบุคลิกภาพแบบบี รายละเอียดของบุคลิกภาพทั้ง ๒ มีดังนี้

^๗กาญจนา คำสุวรรณ, **จิตวิทยาเบื้องต้น**, (กรุงเทพมหานคร: ทวีการพิมพ์, ๒๕๒๔).

^๘ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์, **สุขภาพจิตเบื้องต้น**, (กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตการพิมพ์ , ๒๕๓๐).

^๙ฉลอง ภิรมย์รัตน์, **จิตวิทยาสังคม**, (กรุงเทพมหานคร: ประจักษ์การพิมพ์, ๒๕๓๑).

๑. บุคลิกภาพแบบ เอ (Type A Personality) เป็นบุคลิกภาพของบุคคลที่มีพฤติกรรม oggia'lili

๑.๑ มีความทะเยอทะยาน (Intense Ambition) เป็นบุคคลที่มีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่อยากจะประสบความสำเร็จ

๑.๒ ชอบแข่งขัน (Competitive Drive) เป็นบุคคลที่ชอบต่อสู้แข่งขันกับผู้อื่นเพื่อให้ ตนเองได้ดีกว่าคนอื่น

๑.๓ แข่งขันกับเวลา (Time Urgency) เป็นบุคคลที่กระทำสิ่งต่าง ๆ อย่างเร่งด่วนใช้เวลาให้เกิดประโยชน์มากที่สุด ทำงานตามแผนเวลา

๑.๔ สร้างศัตรู (Hostility) เป็นบุคคลที่ยึดตนเองเป็นที่ตั้ง ชอบแสดงออกนอกทางข่มผู้อื่นอาฆาตแค้น และขาดความเห็นใจผู้อื่น

๑.๕ ออดทนต่ำ (Impatient) เป็นบุคคลที่มีความอดทนต่ำต่อการรอคอยและอดทนต่ำต่อสภาพแวดล้อมทางกาย หนีไม่กับความเฉื่อย

๑.๖ มีความก้าวร้าว (Aggressiveness) เป็นบุคคลที่นิยมใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหาความขัดข้องใจ แบ่งเป็นความก้าวร้าวทางวาจา และความก้าวร้าวทางร่างกาย

๒. บุคลิกภาพแบบ บี (Type B Personality) เป็นบุคลิกภาพที่มีลักษณะตรงกันข้ามกับบุคลิกภาพแบบ เอ ซึ่งเป็นบุคคลที่ไม่ทะเยอทะยาน ไม่มุ่งเอาชนะ มีความสงบเสงี่ยม ทำงานไปพักผ่อนไป ไม่รีบร้อน^{๑๐}

๒. แนวคิดเกี่ยวกับฐานะทางเศรษฐกิจของผู้ปกครอง

ลีปบนนท์ เกตุทัต กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงของไทยที่เน้นการก้าวไปสู่ ประเทศอุตสาหกรรมใหม่ เด็กและเยาวชนเป็นประเด็นที่ควรสนใจในสถานการณ์ของสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงจะมีผลเอื้ออำนวย หรือขัดต่อการเตรียมพร้อมให้เด็กเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่อย่างไรบ้าง โดยเฉพาะการพัฒนาความรู้สึกรักคิดของเยาวชน ซึ่งเสนอเป็นภาพลักษณ์ได้ ๓ กลุ่มคือ

๑. เด็กที่มาจากครอบครัวฐานะปานกลางขึ้นไป เป็นกลุ่มที่มีโอกาสทางสังคมและได้เปรียบ กว่ากลุ่มอื่น เนื่องจากมีสภาพทางเศรษฐกิจและครอบครัวอยู่ในฐานะที่ไม่แร้นแค้นอึดอัดและอาศัย อยู่ในเมืองใหญ่ในเขตเมืองหลวงที่มีความเจริญก้าวหน้า เด็กหญิงมีโอกาสเท่าเด็กชาย หากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีมาก ความต้องการเชิงวัตถุได้รับการตอบสนองอย่างเพียงพอหรืออาจมากเกินไปเกินความต้องการ แต่ขาดความอบอุ่นทางจิตใจเนื่องจากพ่อแม่ไม่มีเวลาเอาใจใส่ การศึกษาทางจิตวิทยากล่าวว่า เด็กเหล่านี้จะมีแนวโน้มที่จะดิ้นรนให้ได้รับการเอาใจใส่ในเชิงลบเมื่อเขาทำผิด แม้จะถูกดูค้ำก็ยังดีกว่าไม่ได้รับการเอาใจใส่ เด็กมองโลกในแง่ไม่ดีหวาดระแวงต่อบุคคลและเรียกร้องการตอบสนองจากสังคม

^{๑๐}Farmer Richard, E Monaham Lynn Hunt and Kederer Reinhold. **Stress Management for Human Services** (Michigan : Sage Publications 1984).

๒. เด็กที่มาจากครอบครัวเศรษฐกิจใหม่ เป็นเด็กที่เคยยากจน ด้อยโอกาสในสังคมแต่พ่อแม่รวยขึ้นเนื่องจากที่ดินในเขตความเจริญทางเศรษฐกิจ เมื่อขายที่ดินก็มักจะอพยพมาใช้ชีวิตในเขตชุมชน ใช้เงินแสวงหาความสุขทางวัตถุ มีแนวโน้มที่จะพึ่งพิงเพื่อจบบ้างใช้สอยอย่างไม่รู้คุณค่า ดังนั้น การปลูกฝังความรู้สึกที่ดีงามในหมู่เด็กและเยาวชนเหล่านี้ จึงต้องเน้นให้เกิดสติปัญญาและความนึกคิดที่จะใช้ชีวิตตนเองสร้างอนาคตของตนเองได้และดำรงชีวิตอยู่อย่างรู้จักประมาณตน

๓. เด็กที่มาจากครอบครัวยากจนทางไกลความเจริญ เป็นเด็กที่ด้อยทางสมองและร่างกาย เป็นกลุ่มที่ด้อยโอกาสที่สุดในสังคม เพราะเกิดในครอบครัวที่เป็นขานาชาไร่ เด็กกลุ่มนี้เป็นเด็กที่ น้อยเนื้อต่ำใจได้ง่าย หากไม่ได้รับการช่วยเหลือให้ถูกต้อง อาจเป็นทรัพยากรที่ขาดการมีส่วนร่วมใน สังคม^{๑๑}

จรรยา สุวรรณทัต กล่าวว่า ปัจจัยที่มีส่วนในการสร้างความสัมพันธ์ใน ครอบครัว ได้คือ สถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคม ของครอบครัว กล่าวคือ ครอบครัวใดมีความมั่นคง ทางเศรษฐกิจไม่ขัดสน ย่อมนำมาซึ่งความสงบสุขของครอบครัว เกิดความกลมเกลียวสมัครสมานกัน ในครอบครัว^{๑๒}

๓. แนวคิดเกี่ยวกับการสนับสนุนด้านการเรียนของผู้ปกครอง

จากการศึกษาความสัมพันธ์ผลในการเรียนรู้ของนักเรียน โดยมหาวิทยาลัยจอนฮอบคินส์ พบว่า ผู้ปกครองมีบทบาทสำคัญมากที่เอาใจใส่ในการ ทำการบ้านของนักเรียน และสนับสนุนกิจกรรมต่างๆของนักเรียนในโรงเรียน ฉะนั้น การทำงาน ร่วมกับผู้ปกครองเพื่อส่งเสริมแรงจูงใจในการเรียนรู้จึงสำคัญมากครูอาจใช้วิธีต่อไปนี้

๑. ส่งเสริมให้ผู้ปกครองมาพบและแจ้งให้ผู้ปกครองทราบถึงความก้าวหน้าทางการ เรียนของนักเรียน

๒. วางแผนร่วมกับผู้ปกครองเกี่ยวกับการใช้เวลาของนักเรียนเวลาอยู่บ้าน

๓. ขอความร่วมมือจากผู้ปกครองเกี่ยวกับการทำงานของนักเรียน ให้ผู้ปกครองช่วย ดูว่านักเรียนจะต้องทำการบ้านเสร็จ ในกรณีที่นักเรียนทำไม่ได้เพราะไม่เข้าใจ ก็ควรจะช่วยอธิบาย เพื่อ นักเรียนจะได้ไม่เรียนล้าหลังเพื่อนหรือขาดความสนใจ

๔. ในกรณีที่ผู้ปกครองจะต้องให้นักเรียนช่วยทำงานบ้าน ครูควรอธิบายให้ผู้ปกครอง ได้ทราบถึงความจำเป็นที่นักเรียนจะต้องมีเวลาทำการบ้าน

๕. สนับสนุนให้ผู้ปกครองร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน^{๑๓}

ประกายทิพย์ พิชัย กล่าวว่า การสนับสนุนของผู้ปกครองด้านการเรียน หมายถึง พฤติกรรมที่บิดามารดา หรือผู้ปกครองปฏิบัติต่อบุตรในด้านการเรียนได้แก่ การเอาใจใส่ต่อ การเรียน

^{๑๑}สิปพนธ์ เกตุทัต, แผนการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมแห่งชาติ ปรัชญา หลักกรอบความคิดและเจตนารมณ์, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ๒๕๔๓).

^{๑๒}จรรยา สุวรรณทัต ,จิตวิทยาเบื้องต้น, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๒๐).

^{๑๓}สุรางค์ โค้วตระกูล,จิตวิทยาการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๗).

ของบุตร ให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมทางการเรียนที่โรงเรียนจัดขึ้น ไว้วางใจในการทำ กิจกรรมของบุตรกับเพื่อน ให้คำปรึกษาแนะนำเกี่ยวกับการเรียน การให้กำลังใจของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง เพื่อกระตุ้นให้บุตรเกิดความสำเร็จทางการเรียน ให้ความรักความห่วงใยใกล้ชิดต่อบุตร และความคาดหวังของบิดามารดาหรือผู้ปกครองในด้านการเรียนของบุตร โดยบิดามารดาหรือผู้ปกครองพยายามส่งเสริมสนับสนุน คาดหวังในมาตรฐานการเรียนแก่บุตร เพื่อต้องการให้บุตรประสบความสำเร็จในการเรียนตามที่บิดามารดาหรือผู้ปกครองมุ่งหวังไว้^{๑๔}

๔. แนวคิดเกี่ยวกับสัมพันธภาพระหว่างนิสิตกับเพื่อน

Newcomb Theodore M. กล่าวว่า กลุ่มเพื่อน มีอิทธิพลกับ นักศึกษาในระดับอุดมศึกษาทั้งในด้านทัศนคติ ทักษะความสามารถและบุคลิกภาพของนักศึกษา และเป็นกลุ่มที่ก่อให้เกิดอิทธิพลภายนอกที่มีความสำคัญมากที่สุดต่อนักศึกษาในมหาวิทยาลัย^{๑๕}

Feldman, Keneth A. and Theodore, Newcomb ได้สรุปความสัมพันธ์ ของกลุ่มเพื่อนที่มีต่อนักศึกษาไว้ว่า เพื่อนสามารถให้กำลังใจในเรื่องทั่วไป ซึ่งไม่สามารถหาได้จาก อาจารย์และชั้นเรียน เพื่อนร่วมกลุ่มสามารถช่วยเหลือเกื้อหนุนในด้านกำหนดวัตถุประสงค์ในการ เรียนและวิชาการได้ กลุ่มเพื่อนสามารถช่วยทำให้นักศึกษามีความมั่นใจและพอใจในตนเองยิ่งขึ้น และเพื่อนยังช่วยทำหน้าที่ในการฝึกการเข้าสังคมแก่นักศึกษาและช่วยในการสร้างความสัมพันธ์ ส่วนตัวซึ่งจะส่งผลในการช่วยเหลือกันในระยะหว่างการทำงานได้^{๑๖}

ไพฑูริย์ สีนลรัตน์ ได้แบ่งความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเพื่อนไว้ ๒ ลักษณะ

๑. ความสัมพันธ์ทางด้านอารมณ์ คือ ความสัมพันธ์ซึ่งตั้งอยู่บนรากฐานของความรู้สึกและความผูกพันระหว่างเพื่อนกับเพื่อน เป็นต้น การตัดสินใจพิจารณาใด ๆ อาศัยความรู้สึก อารมณ์ และอาวูโสเป็นหลัก กิจกรรมเกี่ยวเนื่องกับความสัมพันธ์แบบนี้เป็นกิจกรรมทางความรู้สึก อารมณ์ เช่น การบันเทิง การเลี้ยงสังสรรค์ การเชียร์กีฬา เป็นต้น

๒. ความสัมพันธ์ทางสติปัญญา ตั้งอยู่บนเหตุผลและหลักการ อาศัยความรู้ความคิด เหตุผลและสติปัญญาเป็นเครื่องเชื่อมโยง เช่น ความรู้สึกระหว่างเพื่อนร่วมงานระหว่างอาจารย์กับศิษย์ที่ใฝ่หาความรู้ร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน การตัดสินใจพิจารณาปัญหาใดๆอาศัยเหตุผลและหลักการและความรู้เป็นหลักผู้มีเหตุผลที่ดีกว่าย่อมถูกต้อง กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์แบบนี้ ได้แก่ การอภิปรายการพูดคุย ถกเถียง ประชุมหรือสัมมนากันในเรื่องของวิชาความรู้ พบว่า

^{๑๔}ประกายทิพย์ พิชัย, “ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนดอนเมืองทหารอากาศบำรุง กรุงเทพมหานคร”, *ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิตจิตวิทยาการศึกษา*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๓๙).

^{๑๕}Newcomb, Theodore M. *Student Peer Group Influence in Personality Factors on the College Campus*. (New York : Social Science Research Council 1962)

^{๑๖}Feldman, Keneth A. and Theodore, Newcomb. *The Impact of College on Students Vols. I and II*. (San Francisco : Jossey – Bass, Inc 1973)

ลักษณะวัฒนธรรมของกลุ่มเพื่อนเป็นองค์ประกอบอย่างเดี่ยวที่สำคัญที่สุดในประสบการณ์ของนักศึกษา ลักษณะของนักศึกษาที่เหมือนกันจะนำไปสู่ความสมัคสมานสามัคคีของกลุ่ม^{๑๗}

นพพงษ์ บุญจิตราดุล ได้กล่าวถึงปฏิกริยาตอบสนองระหว่างผู้เรียน ว่าการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยให้ผู้เรียนแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน เช่น การอภิปราย การโต้ว่าที่ การรายงาน จะช่วยให้เกิดปฏิกริยาตอบสนองระหว่างกัน ฝึกการทำงานร่วมกัน เป็นการ สร้างบรรยากาศของสังคมที่เป็นกันเองระหว่างผู้เรียน^{๑๘}

จินตนา ยูพันธุ์ ให้ความเห็นไว้ว่า กลุ่มเพื่อนเป็นสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อ การเรียนการสอนอย่างชัดเจน เพราะสังคมในสถาบันการศึกษาจะมีการรวมตัว หรือจัดกลุ่มกันของ นักศึกษา ซึ่งจะเห็นได้จากพฤติกรรมของกลุ่มที่มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของนักศึกษา การ ปฏิสัมพันธ์ของกลุ่ม โครงสร้างของกลุ่ม จุดมุ่งหมายของกลุ่ม และปทัสถานของกลุ่มอย่างชัดเจน ซึ่ง ลักษณะของกลุ่มนี้จะมีผลต่อแรงจูงใจและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ถ้ากลุ่มเพื่อนมีบรรยากาศที่เป็น กันเอง เข้าอกเข้าใจกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ผู้เรียนมักจะมีแนวโน้มที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีไปด้วย^{๑๙}

อำนาจ หงษา กล่าวว่า สภาพแวดล้อมทางด้านเพื่อนหรือกลุ่มเพื่อน (Peer Group) มีความสัมพันธ์และมีอิทธิพลต่อ ตัวนิสิต ต่อพฤติกรรมการเรียน การดำเนินชีวิตและอื่นๆ ในมหาวิทยาลัยเป็นอย่างมาก เพราะนิสิต แต่ละคนจะต้องมีการติดต่อพบปะกับเพื่อนนิสิตด้วยกันเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งนิสิต เหล่านี้ มีช่วงอยู่ในวัยใกล้เคียงกัน^{๒๐}

๕. แนวคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างนิสิตกับอาจารย์

ธิดารัตน์ บุญนุช และประกอบ คุปรัตน์ ได้กล่าวถึงความสามารถด้านสังคม ของนักศึกษาไว้ว่า สถาบันอุดมศึกษามีหน้าที่สำคัญในการส่งเสริมพัฒนาการทางสังคมให้แก่ นิสิตนักศึกษา โดยผ่านกระบวนการเรียนการสอนกับอาจารย์ผู้สอน ดังนั้นผู้สอนจึงนับว่ามีบทบาทสำคัญยิ่งที่จะถ่ายทอดมารยาททางสังคมและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ให้แก่ นิสิตนักศึกษา^{๒๑}

Ryans ได้กล่าวไว้ว่า ลักษณะของอาจารย์ที่ด้อยอย่างหนึ่งคือ การ มีความสัมพันธ์ที่ดีกับนิสิต เช่น มีความเข้าใจนิสิต แสดงความเป็นเพื่อน ช่วยเหลือปัญหา ส่วนตัว เช่นเดียวกับปัญหาการ

^{๑๗}ไพฑูรย์ สีนลรัตน์ , ความสัมพันธ์ในหมู่นิสิตนักศึกษาคนมหาวิทยาลัย , (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๔).

^{๑๘}นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์, นโยบายทางการศึกษาของ ๔๔ รัฐบาล, (กรุงเทพมหานคร: สมาคม ผู้บริหารการศึกษาแห่งประเทศไทย, ๒๕๒๗).

^{๑๙}จินตนา ยูพันธุ์, การเรียนการสอนทางพยาบาลศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาพยาบาลศึกษา, คณะครุศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๗).

^{๒๐}อำนาจ หงษา, “ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำรงชีวิตในมหาวิทยาลัยของนิสิตปริญญาตรีคณะมนุษยศาสตร์” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๕).

^{๒๑}ธิดารัตน์ บุญนุช และประกอบ คุปรัตน์, ลักษณะนิสิตนักศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๘).

เรียน ยกย่องชมเชยนิสิตที่ทำงานดี ยอมรับความสามารถและความคิดเห็น ของนิสิต ส่งเสริมและให้กำลังใจนิสิต เป็นต้น^{๒๒}

Beck ได้พบว่า ผู้เรียนมีความต้องการให้ผู้สอนมีไมตรีจิต และให้ความอบอุ่น ถ้าผู้สอนตอบสนองความต้องการนั้นแล้ว จะทำให้ผู้เรียนรับรู้ผู้สอนไปในทางที่ดี มีกำลังใจ และได้รับความสำเร็จในการเรียน^{๒๓}

๖. แนวคิดเกี่ยวกับการเลียนแบบ

Bandura A. กล่าวถึงทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning) ซึ่งอธิบายแนวคิดที่สำคัญในการเรียนรู้ทางสังคมดังนี้ พฤติกรรมของบุคคลเกิดจากการปะทะสัมพันธ์ ระหว่างบุคคลและสิ่งแวดล้อม ผู้เรียนจะเลียนแบบตัวแบบ การเลียนแบบนี้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยอาศัยการสังเกตพฤติกรรมของตัวแบบ รวมถึงการสังเกตการตอบสนองและ ปฏิกริยาต่างๆของตัวแบบสภาพแวดล้อมของตัวแบบ ความน่าเชื่อถือ ของตัวแบบ ความมีชื่อเสียง ของตัวแบบ ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการกระทำของตัวแบบ คำบอกเล่าเกี่ยวกับความเชื่อถือของตัว แบบ ฯลฯ ผลจากการสังเกตจะทำให้ผู้สังเกตสามารถเลียนแบบพฤติกรรมของตัวแบบหรือแสดง พฤติกรรมใหม่ได้ ทำให้ไม่ต้องลองผิดลองถูก พฤติกรรมทุกอย่างของมนุษย์ เป็นผลมาจากการ เรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่างๆ เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์พฤติกรรมกับผลที่เกิดขึ้น ความรู้ที่มนุษย์ก็เกิดความคิดหวังเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามมาได้ ทำให้เกิดความดีใจ ความวิตก กังวล ความกลัวขึ้นล่วงหน้า ความคาดหวังนี้ทำให้มนุษย์ตัดสินใจทำพฤติกรรมหนึ่งเกิดผลตามที่ตนปรารถนา^{๒๔}

สวนา พรพัฒน์กุล. กล่าวว่า บุคคลที่เด็กจะเลียนแบบนั้นจะเริ่มต้นจากบุคคลที่ เด็กใกล้ชิดที่สุดแล้วค่อยๆ ห่างออกไปจากตัวเด็กตามพัฒนาการทางสังคมของเขา ซึ่งสามารถแบ่ง ออกได้ดังนี้

๑. เลียนแบบจากพ่อแม่และครู ในช่วงที่เด็กเริ่มเลียนแบบได้นั้น เด็กจะเลียนแบบบุคคลที่ใกล้ชิดที่สุด คือ พ่อ แม่ ซึ่งมีความหมายถึงผู้ปกครองและผู้เลี้ยงดูเด็กแทนพ่อแม่ด้วย เมื่อเด็กเติบโตขึ้นไปโรงเรียนใช้เวลาครึ่งหนึ่งของชีวิตในแต่ละวันอยู่กับครู ดังนั้น ความสำคัญของครูในการเป็นตัวแบบจึงพอๆกับพ่อ แม่ ผู้ปกครองและครู จึงควรเป็นตัวแบบที่ดี แต่ต้องไม่แสดงบทบาทของตัวแบบให้แก่เด็ก

๒. เลียนแบบจากตัวแบบที่เด็กชอบ จะต้องเป็นแบบที่ก่อให้เกิดความพอใจแก่เด็ก อาจเป็นเพื่อนและบุคคลอื่น ๆที่แวดล้อมเขาอยู่

^{๒๒}Ryan, David G Characteristic of Teacher. (Manasha : George Benta Company ๑๙๖๐).

^{๒๓}Beck, Carton E. Perspective on World Education. (Wisconsi :Wm.C.Brown Company ๑๙๗๐).

^{๒๔}Bandura A. Social Foundations of Thought and Action: A Social Cognitive Theory. Englewood Cliffs, (N.J : Prentice – Hall Inc 1986).

๓. เลียนแบบจากตัวแบบที่ตรงกับความสนใจ การเลียนแบบจะเกิดขึ้นเมื่อตัวแบบ นั้นตรงตามความสนใจ เด็กหญิงจะเลียนแบบแตกต่างไปจากเด็กชาย เนื่องจากความสนใจแตกต่างกัน แม้ว่าเด็กหญิงหรือเด็กชายด้วยกันความสนใจก็จะแตกต่างกันไปอีก เช่น เด็กหญิงบางคนสนใจเลียนแบบการทำงานในบ้านของพ่อแม่ แต่บางคนอาจจะสนใจศิลปะการแสดงต่างๆ ที่ตนได้พบในรายการโทรทัศน์ และพยายามเลียนแบบนั้นก็ได้

๔. เลียนแบบจากผู้กล้าหาญ ไม่ว่าจะเป็นเด็กหญิงหรือเด็กชาย ย่อมจะมีผู้กล้าหาญ ที่ตนยกย่องและพอใจจะเลียนแบบตามผู้กล้าหาญของตน ตัวแบบอาจมาจากเรื่องจริงหรือไม่จริงก็ได้ ตัวแบบของเด็กมัก ได้แก่ บุคคลที่อายุมากกว่า

๕. เลียนแบบจากตัวละครซึ่งเป็นตัวละครในนิยาย ภาพยนตร์โทรทัศน์ เป็นต้น จากเอกสารดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า การเลียนแบบเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยอาศัยการสังเกตพฤติกรรมของตัวแบบ รวมถึงการสังเกตการตอบสนองและปฏิกิริยาต่างๆของ ตัวแบบ ผลจากการสังเกตจะทำให้ผู้สังเกตสามารถเลียนแบบพฤติกรรมของตัวแบบ หรือแสดง พฤติกรรมใหม่ได้^{๒๕}

สรุปได้ว่า ระหว่างที่นิสิตกำลังศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัย สิ่งแวดล้อมรอบตัวทั้งด้านตนเอง ด้านการศึกษา และด้านสังคมนั้นมีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตภายในมหาวิทยาลัย และส่งผลโดยตรงต่อประสบการณ์ที่นิสิตจะได้รับ เนื่องจากการจัดประสบการณ์ในมหาวิทยาลัยนั้น ขึ้นอยู่กับหลายองค์ประกอบ เช่น รูปแบบของกลุ่มเพื่อน ค่านิยมส่วนตัวของนิสิตเอง การบริหารจัดการเรียนการสอนของผู้บริหาร รูปแบบการเรียนการสอนของอาจารย์ การเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ในมหาวิทยาลัย ซึ่งมีความแตกต่างหลากหลายอยู่มาก

ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการดำเนินชีวิตของนักศึกษาปริญญาตรี หมายถึง รูปแบบเฉพาะของกิจกรรมในแต่ละวันที่แสดงความเป็นคนนั้นๆ โดยที่วิธีการดำเนินชีวิตของแต่ละ บุคคลจะเป็นเอกลักษณ์ที่ไม่เหมือนใคร คนแต่ละคนจะเลือกทำในสิ่งที่แตกต่างจากคนอื่น ซึ่งก็อาจจะมีใครคนอื่นทำ ประกอบด้วยตนเอง การศึกษา และสังคม เพื่อเป็นการศึกษาสภาพทั่วไปและสภาพปัญหาอันจะเป็นหนทางในการพัฒนานักศึกษาปริญญาตรีให้เป็นเยาวชนที่เป็นอนาคตของชาติที่สมบูรณ์ต่อไป

๒.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเยาวชน

แนวคิดการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเยาวชน เป็นแนวทางในการปฏิบัติตนที่ควรแก่การยึดถือปฏิบัติ เพื่อสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข โดยมีคุณธรรมและศีลธรรมเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ ทั้งคุณธรรมและศีลธรรมจึงเป็นตัวกำหนดความประพฤติของเราให้ปฏิบัติในสิ่ง

^{๒๕} สwana พรพัฒน์กุล, อิทธิพลของตัวแบบที่มีต่อการพัฒนาการทางด้านความคิดและการเรียนรู้ทางสังคมของเด็กไทย, (ภาควิชาจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๒๕).

ที่ถูกที่ควร เพราะคุณธรรมจริยธรรมเป็นพื้นฐานอันดีของทุก ๆ สังคม ในปัจจุบันเด็กและเยาวชนไทย ยังขาดคุณธรรมจริยธรรมหลายประการ สังคมทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องจึงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการเข้าไปมีบทบาทในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเยาวชน โดยมีโครงการสามเณรปลูกปัญญาธรรม เป็นอีกโครงการหนึ่งที่น่าหลักธรรมบูรณาการผ่านกิจกรรมให้เกิดการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนที่เข้าร่วมโครงการ ผู้วิจัยจึงทบทวนเอกสารเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเยาวชนดังต่อไปนี้

๒.๒.๑ ความหมายของคุณธรรมจริยธรรม

นักวิชาการและนักการศึกษากล่าวถึงความหมายของคุณธรรมจริยธรรมไว้มากมาย สามารถสรุปได้ดังนี้

คำว่า คุณธรรม มีความหมายถึง ธรรมที่เป็นคุณ, ความดีงาม, สภาพที่เกื้อกูล^{๒๖} ศีลธรรม ที่ได้ปลูกฝังไว้ในจิตสำนึกของคน เป็นความรู้สึกลำบากนึกคิดที่จะนำไปสู่การปฏิบัติ ปฏิบัติชอบ และรู้ดี รู้ชั่ว รู้เลือกสรร ความเชื่อ ศรัทธา ยึดมั่นในสิ่งดีงาม ฝังฝังไว้ในจิตใจเป็น “นามธรรม” แล้วแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของสังคม^{๒๗} เป็นสภาพคุณงามความดีทางความประพฤติและจิตใจ เช่น ความเป็นผู้ไม่กล่าวเท็จ โดยหวังประโยชน์ส่วนตน^{๒๘} สิ่งที่มีคุณค่า มีประโยชน์ เป็นความดี เป็นมโนธรรม เป็นความคิดที่กระตุ้นให้มีการประพฤติปฏิบัติอยู่ในกรอบที่ดีงามและสามารถจำแนกความถูกผิดได้ มีสติสัมปชัญญะ มีความรับผิดชอบชั่วดี มีอุปนิสัยความตั้งใจและเจตนาที่ดีงาม^{๒๙} กล่าวคือ หลักธรรมจริยาที่สร้างความรู้สึกผิดชอบชั่วดีในทางศีลธรรม มีคุณงามความดีภายในจิตใจ การกระทำที่ดีย่อมมีผลผลิตของความดี คือการชื่นชมยกย่อง ส่วนการกระทำชั่วย่อมนำคำติเตียน ความเจ็บใจมาให้ การเป็นผู้มีคุณธรรมคือการปฏิบัติตนอยู่ในกรอบที่ดีงาม เช่น การไม่ฆ่าสัตว์ ไม่เบียดเบียน ไม่ลักขโมย ไม่ประพฤติผิดในกาม เป็นต้น สภาพของการทำความดี คือ ความเหมาะสมกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น สามารถตัดสินใจแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสมด้วยหลักจริยธรรมที่สามารถจำแนกความถูกต้อง มีสติสัมปชัญญะรับผิดชอบชั่วดีตามทำนองคลองธรรม มีจิตใจ ลักษณะนิสัย และความตั้งใจ หรือเจตนาที่ดีงาม^{๓๐}

^{๒๖}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์*, พิมพ์ครั้งที่ ๑๘, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิธรรมทานกุศลจิต, ๒๕๕๕), หน้า ๕๑.

^{๒๗}พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), *พระพุทธศาสนาพัฒนาคนในสังคม*, (กรุงเทพมหานคร: กองการพิมพ์ฝ่ายประชาสัมพันธ์, ๒๕๔๐), หน้า ๑๔.

^{๒๘}กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, *จริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน*, (กรุงเทพมหานคร: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๒.

^{๒๙}สุทธธีรธรรม ดันตริจนาวงศ์, รศ.ดร. และคณะ, “การส่งเสริมคุณธรรมที่มีประสิทธิภาพ : กรณีศึกษา กลุ่ม เด็ก/เยาวชน และ ข้าราชการ ภาค รัฐ”, *รายงานการวิจัย*, (กรมการศาสนา : กระทรวงวัฒนธรรม, ๒๕๕๒), หน้า ๖.

^{๓๐}ประภาศรี สีหอำไพ, *พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม*, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๒๑.

ส่วนคำว่า จริยธรรม มีความหมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม หรือกฎ ศีลธรรม (ความหมายตามบัญญัติสมัยปัจจุบัน ซึ่งกำหนดให้ จริยธรรม เป็นคำแปลสำหรับคำ ภาษาอังกฤษว่า Ethics จริยะ หรือจริยธรรม อันประเสริฐ เรียกว่า พรหมจริยะ (พรหมจริยธรรม หรือพรหมจรรย์ แปลว่า ความประพฤติอันประเสริฐ หรือ การดำเนินชีวิตอย่างประเสริฐ หมายถึง มรรคมีองค์ ๘ หรือ ศีล สมาธิ ปัญญา^{๓๑}) เป็นความประพฤติปฏิบัติของการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม โดยยึดหลักศีลธรรมความถูกต้องอันจะเป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม^{๓๒} และเป็นพฤติกรรมที่ แสดงออกให้เห็นเป็นการปฏิบัติดี ปฏิบัติได้ถูกต้องที่เป็นผลมาจากความคิดที่สังคมหรือบุคคลเห็น ร่วมกันว่าเป็นสิ่งที่ดีโดยมีกรอบหรือแนวทางอันดีงามที่พึงปฏิบัติ ซึ่งกำหนดไว้สำหรับสังคม เพื่อให้ เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยงดงาม ความร่มเย็นเป็นสุข ความรักสามัคคี ความอบอุ่น มั่นคงปลอดภัยในการดำเนินชีวิต^{๓๓}

สรุปได้ว่า คุณธรรม หมายถึง ความประพฤติที่เป็นส่วนดีที่มีอยู่ในตัวของบุคคล ส่วน จริยธรรม หมายถึง ข้อประพฤติปฏิบัติที่ดี ศีลธรรมอันดีงาม หรือหลักการปฏิบัติในการดำเนินชีวิตที่ดี

๒.๒.๒ ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม พบว่า ได้มี ผู้กล่าวถึงทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมไว้ดังนี้

กรมวิชาการ กล่าวว่า การพัฒนาทางจริยธรรมและการเรียนรู้ทางจริยธรรมของมนุษย์ นั้น มีการกล่าวถึงทั้งในทฤษฎีทางจิตวิทยาและแนวคิดของนักการศึกษา รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แต่ละทฤษฎีมีพื้นฐานแนวคิดและข้อตกลงเบื้องต้นแตกต่างกันในการนำมาใช้ จึงไม่มีทฤษฎีใดที่มีความสมบูรณ์ในตัวเองการใช้ทฤษฎีต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติจึงต้องพิจารณาทั้งจุดเด่นและข้อด้อย ของทฤษฎีนั้น ๆ และนำมาบูรณาการกับทฤษฎีอื่น ๆ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด และลด ข้อบกพร่องที่จะเกิดขึ้น^{๓๔}

กรมสามัญศึกษา ได้กล่าวถึงแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาการทางจริยธรรมว่ามี ๒ แนวคิด คือ ๑) แนวคิดการเรียนรู้ทางสังคม ซึ่งเชื่อว่าสังคมมีอิทธิพลอย่างยิ่ง ต่อพัฒนาการทาง จริยธรรมของบุคคล กล่าวคือ บุคคลจะมีจริยธรรมในคุณภาพและปริมาณใด ๆ ย่อมขึ้นอยู่กับลักษณะ และกฎเกณฑ์ของสังคมนั้น ๆ ๒) แนวคิดพัฒนาการทางสติปัญญา เชื่อว่าความพร้อมที่จะมีความ

^{๓๑}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๕๗.

^{๓๒}กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, จริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน, หน้า ๒.

^{๓๓}สุทธีวรรณ ตันติรจนวงศ์, รศ.ดร. และคณะ, “การส่งเสริมคุณธรรมที่มีประสิทธิภาพ: กรณีศึกษา กลุ่มเด็ก/เยาวชนและข้าราชการภาครัฐ”, รายงานการวิจัย, หน้า ๖.

^{๓๔}กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, คำบรรยายเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมที่เน้นความมีวินัย และความเป็นประชาธิปไตย, ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๑), หน้า ๓๘.

เจริญทางจิตใจนั้นแฝงอยู่กับตัวบุคคลตั้งแต่แรกเกิด เมื่อเติบโตขึ้นลักษณะทางจริยธรรมของบุคคลนั้นจะเริ่มแสดงตัวเด่นชัด^{๓๕}

ดวงเดือน พันธุมนาวิน ได้กล่าวถึง แหล่งกำเนิดของจริยธรรมของบุคคลมีต้นเหตุมาจาก อิทธิพลของพันธุกรรม กล่าวคือ บุคคลที่เกิดมาแต่ละสังคมจะต้องเรียนรู้และยอมรับจริยธรรม ประเพณีในสังคมของตน ซึ่งจะแตกต่างจากจริยธรรมประเพณีของสังคมอื่น ๆ ไม่มากก็น้อย ฉะนั้นจึงเห็นได้ว่าแหล่งกำเนิดที่สำคัญของจริยธรรมของบุคคลก็คือสังคม หรือผู้แวดล้อมนั่นเอง รากฐานการเกิดจริยธรรมจะเริ่มก่อตัวขึ้นในทารกตั้งแต่เกิดโดยการเรียนรู้เกี่ยวกับบุคคลอื่นที่ละน้อยตามที่ พัฒนาการทางประสาทสัมผัสต่างๆ ซึ่งจะอำนวยให้ นักทฤษฎีพัฒนาทางสังคมหลายคนเชื่อว่า พัฒนาการทางจริยธรรมจะเกิดขึ้นในช่วงแรกของชีวิตมนุษย์คือในช่วงสิบปีแรก และจะฝังรากลึกยากแก่การเปลี่ยนแปลงในช่วงหลังๆ ของชีวิตแต่นักทฤษฎีการเรียนรู้ซึ่งสามารถพิสูจน์ได้ว่าลักษณะและการกระทำต่างๆ ของมนุษย์สามารถเปลี่ยนแปลงไปได้ตามความเหมาะสมของสถานการณ์โดยที่ไม่ได้จำกัดอายุ ถึงแม้ว่าการศึกษจริยธรรมจะยุ่งยากซับซ้อนมากอันเป็นเหตุให้เกิดทฤษฎี และข้อคิดเห็น ที่แตกต่างกันออกไป แต่ผู้ค้นคว้าทางจริยธรรมได้เห็นพ้องกันในลักษณะที่สำคัญของจริยธรรม คือ ยอมรับจริยธรรมของบุคคลนั้นมีเจริญขึ้นเป็นลำดับอย่างเห็นได้ชัดจากวัยทารกไปถึงวัยผู้ใหญ่ และนักทฤษฎีทางจริยธรรมยังเชื่อว่าการพัฒนาทางจริยธรรมของบุคคลมีลำดับขั้นตอนเป็นแบบอย่าง ที่คล้ายคลึงกัน นอกจากนี้ยังลดความเห็นว่าต้นกำเนิดและแหล่งที่ก่อให้เกิดการพัฒนาการทางจริยธรรมนั้นอยู่ที่การเรียนรู้จากสังคมเป็นสำคัญ^{๓๖}

ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจันปัจจนึก ได้กล่าวถึง ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับต้นเหตุและพัฒนาการของจริยธรรมได้เป็น ๓ ประเภท คือ

๑. ทฤษฎีอิทธิพลของสังคมต่อพัฒนาการทางจริยธรรม ทฤษฎีนี้เกิดความเชื่อที่ว่าสังคมมีส่วนในการปั้นมนุษย์ให้มีลักษณะต่าง ๆ กันตามแต่ว่ามนุษย์นั้นจะอยู่สังคมใด เด็กเล็ก ๆ จะเรียนรู้ว่าอะไรชั่วจากผู้อื่นที่อยู่ใกล้ชิดซึ่งเป็นตัวแทนของสังคม ด้วยกระบวนการเทียบเคียง (Identification) เด็กจะใช้วิธีการเรียนแบบผู้ที่มีอำนาจและผู้ที่เขารักจนในที่สุดจะยอมรับกฎเกณฑ์ของสังคมมาเป็นหลักปฏิบัติของตนโดยอัตโนมัติ

๒. ทฤษฎีพัฒนาการลักษณะที่ส่งเสริมจริยธรรม ทฤษฎีนี้เกิดจากความเชื่อว่าการพัฒนาการทางสติปัญญาและอารมณ์เป็นรากฐานของการพัฒนาการทางจริยธรรม จริยธรรมของเด็กจะเจริญขึ้นตามความเจริญของความสามารถทางการรับรู้ (Cognitive Ability) สติปัญญาและอารมณ์ของเด็ก นักจิตวิทยากลุ่มนี้ คือ เพียเจท์กับโคลเบอร์ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งโคลเบอร์กได้ทำการศึกษาและพบความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรมกับระดับสติปัญญาลักษณะมุ่งไปสู่อนาคต และความสามารถในการควบคุมตนเองจากทฤษฎีที่ใช้จริยธรรมโดยสิ้นเชิง

^{๓๕} กรมสามัญศึกษา, แนวทางการพัฒนาวัฒนธรรมไทย, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๓), หน้า ๑๑.

^{๓๖} ดวงเดือน พันธุมนาวิน, พฤติกรรมศาสตร์ เล่ม ๒ จิตวิทยาและจิตวิทยาภาษา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๔), หน้า ๕-๖.

๓. ทฤษฎีการเรียนรู้สังคม คือ ทฤษฎีที่อธิบายวิธีการและขบวนการที่บุคคลได้รับอิทธิพลจากสังคม ทำให้เกิดการยอมรับลักษณะและกฎเกณฑ์ทางสังคมมาเป็นลักษณะของตน ซึ่งทฤษฎีนี้ได้นำเอาหลักการเสริมแรง (Principle of Reinforcement) และหลักการเชื่อมโยง (Principle of Association) มาใช้อธิบายปรากฏการณ์สังคม กล่าวคือ จริยธรรมกำหนดขึ้นหรือเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเป็นผลสืบเนื่องมาจากการเรียนรู้โดยบังเอิญ และการเลียนแบบทฤษฎีนี้จะทำให้เกิดความสำคัญแก่ลักษณะของสถานการณ์ ซึ่งจะเป็นเครื่องกระตุ้นให้บุคคลกระทำจนกลายเป็นลักษณะนิสัยของเขาไปในที่สุด^{๓๗}

จรรยา สุวรรณทัต ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาการทางจริยธรรม หมายถึง การเจริญเติบโตของบุคคลในการเข้าสังคม ซึ่งถือได้ว่าเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างหนึ่งในชาติประกอบด้วยความเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ของบุคคลที่มีต่อผู้อื่น และสังคมโดยรวม การพัฒนาการทางจริยธรรมส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับอิทธิพลของพันธุกรรม การพัฒนาการทางสติปัญญา ซึ่งจะทำให้บุคคลมีสติปัญญาในการเข้าใจความคาดหวังของสังคมเข้าใจตนเองเพียงพอในระดับที่จะช่วยให้เกิดการพัฒนจริยธรรม จากขั้นต่ำไปยังขั้นสูงต่อ ๆ ไปได้ ดังนั้น ความรวดเร็วในการพัฒนาจริยธรรมของบุคคลจึงมีบางส่วนขึ้นอยู่กับการพัฒนาทางสติปัญญา ได้แก่ การจดจำ การรับรู้ และการกระทำ อย่างไรก็ตามอัตราการพัฒนาจริยธรรม ซึ่งจะดำเนินไปได้เร็วหรือช้าส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมทางสังคมวัฒนธรรมของบุคคล แหล่งกำเนิดสำคัญของจริยธรรม ได้แก่ สังคมหรือผู้แวดล้อมบุคคล จุดกำเนิดเริ่มถูกพุ่มพักให้แก่ตัวขึ้นในตัวบุคคลแรกเกิด โดยกระบวนการเรียนรู้ กล่าวคือ บุคคลเริ่มค่อยเรียนรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่เป็นตัวบุคคลและเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เท่าที่พัฒนาการทางประสาทสัมผัสต่าง ๆ ของตนจะสามารถเอื้อให้ได้ นักทฤษฎีพัฒนาการทางสังคมเชื่อว่าพัฒนาการทางจริยธรรมจะมีขึ้นในช่วงสิบปีแรกและพัฒนาการทางจริยธรรมนี้จะเป็นรากฐานฝังลึกยากต่อการที่บุคคลจะเปลี่ยนแปลงในช่วงหลังของชีวิต สามารถปรับและเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสมของสถานการณ์โดยไม่ขึ้นอยู่กับอายุของบุคคล และนักทฤษฎีจริยธรรมได้เห็นพ้องกันว่าแหล่งที่มาสำคัญซึ่งก่อให้เกิดจริยธรรมในบุคคลก็คือการเรียนรู้จากสังคมนั่นเอง ซึ่งแตกต่างกัน^{๓๘}

การพัฒนาการทางจริยธรรมเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาทั้งหลายทั้งปวงของบุคคลพัฒนาของบุคคลทุกด้านไม่ว่าจะเป็นทางร่างกาย สติปัญญา สังคม อารมณ์ การศึกษาและจริยธรรมล้วนแต่ก็มีความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกัน การพัฒนาจริยธรรมก็เช่นเดียวกับการพัฒนาการทางด้านอื่น ๆ ของมนุษย์ กล่าวคือ การพัฒนาด้านนี้จำเป็นที่จะต้องได้รับการเตรียมการไว้อย่างเป็นระบบดูแลรักษาและส่งเสริมจนให้เกิดขึ้นอย่างมั่นคง และต่อเนื่องด้วยการพัฒนาจริยธรรมนี้เป็นส่วนหนึ่งที่ไม่อาจแยก

^{๓๗} ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจันปัจจนึก, จริยธรรมของเยาวชนไทย: แผนงานวิจัยฉบับที่ ๒๑, สถาบันพฤติกรรมศาสตร์, ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๒๐), หน้า ๖-๑๓.

^{๓๘} จรรยา สุวรรณทัต, เอกสารการสอนชุดวิชาการแนะแนวกับคุณภาพชีวิตหน่วยที่ ๑-๘, (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๓), หน้า ๑๐๐-๑๐๑.

ออกได้ ซึ่งจากการพัฒนาชีวิตทั้งหมดของบุคคลทำให้เกิดความสมบูรณ์ทั้งปัญญา อุดมการณ์ต่อการพัฒนาความดีความงามและความเหมาะสมของชีวิต

สรุปได้ว่า พัฒนาการทางจริยธรรม หมายถึง ความสามารถในการดำเนินชีวิตให้อยู่ในสังคมได้อย่างเหมาะสม ประกอบด้วยความเข้าใจบทบาทและหน้าที่ของคนที่มีต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และสังคม การพัฒนาทางจริยธรรมจะทำให้เกิดความสุขและความเจริญทั้งทางวัตถุและจิตใจ ทั้งในสังคมและโลกส่วนรวม

๒.๒.๓ การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเยาวชน

การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม (Ethical Development) คือกระบวนการในการปลูกฝังให้เกิดความเจริญงอกงามทางจริยธรรมแก่บุคคล ให้ความสำคัญและปฏิบัติสอดคล้องกับหลักศีลธรรมอันดีงามทางศาสนา ซึ่งแนวทางการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมที่สำคัญที่สุดคือ การพัฒนาจิตใจ (Spiritual Development) อันเป็นกระบวนการในการสร้างจิตสำนึกที่ดี จิตสำนึกที่รับผิดชอบ และรู้จักแยกแยะสิ่งที่ควรทำและไม่ควรทำออกจากกันได้ด้วยตนเองให้เกิดขึ้นอย่างถาวรในจิตใจของบุคคล^{๓๙} โดย จานงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ ได้กล่าวกระบวนการในการพัฒนาคุณธรรมไว้ว่ามี ๗ ขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ ๑ การกำหนดตัวบุคคลและกลุ่มเป้าหมาย โดยทั่วไปก็คือ บุคคลที่มีปัญหาทางคุณธรรมจริยธรรม กล่าวคือ เป็นกลุ่มบุคคลหรือตัวบุคคลซึ่งล่วงละเมิดบรรทัดฐานที่พึงงามเป็นประจำจนบุคคลอื่นรู้สึกว่าเป็นคนมีปัญหาด้านความประพฤติจะต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไขพฤติกรรมใหม่ให้เป็นผู้มีพฤติกรรมเป็นปกติเหมือนบุคคลปกติมีจิตสำนึกรับผิดชอบ

สำหรับบุคคลผู้รู้ตนเองและยอมรับจุดบกพร่องทางคุณธรรมจริยธรรมของตนเอง กล่าวได้ว่าเป็นบุคคลที่มีความสามารถทางอารมณ์สูง มีวุฒิภาวะทางจิตใจและทางสติปัญญาอย่างสมบูรณ์ยิ่ง โดยทั่วไป บุคคลมักชอบปฏิเสธจุดบกพร่องของตนเอง แม้ว่ามีคนอื่นชี้ให้เห็นหรือยืนยันด้วยพยานหลักฐานอื่นใดก็จะไม่ยอมรับ การที่บุคคลไม่ยอมรับตนเองว่ามีจุดบกพร่องทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งทั้งระหว่างตนเองกับจิตสำนึกและระหว่างตนเองกับบุคคลอื่น

ส่วนกลุ่มบุคคลอื่นที่แวดล้อมตนนั้นมีหลายระดับ ระดับที่ใกล้ชิดที่สุดคือ บุคคลในครอบครัวเดียวกัน เพื่อนสนิทในที่ทำงาน ระดับที่ห่างออกไปคือ บุคคลที่ตนเองเกี่ยวข้องกับด้วยเป็นครั้งคราวตลอดจนบุคคลที่ไม่ได้เกี่ยวข้องทั้งโดยอาชีพการงานและภารกิจใด ๆ แต่เป็นบุคคลที่อยู่ในสังคมเดียวกันและขยายไปถึงบุคคลที่อยู่ในสังคมอื่นหรือในประเทศอื่น กลุ่มเป้าหมายนี้หากพิจารณาในแง่ปัญหาทางพฤติกรรมจะมี ๔ ประเภท คือ

^{๓๙} อ้อมเดือน สดณี, ผศ.ดร. และคณะ, “สภาพภาพการจัดฝึกอบรมและการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของคนไทย”, รายงานการวิจัย, (ศูนย์ส่งเสริมคุณธรรมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม: สำนักงานบริหารและพัฒนา องค์ความรู้ (องค์การมหาชน), ๒๕๔๘), หน้า ๒๒.

ประเภทแรก บุคคลที่มีความรู้ทางคุณธรรมจริยธรรมและมีความประพฤติตามหลักคุณธรรมจริยธรรมอย่างเคร่งครัด ไม่มีปัญหาทางพฤติกรรม กลุ่มนี้มีความพร้อมที่จะยอมรับสิ่งที่ดีและไม่มีปัญหาทางด้านจริยธรรม

ประเภทที่สอง บุคคลที่มีความรู้ทางคุณธรรมจริยธรรมแต่ไม่ประพฤติปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรม ชอบฝ่าฝืน จัดเป็นผู้มีปัญหาทางพฤติกรรมจำเป็นต้องได้รับการแก้ไข

ประเภทที่สาม บุคคลที่ไม่มีความรู้ทางคุณธรรมจริยธรรมแต่ปฏิบัติตามตัวอย่างและคำแนะนำของผู้รู้โดยเคร่งครัด เป็นกลุ่มไม่มีปัญหาทางพฤติกรรมมากนักแต่ถ้าได้รับการชักจูงในทางผิดจะก่อปัญหาทางพฤติกรรมได้

ประเภทสุดท้าย บุคคลที่มีความรู้ทางคุณธรรมจริยธรรมและไม่ยอมรับตัวอย่างที่ดีหรือคำแนะนำที่ดีจากผู้รู้ โดยล่องละเมิดหลักการทางคุณธรรมจริยธรรมเป็นประจำจัดเป็นกลุ่มบุคคลที่มีปัญหาทางพฤติกรรมมากที่สุด หากไม่ได้รับการแก้ไขจะก่อปัญหาความเดือดร้อนแก่ส่วนรวม

ขั้นตอนที่ ๒ การกำหนดปัญหาทางคุณธรรมจริยธรรมให้ชัดเจน ปัญหาทางคุณธรรมจริยธรรม หมายถึง สภาพการประพฤติปฏิบัติอันไม่เป็นที่ปรารถนาของสังคม จำเป็นต้องรีบแก้ไข มิฉะนั้นจะนำความเดือดร้อนมาสู่ส่วนรวม ปัญหาทางคุณธรรมจริยธรรมมีหลายระดับและมักจะเชื่อมโยงกับกลุ่มบุคคลเป้าหมายที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน ซึ่งจะต้องได้รับการพัฒนาอบรม และแก้ไขให้หมดสิ้นไป ทั้งนี้ต้องมีความรู้ความเข้าใจอย่างชัดเจนว่า ปัญหาของคุณธรรมจริยธรรมคืออะไร มีลักษณะอย่างไรและมีผลกระทบต่อส่วนรวมอย่างไร สาเหตุเกิดจากอะไร ข้อเท็จจริงเบื้องต้นเหล่านี้ต้องศึกษาออกมาให้เห็นชัดเจนก่อนจะวางแผนดำเนินการปลูกฝังอบรมคุณธรรมจริยธรรมสำหรับกลุ่มเป้าหมายนั้นๆ

ขั้นตอนที่ ๓ กำหนดเป้าหมายของการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม โดยทั่วไปเป้าหมายของการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมมักจะกำหนดไว้อย่างกว้าง ๆ เช่น

- เพื่อบรรลุถึงความสงบเรียบร้อยของส่วนรวม เพื่อบรรลุถึงการมีพฤติกรรมอันเป็นที่ยอมรับของสังคม

- เพื่อบรรลุถึงรูปแบบบุคลิกภาพอันเป็นที่พึงปรารถนาของสังคมเพื่อเปลี่ยนแปลงเจตคติ ความคิดเห็น ความรู้สึกและการแสดงออกอันไม่สอดคล้องกับบรรทัดฐานที่พึงงามของสังคมให้เป็นไปตามบรรทัดฐานที่สังคมบัญญัติไว้

- เพื่อเสริมสร้างบรรยากาศในการปฏิบัติงานในองค์กรให้เป็นที่พึงปรารถนาแก่ทุกฝ่าย

- เพื่อปลูกฝังความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบและการเสียสละให้บังเกิดแก่บุคลากรในองค์กร

- เพื่อลดระดับความตึงเครียดทางอารมณ์ และความไม่พึงพอใจในงานและในชีวิตของบุคลากรในองค์กรให้น้อยลง เป็นต้น

ขั้นตอนที่ ๔ การวางแผนกำหนดวิธีการและขั้นตอนการพัฒนา การวางแผนการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเป็นรูปแบบหนึ่งที่อยู่ในการวางแผนทางสังคม กล่าวคือ เป็นกระบวนการเชิงปฏิสัมพันธ์ (International Process) ที่หมายรวมถึงการศึกษาอย่างลึกซึ้ง การอภิปราย และการตกลง

ร่วมกันของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยผู้คนจำนวนมากเห็นด้วยว่าอะไรเป็นสิ่งที่เหมาะสมดีงามสำหรับสัมพันธภาพระหว่างมนุษย์ การประพฤติปฏิบัติต่อกันของมนุษย์ กำหนดวิธีการที่นำมาปฏิบัติคือสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องแก่กลุ่มเป้าหมาย ให้มีความรู้ในวัตถุประสงค์ของโครงการที่กำลังดำเนินอยู่อย่างชัดเจนและมีความพร้อมที่จะปฏิบัติตามโดยสร้างความศรัทธาให้เกิดขึ้นในตัวบุคคล กลุ่มบุคคลหรือในองค์การที่รับผิดชอบต่อการดำเนินการพัฒนา

ขั้นตอนที่ ๕ การดำเนินการตามขั้นตอนที่วางไว้ ได้แก่ ขั้นก่อนดำเนินการ ดำเนินการ และหลังดำเนินการ โดย

ขั้นก่อนดำเนินการ เป็นการสร้างความรู้สึที่ดีแก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง แสวงหาความร่วมมือระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้อง มีความเข้มแข็งและมีความมั่นคงทางอารมณ์โดยไม่หันไปกับกระแสดต่อต้าน แสวงหาแหล่งสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ กำหนดเวลา สถานที่ที่ดำเนินการ บันทึกพฤติกรรมของกลุ่มประชากรรวมทั้งความคิดเห็นในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มเป้าหมายเพื่อใช้เปรียบเทียบในการประเมินผลหลังดำเนินการผ่านพ้นไปแล้ว

ขั้นดำเนินการ คือ สร้างบรรยากาศแห่งความเป็นกัลยาณมิตรของกันและกัน ดูแลเอาใจใส่ต่อทุกคนด้วยความรัก ความเมตตาและความปรารถนาดีต่อกันและกัน ควบคุมจัดการให้การดำเนินงานเป็นไปตามโครงการอย่างจริงจัง หมั่นสอบถามและทบทวนกิจกรรมที่ดำเนินไปแต่ละวันตลอดเวลา เสียงสะท้อนกลับในเชิงลบแม้แต่เพียงเล็กน้อยก็จะต้องให้ความสำคัญที่สุด

ขั้นหลังดำเนินการ จะเป็นการวิเคราะห์ผลและประเมินผลของการดำเนินการ

ขั้นตอนที่ ๖ การวิเคราะห์ผลและประเมินผลของการดำเนินการการวิเคราะห์ผล (Analysis) คือ การตรวจสอบผลอย่างละเอียดถี่ถ้วน (Comprehensive Examination) ตรวจสอบข้อดีและข้อด้อยของโครงการที่ได้ดำเนินการไปแล้ว รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคที่ขัดขวางความก้าวหน้าของโครงการ กระบวนการวิเคราะห์ผลของโครงการที่ได้ดำเนินไปแล้ว มีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับบุคคลหรือองค์การที่ดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับโครงการใด ๆ ก็ตาม ทั้งนี้ เพื่อทราบถึงความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายว่ามีความพึงพอใจกับโครงการที่ได้ดำเนินไปแล้วมากน้อยเพียงใดและมีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้างทำให้ผู้อยู่ในโครงการไม่ได้รับความพึงพอใจ รวมทั้งความคิดเห็นต่าง ๆ

ขั้นตอนที่ ๗ การสรุปผลการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม เป็นการสรุปผลการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่ดำเนินการผ่านไป เพื่อนำผลที่ได้ไปปรับปรุงและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของบุคคลต่อไป^{๔๐}

กระบวนการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมซึ่งในทางปฏิบัติจะต้องพิจารณาถึงแนวคิดทฤษฎีที่เป็นฐานความคิดในการพัฒนาเนื้อหาของคุณธรรมจริยธรรมที่ต้องการจะพัฒนาและกลุ่มบุคคลเป้าหมายที่ต้องการจะพัฒนาร่วมด้วย โดยมีเทคนิค คือ การฝึกอบรมเป็นวิธีหนึ่งที่นิยมนำมาใช้ในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ถือว่าเป็นวิธีการถ่ายทอดความรู้ ทักษะ และเจตคติให้แก่ผู้เข้ารับการอบรมให้ผู้เข้ารับการอบรมได้เรียนรู้มากที่สุด ในเวลาที่กำหนดช่วยกระตุ้นให้ผู้รับการอบรมเกิดความ

^{๔๐}ดูรายละเอียดใน จำนวนค์ อติวัฒน์สิทธิ์, การพัฒนาจริยธรรม, วารสารศึกษาศาสตร์ปริทัศน์, (มหาวิทยาลัยศิลปกร, ๒๕๔๑), หน้า ๒๑-๓๖.

ต้องการที่จะเรียนรู้มากขึ้น ไม่รู้สึกเบื่อหน่าย กระตือรือร้นและช่วยให้ผู้รับการอบรมได้รับประสบการณ์จริงหรือได้รับประสบการณ์ การเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการและช่วยให้การฝึกอบรมบรรลุจุดมุ่งหมายตามที่กำหนด โดย ดวงเดือน พันธุมนาวิน ได้รวบรวมการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาจริยธรรมและคุณธรรมของบุคคลไว้ ๕ อย่าง ได้แก่

๑. การให้ความรู้ขั้นสูงขึ้น เป็นวิธีการที่จะฝึกให้เด็กได้พัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรมจากขั้นหนึ่งไปสู่อีกขั้นหนึ่ง โดยใช้วิธีการให้เหตุผลที่เหนือกว่าที่เด็กใช้หนึ่งขั้นเพื่อให้เด็กได้ความรู้สูงขึ้นกว่าที่ตนมีอยู่ ทั้งนี้ นักจิตวิทยามีความเชื่อว่า เมื่อเด็กได้รับเหตุผลใหม่แล้วจะนำมาเปรียบเทียบกับเหตุผลที่มีอยู่เดิม การเปรียบเทียบนี้ เด็กจะเกิดการเรียนรู้ที่ขัดแย้งกันหรือที่เรียกว่าเกิดความไม่สมดุลทางความคิดขั้นใหม่ซึ่งจะทำให้เด็กเข้าใจและยอมรับเหตุผลในขั้นที่สูงกว่าขั้นของตนที่ใช้อยู่เดิม

๒. การอบรมทางศาสนา การส่งบุตรหลานให้เข้ารับการอบรมทางพุทธศาสนาโดยบวชเป็นสามเณรและพระภิกษุ ถือเป็นการเตรียมบุคคลให้มีความพร้อมที่จะเป็นผู้ใหญ่คือ เป็นผู้ที่สามารถรับผิดชอบในหน้าที่การงาน ครอบครัวและประเทศชาติ ผู้ที่ผ่านการบวชเรียนมาแล้วสังคมถือว่าเป็นผู้ที่มีการเปลี่ยนแปลงทางจิตลักษณะและพฤติกรรมไปในทางที่ลดความเห็นแก่ตัวลงและเห็นแก่ส่วนรวมมากขึ้น

๓. การให้แสดงบทบาท วิธีการนี้เป็นวิธีที่让孩子แสดงบทบาทเป็นตัวละครในเรื่องที่มีปัญหาขัดแย้งทางจริยธรรมทำให้เด็กมีความผูกพันใกล้ชิดกับปัญหาของตัวละครในเรื่องเหมือนกับปัญหาของตนเอง ซึ่งจะเป็นการพัฒนาจริยธรรมและคุณธรรมให้สูงขึ้นได้

๔. การใช้กลุ่มเพื่อให้เกิดการคล้อยตาม วิธีการนี้เป็นอีกวิธีหนึ่งที่สามารถพัฒนาจริยธรรมเพื่อยกระดับจิตใจของเด็กได้ โดยการใช้อิทธิพลของกลุ่มเพื่อนที่แสดงออกทางจริยธรรมในระดับเดียวกัน

๕. การเลียนแบบจากตัวแบบ เป็นวิธีการหนึ่งที่สามารถพัฒนาจิตใจและพฤติกรรมของบุคคลได้เป็นอย่างดี เพราะผู้เห็นตัวแบบมักจะแสดงพฤติกรรมนั้น ๆ ตามลักษณะพฤติกรรมของตัวแบบ อย่างไรก็ตาม การที่ผู้เห็นตัวแบบแล้วจะกระทำตามหรือไม่นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับลักษณะของตัวแบบและผลที่เกิดขึ้นกับตัวแบบ เมื่อตัวแบบแสดงพฤติกรรมนั้น ๆ เป็นสำคัญ^{๔๑}

สำหรับการออกแบบโครงการฝึกอบรมโดยทั่วไปมีขั้นตอนการดำเนินงานที่สำคัญ ได้แก่

๑. วิเคราะห์ปัญหาหรือเป้าหมายในการพัฒนา การระบุสภาพปัญหาและความรุนแรง เป็นการอธิบายถึงผลร้ายต่อเนื่องของสภาพปัญหานั้น รวมทั้งระบุสภาพหมดปัญหาเป็นการระบุถึงผลที่จะเกิดขึ้นถ้าปัญหานั้นถูกแก้ไขแล้ว โดยการวิเคราะห์ปัญหาควรอาศัยทฤษฎีและหลักการจากศาสตร์แขนงต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้น

๒. กำหนดองค์ประกอบเชิงมนุษย์ เริ่มจากการวิเคราะห์วิธีการแต่ละวิธี โดยอาศัยองค์ประกอบเชิงมนุษย์ทั้ง ๔ ด้าน คือ องค์ประกอบทางด้านความรู้ ความคิด และความเข้าใจ (Cognition) องค์ประกอบทางด้านความรู้สึก อารมณ์ ความพอใจ ค่านิยม เจตคติ (Affection)

^{๔๑} ดวงเดือน พันธุมนาวิน, พฤติกรรมศาสตร์เล่ม ๒ จิตวิทยาจริยธรรมและจิตวิทยาภาษา, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๔), หน้า ๖๓-๖๗.

องค์ประกอบอันเป็นการกระทำภายนอกที่เห็นได้ชัด (Action) และองค์ประกอบด้านจำนวนของผู้ที่มีองค์ประกอบทั้ง ๓ ซึ่งการกำหนดองค์ประกอบเชิงมนุษย์ดังกล่าวนี้จะต้องอาศัยหลักวิชาจากศาสตร์แขนงต่าง ๆ เข้ามาเป็นเครื่องชี้วัด

๓. การออกแบบโครงการฝึกอบรม มีการกำหนดเป้าหมายคือ ระบุปริมาณหรือระดับที่จะให้ผู้ฝึกอบรมได้รับ กำหนดลักษณะและจำนวนผู้เข้ารับการอบรมซึ่งในโครงการฝึกอบรมจะต้องมีแนว ปฏิบัติเกี่ยวกับวิธีและเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้เข้ารับการอบรม พร้อมทั้งระบุจำนวนผู้ที่เข้ารับการอบรมด้วย โดยในแต่ละเรื่องให้เหตุผลด้วยว่าทำไมจึงทำอย่างนั้น กำหนดวิธีการและกิจกรรมประเมินผลและการติดตามผลในอนาคต การประเมินผลเป็นการประเมินผลตลอดโครงการฝึกอบรมซึ่งมักจะประเมินจากข้อมูลที่เก็บได้ทั้งระหว่างการฝึกอบรมและในวันสุดท้ายของการฝึกอบรม อาจมีการประเมินผลรวมทั้งโครงการด้วย ส่วนการติดตามผลในอนาคตนั้นมักทำเมื่อโครงการอบรมจบไปแล้วระยะหนึ่ง ซึ่งวัตถุประสงค์ของการติดตามผลก็เพื่อทราบว่าผู้จบการอบรมได้ใช้ความรู้ความสามารถที่ได้จากการฝึกอบรมมากน้อยเพียงใด^{๔๒}

กระทรวงศึกษาธิการ กล่าวถึงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนนั้น มีวิธีการในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมกระบวนการเรียนรู้และการพัฒนาคุณธรรมของผู้เรียน ดังนี้

๑. กระบวนการกล่าวนมิตร ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนเริ่มต้นที่สำคัญที่สุด โดยจัดวางเงื่อนไขให้เกิดการนำพาให้บุคคลต่าง ๆ ซึ่งมีตั้งแต่กลุ่มเพื่อนใกล้ชิด ครู ผู้บริหาร พระสงฆ์ พ่อแม่ จนถึงองค์กรที่ให้การสนับสนุนมารวมกลุ่มกันโดยดึงด้านบวกของแต่ละคนแต่ละฝ่ายออกมาหากันให้ได้มากที่สุด ให้แต่ละคนมาสบทบบาทเป็นกล่าวนมิตรต่อกัน กล่าวนมิตรนั้นมีความสำคัญอย่างมากที่จะช่วยกระตุ้นเตือน ช่วยสร้างแรงบันดาลใจ ช่วยสร้างศรัทธาในการทำความดี ช่วยสนับสนุนให้โครงการดำเนินไปได้ด้วยดี ขั้นตอนนี้จึงสำคัญมากที่สุดที่จะทำให้เริ่มต้นการเรียนรู้ได้และดำเนินต่อไปจนถึงปลายทางแห่งความสำเร็จ โดยกล่าวนมิตรจะทำหน้าที่เป็นผู้ชักจูงปัจจัยภายนอกมากระตุ้นตัวเปิดการเรียนรู้ภายใน

๒. การเปิดการเรียนรู้ภายใน (ปรโตโฆสะสู่สัทธาและโยนิโสมนสิการ) การเปิดการเรียนรู้ภายใน เป็นขั้นตอนที่สำคัญมากอีกขั้นตอนหนึ่ง ที่เสมือนเป็นการออกสตาร์ทหรือจุดติดเครื่องยนต์แห่งการเรียนรู้ภายในตัวมนุษย์ ซึ่งมีองค์ธรรมเริ่มต้นแห่งการเรียนรู้สำคัญสองประการด้วยกันคือ “สัทธา” (ความสนใจใฝ่รู้, ความเชื่อใจ เชื่อถือ และความเชื่อมั่น) และ “โยนิโสมนสิการ” (พิจารณาอย่างแยบคาย – คิดเป็น – น้อมมาใส่ใจไปสู่ทุกสได้) การเปิดการเรียนรู้ภายใน จะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยกล่าวนมิตรเตรียมการและเลือกใช้ปัจจัยภายนอกมากระตุ้นปัจจัยภายในอย่างพอเหมาะพอดีแก่ผู้เรียนและสถานการณ์แวดล้อม ปัจจัยภายนอกดังกล่าวนี้ เรียกว่า “ปรโตโฆสะ” ซึ่งมีหลายลักษณะตั้งแต่คำสอน คำบอกกล่าว หนังสือ ตำรา สื่อต่าง ๆ และที่ดีที่สุด คือ “เสียงของครู” เพราะเป็นเสียงที่จะสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นในใจ เป็นเสียงที่จะช่วยเตือนจิตสะกิดใจให้ฉุกคิดหรือตระหนักสำนึก

^{๔๒} เฉลียว บุรีภักดี และ สุวกิจ ศรีปัดดา, “ในพัฒนศึกษาศาสตร์ประมวลบทความซึ่งเน้นการประยุกต์เพื่อการพัฒนาประเทศโครงการ” ปริญญาเอกสาขาพัฒนศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, เอกสารการอบรมเพื่อการพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร: พี เจ การพิมพ์, ๒๕๒๗), หน้า ๑๐๒-๑๐๘.

เป็นเสียงที่เป็นกำลังใจให้เกิดการเรียนรู้ภายในตนขึ้น มั่นใจขึ้น จนเข้าใจถึงคุณค่า ถึงประโยชน์ของ การทำความดีการสร้างคุณธรรมจริยธรรมขึ้นในตน เมื่อเข้าใจถึงประโยชน์ จึงเกิดฉันทะความพอใจ ใครที่จะลงมือกระทำด้วยตนเองโดยไม่ลังเล ดังตัวอย่างของ เสียงของครู ในโครงการนี้ที่สำคัญที่สุด คือ พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ชาวไทยทุกคนล้วนมีศรัทธาอย่างเต็มเปี่ยม เมื่อโครงการประกวดโครงงานคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติเลือกมาใช้เป็นเสียงบอกกล่าว (ปรโตโมหะ) ที่ ย้ำชัดเจนว่า “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง” จึงเท่ากับเป็นเสียงบอกที่ให้แนวทางว่า ศรัทธาที่ เกิดขึ้นนั้นควรนำไปสู่การตอบแทนคุณพระองค์ท่าน ในโอกาสครั้งนี้มีสิ่งใดอื่น แต่เป็นการทำดีถวาย พระองค์ท่านนั่นเอง เมื่อศรัทธาคือความสนใจใฝ่รู้เกิดขึ้นก็จะช่วยไปกระตุ้นตัวเปิดการเรียนรู้ภายในอีก อย่างหนึ่ง ก็คือกระบวนการคิดพิจารณาอย่างแยบคาย หรือที่เรียกว่า โยนิโสมนสิการ ให้เริ่มต้นและ ทำงานไปด้วยกัน เริ่มตั้งแต่เยาวชนสนใจใฝ่รู้และคิดพิจารณาว่าจะทำดีอะไรถวายในหลวง ซึ่งตาม เงื่อนไขก็คือ การกระทำนั้นควรตอบโจทยหรือแก้ปัญหาจริงที่ทุกคนหรือส่วนใหญ่กำลังเผชิญอยู่ โดยช่วยกันระบупัญหาให้ชัดเจน ค้นหาสาเหตุที่มาของปัญหานั้น ๆ สืบสาวปัจจัยแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง ทั้งบุคคล สถานการณ์ สถานที่ ฯลฯ เริ่มวิเคราะห์และกำหนดเป้าหมายของการแก้ปัญหา พิจารณาหา หนทางปฏิบัติ เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาอย่างเป็นจริง ทั้งหมดนี้เป็นวิธีคิดพิจารณาแบบอริยสัจ ๔ นั่นเอง

๓. กระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นองค์รวมตามหลักไตรสิกขา กระบวนการไตรสิกขา เป็น กระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นองค์รวม ในด้านพฤติกรรม (ศีล) ด้านจิตใจ (สมาธิ) ด้านปัญญา (ปัญญา) ซึ่งจะเกิดขึ้นได้ต้องจัดเตรียมเหตุปัจจัยให้เอื้อต่อการกระทำหรือปฏิบัติงานจริง โครงการนี้จึงเน้นให้มี ช่วงระยะเวลาดำเนินงานนาน เพื่อให้เพียงพอต่อการค่อย ๆ สะสมการเรียนรู้ สังสมและบ่มเพาะ คุณความดีในจิตใจ และการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม จากประสบการณ์ที่พบจากการทำโครงการ คุณธรรมมา ๒ ปีนั้น ทำให้พบว่า อย่างน้อยต้องมีเวลาประมาณ ๒ เดือนสำหรับการปฏิบัติงานจริง ๆ (เฉพาะช่วงเวลาทำงานจริง ไม่รวมช่วงทำงานเอกสาร) ๑) ศีล เป็นการเรียนรู้ด้านพฤติกรรมหรือการ เรียนรู้ทักษะทางสังคมที่จะทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มร่วมกับผู้อื่นอย่างเอื้ออาทร พร้อมทั้งจะให้กำลังใจ และให้อภัยแก่กัน การระมัดระวังคำพูดการกระทำ ที่จะไม่เบียดเบียนใคร หากมีการกระทบกระทั่ง กันบ้างก็มีสติกำกับที่จะไม่ให้เกินเลยไปจนกระทบกระทั่งกันให้แตกทำลายความสัมพันธ์ระหว่างกัน การสำรวจระวังทั้งทางคำพูดและการกระทำ การยอมรับสำนึกผิด การให้อภัยกัน ก่อให้เกิด พัฒนาการทางด้านพฤติกรรมไม่ให้เป็นมลภาวะเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ก็จะทำให้การทำงานกลุ่ม เกิดขึ้นไปได้ตลอดรอดฝั่ง ๒) สมาธิ เป็นการเรียนรู้ทางด้านจิตใจ ที่ต้องเผชิญสถานการณ์จริงจากการ ทำงาน ทำให้ต้องมีความมุ่งมั่นตั้งใจ ความขยันหมั่นเพียรกระทำอย่างต่อเนื่องไม่ทอดทิ้ง มีความ อดทน ทั้งต่อภาระงาน และทั้งต่อคนและสถานการณ์ที่เข้ามา นอกจากนี้ยังหมายถึงการเจริญองกาม ของคุณความดีหรือคุณธรรมในจิตใจ อันนำไปสู่ภาวะความสุขสดชื่น แจ่มใสผ่องใสในจิตใจ ตั้งมั่นเป็น สมาธิ ๓) ปัญญา เป็นการเรียนรู้ที่มาจากกระบวนการสังเกต สำรวจ การคิดการพิจารณาไตร่ตรอง การตัดสินใจอย่างเป็นเหตุเป็นผลเป็นระบบ นำไปสู่ภาวะที่ออกจากปัญหา นำออกจากทุกข์ นำไปสู่ ภาวะที่ดำรงเป็นบุญกุศล การเรียนรู้ทางปัญญาเริ่มจากการเรียนความรู้จากหลักธรรม คำสอน ข้อมูล

ข้อเท็จจริง การจดจำ การจับประเด็น การแยกแยะ การจัดหมวดหมู่ อันเป็นปัญญาขั้นรู้จำและพัฒนาขึ้นไปสู่ปัญญาขั้นรู้คิด อันเกิดจากการฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์คิดสังเคราะห์การคิดเชื่อมโยงเหตุปัจจัย การคิดพิจารณาคุณค่าแท้คุณค่าเทียมเป็นต้น และพัฒนาไปสู่ปัญญาขั้นรู้แจ้งที่ทำให้แสวงหาทางออกจากปัญหาได้ ตลอดจนปัญญาที่ก่อเกิดจากการลงมือปฏิบัติเพื่อบรรลุผลของการแก้ไขปัญหาคือระดับทุกข้อได้ (เผด็จศึกกับปัญหา) และปัญญาติดตามประเมินผลอย่างเป็นระบบเพื่อปรับปรุงให้ดีขึ้น นำสู่การสั่งสมเป็นประสบการณ์และปรีชาญาณรู้แจ้งในเรื่องนั้นๆ

๔. ขั้นการพัฒนาแบบเวียนรอบต่อเนื่อง (ภาวนา ๔ สู่กัลยาณมิตร) เมื่อผู้เรียนผ่านกระบวนการเรียนรู้ใน ๓ ขั้นตอนแรกมาซ้ำแล้วซ้ำอีก เป็นเวลาต่อเนื่องกันในช่วงเวลาที่เหมาะสม (กรณีทำโครงการคุณธรรม ต้องทำงานจริงไม่น้อยกว่า ๒ เดือน) ผู้เรียนจะเกิดพัฒนาการในตนเองอย่างเป็นองค์รวมทุกด้าน ทั้งพัฒนาการทางพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับร่างกายและกายภาพแวดล้อม (กายภาวนา) พัฒนาการทางสังคม (ศีลภาวนา) พัฒนาการทางจิตใจ (จิตภาวนา) และพัฒนาการทางปัญญา (ปัญญาภาวนา)^{๔๓}

นอกจากนี้ กระทรวงศึกษาธิการ ได้มีการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธที่เป็นภาพสะท้อนถึงการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักไตรสิกขา มาใช้ในการพัฒนาผู้เรียนและแสดงถึงความพยายามนำหลักพุทธธรรมต่างๆ มาประยุกต์ใช้ในการบริหารและจัดการศึกษาอย่างชัดเจน โดยให้มีรูปแบบที่หลากหลายตามความเหมาะสมของสถานศึกษาที่จะพัฒนาผู้เรียนได้อย่างดีที่สุดสู่คุณค่า เมื่อโรงเรียนพัฒนาสู่วิถีพุทธและได้พัฒนาจนเป็นโรงเรียนวิถีพุทธที่ชัดเจน จะสังเกตได้ถึงความเปลี่ยนแปลงและประโยชน์อันมากมายที่เกิดขึ้นตามมาที่เปี่ยมไปด้วยความงดงาม ดังนี้

๑. นักเรียนได้รับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์อย่างชัดเจน พร้อมกับการพัฒนาที่จะให้เป็นคนดี เก่ง และมีความสุขพร้อมๆ กัน

๒. การพัฒนาผู้เรียนที่เกิดขึ้นชัดเจนจะเป็นที่ชื่นชอบและชื่นชมของทั้งผู้ปกครอง ครู อาจารย์ และชุมชนที่ได้รับทราบอีก การยอมรับและความร่วมมือช่วยเหลือจะเกิดขึ้นอย่างทวีคูณ

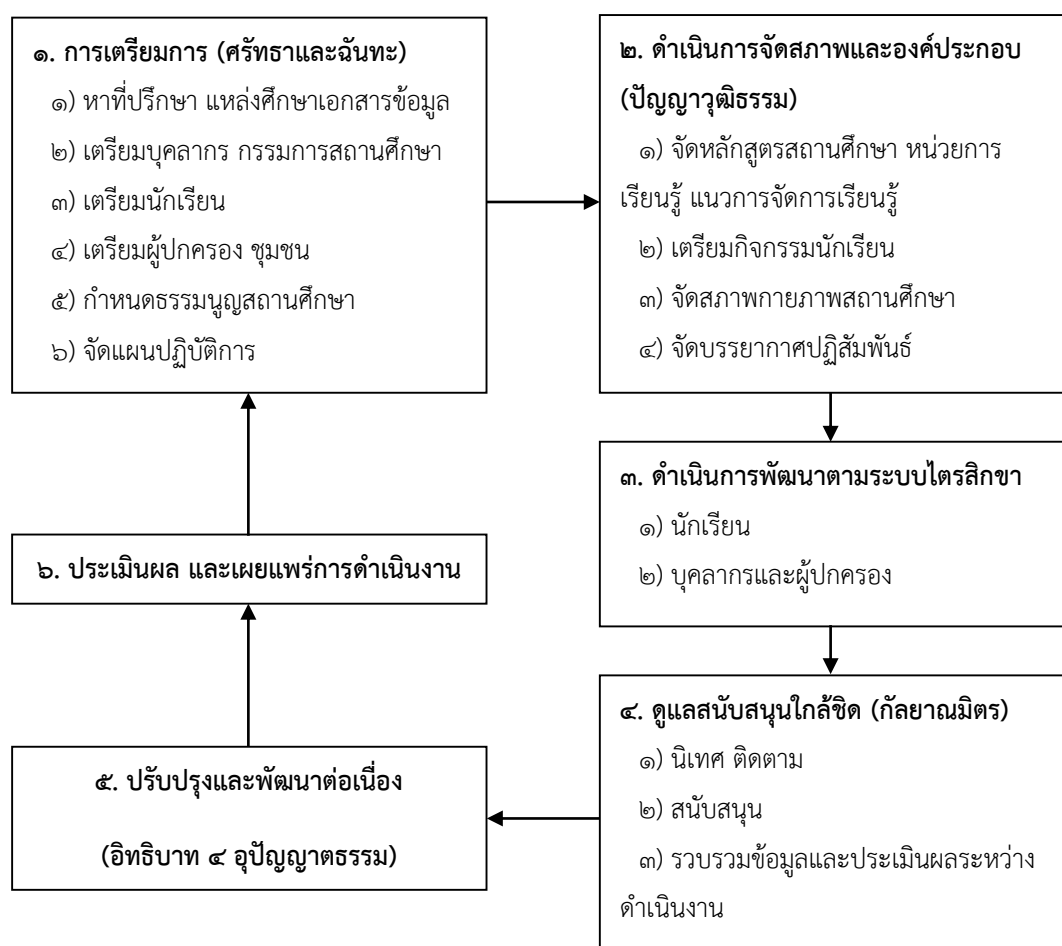
๓. สภาพแวดล้อมและบรรยากาศปฏิสัมพันธ์ของโรงเรียนจะดีขึ้นมากที่เกื้อกูลการพัฒนาผู้เรียนรอบด้านทั้งศีล สมาธิ และปัญญา ผู้คนที่เกี่ยวข้องล้วนเป็นกัลยาณมิตรแก่กันและกัน

๔. บุคลากรในโรงเรียนพัฒนาตนเองทั้งวิธีการทำงานและวิถีชีวิตทำให้สภาพการทำงานมีความสุข มีคุณค่าเพิ่ม ชีวิตส่วนตัวพัฒนาสู่ความสะอาด สว่าง สงบชัดเจน เพราะความเป็นวิถีพุทธช่วยกล่อมเกล่า

๕. โรงเรียน โดยครู ผู้บริหาร บุคลากรและนักเรียน เป็นแบบอย่างต่อสังคมและเป็นพลังการพัฒนาสังคมวงกว้างให้ดียิ่งๆ ขึ้นได้แนวทางการดำเนินการพัฒนาของโรงเรียนวิถีพุทธแต่ละแห่งจะมีความแตกต่างกันตามลักษณะเฉพาะของแต่ละสถานศึกษา อย่างไรก็ตามการพัฒนาจะมีโอกาสเกิดขึ้นได้จากความพยายามในการพัฒนาผู้เรียนทั้ง ศีล สมาธิ ปัญญา ควบคู่กันไปอย่างบูรณาการ

^{๔๓} กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือแนวทางการจัดกิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรมในสถานศึกษา, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: www.moe.go.th/jarawporn/principles.doc, [๑ มกราคม ๒๕๕๙.]

การพัฒนาสู่โรงเรียนวิถีพุทธที่ชัดเจนจำเป็นต้องพิจารณาองค์ประกอบและลำดับขั้นตอนที่เป็นระบบ ดังแสดงในภาพที่ ๒.๑

ภาพที่ ๒.๑ แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ^{๔๔}

จากภาพที่ ๒.๑ การดำเนินงานในแต่ละขั้นตอนการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ โดยสังเขปมีดังนี้

๑. การเตรียมการ เป็นขั้นตอนความพยายามที่จะเตรียมสิ่งที่จะทำให้การดำเนินการพัฒนาเป็นไปได้โดยสะดวก ซึ่งมีประเด็นสำคัญต้องคำนึงถึงในการเตรียมการ เช่น

๑) การหาที่ปรึกษา แหล่งศึกษา และเอกสารข้อมูลต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ปรึกษาที่เป็นกัลยาณมิตรในการพัฒนาวิถีพุทธนี้ ซึ่งอาจจะเป็นพระภิกษุหรือฆราวาส ที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ มีศรัทธาและความรู้ชัดในพุทธธรรมถ้าเป็นฆราวาสควรเป็นแบบอย่างในสังคมได้ เช่น เป็นผู้ไม่ข้องแวะในอบายมุข เป็นผู้ทรงศีล ปฏิบัติธรรม เป็นต้น ที่ปรึกษาจะมีความจำเป็นมากโดยเฉพาะในระยะเริ่มของการพัฒนา

๒) การเตรียมบุคลากร คณะกรรมการสถานศึกษา นักเรียน ผู้ปกครองและชุมชน ให้มีความตระหนักในคุณประโยชน์ที่จะเกิดขึ้น ให้เกิดศรัทธา และฉันทะในการร่วมกันพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ ด้วยปัญญาเข้าใจทิศทาง จากศรัทธาและฉันทะ การพัฒนาร่วมกันความสำเร็จในการพัฒนา คาดหมายได้ว่าจะเกิดขึ้นได้ไม่ยากสำหรับวิธีการเตรียมผู้เกี่ยวข้องนี้ สามารถดำเนินการได้หลากหลาย ตั้งแต่วิธีทั่วไป เช่น การประชุมชี้แจง การสัมมนา จนถึงการประชุมสัมพันธที่หลากหลาย การร่วมกันศึกษาดูงาน เป็นต้น

๓) การกำหนดเป้าหมาย จุดเน้น หรือวิสัยทัศน์ และแผนงานที่ชัดเจนทั้งระยะสั้น และระยะยาวในธรรมนูญสถานศึกษา และแผนปฏิบัติการรายปีตามที่ผู้เกี่ยวข้องเห็นพ้องกัน จะเป็นหลักประกันความชัดเจนในการดำเนินการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธได้อย่างดี อันเป็นส่วนสำคัญของการเตรียมการที่ดี

๒. การดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ เป็นการดำเนินการจัดปัจจัยต่าง ๆ ของการพัฒนาผู้เรียน ซึ่งประกอบไปด้วยสภาพทั้งกายภาพและองค์ประกอบต่าง ๆ ดังนี้

๑) ปัจจัยในการพัฒนาผู้เรียนตามหลักปัญญาธรรม ๔ ประการ คือ ๑) การอยู่ใกล้คนดี ใกล้ผู้รู้ มีข้อมูล มีสื่อที่ดี (สัปปุริสสังเสวะ) ๒) การใส่ใจศึกษาเล่าเรียน โดยมีฐานของหลักสูตรการเรียนการสอนที่ดี (สัทธัมมัสสวนะ) ๓) การมีกระบวนการคิดที่ดี คิดถูกวิธี โดยมีสภาพและบรรยากาศที่ส่งเสริม (โยนิโสมนสิการ) และ ๔) ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม หรือนำความรู้ไปใช้ในชีวิตได้เหมาะสม (ธัมมานุธัมมปฏิบัติ) สภาพและองค์ประกอบที่สำคัญที่จำเป็นต้องจัดส่งเสริมให้เกิดวิถีพุทธ

๒) หลักสูตรสถานศึกษา หน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการเรียนการสอนที่โรงเรียนวิถีพุทธควรคำนึงถึงอย่างยิ่ง แนวคิดหนึ่งของการจัดคือ การบูรณาการหลักธรรมทั้งที่เป็นความรู้ (K) ศรัทธา ค่านิยม คุณธรรม (A) และการฝึกปฏิบัติ

^{๔๔}กระทรวงศึกษาธิการ, สู่การศึกษาแนวพุทธ, (กรุงเทพมหานคร: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ๒๕๔๖), หน้า ๔.

หลักสูตร (P) ในการเรียนการสอนโดยอาจกำหนดในระดับจุดเน้นหลักสูตรสถานศึกษาที่แทรกในทุกองค์ประกอบหลักสูตรสถานศึกษา หรือกำหนดในระดับหน่วยการเรียนรู้ หรือแผนการจัดการเรียนรู้ที่ครูจะนำไปสู่การจัดการเรียนรู้ต่อไป

๓) การเตรียมกิจกรรมนักเรียน ที่โรงเรียนต้องคิดและกำหนดให้เหมาะสมกับผู้เรียนของตนมากที่สุด ซึ่งลักษณะกิจกรรมที่กำหนดมีหลากหลายทั้งที่เป็นกิจกรรมประจำวันประจำสัปดาห์หรือประจำโอกาสต่างๆ และกิจกรรมวิถีชีวิต ซึ่งถ้าโรงเรียนเลือกกำหนดและเตรียมการไว้ล่วงหน้า จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนอีก สะท้อนให้เห็นถึงคำกล่าวที่ว่า “การศึกษาเริ่มต้นเมื่อคนกิน อยู่ ดู ฟังเป็น”

๔) การจัดสภาพกายภาพสถานศึกษาที่หมายครอบคลุมถึงอาคารสถานที่ห้องเรียน แหล่งเรียนรู้ สภาพแวดล้อม อาณาบริเวณของสถานศึกษาซึ่งสถานศึกษาจำเป็นต้องคำนึงถึงการจัดให้เหมาะสม และมุ่งเน้นที่จะส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาไตรสิกขาให้มากที่สุด ทั้งที่ผ่านระบบการเรียนรู้ตามหลักสูตรสถานศึกษาและผ่านการเรียนรู้วิถีชีวิตจริงจาก “การกิน อยู่ ดู ฟัง” ในชีวิตประจำวัน

๕) การจัดบรรยากาศปฏิสัมพันธ์ โดยผ่านการเตรียมการมอบหมายการรับผิดชอบของบุคลากรในการจัดกิจกรรมส่งเสริม หรือดูแลให้บรรยากาศปฏิสัมพันธ์ที่ดีเป็นกัลยาณมิตรเกิดขึ้นอย่างจริงจังต่อเนื่อง โดยจัดผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย อาทิ การกระตุ้นทุกคนทำตนเป็นตัวอย่างที่ดี . การยกย่องผู้ทำดี การปลูกศรัทธาค่านิยมปฏิบัติดีปฏิบัติชอบต่อผู้อื่น เป็นต้น

๓. การดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา จุดเน้นการดำเนินการพัฒนา คือนักเรียนของสถานศึกษา โดยเป็นการพัฒนาตามระบบไตรสิกขาที่เป็นลักษณะบูรณาการทั้งในกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร และกิจกรรมวิถีชีวิตต่างๆ ที่ส่งเสริม “การกิน อยู่ ดู ฟัง” ให้เป็นเป้าหมายการพัฒนาจัดให้มีความชัดเจนที่พัฒนาทั้งองค์รวมของชีวิต ที่จะนำไปสู่การพัฒนาชีวิตที่สมบูรณ์ในที่สุด นอกจากการพัฒนาผู้เรียนอันเป็นภาระหลักแล้วสถานศึกษาจำเป็นต้องไม่ละเลยการพัฒนาบุคลากรของตนเองทั้งหมดด้วย เพราะบุคลากรโดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือ ครูและผู้บริหารจะเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาผู้เรียน ดังนั้นยิ่งบุคลากรได้รับการพัฒนาตามระบบไตรสิกขามากเท่าไร จะส่งผลดีต่อการช่วยให้นักเรียนได้รับการพัฒนามากขึ้นเท่านั้น แนวทางการพัฒนาบุคลากรและลักษณะบุคลากรที่เหมาะสมในโรงเรียนวิถีพุทธการดำเนินการพัฒนาผู้เรียนและบุคลากรตามระบบไตรสิกขานี้ จะดำเนินการได้ดีหากในขั้นเตรียมการ ขั้นดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ และขั้นดูแลสนับสนุนใกล้ชิดดำเนินการได้อย่างดี เพราะต่างเป็นเหตุปัจจัยที่สำคัญในการดำเนินการพัฒนาผู้เรียน

๔. การดูแลสนับสนุนใกล้ชิด เป็นขั้นตอนสำคัญในการเป็นปัจจัยส่งเสริมให้การดำเนินการพัฒนาเป็นไปอย่างราบรื่นมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ลักษณะของการดูแลสนับสนุนที่เหมาะสมควรมีลักษณะของความเป็นกัลยาณมิตร ที่ปรารถนาดีต่อกัน ปรารถนาดีต่อการพัฒนาผู้เรียนหรือต่องานกิจกรรมที่สำคัญของขั้นนี้ คือ การนิเทศติดตาม ที่จะดูแลการดำเนินงานให้เป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้ การให้คำปรึกษาและชี้แนะผู้ปฏิบัติ การให้ความช่วยเหลือทางวิชาการ เป็นต้น การสนับสนุนทั้งทรัพยากรข้อมูลและเครื่องมือต่างๆ ในการช่วยดำเนินการให้เป็นไปได้อย่างราบรื่น

การรวบรวมข้อมูลและการประเมินผลระหว่างดำเนินการ อันจะเป็นฐานของการปรับปรุงต่อเนื่องต่อไป หรือแม้เป็นข้อมูลในการพิจารณาจัดการดูแลสนับสนุนได้อย่างเหมาะสม

๕. การปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง เป็นขั้นตอนของระบบบริหารจัดการที่กำหนดเพื่เน้นย้ำการพัฒนาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยนำข้อมูลในขั้นตอนต้นๆ มาพิจารณาแล้วกำหนดปรับปรุงหรือพัฒนางานที่กำลังดำเนินการอยู่ให้ดียิ่งขึ้น ทั้งนี้องค์ธรรมที่สนับสนุน การปรับปรุงและพัฒนาเป็นไปอย่างชัดเจนต่อเนื่อง คือ การมีอิทธิบาท ๔ (ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) และอุปปัญญาธรรม ๒ (ความไม่สันโดษในกุศลธรรม และความไม่ระย่อในการพากเพียร) เป็นต้น

๖. การประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน เป็นขั้นตอนที่จะสะท้อนให้ทราบถึงผลการดำเนินงานในช่วงเวลาหนึ่งๆ อาจเป็น ๑ ปี หรือ ๓ ปี หรือเมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรม เป็นต้น และในการประเมินจะเน้นข้อมูลที่เป็นเชิงประจักษ์ เชื่อถือได้ ให้ข้อมูลที่ชัดเจนที่สามารถนำไปสู่การเผยแพร่หรือรายงานผู้เกี่ยวข้องให้ทราบผลการดำเนินงานนั้น ๆ และนำไปเป็นข้อมูลในการวางแผนดำเนินการอื่นๆ ต่อไป และในระบบประกันคุณภาพ ขั้นตอนนี้มีความสำคัญไม่น้อยต่อการเสนอให้ผู้เกี่ยวข้องยอมรับในการดำเนินการและบริหารจัดการ^{๔๔}

กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข ได้พัฒนาแนวคิดเรื่องความฉลาดทางอารมณ์ กิจกรรมพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ เสริมสร้างคุณธรรม (E.Q.-M.Q.) และให้ความสำคัญการฝึกทักษะชีวิตให้แก่เยาวชนเพื่อให้เยาวชนตระหนักและรู้คุณค่าของตนเอง ตลอดจนการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างเป็นสุข โดยปัจจัยสำคัญ ๓ ประการ ได้แก่

๑. ความดี หมายถึง ความสามารถในการควบคุมอารมณ์และความต้องการของตนเอง รู้จักเห็นใจเข้าใจยอมรับผู้อื่น รู้จักการเป็นผู้ให้ ผู้รับ การให้อภัย ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม

๒. ความเก่ง หมายถึง ความสามารถในการรู้จักตนเอง มีแรงจูงใจ สามารถตัดสินใจและแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น

๓. ความสุข หมายถึง ความสามารถในการดำเนินชีวิตอย่างเป็นสุข มีความภูมิใจและพึงพอใจในตนเอง ความฉลาดทางอารมณ์=เข้าใจตนเอง+เข้าใจผู้อื่น+แก้ไขปัญหาได้ถูกต้อง^{๔๖}

และมีเทคนิคที่ผู้ใหญ่พึงปฏิบัติเพื่อส่งเสริมจริยธรรมเด็กและเยาวชน ๕ ประการ ได้แก่

๑. ด้วยรักและเข้าใจ พ่อแม่ควรแสดงความเข้าใจยอมรับเห็นอกเห็นใจให้มีความสำคัญกับสิ่งที่ลูกสนใจ แทนการตำหนิ บังคับ วิจารณ์ หรือลงโทษขณะเดียวกันพ่อแม่ก็ต้องระงับการแสดงอารมณ์ความรู้สึกที่อาจเป็นตัวอย่างที่ไม่ดีสำหรับลูก

๒. ใช้โอกาสให้เกิดประโยชน์ ใช้โอกาสหรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้น เพื่อสร้างความใกล้ชิดสนิทสนมและสอนให้เด็กรู้จักเรียนรู้เรื่องอารมณ์ เช่น เวลาที่เด็กเกิดความกลัวขณะดูรายการโทรทัศน์ที่เป็นเรื่องตื่นเต้นอันตราย พ่อแม่อาจใช้โอกาสนี้โดยการเข้าไปนั่งใกล้ ๆ แล้วลอบใจและสอนลูก ให้

^{๔๔}กระทรวงศึกษาธิการ, **สู่การศึกษาแนวพุทธ**, (กรุงเทพมหานคร: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ๒๕๔๖), หน้า ๔-๕.

^{๔๖}กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, **แนวทางการดำเนินงานคลินิกคุณธรรมในสถานศึกษา**, หน้า ๕-๖.

เข้าใจอารมณ์ที่เกิดขึ้น พร้อมอธิบายด้วยเหตุผล เพื่อให้เด็กกล้าเผชิญสภาพการณ์ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน

๓. เรียนรู้ร่วมกันรับฟังความรู้สึกและอารมณ์ของเด็ก ด้วยความตั้งใจเอื้ออาทรและพยายามตรวจสอบความรู้สึกของเด็ก โดยการพิจารณาจากสถานการณ์พฤติกรรมท่าทางและอาการปฏิกิริยาที่แสดงออกในขณะที่รับฟัง พ่อแม่อาจช่วยสะท้อนหรือสรุปประเด็นพร้อมหาเหตุผลมาอธิบายให้เด็กเข้าใจในแง่มุมอื่นบ้าง แต่ไม่ควรสรุปเรื่องราวต่าง ๆ ในลักษณะการชี้นำ

๔. ไม่ปิดกั้นความรู้สึก ฝึกให้เด็กและเยาวชนบอกอารมณ์ความรู้สึกของตนได้อย่างถูกต้องเพื่อป้องกันการเก็บกดปัญหาแล้วมาระบายออกโดยขาดการควบคุมการแสดงอารมณ์ที่เปิดเผยตรงไปตรงมา คือ พื้นฐานที่ดีของผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์ เช่น รู้ตัวว่ากำลังโกรธ เสียใจ น้อยใจ ซึ้ง อิจฉา เพื่อนำไปสู่การจัดการอย่างถูกต้องเหมาะสมด้วยตนเองต่อไป

๕. เรื่องธรรมดาที่ต้องพอดี เมื่อพ่อแม่เห็นว่าเด็กเข้าใจอารมณ์ที่ทำให้เกิดพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของตนและเล็งเห็นพฤติกรรมที่ควรทำแล้ว พ่อแม่ควรบอกให้เด็กทราบว่าการมีอารมณ์ต่าง ๆ เป็นเรื่องปกติธรรมดา แต่ควรระมัดระวังในการแสดงออกให้เหมาะสมกับบุคคลเวลาและสถานที่

สรุปว่า การพัฒนาธรรมจริยธรรมเยาวชน มีความจำเป็นต้องเริ่มตั้งแต่เด็กเพราะอายุก่อน ๖ ปี จะสามารถบันทึกจริยธรรมในช่วงนั้น ได้มากที่สุด พ่อ แม่ ญาติพี่น้อง ผู้ใกล้ชิดของเด็กในวัยนี้ จึงมีบทบาทสำคัญมาก ในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมและควรทำอย่างต่อเนื่องผ่านทางกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งในและนอกหลักสูตร จนกระทั่งเด็กเหล่านี้เข้าสู่การเรียนในระบบ ตั้งแต่ระดับประถมศึกษา จนถึงระดับอุดมศึกษาเติบโตเป็นผู้ใหญ่มากขึ้น การปลูกฝังทางด้านคุณธรรม จริยธรรม ยังคงต้องดำเนินต่อไปอย่างเป็นธรรมชาติ เพื่อให้นักศึกษาเป็นทั้งคนเก่ง คนดี และมีความสุข

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับหลักสังคหวัตถุ ๔

หลักสังคหวัตถุ เป็นหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสสอนไว้แก่บุคคลซึ่งเป็นประโยชน์ทั้งแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ ที่สำคัญนับว่าเป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดความรักใคร่กลมเกลียวสามัคคีเกิดขึ้นแก่บุคคลและชุมชนที่ได้นำหลักสังคหวัตถุทั้ง ๔ ประการ คือ ทาน ปิยวาจา อตถจริยา สมานตตตา ได้ครบทั้ง ๔ องค์ประกอบ ซึ่งมีผู้กล่าวถึงหลักสังคหวัตถุไว้หลายประการดังนี้

พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตรัสถึงสังคหวัตถุ ๔ ไว้ว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย สังคหวัตถุ ๔ ประการนี้ ๔ ประการเป็นไฉน คือ ทาน การให้ ๑ เปยยวัชชะ ความเป็นผู้มีวาจาน่ารัก ๑ อตถจริยา ความประพฤติประโยชน์ ๑ สมานตตตา ความเป็นผู้มีตนเสมอ ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย สังคหวัตถุ ๔ ประการนี้แล การให้ ๑ ความเป็นผู้มีวาจาน่ารัก ๑ ความประพฤติประโยชน์ ในโลกนี้ ๑ ความเป็นผู้มีตนเสมอในธรรมนั้นๆ ตามสมควร ๑ ธรรมเหล่านั้นแล เป็นเครื่องสงเคราะห์โลก ประดุจสลักเพลาควคมุรธาที่เล่นไปอยู่ไว้ได้นั้น ถ้าธรรมเครื่องสงเคราะห์เหล่า นี้ ไม่พึงมีไซ้ร้มารดาหรือบิดา

ไม่พึงได้ความนับถือหรือบูชาเพราะเหตุแห่งบุตร ก็เพราะเหตุที่บัณฑิตพิจารณาเห็นธรรมเครื่อง สงเคราะห์เหล่านี้ ฉะนั้น พวกเขาจึงถึงความเป็นใหญ่และเป็นที่น่าสรรเสริญ^{๔๗}

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสน วาสโน) ได้อธิบายไว้ว่า สังคหวัตถุ เป็นหลัก คุณธรรมในศาสนาพุทธโดยเป็นภาษาบาลีแยกออกเป็น ๒ ศัพท์คือสังคหวัตถุ๑สังคหแปลเป็นภาษาไทยว่าสงเคราะห์ มีความหมายว่าช่วยเหลืออุดหนุนส่วนวัตถุในที่นี้หมายความว่า เรื่อง รวมทั้ง๒ศัพท์ มีความหมายว่าเรื่องความช่วยเหลือจะช่วยเหลือกันด้วยวิธีอย่างไรบางท่านได้วางไว้ เป็น๔อย่างช่วยเหลือกันด้วยวิธีนอกเหนือจาก๔อย่างนี้ไม่เรียกว่าสังคหวัตถุคือเรื่องช่วยเหลือที่ ทำให้รักใคร่นับถือ กลมเกลียวกันต้องพฤติกรรมตามหัวข้อทั้ง๔ นี้เสมอไปได้แก่ ๑)ทานให้ปันสิ่งของๆตนแก่ผู้ที่ควรให้ปัน ๒)ปยวาจาเจรจาจาที่อ่อนหวาน ๓)อรรถจริยาประพฤติสิ่งที่เป็ประโยชน์แก่ผู้อื่น ๔)สมานัตตตาคือความเป็นคนมีตนเสมอไม่ถือตัว คุณทั้ง๔อย่างนี้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวของผู้อื่นไว้ได้^{๔๘}

พระเทพดิลก (ระแบบ วิฑูรญาณ) กล่าวว่า สังคหวัตถุ ๔ นี้ พระพุทธเจ้าทรงอุปมา เหมือนกับพาหนะที่จะนำคนไปสู่ความสุขความเจริญในโลก เพราะสังคมของมนุษย์เราจำเป็นต้องอิงอาศัยธรรมะทั้งสี่ประการนี้ ทรงชี้อีกมุมที่ตรงกันข้ามว่า ถ้าหากว่าสังคมปราศจากเสียซึ่งธรรมทั้งสี่ ประการแล้ว แม้มารดา บิดา ก็จะไม่ได้รับการนับถือบูชาจากบุตรธิดา โลกจะอยู่ไม่ได้เลย จึงเรียกว่า ธรรมเป็นเครื่องสงเคราะห์ก็มีอยู่ ๒ ฝ่าย คือ^{๔๙}

อามิสสังคหะ คือ สงเคราะห์ด้วยวัตถุสิ่งของ

ธัมมสังคหะ คือ สงเคราะห์โดยธรรม ถ้าเรามองในแง่ของคนที่ไม่แสวงหาที่พึ่ง สิ่งนี้ก็เป็น การสนองตอบความต้องการขั้นพื้นฐานของคน เช่น ต้องการความรักและได้รับความรักคามอบอุ่น ความปลอดภัย ต้องการที่พึ่งพำนักอาศัย ต้องการพักผ่อนหย่อนใจ หรือว่าต้องการร่วมกิจกรรม ต่าง ๆ เป็นต้น ก็ต้องมีธรรมะ เป็นเครื่องยึดเหนี่ยว หลักที่จะให้เกิดการยึดเหนี่ยวทางใจกันขึ้น มาสรุป รวมอยู่ที่ สังคหวัตถุ แม้แต่แนวคิด การแสวงหาเครื่องรางของขลังที่ชาวบ้านเขาแสวงหากัน แนวของ พระเครื่องนั้น คือ เมตตามหานิยม คงกระพันชาตรี แคล้วคลาดจากภยันตรายทั้งหลายได้อดงค์ธรรม ทั้งสี่ประการนี้ คือ

๑. ทาน การให้ เป็นลักษณะการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ให้ของแก่คนอื่นที่ควรแก่การให้ การให้ มีอยู่ ๒ อย่างใหญ่ ๆ คือ

๑.๑ การให้ด้วยจิตคิดอนุเคราะห์ หมายถึงว่าการอนุเคราะห์ การสงเคราะห์ ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ด้วยอัธยาศัยไมตรีโอบอ้อมอารีต่อบุคคลเหล่านั้น เขาประสบความสำเร็จ

^{๔๗}ดูรายละเอียดใน วจ.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๓๙/๕๑.

^{๔๘} สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสน วาสโน), **สังคหวัตถุ ๔**, (กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๑๑.

^{๔๙}พระเทพดิลก (ระแบบ วิฑูรญาณ), **ธรรมปริทัศน์**, ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๒๖๒.

เดือดร้อน ความขาดแคลน ก็สงเคราะห์เขาเท่าที่จะสงเคราะห์กันได้ และบางครั้งเป็นเรื่องของ อัยยาศัยไมตรี ในทำนองที่แบ่งกันกินแบ่งกันใช้ เพื่อนบ้านใกล้เคียงกันมีของอะไรก็แบ่งกันกิน แบ่งกันใช้ เป็นการสร้างอัยยาศัยไมตรีอย่างที่เราคนไทยเราถือว่า “รู้คนดีกว่ารู้สังกะสี รู้เหล็ก กำแพง” อย่างบ้านในชนบทเห็นได้ชัดมาก ถ้าไม่มีหนอนบ่อนไส้ ไม่มีใครสามารถขโมยได้ เพราะถึง ขโมยก็ออกไปนอกหมู่บ้านไม่ได้ ประเดี๋ยวก็จับได้ นี่คือลักษณะโครงสร้างสังคมไทยที่เรานิยมเอา ธรรมะไปสั่งสอนกันมา ก่อให้เกิดเป็นความปรารถนาดี ความหวังดีต่อกันว่า “เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โอบอ้อม อารี” การอนุเคราะห์ คือ แสดงความมีน้ำใจ และการสงเคราะห์ให้ในกรณีที่เขาขาดแคลน เราก็ สงเคราะห์เขา

๑.๒ การให้เพื่อบูชาคุณความดี เช่น การทำบุญตักบาตร การให้อาหารให้เสื้อผ้าแก่ พ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ในวันตรุษสงกรานต์ การเสียภาษีให้แก่รัฐ เหล่านี้เป็นการให้ด้วยสำนึกถึงคุณความ ดี การให้ก็เป็นการปฏิบัติธรรมะเหมือนกัน อย่าลืมนะว่า ขอบข่ายของการให้พอถึงจุดหนึ่งเมื่อเราเป็น พวกเดียวกับเขาแล้ว หนักนิดเบาหน่อยก็ทนกันไปกลายเป็น “อภัยทาน” คือ การให้อภัย เมื่ออภัยกัน ได้ ก็เข้าอกเข้าใจกัน ต่อมาก็กลายเป็น “ธรรมทาน” คือ จะพัฒนาไปจากจุดที่วัตถุนาน แต่มาถึงจุด หนึ่ง สามารถกล่าวตักเตือนกันได้ อย่างคนเฒ่าคนแก่ในท้องถิ่นชนบท ท่านสามารถจะดุว่าเด็กที่ เหมือนกับลูกหลานของท่านได้ เวลามีปัญหากรณีพิพาทอะไร ท่านผู้นี้ไปพูด บางทีก็เลิกแล้วต่อกันได้ นี่เพราะอะไร เพราะท่านผู้นี้ได้สร้างสมบารมีด้วยการสงเคราะห์ในเชิงวัตรธรรมมาก่อน มีการให้อภัย ในความผิดพลาดบกพร่อง อยู่ในฐานะที่ว่าตักเตือนกันได้ คนเรากว่าที่จะปรับตัวขึ้นมาอยู่ในจุดนี้ได้ก็ ต้องใช้เวลาสร้างบารมีพอสมควร หลวงพ่อบางองค์ในต่างจังหวัด มีการมีงานภายในวัด ตำรวจไม่ต้อง มาตรวจการณ์ ไม่ต้องมาทำอะไร หลวงพ่ออยู่องค์เดียวใครไม่กล้าทำอะไรหรอก จะไปก่อเรื่องก่อราว ขึ้นไม่ได้ อย่างนี้หลวงพ่อก็ต้องมีบารมีอยู่มากจนเด็ก ๆ เรียกหลวงปู่หมดแล้ว ฉะนั้นสมภารใน ต่างจังหวัดจึงจำเป็นต้องเป็นพระแก่ ๆ เพราะเป็นเรื่องของบารมี ถ้าไม่มีบารมีเราทำงานไม่ได้ อยู่ เป็นหลวงปู่แล้วสามารถที่จะควบคุมอะไรใครก็ได้

๒. ปิยวาจา เจรจาที่อ่อนหวาน ตรงกันข้ามกับคำหยาบแต่ในเชิงปฏิบัติแล้ว ปิยวาจา คือ เจรจาถ้อยคำอันเป็นที่รัก วาจาเป็นที่รักผู้กล่าวด้วยความรัก ความปรารถนาดีต่อบุคคลอื่น ซึ่งบางครั้ง อาจเป็นคำดู คำตักเตือนก็ได้ แต่ถ้าหากว่าพูดด้วยความรัก หวังดีปรารถนาดี ถือว่าเป็นธรรมเครื่อง สงเคราะห์กัน ถ้าหากอัยยาศัยเริ่มมีความรัก ความปรารถนาดีต่อไปจะกระจายตัวไปเอง คือ จะพูดคำ สัตย์ คำจริงเอง จะไม่ยุยงให้คนเหล่านั้นเขาแตกแยกกันเพราะรัก หวังดีต่อเขาจะพูดเฉพาะเรื่องที่มี ประโยชน์ มันก็จะกระจายตัวเอง เป็นวจีสัจจิตครบทั้งสี่ แต่เริ่มที่ปิยวาจา คือ วาจาอันเกิดจากใจที่มี ความรักและหวังดี ปิยวาจาบางครั้งถ้อยคำอาจไม่ไพเราะ ไม่อ่อนหวาน หากพูดด้วยความปรารถนาดี หวังดี ยังอยู่ในขอบข่ายของปิยวาจา

๓. อัตถจริยา ประพฤติสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่บุคคลอื่น จะเห็นว่ามิตั้งกายกรรม วจีกรรม มโนกรรม ก็ช่วยเหลือชวนช่วยในกิจการงาน อย่างในบ้านในเมืองเรา เราก็ช่วยเหลือกัน ไถนาก็

ช่วยเหลือกันไถนา มีกิจการอะไรก็ตาม เช่น ปลุกบ้านต่างจังหวัดบ้านหลังหนึ่งขนาด ๒-๓ ห้อง ปลุกไม่กี่วันก็เสร็จ เพราะมาช่วยเหลือกัน นี่เรียกว่าประพาสสิ่งที่เป็นประโยชน์ด้วยกันด้วยวาจา คือ พูดในทางที่เสริมสร้างความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แนะนำชี้แจงแสดงเหตุผล การกระทำบางอย่างต้องคิดใจเขาใจเรา เช่น อยู่ใกล้เคียงเพื่อนคนหนึ่งต้องการจะอ่านหนังสือเราเขย่าวินยเสีย ลั่น ไม่เป็นอัตถจริยา เพราะทำลายประโยชน์อีกฝ่ายหนึ่งที่เขาจะพึงได้ ข้อนี้ขึ้นของวินัย มีวินัยบางข้อเสริมอัตถจริยา เช่น ภิกษุรูปหนึ่งกำลังท่องปาฏิโมกข์อยู่ เราไปชวนคุย เป็นการทำลายประโยชน์ท่านก็ปรับเป็นอาบัติปาจิตตีย์ นั่นคือ สอนให้ประพาสในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อกัน เกื้อกูลกัน ในบางครั้งบางคราว เราไม่สามารถจะทำได้ แต่อย่าถึงกับไปทำลายประโยชน์เขา เช่น เราช่วยเหลือเขาไม่ได้ แต่อย่าถึงกับไปทำลายประโยชน์ของเขาอย่างนี้พออยู่กันภายในสังคมได้อย่าลืมนะ ตัวประโยชน์ที่มักจะพูดเพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย การกระทำอะไรต้องมุ่งผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับการกระทำเหล่านั้น เมื่อเห็นว่าเป็นประโยชน์เกื้อกูลแก่คนอื่นก็กระทำ เช่น ช่วยสร้างสะพานบ้าง ชวนกันขุดถนน ขุดลอกคูคลองบ้าง ล้วนเป็นคุณความดีที่เป็นจุดยึดเหนี่ยวทางใจให้คนอื่นเขาเกิดความนิยมนับถือ นี่เป็นอัตถจริยา คือประพาสสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อกัน ไม่ได้หมายความว่า กะเกณฑ์ให้คนใดคนหนึ่งประพาสเพียงฝ่ายเดียว แต่ทุกคนก็ต้องประพาสให้เป็นประโยชน์ต่อกัน

๔. สมานัตตตา ความมีตนสม่าเสมอ ไม่ถือตัว ได้แก่การวางตนเหมาะสมแก่ฐานะที่ควรจะเป็นและที่ตนเป็นไม่แสดงอาการขึ้น ๆ ลง ๆ ๓ วันดี ๔ วันร้าย กำหนดทิศทางลมไม่ค่อยถูกว่าจะเอาอย่างไรกันแน่ อีกหนึ่งอย่าง คือ ไม่ลืมนั่น เช่น เคยเป็นเพื่อนเป็นฝูงกันมาพอได้ดีหน่อยก็ลืมเพื่อน ต้องแสดงอหยาศัยไมตรีให้ปกติ แม้คนไม่ชอบพูดชอบคุยอะไรก็ต้องทักทายปราศรัย เรื่องที่ออกจะปฏิบัติยาก ดุริทานเปรียบเทียบออกจะฟังง่าย บางเรื่องเป็นการยอมรับนับถือฐานะกัน อย่างสหาย ๓ คน เป็นขอราน คนหนึ่งราชรถมาเกย ได้เป็นพระราชา อีกคนหนึ่งคิดว่าเพื่อนเราเป็นพระราชา ก็แบ่ง แต่งตัวขอรานเข้าไป อันนี้เป็นการไม่ให้เกียรติ ไม่ยกย่องเพื่อนในฐานะที่ชอบที่ควร เพื่อนก็ให้เงินหน่อยหนึ่งแล้วไล่ออกจากเมืองไปเลย อีกคนหนึ่งนับถือว่าเพื่อนก็คือเพื่อน แต่ในเมื่อต่อสาธารณชนก็ต้องวางตัวให้ความเคารพรับถือตามสมควรแก่ฐานะของเพื่อน นี่คือ เป็นหลักของสมานัตตตา วางตนเหมาะสมแก่ฐานะที่ตนเป็นไม่ใช่ว่าพอมีสมานัตตตาแล้วสมภารจะลงเล่นกับลูกวัด คือ ต้องวางตนเหมาะสมแก่ฐานะ อีกประการหนึ่งก็คือ ไม่ถือตัวเกินไป เวลาได้ดีไม่หลงตัว ลืมนั่น คางคกขึ้นวอมะพร้าวขึ้นตก ยากขึ้นมี ชี้อาได้ดี ที่โบราณพูดว่า คางคกขึ้นวอ คือ ถ้าทำอะไร ๆ มันเกิน ๆ ไปก็เสียหลักของ สมานัตตตา แทนที่คนจะเกิดความนับถือ กลับไม่พอใจชิงชังเอาได้

หลักทั้งสี่ประการนี้เป็นการปฏิบัติของคน แต่ไม่ได้หมายความว่า กะเกณฑ์ให้คนใดคนหนึ่งเป็น ทุกฝ่ายต้องแสดงออกซึ่งอหยาศัยเหล่านั้น เช่น เพื่อนกันก็ต้องเสมอต้นเสมอปลาย แสดงความเป็นกัลยาณมิตร แม้ในยามวิบัติก็ไม่ทอดทิ้งกัน หลักของสมานัตตตา คือ มีตนเสมอ แต่ต้องไม่

วางตัวต่ำเกินไป เพื่อต้องการให้คนอื่นเขาเห็นว่าเราไม่ถือเนื้อถือตัวเล่นหัวจนไม่เป็นเวลา วางตัวสูงเกินไปก็เสีย

คุณธรรมทั้งสี่ประการนี้ มีในบุคคลใดก็ตาม จะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจคนไว้ได้ ก่อให้เกิดความเคารพ ความรัก ความนับถือต่อกันและกัน เป็นเหมือนพาหนะที่จะนำพาคนไปสู่ความสุขความเจริญที่ต้องการได้ เป็นจุดยืนเหนี่ยวทางใจ ภายในจากครอบครัวเป็นต้นไปจนถึงสังคม คนกลายเป็นพระเครื่อง ๔ องค์ ที่ก่อให้เกิดผลทางเมตตามหานิยม คงกระพันชาตรี และแคล้วคลาด แท้ ๆ ทั้งเป็นพุทธวิธีครองใจคน เป็นจุดที่ยึดเหนี่ยวน้ำใจคนไว้ได้

สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (พมพ รมธโร) ได้กล่าวว่า สังคหวัตถุ ๔ หรือหลักปฏิบัติตนตามหลักจิตวิทยาสังคมเพื่อให้เกิดความนิยมชมชอบและเคารพนับถือแก่ผู้อื่น หรือสังคมของชุมชนต่างๆ คือ

๑. ทาน หรือ การให้ปันสิ่งของแก่ผู้อื่นที่ควรปัน เพราะทาน หมายถึง ธรรมทาน หรือ การบริจาคทางจิตใจ และอามิสทาน หรือการบริจาคทางวัตถุ

๒. ปิยวาจา หรือการเจรจาใช้คำพูดของตนต่อผู้อื่นด้วยความสุภาพอ่อนโยนให้เหมาะสมแก่กาลเทศะและเหมาะสมแก่สังคมชุมชนทุกชั้น เพื่อให้ชุมชนหรือบุคคลเหล่านั้นเคารพ นับถือ ปิยวาจานี้ใช้กับมิตรสหายของตน ย่อมจะทำให้มิตรสหายเหล่านั้นรักใคร่ รู้จักเจรจาสุภาพอ่อนโยน กับครูอาจารย์ การใช้หลักจริยศาสตร์สังคมในเรื่อง ปิยวาจานั้น ผู้ใช้จำต้องมีสติควบคุมตนเอง และสามารถบังคับจิตใจตนเองได้ทุกขณะ

๓. อัตถจริยา หมายถึง การสอนให้บุคคลนั้น มีหน้าที่ทางมนุษยสัมพันธ์ทุกระดับชั้นมีหน้าที่ช่วยเหลืออุปการะหรือสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน

๔. สมานัตตตา หมายถึง การปรับปรุงบุคลิกภาพของตนเองอย่างสม่ำเสมอโดยไม่ถือตัว และให้เข้ากับสังคมของชุมชนได้ทุกชั้น^{๕๐}

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต) ได้ให้ความหมายของสังคหวัตถุว่าหมายถึง ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวใจบุคคลและประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี หลักสงเคราะห์ มี ๔ อย่างได้แก่

๑. ทาน การให้ คือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของตลอดถึงให้ความรู้และแนะนำสั่งสอน

๒. ปิยวาจา วาจาเป็นที่รัก วาจาพูดดีมีน้ำใจ หรือวาจาซาบซึ้งใจ คือกล่าวคำสุภาพไพเราะอ่อนหวานสมานสามัคคี ให้เกิดไมตรีและความรักใคร่นับถือ ตลอดถึงคำแสดงประโยชน์ประกอบด้วย เหตุผล เป็นหลักฐานจูงใจให้นิยมยินดี

๓. อัตถจริยา การประพฤติประโยชน์ คือ ขวนขวายช่วยเหลือกิจการ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ตลอดถึงคำช่วยแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรม

^{๕๐}สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (พมพ รมธโร), ธรรมะสร้างเยาวชน, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาภูมิบาลวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๑๓.

๔. สมานัตตตา ความเสมอต้นเสมอปลาย คือ ทำตนเสมอต้นเสมอปลายปฏิบัติสม่ำเสมอในชนทั้งหลาย และเสมอในสุข ทุกข์ โดยร่วมรับรู้ร่วมแก้ไขตลอดถึงวางตนเหมาะสมแก่ฐานะภาวะบุคคล เหตุการณ์และสิ่งแวดล้อม ถูกต้องตามธรรมในแต่ละกรณี^{๕๑}

พระราชสุทธินิยามมงคล(จรัญฐิติธมโม) ได้กล่าวไว้ว่าสังคหัตถ์๔ เป็นทางเกิดของสามัคคีมี๔ข้อ คือ ๑) ทานคือการให้ปันการให้ทานซึ่งกันและกันไม่หวังกันโดนการให้ทานแบ่งปัน ๓ประเภทได้แก่ให้เพื่อการบูชาคุณให้เพื่อยึดเหนี่ยวจิตใจผู้อื่นไว้และให้เพื่อเห็นแก่มนุษยธรรม ๒) ปยวาจา คือ พูดให้เขารัก ไม่พูดให้เขาเกลียด ไม่ใส่ร้ายป้ายสี ต้องพูดให้เขารัก เรียกว่าปยวาจา ปโยทมนุสสานัง ๓) อัถถจริยา บำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมอย่างนิจดูดย อยาเห็นแก่ความเห็นดีเห็นชอบ ๔) สมานัตตตา เป็นการวางตนให้เหมาะสม เรียกว่า ไม่ถือตัวตนว่า เราดีกว่าเขา ได้แก่วางตนให้เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ เหมาะกับฐานะ เหมาะกับกาลเทศะ ที่ว่าเหมาะสม ตำแหน่งหน้าที่นั้นหมายความว่าเรามีหน้าที่อย่างไรก็ไปปฏิบัติไปตามหน้าที่ว่าเหมาะสมกับฐานะ นั่นคือใจง่ายทรพยาให้เหมาะสมกับฐานะก็คือเข้าใจใจง่ายไม่ฟุ้งเฟ้อสุรุยรายเกินไปแต่ก็ไม่ตระหนี่ เกินไปจนเข้าขั้นทรมาณตนเองที่ว่าเหมาะสมกับกาลเทศะนั้นหมายความว่าปฏิบัติกิจให้เหมาะสมกับ เวลาและสถานที่^{๕๒}

พระภิกษุวิสุทธิน (เสริมชัย ชยมงคล) ได้กล่าววาทะกรรมปฏิบัติที่จะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวผู้อื่นไว้ได้คือสังคหัตถ์๔อย่างใดแก ๑) ทาน การให้ ปันสิ่งของของตนแก่ผู้อื่นที่ควรให้ ปันนั้นยอมเป็นเรื่องยึดเหนี่ยวใจ แก่ผู้รับให้ระลึกนึกถึงความเป็นผู้มีน้ำใจโอบอ้อมอารีของผู้ให้ ผู้มีจิตใจโอบอ้อมอารีมีน้ำใจ มีจิตใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่ผู้อื่นอยู่เสมอยอมเป็นที่รักแก่ชนทั้งหลายคนหมู่มาก ยอมคบคาสมาคมด้วยสมดังที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสว่าผู้ให้ยอมเป็นที่รักคนหมู่มาก ยอมคบเขา ๒) ปยวาจาการเจรจาที่อ่อนหวานคือวาจาที่ไพเราะสุภาพอ่อนโยนตามฐานะยอม เป็นที่ชื่นใจเป็นที่ประทับใจแก่ผู้ฟังหรือคู่สนทนาไม่มีใครชอบวาจาที่หยาบคายแข็งกระด้างหรือวาจาที่ก้าว

ราว ที่ไรมารยาท ไม่รู้กาลเทศะ และวาจาที่ไม่ไพเราะ ไม่สมฐานะระหว่างผู้พูดกับผู้ฟัง และคู่สนทนา

ด้วย คนเราจะได้ดีหรือถึงความเสื่อมก็ด้วยวาจานั้นแหละ เป็นข้อสำคัญประการหนึ่ง โบราณท่านจึงกล่าวไว้ว่า ปากเป็นเอก เลขเป็นโท หมายความว่า วาจาที่ดี ที่สุภาพ ที่ไพเราะอ่อนหวานนั้น แลและเป็น

ขอปฏิบัติที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งของการครองใจคนและจะได้ดีก็เพราะวาจานั้นแหละ สอนคำ

^{๕๑} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, ครั้งที่ ๒๕. (กรุงเทพมหานคร: ผลิตีมี, ๒๕๔๘), หน้า ๑๔๓.

^{๕๒} พระราชสุทธินิยามมงคล (จรัญ ฐิติธมโม), หลักธรรมกับความเปลี่ยนแปลงของชีวิต, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธุรกิจก้าวหน้า, ๒๕๔๒), หน้า ๓๕.

วาเลนที่นี้หมายถึงวิชาความรู้อย่างเป็นรองคือถึงจะเป็นคนมีความรู้สูงแต่ถ้าปากไม่ดีเสียแล้วย่อมหวังความเจริญในชีวิตได้ยากเพราะคนปากเสียไม่ว่าจะพูดใจใคร่ได้จะหาคนคบหาสมาคมเป็นมิตรสหายที่ดีที่จริงใจต่อกันได้ยาก ปยวจา คือ วาจาที่ไพเราะสุภาพอ่อนโยนต่อกันตามฐานะ เทานั้นแหละที่จะเป็นเครื่องผูกใจยึดเหนี่ยวจิตใจผู้อื่นได้นาน ๓) อดัจฉริยาการประพฤติสิ่งที่ดีเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นหมายความว่าความเป็นคนผู้มี ฐาใจ ไม่นิ่งดูตาย รู้จักสงเคราะห์และช่วยเหลือกิจการของผู้อื่นให้สำเร็จ รู้จักช่วยกระทำกิจอันเป็น ประโยชน์บุคคลอื่นหรือแก่สังคมส่วนรวมตามความเหมาะสมแก่ฐานะและโอกาสไม่เป็นคนแล้ง ฐาใจ ช่วยใครไม่เป็น คือ ไม่เป็นคนเห็นแก่ตัวจัด ยามที่ผู้อื่นหรือสังคมประสบความทุกข์เดือดร้อน และ ต้องการความช่วยเหลือเช่น ในยามประสบทุกข์ภัยต่างๆได้แก่อุทกภัยภัยจากน้ำท่วมวาตภัยภัย จากลมพายุอัคคีภัยภัยจากไฟไหม้ เป็นต้นก็มีน้ำใจอนุเคราะห์ช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ของผู้อื่นหรือสังคม ที่กำลังได้รับความทุกข์เดือดร้อนเช่นนั้นตามกำลังของตนด้วยใจเมตตาและกรุณาธรรม ความเป็นคนผู้มี ฐาใจย่อมประพฤติสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นตามสมควรแก่ฐานะและโอกาส ด้วยเมตตากรุณาธรรม เช่นนี้ย่อมเป็นเครื่องผูกใจหรือเครื่องยึดเหนี่ยวใจผู้อื่นให้ผูกสมัครรักใคร่และมีความสัมพันธ์อันดีต่อกันได้ยั่งยืนนานเป็นอย่างดี ดังมีสุ ภาษิตคำโบราณว่าไปนานทาน

อย่านิ่งดูตายปนัวปนควายใหญ่ ทานเลน แมวสามัยนี้การปนัวปนควายใหญ่ทานเลนเป็นเรื่อง

สามัยแล้ว แต่สุภาษิตนี้ก็ยังเป็น อุทาหรณ์ว่า การรู้จักสงเคราะห์ อนุเคราะห์ช่วยเหลือผู้อื่น หรือการประพฤติสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ ผู้อื่นเป็นเครื่องผูกใจคนเป็นคุณธรรมเครื่องครองใจคนได้ดีให้ความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันได้อย่างยั่งยืน ๔) สมานัตตตา คือความเป็นผู้มีตนเสมอ ไม่ถือตัว ก็คือความประพฤติปฏิบัติดีต่อ ผู้อื่นอย่างเสมอตนเสมอปลาย เมื่อมีชีวิตที่เจริญก้าวหน้า หรือได้ดิบได้ดีขึ้นไป ก็ไม่ถือตัวหรือทำตัว เยอหยิ่งกับญาติพี่น้องหรือมิตรสหายเดิม ที่เคยคบค้าหรือปฏิบัติดีต่อกัน เคยเคารพนับถือกันมา อย่างไร ก็คงประพฤติปฏิบัติดีต่อกัน เคารพนับถือกันอยู่อย่างนั้น ความเป็นผู้มีตนเสมอนี้

เป็นคุณเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจผู้อื่นไว้เป็นมิตรไมตรีที่ดีต่อกันได้เป็นอย่างดี^{๕๓}

พระวิรุฒน์ รอดสุโข ได้ให้ความหมายว่า สังคหัตถ์ ๔ เป็นหลักธรรมในศาสนาพุทธซึ่งใช้ในการสงเคราะห์ผู้อื่นอันจะเป็นเครื่องผูกไมตรีประสานหมู่ชนเข้าด้วยกัน คำว่า สังคหัตถ์มาจากคำว่า “ สังคห ” ซึ่งแปลว่าสงเคราะห์ กับคำว่า “ วัตถุ ” ซึ่งแปลว่าเรื่อง รวมความแล้วสังคหัตถ์จึงแปลว่า เรื่องการสงเคราะห์ หรือธรรมอันเป็นหลักในการสงเคราะห์ ซึ่งมีหลักใหญ่ ๆ อยู่ ๔ ข้อด้วยกัน ดังที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงตรัสสั่งสอนแก่ภิกษุ ในกาลครั้งหนึ่งซึ่งเรียกว่าสังคหัตถ์ ๔ คือ

^{๕๓} พระภาวนาวิสุทธิคุณ (เสริมชัย ชยมงคล), **ตอบปัญหาธรรมปฏิบัติ**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เอชทีพีเพรส, ๒๕๔๒), หน้า ๘๓.

๑. ทาน หมายถึง การให้ การเฉลี่ยเผื่อแผ่แก่กันและกัน ซึ่งเป็นข้อสำคัญเพราะว่าทุกๆ คนนั้นย่อมต้องการความช่วยเหลือจากกันอยู่ในด้านต่างๆ ในด้านวัตถุทรัพย์สินเงินทอง เครื่องอุปโภคต่างๆ ในด้านกำลังกาย ช่วยกระทำการกิจการของกันและกันทางกาย ในด้านวาจา พูดจาช่วยเหลือกันในเรื่องที่ต้องพูด ในด้านสติปัญญา ช่วยให้ความรู้ให้การแนะนำในข้อที่ควรจะแนะนำต่างๆ การให้การเฉลี่ย เผื่อแผ่ ทุกคนทั้งผู้ใหญ่ทั้งผู้น้อยต่างก็ควรจะมีทาน คือ ให้การช่วยเหลือกันผู้ใหญ่ให้การช่วยเหลือผู้น้อย ผู้น้อยก็ให้การช่วยเหลือผู้ใหญ่ ด้วยจิตใจมุ่งที่จะช่วยให้บรรลุถึงประโยชน์ที่ต้องการหรือเพื่อที่จะให้พ้นจากอุปสรรคขัดข้องทั้งหลาย

๒. ปิยวาจา หมายถึง การเจรจาถ้อยคำซึ่งเป็นที่รักเป็นที่จับใจแก่กันและกันอันเป็นถ้อยคำสุภาพ เพราะวาจาที่พูดออกไปนั้น ถ้าเป็นวาจาที่ไม่สุภาพไม่เป็นที่รักที่พอใจ ก็เป็นวาจาที่อาจเสียดแทงหัวใจของผู้อื่น ทำให้ผู้อื่นเกิดความเสียใจ ควบคุมการพูดของเราให้ไพเราะก็คือสตินั่นเอง ดังนั้นการพูดหรือการแสดงออกทุกครั้งต้องมีสติอยู่เสมอ

๓. อัตถจริยา หมายถึง การประพฤติประโยชน์กันและกัน คือ การทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสถานบัน เช่น โรงพยาบาล มหาวิทยาลัย สังคมที่ตนอาศัยอยู่ตลอดถึงประเทศชาติ สิ่งใดที่เป็นโทษก็ควรละเว้นไม่กระทำ การประพฤติตนให้เป็นประโยชน์สามารถปฏิบัติได้ทั้งกายวาจา ใจ ในทุกเวลาและทุกโอกาส

๔. สมานัตตตา หมายถึง ความเป็นผู้วางตนสม่ำเสมอ หรือเสมอต้นเสมอปลายซึ่งหมายถึงการรักษาระเบียบวินัยอันใดที่ทุกคนพึงปฏิบัติทั้งผู้ใหญ่ทั้งผู้น้อยตามหน้าที่ ที่บัญญัติเอาไว้เป็นระเบียบของสถานที่ ของหน่วยงาน เช่น กฎระเบียบของสถาบันการศึกษา กฎระเบียบของสถานที่ราชการต่างๆ เป็นต้น ตลอดถึงกฎหมายบ้านเมือง ในทางพระพุทธศาสนาก็คือ พระวินัยบัญญัติสำหรับพระภิกษุทั้งหลายนั่นเอง^{๔๔}

พัชรินทร์ ศรีสุพันธ์ ได้กล่าวว่า สังคหัตถ์ ๔ ในทางจริยศาสตร์ โดยความหมายของพระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต) ที่ให้ความหมายตามหลักจริยศาสตร์สังคมของพุทธศาสนาไว้ว่าเรื่องสังคหัตถ์ ๔ หรือหลักปฏิบัติตนตามหลักจิตวิทยาสังคมเพื่อให้เกิดความนิยมชมชอบและความเคารพนับถือแก่ผู้อื่น หรือสังคมของชุมชนต่างๆ คือ

๑. ทาน หรือการให้เป็นสิ่งของตนแก่ผู้อื่นที่ควรเป็น เพราะ ทาน หมายถึง ธรรมทาน หรือการบริจาคทางจิตใจ และอามิสทาน หรือการบริจาควัตถุ

๒. ปิยวาจา หรือการเจรจาใช้คำพูดของตนเองต่อผู้อื่นด้วยความสุภาพอ่อนโยนให้เหมาะสมแก่กาลเทศะและเหมาะสมแก่สังคมชุมชนทุกชั้น เพื่อให้ชุมชนหรือบุคคลเหล่านั้นเคารพนับถือปิยวาจานี้ ใ้กับมิตรภาพสหายของตน ย่อมจะทำให้มิตรสหายเหล่านั้นรักใคร่ รู้จักเจรจาสุภาพ

^{๔๔}พระวีรวัฒน์ รอดสุโข, “เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคงทนในการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา เรื่อง สังคหัตถ์ ๔ พรหมวิหาร ๔ ไตรลักษณ์ ๓ กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ระหว่างการสอนด้วยหนังสือการ์ตูนและการสอนตามปกติ”, วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๐), หน้า ๒๑.

อ่อนโยนกับอาจารย์ การใช้หลักจริยศาสตร์สังคมในเรื่อง ปิยวาจา นั้น ผู้ใช้จำต้องมีสติควบคุมตนเอง และสามารถบังคับจิตใจได้ทุกขณะ

๓. อัตถจริยา หมายถึง การสอนให้บุคคลนั้น มีหน้าที่ทางมนุษยสัมพันธ์ทุกระดับชั้นมีหน้าที่ช่วยเหลืออุปการะหรือสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน

๔. สมานัตตตา หมายถึง การปรับปรุงบุคลิกภาพของตนเองสม่ำเสมอโดยไม่ถือตัวและให้เข้ากับสังคมของชุมชนได้ทุกชั้น^{๕๕}

ไสว มาลาทอง ได้ให้ความหมายของหลักสังคหัตถ์ว่าหมายถึงหลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของผู้อื่น ผูกไมตรี เอื้อเพื่อเกื้อกูล หรือเป็นหลักการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน มีอยู่ ๔ ประการ ได้แก่

๑. ทาน คือ การให้ การเสียสละ หรือการเอื้อเพื่อแบ่งปันของๆ ตนเพื่อประโยชน์แก่บุคคลอื่นไม่ตระหนี่ถี่เหนียว ไม่เป็นคนเห็นแก่ได้ฝ่ายเดียว คุณธรรมข้อนี้จะช่วยให้ไม่เป็นคนละโมภ ไม่เห็นแก่ตัว เราควรคำนึงอยู่เสมอว่า ทรัพย์สินของที่เราหามาได้ มิใช่สิ่งจริงยั่งยืน เมื่อเราสิ้นชีวิตไปแล้วก็ไม่สามารถจะนำติดตัวเอาไปได้

๒. ปิยวาจา คือ การพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน พูดด้วยความจริงใจ ไม่พูดหยาบคาย ก้าวร้าว พูดในสิ่งที่เป็นประโยชน์เหมาะสมกับกาลเทศะ พระพุทธเจ้าได้ทรงให้ความสำคัญกับการพูดเป็นอย่างยิ่งเพราะการพูดเป็นบันไดขั้นแรกที่จะสร้างมนุษยสัมพันธ์อันดีให้เกิดขึ้น วิธีการที่จะพูดให้เป็นปิยวาจา นั้น จะต้องพูดโดยยึดหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้ เว้นจากการพูดเท็จ เว้นจากการพูดส่อเสียด เว้นจากการพูดคำหยาบ และเว้นจากการพูดเพื่อเจ้า

๓. อัตถจริยา คือ การสงเคราะห์ทุกชนิด หรือการประพัตินสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น

๔. สมานัตตตา คือ การเป็นผู้มีความสม่ำเสมอ หรือมีความประพฤติเสมอดันเสมอปลาย คุณธรรมข้อนี้จะช่วยให้เราเป็นคนมีจิตใจหนักแน่นไม่โลเล รวมทั้งยังเป็นการสร้างความนิยมและไว้วางใจให้แก่ผู้อื่นอีกด้วย^{๕๖}

บุญสิริ ขวลิตรำรง ได้กล่าวถึงความหมายของสังคหัตถ์ว่า ธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความยึดเหนี่ยวจิตใจของกันและกัน อันเป็นไปเพื่อการสงเคราะห์กัน ซึ่งมีอยู่ ๔ ข้อ คือ

๑. ทาน หมายถึง การให้ การเฉลี่ยเผื่อแผ่แก่กันและกัน ซึ่งเป็นข้อสำคัญเพราะว่าทุกคนนั้น ย่อมต้องการความช่วยเหลือจากกันและกันอยู่ในด้านต่างๆ ในด้านวัตถุ เช่นทรัพย์สินเงินทอง เครื่องอุปโภคบริโภคต่างๆ ในด้านกำลังใจ ช่วยกระทำการกิจการของกันและกันทางกาย ในด้านวาจา พูดจาช่วยเหลือกันในเรื่องที่ควรพูดจา ในด้านสติปัญญา ช่วยให้ความรู้ ให้การแนะนำ ในข้อที่ควรจะ

^{๕๕}พัชรินทร์ ศรีสุวพันธ์, “การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบางประการกับการปฏิบัติตามหลักสังคหัตถ์ ๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๑ โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๑”, *ปริญญานพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๑), หน้า ๙.

^{๕๖}ไสว มาลาทอง, *คู่มือการดำเนินงานเสริมสร้างศีลธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน*, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๓๓.

แนะนำต่างๆ การให้การเฉลี่ยเผื่อแผ่เจือจานทุกคนทั้งผู้ใหญ่ ทั้งผู้น้อย ต่างก็ควรมีทาน คือ การให้ช่วยเหลือกัน ผู้ใหญ่ให้การช่วยเหลือผู้น้อย ผู้น้อยให้การช่วยเหลือผู้ใหญ่นักด้วยมีจิตใจมุ่งที่จะช่วยให้บรรลุถึงประโยชน์ที่ต้องการ หรือเพื่อที่จะให้พ้นจากอุปสรรคขัดข้องทั้งหลาย

๒. ปิยวาจา หมายถึง การเจรจาถ้อยคำซึ่งเป็นที่รักที่จับใจแก่กันและกัน อันเป็นถ้อยคำสุภาพ เพราะวาจาที่พูดออกไปนั้น ถ้าเป็นวาจาที่ไม่สุภาพไม่เป็นที่รักที่พอใจ ก็เป็นวาจาที่อาจเสียตบแต่งน้ำใจของผู้อื่น ทำให้ผู้อื่นเสียใจ เจ็บใจ ไม่สบายใจ เพราะฉะนั้นจึงสมควรที่ทุกคนจะต้องมีสติควบคุมใจ ควบคุมวาจา ที่จะพูดออกไปให้เป็นวาจาที่สุภาพ ที่เหมาะสม แม้ว่าในบางคราวต้องทำงานหนักเหนื่อยก็ตาม สิ่งที่จะเป็นเครื่องในการควบคุมการพูดของเราให้ไพเราะก็คือสตินั่นเองดังนั้น การพูดหรือการแสดงออกทุกครั้งต้องมีสติอยู่เสมอ

๓. อัตถจริยา หมายถึง การประพฤติประโยชน์ต่อกันและกัน คือ การทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสถาบัน เช่น โรงพยาบาล มหาวิทยาลัย สังคมที่ตนอาศัยอยู่ตลอดถึงประเทศชาติสิ่งใดที่เป็นโทษก็ควรละเว้นไม่กระทำ การประพฤติตนให้เป็นประโยชน์สามารถปฏิบัติได้ทั้งกาย วาจา และใจ ในทุกเวลาทุกโอกาส

๔. สมานัตตตา หมายถึง ความเป็นผู้วางตนสม่ำเสมอ หรือเสมอต้นเสมอปลายซึ่งหมายถึง การรักษาระเบียบวินัยอันใดที่ทุกคนพึงปฏิบัติทั้งผู้ใหญ่ทั้งผู้น้อยตามหน้าที่ ที่บัญญัติเอาไว้เป็นระเบียบของสถานที่ ของหน่วยงาน เช่น กฎระเบียบของสถาบันการศึกษากฎระเบียบของสถานที่ราชการต่างๆ เป็นต้น ตลอดถึงกฎหมายบ้านเมือง ในทางพระพุทธศาสนาก็คือ พระวินัย บัญญัติสำหรับพระภิกษุทั้งหลายนั่นเอง^{๕๗}

สังคหัตถ์ทั้ง ๔ ประการนี้ ถ้ามีในบุคคลใดก็ตาม ก็สามารถจะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจคนไว้ได้ก่อให้เกิดความเคารพ ความรัก ความนับถือต่อกันและกัน เป็นเหมือนกับพาหนะที่จะนำพาคนไปสู่ความสุขความเจริญที่ต้องการได้ เป็นจุดยืนเหนี่ยวทางใจ ภายในจากครอบครัวยุคหนึ่งไปจนถึงสังคมคนกลายเป็นพระเครื่อง ๔ องค์ ที่ก่อให้เกิดผลทางเมตตามหานิยม นับว่าเป็นพุทธวิธีครองใจคน และเป็นที่ยึดเหนี่ยวน้ำใจคนไว้ได้อย่างมั่นคงถาวร

นางพญา พุทธรักษ์ ยังได้กล่าวถึง พระภาวนาวิสุทธิคุณ (เสริมชัย ชยมงคล) ที่ได้กล่าวไว้ว่า หลักธรรมปฏิบัติที่จะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวผู้อื่นไว้ได้คือ สังคหัตถ์ ๔ อย่างได้แก่

๑. ทาน การให้ปันสิ่งของตนแก่ผู้อื่นที่ควรให้ปันนั้น ย่อมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจแก่ผู้รับให้ระลึกนึกถึงความเป็นผู้มีน้ำใจโอบอ้อมอารีของผู้ให้ ผู้มีจิตใจโอบอ้อมอารีมีน้ำใจ มีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่ผู้อื่นอยู่เสมอ ย่อมเป็นที่รักแก่ชนทั้งหลาย คนหนุ่มมากย่อมคบค้าสมาคมด้วย สมดังที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสว่า ผู้ให้ย่อมเป็นที่รัก คนหนุ่มมากย่อมคบเขา

๒. ปิยวาจา การเจรจาที่อ่อนหวาน คือวาจาที่ไพเราะสุภาพอ่อนโยนตามฐานะ ย่อมเป็นที่ชื่นใจเป็นที่ประทับใจแก่ผู้ฟังหรือคู่สนทนา ไม่มีใครชอบวาจาที่หยาบคายแข็งกระด้าง หรือวาจาที่ก้าวร้าว ที่ไร้มารยาท ไม่รู้กาลเทศะ และวาจาที่ไม่ไพเราะ ไม่สมฐานะระหว่างผู้พูดกับผู้ฟังและคู่สนทนาด้วย คนเราจะได้ดีหรือถึงความเสื่อมก็ด้วย วาจา นั้นแหละ เป็นข้อสำคัญประการหนึ่ง โบราณ

^{๕๗}บุญศิริ ขวลิตรำรง, **ธรรมโอสธ**, (กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์การพิมพ์, ๒๕๒๙), หน้า ๓๑.

ท่านจึงกล่าวไว้ว่า ปากเป็นเอก เลขเป็นโท หมายความว่า วาจาที่ดี ที่สุภาพ ที่ไพเราะอ่อนหวานนั้น แหะและเป็นข้อปฏิบัติที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งของการครองใจคน และจะได้ดีก็เพราะวาจานั้นแหละ ส่วนคำว่า เลข ๓ นั้น หมายถึง วิชาความรู้ยังเป็นเรื่อง คือจะเป็นคนมีความรู้สูง แต่ถ้าปากไม่ดีเสียแล้ว ย่อมหวังความเจริญในชีวิตได้ยาก เพราะคนปากเสียไม่อาจผูกใจใครไว้ได้ จะหาคนคบหาสมาคมเป็นมิตรสหายที่ดีที่จริงใจต่อกันได้ยาก ปิยวาจา คือวาจาที่ไพเราะสุภาพอ่อนโยนต่อกันตามฐานะเท่านั้นแหละที่จะเป็นเครื่องผูกใจผู้อื่นได้ยืนยาว

๓. อัตถจริยา การประพฤติสิ่งที่ดีเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น หมายความว่า ความเป็นผู้มีน้ำใจ ไม่นิ่งดูดาย รู้จักสงเคราะห์และช่วยเหลือกิจการของผู้อื่นให้สำเร็จ รู้จักช่วยกระทำกิจอันเป็นประโยชน์บุคคลอื่นหรือแก่สังคมส่วนรวม ตามความหมายสมแก่ฐานะและโอกาส ไม่เป็นคนแล้งน้ำใจ ช่วยใครไม่เป็น คือไม่เป็นคนเห็นแก่ตัวจัด ยามที่ผู้อื่นหรือสังคมประสบความทุกข์เดือดร้อนก็มีจิตคิดช่วยเหลือ

๔. สมนัตตตา คือความเป็นผู้มีตนเสมอ ไม่ถือตัว ก็คือ ความประพฤติปฏิบัติต่อผู้อื่น อย่างเสมอต้นเสมอปลาย เมื่อมีชีวิตที่เจริญก้าวหน้า หรือได้ดิบได้ดีขึ้นไป ก็ไม่ถือตัวหรือทำตัวเย่อหยิ่ง กับญาติพี่น้องหรือมิตรสหายเดิม ที่เคยคบค้าหรือปฏิบัติต่อกัน เคยเคารพนับถือกันมาอย่างอย่างไร ก็คงประพฤติปฏิบัติต่อกัน เคารพนับถือกันอยู่อย่างนั้น ความเป็นผู้มีตนเสมอนี้เป็นคุณสมบัติที่เห็นยวจิตใจผู้อื่นไว้เป็นมิตรไมตรีที่ดีต่อกันได้เป็นอย่างดี^{๔๘}

นางพญา พุทธรักษ์ ยังได้กล่าวจาก โสภณ จาเลิศ ที่ได้พูดไว้ว่า ธรรมอันเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจผู้อื่น หรือธรรมเพื่อให้คนเป็นที่รักของคนทั่วไป คือสังคหัตถ์ ๔ นั่นเอง ได้แก่

๑. ทาน คือการให้ เสียสละ แบ่งปันแก่ผู้อื่น

๒. ปิยวาจา คือพูดจาด้วยถ้อยคำที่สุภาพ นุ่มนวล เหมาะแก่บุคคล เวลา สถานที่ พูดในสิ่งที่เป็ประโยชน์ พูดในทางสร้างสรรค์ และเกิดกำลังใจ

๓. อัตถจริยา คือทำตนให้เป็นประโยชน์ ตามกำลังสติปัญญา ความรู้ความสามารถ กำลังทรัพย์และเวลา

๔. สมนัตตตา คือทำตนให้เสมอต้นเสมอปลาย วางตนเหมาะสมกับฐานะ ตำแหน่งหน้าที่การงาน ไม่เอาเปรียบผู้อื่น ร่วมทุกข์ร่วมสุขสม่ำเสมอ

อรศิริ เกตุศรีพงษ์ ได้ให้ความหมายว่า สังคหัตถ์ ๔ คือ สิ่งที่เป็นเครื่องสงเคราะห์และยึดเหนี่ยวจิตใจซึ่งกันและกัน ๔ ประการ

๑. ทาน คือ การแบ่งปันวัตถุสิ่งของ รวมถึงอุปกรณ์ในการทำงานหรือเอกสารที่ใช้ในการทำงาน เช่น หากเพื่อนร่วมงานขาด-เหลืออุปกรณ์สิ่งของ ก็นำมาแบ่งปันกันใช้ การเริ่มต้นด้วยการแบ่งปันวัตถุสิ่งของภายนอก จะช่วยสร้างนิสัยให้บุคลากรในหน่วยงานมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน มีการให้การรับ (Give and Take) เพราะนอกเหนือจากการแบ่งปันเรื่องของความรู้ ประสบการณ์ อัน

^{๔๘}นางพญา พุทธรักษ์, “การบริหารจัดการสหกรณ์การเกษตรตามหลักสังคหัตถ์ ๔ กรณีศึกษาสหกรณ์การเกษตรในเขตจังหวัดนครนายก”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขารัฐประศาสนศาสตรบัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๔๘- ๔๙.

เป็นความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวคน (Tacit Knowledge) แล้ว การแบ่งปันเอกสารต่าง ๆ ที่ใช้ในการทำงานก็เป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้วงจรของความรู้มีการขับเคลื่อนโดยเป็นการแบ่งปันความรู้ที่เป็นความที่เป็นความรู้ที่ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) ด้วย

๒. ปิยวาจา คือ การแบ่งปันคำพูดดี ๆ คำพูดที่ไพเราะ พูดในสิ่งที่เป็นประโยชน์เหมาะกับกาลเทศะ พูดให้กำลังใจกัน ซึ่งในมุมมองของผู้เขียนเห็นว่า “ปิยวาจา” มีความสำคัญมากต่อการจัดการความรู้ในองค์กรเพราะการจะนำเครื่องมือต่าง ๆ มาใช้ในกระบวนการจัดการความรู้ เพื่อที่จะดึงความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวคน (Tacit Knowledge) ออกมาแลกเปลี่ยนกันนั้นต้องใช้ลักษณะของการ “พูดแลกเปลี่ยนกัน” เป็นหลัก

๓. อุตถจริยา คือ การแบ่งปันความรู้ การให้ความช่วยเหลือในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น การแบ่งปันความรู้และประสบการณ์ที่เป็นความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวคน (Tacit Knowledge) เป็นสิ่งที่ต้องทำได้ยากกว่าการแบ่งปันความรู้ที่ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) ดังนั้น หากองค์กรใดสามารถปลูกฝังให้บุคลากรในองค์กรมี “อุตถจริยา” แล้ว ก็ไม่ใช่เรื่องยากอีกต่อไปที่จะทำให้คนในองค์กรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน รวมทั้งทำให้การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นส่วนหนึ่งของการทำงาน เพราะเมื่อเพื่อนร่วมงานขาดความรู้ในเรื่องใด หรือต้องการแลกเปลี่ยนความรู้ในเรื่องใด ผู้ที่มีความรู้ก็จะแบ่งปันให้โดยไม่หวงความรู้ หรือถ้าไม่ได้ขาดความรู้ แต่ขาดกำลังใจคนเพื่อนคนอื่น ๆ ก็ยินดีที่จะเข้าไปช่วยให้งานสำเร็จ หรืออาจเรียกได้ว่า ทำให้พนักงานในองค์กรเป็นกัลยาณมิตรซึ่งกันและกัน

๔. สมานัตตตา คือ การมีความประพฤติเสมอดันเสมอปลาย การเป็นผู้มีความสม่ำเสมอจริงใจต่อกันความเสมอดันเสมอปลายจะช่วยให้เกิดความรู้สึกลอดภัย ไม่ระแวงกัน และเป็นการสร้างความไว้วางใจกัน เชื่อใจกัน (Trust) เพราะถ้าคนในองค์กรไม่มีความไว้วางใจกัน หรือไม่เชื่อใจกัน พนักงานก็จะไม่อยากรนำความรู้ประสบการณ์ เทคนิคในการทำงานต่าง ๆ มาแบ่งปันแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน ดังนั้น จึงถือได้ว่า “สมานัตตตา” เป็นแรงกระตุ้นในระยะยาวที่จะผลักดันให้คนในองค์กรเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง^{๕๔}

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี กล่าวว่า สังคหัตถุ แปลว่า ธรรมที่เป็นที่ตั้งแห่งการสงเคราะห์กัน, ธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจกัน หมายถึง หลักการครองใจคน, หลักยึดเหนี่ยวใจกันไว้, วิธีทำให้คนรัก, หลักสังคมสงเคราะห์ ซึ่งเป็นเครื่องประสานใจและเหนี่ยวรั้งใจคนให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ และทำให้อยู่กันด้วยความรักความปรารถนาดีต่อกัน เหมือนลิมสลักรถที่ตรึงตัวรถไว้มิให้ชิ้นส่วนกระจายไป ทำให้รถแล่นไปได้ตามที่ต้องการ โดยสังคหัตถุมีสี่ประการ คือ

๑. ทาน การให้ การเสียสละ การแบ่งปันเพื่อประโยชน์แก่คนอื่น ช่วยปลูกฝังให้เป็นคนที่ไม่เห็นแก่ตัว แบ่งปันกัน (แบ่งปันไปมา)

๒. ปิยวาจา การพูดจาด้วยถ้อยคำไพเราะอ่อนหวาน จริงใจ ไม่พูดหยาบคายก้าวร้าว พูดในสิ่งที่เป็นประโยชน์ เหมาะกับกาลเทศะ พูดดีต่อกัน (พูดจาจับใจ)

๓. อุตถจริยา ช่วยเหลือกัน (ช่วยกิจกันไป)

^{๕๔} อรุณศิริ เกตุศรีพงษ์, “สังคหัตถุ ๔ : วัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการจัดการความรู้”, วารสาร Productivity World เพื่อการเพิ่มผลผลิต ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๖๘ (พฤษภาคม-มิถุนายน ๒๕๕๐), หน้า ๔๓-๔๖.

๔. สมานัตตา การเป็นผู้มีความสม่ำเสมอ โดยประพฤติดัวให้มีคุณสมบัติสม่ำเสมอปลายทางตัวดีต่อกัน (นิสัยเป็นกันเอง)^{๖๐}

สรุปว่า หลักสังคหวัตถุ ๔ เป็นหลักธรรมที่ใช้สำหรับเป็นศิลปะในการครองใจคน เป็นเครื่องเหนี่ยวรั้งคน ให้คนรักใคร่นับถือและช่วยเหลือซึ่งกันและกันให้อยู่ ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข และบำเพ็ญการสงเคราะห์ คือ ปฏิบัติตามหลักการสงเคราะห์ หรือธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวใจและประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี ประกอบด้วย

๑. ทาน หมายถึง การให้ การเกื้อกูลกันด้วยการให้ การเสียสละ หรือ การเอื้อเพื่อแบ่งปันของๆ ตน เพื่อประโยชน์แก่บุคคลอื่น ไม่ตระหนี่ถี่เหนียว ไม่เป็นคนเห็นแก่ได้ฝ่ายเดียว

๒. ปิยวาจา หมายถึง การพูดจาไพเราะ การใช้วาจาประสานไมตรี การพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน พูดด้วยความจริงใจ ไม่พูดหยาบคายก้าวร้าว พูดในสิ่งที่เป็นประโยชน์ และเหมาะสมกับกาลเทศะ

๓. อัตถจริยา หมายถึง การบำเพ็ญประโยชน์ การร่วมสร้างสรรค์อุดมการณ์ การสงเคราะห์ทุกชนิด หรือการปฏิบัติในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น

๔. สมานัตตา หมายถึง การสม่ำเสมอปลาย การร่วมทุกข์ร่วมสุขในทุกคราว การเป็นผู้มีความสม่ำเสมอ หรือมีความประพฤติสม่ำเสมอปลาย

๒.๔ บริบทมหาวิทยาลัยภาครัฐในจังหวัดปทุมธานี

บริบทมหาวิทยาลัยภาครัฐในจังหวัดปทุมธานี ได้แก่ มหาวิทยาลัยภาครัฐในจังหวัดปทุมธานี จำนวน ๓ สถาบัน คือ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์รังสิต ศูนย์รังสิต มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี โดยมีรายละเอียดพอสังเขปดังนี้

๒.๔.๑ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์^{๖๑}

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (อังกฤษ: Thammasat University; อักษรย่อ: มธ. – TU) เป็นมหาวิทยาลัยแห่งที่สองของประเทศไทย ก่อตั้งในชื่อ "มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง" (อังกฤษ: The University of Moral and Political Sciences; อักษรย่อ: ม.ธ.ก. – UMPS) เมื่อวันที่ ๒๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๗ โดยมีจุดประสงค์เพื่อเป็นตลาดวิชา เพื่อการศึกษาด้านกฎหมายและการเมือง สำหรับประชาชนทั่วไป ต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๙๕ รัฐบาลเปลี่ยนเป็นชื่อปัจจุบัน นับเป็นมหาวิทยาลัยที่มีอายุเป็นอันดับ ๒ ของประเทศไทย และมีประวัติศาสตร์ผูกพันกับพัฒนาการ

^{๖๐}วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, **สังคหวัตถุ ๔**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: https://th.wikipedia.org/wiki/สังคหวัตถุ_๔, [๒ ก.พ. ๖๒].

^{๖๑}วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, **มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://th.wikipedia.org/wiki/มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์> [๑๒ ม.ค. ๖๒].

ทางการเมือง และความเป็นไปของชาติ ตลอดจนเรื่องของรัฐธรรมนูญและประชาธิปไตย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเหตุการณ์ ๑๔ ตุลา ๒๕๑๖ และ ๖ ตุลา ๒๕๑๙ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มีผู้ประสานการและอธิการบดีมาแล้ว ๒๓ คน อธิการบดีคนปัจจุบันคือ รองศาสตราจารย์ เกศินี วิฑูรชาติ และนายกสภามหาวิทยาลัย คือ ศาสตราจารย์พิเศษรณนิติ เศรษฐบุตร วันที่ ๑๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๘ ราชกิจจานุเบกษาได้ลงประกาศ "พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. ๒๕๕๘" ซึ่งได้มีผลให้มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มีสภาพเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐในอีก ๓๐ วันต่อมา

มหาวิทยาลัยเป็นสมาชิกของเครือข่าย LAOTSE ซึ่งเป็นความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยในเอเชียและยุโรป ตามกรอบความร่วมมืออาเซียน รวมทั้งเป็นสมาชิกของเครือข่ายสถาบันการศึกษาและวิจัยในอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง (GMSARN) อีกด้วย

ปัจจุบันมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จัดการศึกษาครอบคลุมทางด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และวิทยาศาสตร์สุขภาพ ประกอบไปด้วย ๑๙ คณะ ๔ วิทยาลัย ๑ สถาบัน ๑ สำนักวิชา จำนวนหลักสูตรทุกระดับจำนวนทั้งสิ้น ๒๙๗ หลักสูตร เป็นระดับปริญญาตรี ๑๓๙ หลักสูตร ประกาศนียบัตรบัณฑิต ๖ หลักสูตร ปริญญาตรีควบปริญญาโท ๔ หลักสูตร ปริญญาโท ๑๑๘ หลักสูตร และปริญญาเอก ๓๔ หลักสูตร จัดการศึกษาทั้งภาคกลางวันและภาคค่ำ (ข้อมูล พ.ศ. ๒๕๕๗-๒๕๕๘) นอกจากนี้ได้รับเลือกให้เป็น ๑ ใน ๙ มหาวิทยาลัยวิจัยแห่งชาติ จาก กระทรวงศึกษาธิการ ในปี พ.ศ. ๒๕๕๒ อีกด้วย

๒.๔.๒ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์^{๖๒}

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ (อังกฤษ: Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage) เดิมคือ สถาบันราชภัฏเพชรบุรีวิทยาลัย ตั้งอยู่ที่ถนนพหลโยธิน ตำบลคลองหนึ่ง อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี เป็นมหาวิทยาลัยแห่งเดียวในประเทศไทยที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงรับไว้ในพระบรมราชูปถัมภ์

สมเด็จพระราชปิตุจฉาเจ้าฟ้าวไลยอลงกรณ์ กรมหลวงเพชรบุรีราชสิรินธร ทรงมีพระเมตตาต่อการศึกษา ของกุลสตรีไทย จึงประทานอาคารพร้อมที่ดินประมาณ ๔ ไร่ ให้กระทรวงศึกษาธิการ จัดตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูเพชรบุรีวิทยาลงกรณ์ เมื่อวันที่ ๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ ปัจจุบันคือ เลขที่ ๑๕๓ ถนนเพชรบุรี แขวงทุ่งพญาไท เขตราชเทวี กรุงเทพมหานคร โดยย้ายนักเรียนฝึกหัดครูและนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.๗-๘) มาจากโรงเรียนเบญจมราชาลัย อาจารย์ใหญ่คนแรก คือ อาจารย์นิลรัตน์ บรรณสิทธิ์วรสาสน์ โรงเรียนใช้ชื่อย่อว่า พ เป็นสัญลักษณ์ และสีเขียวเป็นสีประจำโรงเรียน เนื่องจากเป็นสีประจำวันประสูติของพระองค์

^{๖๒}วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://th.wikipedia.org/wiki/มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์>, [๑๒ ม.ค. ๖๒].

สถานศึกษาแห่งนี้ได้ปฏิบัติภารกิจด้านการศึกษาทั้งแผนกฝึกหัดครู และแผนกสามัญ ด้วยดีตลอดมา และได้พัฒนาปรับเปลี่ยนสถานภาพและค่านาหน้าชื่อตามความเหมาะสม ดังนี้

๑ ตุลาคม ๒๕๑๓ เป็นวิทยาลัยครูเพชรบุรีวิทยาลงกรณ์ พ.ศ. ๒๕๑๕ ขยายงานการฝึกหัดครูมาอยู่ ณ ที่ตั้งปัจจุบัน คือ เลขที่ ๑ หมู่ ๒๐ ถนนพหลโยธิน กิโลเมตรที่ ๔๘ ตำบลคลองหนึ่ง อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ๑๓๑๘๐ มีพื้นที่ ๒๙๔ ไร่ ๓ งาน ๗๒ ตารางวา ทั้งนี้อาจารย์อวยพร เปล่งวานิช ผู้อำนวยการวิทยาลัยครูเพชรบุรีวิทยาลงกรณ์ในขณะนั้น ได้ดำเนินการติดต่อประสานงานล่วงหน้ากับผู้ว่าราชการจังหวัด ปทุมธานี (นายประสิทธิ์ อุไรรัตน์) จึงได้ที่ดินทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์แปลงนี้มาเป็นที่ตั้งของสถาบันในปัจจุบัน ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๑๗ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ รับวิทยาลัยครูเพชรบุรีวิทยาลงกรณ์ และสมาคมศิษย์เก่าไว้ "ในพระบรมราชูปถัมภ์"

๙ พฤศจิกายน ๒๕๑๘ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ เสด็จฯ พร้อมด้วยสมเด็จพระบรมราชินีนาถ และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนสุดา กิติวัฒนาดุลโสภาคย์ ทรงเปิดพระอนุสาวรีย์สมเด็จพระราชปิตุจฉาเจ้าฟ้าวไลยอลงกรณ์ กรมหลวงเพชรบุรีราชสิรินธร และพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์จำนวน ๒ แสนบาท ตั้งเป็น "มูลนิธิสมเด็จพระเจ้าฟ้าวไลยอลงกรณ์"

พ.ศ. ๒๕๒๐ เปิดสอนถึงระดับปริญญาตรี ครุศาสตรบัณฑิต

พ.ศ. ๒๕๒๘ เปิดสอนสาขาวิชาชีพอื่นด้วยครบ ๓ สาขา คือ สาขาวิชาการศึกษาศาสาวิชาศิลปศาสตร์ และสาขา วิชาวิทยาศาสตร์

๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๕ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามสถาบันราชภัฏ แก่วิทยาลัยครูทั่วประเทศ เป็นเหตุให้เปลี่ยนชื่อเป็นสถาบันราชภัฏเพชรบุรีวิทยาลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

๒๔ มกราคม ๒๕๓๘ ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เรื่อง พ.ร.บ.สถาบันราชภัฏ เป็นผลให้สถาบันราชภัฏ ทั่วประเทศเป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นอย่างแท้จริง

๖ มีนาคม ๒๕๓๘ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ใช้ตราพระราชลัญจกรประจำพระองค์ รัชกาลที่ ๙ เป็นตราสัญลักษณ์ประจำสถาบันราชภัฏ นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณล้นเกล้าล้นกระหม่อมหาที่สุดมิได้ แก่ สถาบันราชภัฏเพชรบุรีวิทยาลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๒ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จฯ วางพวงมาลาพระอนุสาวรีย์ฯ และทรงเปิดอาคารฝึกประสบการณ์วิชาชีพ "อาคารสมเด็จพระเจ้าฟ้าวไลยอลงกรณ์" ปีการศึกษา ๒๕๔๒ เปิดสอนนักศึกษาระดับปริญญาตรี ๒ ปี และ ๔ ปี หลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต ปีการศึกษา ๒๕๔๓ เปิดสอนนักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา และสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๔ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ เสด็จฯ วางพวงมาลาพระอนุสาวรีย์ฯ ทรงเปิด

อาคาร ๑๐๐ ปี สมเด็จพระศรีนครินทร์ และห้องประชุมราชนครินทร์ ภายในอาคาร ๑๐๐ ปี สมเด็จพระศรีนครินทร์

๒๑ สิงหาคม ๒๕๔๕ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาต ให้เปลี่ยนชื่อเป็น "สถาบันราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์"

๑๐ มิถุนายน ๒๕๔๗ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ทรงลงพระปรมาภิไธยในพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พุทธศักราช ๒๕๔๗ และได้ประกาศในพระราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ ๑๔ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๔๗ ยังผลให้สถาบันราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ ได้ยกฐานะเป็น "มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี" ตั้งแต่วันที่ ๑๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๗

ปีการศึกษา ๒๕๔๙ เปิดสอนระดับปริญญาเอก สาขาวิชาการบริหารการศึกษา สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

๓ พฤษภาคม ๒๕๕๕ สภามหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ มีมติเห็นชอบให้มหาวิทยาลัยดำเนินการจัดซื้อที่ดินด้านทิศเหนือของมหาวิทยาลัย เนื้อที่ ๘๖ ไร่ ๓ งาน ๑๙ ตารางวา ปัจจุบันมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ มีเนื้อที่ทั้งหมด ๓๘๑ ไร่ ๒ งาน ๙๑ ตารางวา ตั้งอยู่เลขที่ ๑ หมู่ ๒๐ ถนนพหลโยธิน ตำบลคลองหนึ่ง อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ปีการศึกษา ๒๕๕๖ เปิดสอนหลักสูตรนานาชาติ ได้แก่ หลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการธุรกิจการบิน (หลักสูตรนานาชาติ) และโรงเรียนสาธิตวไลยอลงกรณ์ หลักสูตรนานาชาติ ที่ศูนย์จัดการศึกษากรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา ๒๕๕๗ เปิดสอนหลักสูตรภาษาอังกฤษ (English Program) ได้แก่ หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ทั่วไป และสาขาวิชาคณิตศาสตร์ เปิดสอนหลักสูตรนานาชาติ (International Program) ได้แก่ หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารนานาชาติ

๒.๔.๓ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี^{๖๓}

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี (อังกฤษ: Rajamangala University of Technology Thanyaburi) ได้รับการสถาปนาขึ้นในพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล เมื่อวันที่ ๑๘ มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๘[๒] โดยรวม ๒ หน่วยงานหลักเข้าไว้ด้วยกัน คือ ศูนย์กลางสถาบันเทคโนโลยีราชมงคลและวิทยาเขตปทุมธานี จัดการศึกษาระดับปริญญาตรีในสาขาวิชาทางด้านวิศวกรรมศาสตร์ ครุศาสตร์อุตสาหกรรม เกษตรศาสตร์ บริหารธุรกิจ คหกรรมศาสตร์ สถาปัตยกรรมศาสตร์ ศิลปกรรม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศึกษาศาสตร์ เทคโนโลยีสื่อสารมวลชน ศิลปศาสตร์ วิทยาลัยการแพทย์แผนไทยและสาขาวิชาทางด้านนาฏศิลป์ ดุริยางค์และพยาบาลศาสตร์

^{๖๓}วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://th.wikipedia.org/wiki/มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี>, [๑๒ ม.ค. ๖๒].

ทำหน้าที่ผลิตบัณฑิตสายวิชาชีพที่มีคุณภาพให้สอดคล้องกับการพัฒนาการด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว มีการจัดการเรียนด้านต่างๆ เพื่อส่งเสริมวิชาการและวิชาชีพชั้นสูงที่เน้นการปฏิบัติ ทำการสอน ทำการวิจัย การผลิตครูวิชาชีพ ให้บริการทางวิชาการในด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และทะนุบำรุงศิลปและวัฒนธรรม โดยให้ผู้สำเร็จอาชีวศึกษามีโอกาสในการศึกษาต่อ ด้านวิชาชีพเฉพาะทางระดับปริญญาเป็นหลัก

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรีมีสถานที่ตั้ง ๒ แห่ง คือ ศูนย์กลางมหาวิทยาลัย ตำบลรังสิต อำเภอธัญบุรี และวิทยาเขตปทุมธานี ตำบลประชาธิปัตย์ อำเภอธัญบุรี

สืบเนื่องมาจากวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๘ เป็นวันที่พระราชบัญญัติวิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา[๓] ได้ประกาศใช้ในราชกิจจานุเบกษามีผลบังคับใช้ เพื่อผลิตครูอาชีวศึกษาระดับปริญญาตรี เนื่องจากขณะนั้นวิทยาลัยฯ มีความจำเป็นอย่างยิ่งในการจัดการศึกษาในระดับปริญญาตรีให้สามารถดำเนินการได้อย่างประหยัดทั้งเวลา และทรัพยากรทุกประเภท วิทยาลัยฯ จึงได้พยายามที่จะจัดให้คณะต่าง ๆ ที่เปิดสอนในระดับปริญญาได้มารวมกันอยู่ ณ ที่แห่งใดแห่งหนึ่ง เพื่อให้สามารถขยายการเรียนการสอนระดับปริญญาด้านเทคโนโลยีออกไปให้กว้างขึ้น แต่การดำเนินงานต้องเจอกับปัญหาอุปสรรคทางด้านนโยบายและแนวทางการปฏิบัติงานาประการ จึงเป็นเหตุให้ไม่สามารถจัดตั้งศูนย์กลางการศึกษาระดับปริญญาขึ้นได้ตามที่ตั้งเป้าหมายไว้

จนกระทั่ง พ.ศ. ๒๕๒๗ วิทยาลัยฯ ได้รับการอนุเคราะห์จากกรมธนารักษ์ โดยการจัดสรรที่ดินคลองหกฝั่งตะวันตก อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี โฉนดเลขที่ ๗๐๖ เนื้อที่ ๖๑๐-๓-๔๐ ไร่ และแปลงเลขที่ ๑๐๙-๓-๐๔ ไร่ รวมเนื้อที่ทั้งหมด ๗๒๐-๒-๔๕ ไร่ ให้ใช้เพื่อจัดตั้งเป็นศูนย์กลางการศึกษาระดับปริญญาตรีของวิทยาลัยฯ

แต่สถานการณ์ไม่คาดคิดได้เกิดขึ้นเนื่องจากที่ดินผืนนี้ กรมประชาสงเคราะห์ได้แสดงความจำนงขอใช้จัดสรรที่ดินเพื่อการเคหะต่อเนื่องจากหมู่บ้านใช้ทำนาอยู่จึงไม่สามารถเข้าไปปรับปรุงพื้นที่ได้ ต่อมาทางวิทยาลัยฯ ร่วมกับกรมธนารักษ์ดำเนินการเจรจากับกรมประชาสงเคราะห์ให้เอนการใช้ที่ดินผืนนี้ให้แก่วิทยาลัยฯ ต้องเวลาในการดำเนินการถึง ๖ เดือน วิทยาลัยฯ จึงเริ่มเข้าไปใช้สิทธิที่ดินผืนนี้ได้ แต่ปัญหายังไม่สิ้นสุด เนื่องจากชาวบ้านยังมีบ้านเรือนที่อยู่อาศัยในพื้นที่ และที่ดินส่วนใหญ่ยังใช้ปลูกข้าวอยู่ ทางวิทยาลัยฯ พยายามหาข้อยุติโดยแต่งตั้งคณะกรรมการเข้าไปเจรจากับชาวบ้านและผู้ที่ทำนา จึงได้ข้อตกลงร่วมกัน โดยวิทยาลัยฯ จะเข้าไปช่วยพัฒนาท้องถิ่นเพื่อสร้างความเจริญให้แก่ท้องถิ่น ชดเชยค่าเสียหายในการขนย้ายข้าวของ พืชผลทางการเกษตรที่ปลูกไว้ ตลอดจนยินดีรับผู้ที่อยู่ในพื้นที่เป็นพนักงานพร้อมจัดหาที่พักให้ตามสมควร นอกจากนี้วิทยาลัยฯ ยังให้การสนับสนุนทุนการศึกษาแก่บุตรหลานของผู้ที่อยู่อาศัยในที่ดินนั้นด้วย

การดำเนินการก่อสร้างได้เริ่มขึ้นในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๓๐ เป็นต้นมา จนกระทั่งเมื่อดำเนินการต่อเนื่องมาจนปลายปี พ.ศ. ๒๕๓๐ วิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา ได้ขอพระราชทานอัญเชิญพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เสด็จพระราชดำเนินทรงวางศิลาฤกษ์ศูนย์กลางการศึกษาระดับปริญญา ซึ่งสำนักราชเลขาธิการได้นำความกราบบังคมทูลพระกรุณาทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราช

กุมารี เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ วางศิลาฤกษ์ศูนย์กลางการศึกษาระดับปริญญาวิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา ในวันอังคารที่ ๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๑ เวลา ๑๖.๐๙ น. ยังความปลาบปลื้มปิติยินดีมาสู่คณาจารย์ ข้าราชการ นักศึกษา และเจ้าหน้าที่ของวิทยาลัยฯ เป็นล้นพ้น

ในวันที่ ๑๕ กันยายน พ.ศ. ๒๕๓๑ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานชื่อใหม่ว่า สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล[๔] อันมีความหมายว่า "สถาบันอันเป็นมิ่งมงคลแห่งพระราชา" และสืบเนื่องจากแนวทางการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ ที่มุ่งเน้นการกระจายอำนาจ การบริหารจัดการสู่สถานศึกษาระดับอุดมศึกษา เพื่อให้สถานศึกษาของรัฐดำเนินการโดยบริหารจัดการได้โดยอิสระ และมีความคล่องตัวในการบริหารจัดการภายใต้การกำกับดูแลของสภาการศึกษาแห่งชาติ ดังนั้นเพื่อให้สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล มีความคล่องตัวในการบริหารจัดการและยกระดับสถานะสถาบันอุดมศึกษาของรัฐที่เน้นทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี อีกทั้งสามารถจัดการศึกษาได้ถึงระดับสูง ปริญญาโท เอก จึงได้มีการยกฐานะพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ทั้ง ๙ แห่งขึ้น โดยมีการรวมวิทยาเขตที่อยู่ใกล้เคียงกันจัดตั้งเป็นมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล จำนวน ๙ แห่ง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรีจึงได้รับการจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล พ.ศ. ๒๕๔๘

๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๕.๑ งานวิจัยในประเทศ

ก. งานวิจัยเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต

วัลลภา เทพหัตดิน ฅ อยู่ธยา ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสภาพนักศึกษาใน มหาวิทยาลัยของสหรัฐอเมริกา ซึ่งพบว่า สภาพนักศึกษาในมหาวิทยาลัยของสหรัฐอเมริกามีลักษณะ ที่ใกล้เคียงกับสภาพนักศึกษาในปัจจุบันของประเทศไทย คือ

๑. นักศึกษาปีที่ ๑ รู้สึกสนใจ ตื่นเต้นต่อทุก ๆ สิ่งที่อยู่รอบด้าน ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมการเรียน หรือกิจกรรมสังคมในมหาวิทยาลัย นักศึกษาอยากเรียน มีความตั้งใจในการศึกษาและอยากปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมมหาวิทยาลัย พร้อมทั้งจะสนิทสนมและเชื่อฟังคำสั่งสอนของอาจารย์

๒. นักศึกษาปีที่ ๒ ไม่ค่อยพอใจครู อาจารย์ เริ่มมีความขัดแย้ง และเป็นปฏิปักษ์ต่อมหาวิทยาลัย มีความรู้สึกที่ตนเองเป็นผู้ใหญ่ขึ้น

๓. นักศึกษาปีที่ ๓ มักสงบเงียบ ชอบอยู่กับกลุ่มเพื่อน ๆ มากกว่า มีความเฉยเมยต่อสังคมมหาวิทยาลัย และต่อการเรียน อาจมีความคิดที่จะมีเพื่อนต่างเพศที่สนิทสนมพอที่จะเป็นคู่รัก

๔. นักศึกษาปีที่ ๔ ส่วนมากมักจะยุ่งเกี่ยวกับการหางาน การศึกษาต่อ และความก้าวหน้าในอนาคตมากกว่ากิจกรรมของมหาวิทยาลัย^{๒๔}

^{๒๔} วัลลภา เทพหัตดิน ฅ อยู่ธยา, *มิติใหม่ของนิสิตนักศึกษา*, เอกสารคำสอนนิสิตนักศึกษา ภาควิชาอุดมศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๗).

ธีระ นทีวุฒิกุล ได้ศึกษาความต้องการเข้าร่วมกิจกรรมนิสิตของ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พบว่า อันดับความต้องการเข้าร่วมกิจกรรมของนิสิตจากมากไปหาน้อย ดังนี้ กิจกรรมทางวิชาการ ศิลปดนตรี การพูดและการพิมพ์ ส่งเสริมวิชาชีพ กิจกรรมงานอดิเรก ศาสนาและวัฒนธรรม กีฬาและสุขภาพ กิจกรรมทางสังคม สังคมสงเคราะห์ และบำเพ็ญประโยชน์ และเมื่อจำแนกตามตัวแปร เพศ กลุ่มสาขาวิชา ภูมิลำเนา และรายได้ของครอบครัว พบว่า อันดับความต้องการเข้าร่วมกิจกรรมนิสิตจะแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕^{๖๕}

ประภาศรี สุนันทบุตร ได้ศึกษาสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยรามคำแหงใน ทิศนะของนักศึกษา พบว่า นักศึกษาร้อยละ ๙๖.๘๓ เข้าห้องเรียนก่อนเวลาที่อาจารย์จะเข้าสอน นักศึกษาที่สามารถจดคำบรรยายได้ทันอยู่เสมอร้อยละ ๖๕.๓๐ นักศึกษาที่เข้าห้องเรียนด้วยความ เพลิดเพลิน มีเพียงร้อยละ ๕๑.๒๖ และมีนักศึกษาที่ไม่เคยถกเถียงเกี่ยวกับปัญหาวิชาการกับอาจารย์ สูงถึงร้อยละ ๗๔ และเมื่อจำแนกตามเพศ พบว่า นักศึกษาที่มีเพศต่างกัน มีทัศนคติต่อ สภาพแวดล้อมในด้านการเรียนแตกต่างกัน แต่นักศึกษาในคณะวิชาต่างกันและภูมิลำเนาต่างกันจะมี ทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมในด้านการเรียนไม่แตกต่างกัน^{๖๖}

บุปผา การีเวท ได้ศึกษาทัศนคติของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงที่มีต่อสภาพแวดล้อมสังคมกลุ่มเพื่อน พบว่า นักศึกษาส่วนมากจะเลือกคบเพื่อนที่มีรสนิยมความคิดเห็น และลักษณะนิสัยใจคอที่คล้ายคลึงกัน นักศึกษามีอิสระในการเลือกคบเพื่อนต่างเพศสูงและคบกันอย่างอิสระ ซึ่งเป็นแนวทางนำไปสู่เพศสัมพันธ์ได้มาก มีนักศึกษาเพียงส่วนน้อยที่เลือกคบเพื่อนเพศเดียวกันในทำนองซู้สาว ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ในสังคม เมื่อจำแนกตามตัวแปรเพศ นักศึกษามีทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมสังคมกลุ่มเพื่อนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ แต่สำหรับนักศึกษาที่มีภูมิลำเนาต่างกัน จะมีทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมสังคม กลุ่มเพื่อนแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญ^{๖๗}

สว่างจิต ศรีระชา ได้ศึกษาชีวิตนักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่นใน ด้านเศรษฐกิจ พบว่า นักศึกษาใช้จ่ายเงินสำหรับชีวิตในมหาวิทยาลัยแตกต่างกันตามรายได้ที่ได้รับ จากผู้ปกครอง นักศึกษาจะใช้จ่ายเงินเป็นค่าอาหารมากกว่าค่าใช้จ่ายด้านอื่นๆ นอกจากนั้นเป็นค่า อุปกรณ์การศึกษา ค่าใช้จ่ายในการเที่ยวเตร่ ค่าสังคมในกลุ่มเพื่อนและค่าเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม เป็นต้น^{๖๘}

ภาวนา ใจประสาธ ได้ศึกษาการดำรงชีวิตของนักศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่โดย ส่วนรวมแต่ละด้านทั้ง ๕ ด้าน ได้แก่ ด้านการเรียน ด้านสังคม ด้านความ เป็นอยู่ในหอพักด้าน

^{๖๕}ธีระ นทีวุฒิกุล, “การศึกษาความต้องการเข้าร่วมกิจกรรมนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย”, *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต*, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๒๑).

^{๖๖}ประภาศรี สุนันทบุตร, “สภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยรามคำแหงในทัศนะของนักศึกษา”, *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๒).

^{๖๗}บุปผา การีเวท, “สภาพแวดล้อมสังคมกลุ่มเพื่อนในทัศนะของนักศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหงที่คาดว่าจะสำเร็จการศึกษา”, *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๒๓).

^{๖๘}สว่างจิต ศรีระชา “ชีวิตนักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่น” *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๐).

เศรษฐกิจ และด้านการเข้าร่วมกิจกรรม โดยใช้แบบสอบถามการดำรงชีวิตของนักศึกษาภายในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จำแนกตามตัวแปร เพศ ระดับชั้น สาขาวิชา ภูมิภาค รายได้ของบิดามารดา หรือผู้ปกครอง และอาชีพของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง พบว่า นักเรียนมีการดำรงชีวิตภายในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยส่วนรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อเปรียบเทียบการดำรงชีวิตของนักศึกษา พบว่า นักศึกษาชายและหญิงมีการดำรงชีวิตในมหาวิทยาลัยโดยส่วนรวมทั้ง ๕ ด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ^{๖๙}

วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยของรัฐ ๑๐ แห่ง พบว่าองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการเรียนการสอน คือ ความสนใจในวิชาที่เรียน ผู้สอนมีความเป็นกันเอง และวิธีสอนของอาจารย์ ส่วนปัจจัยที่มีผลให้นักศึกษาสนใจเรียนมากที่สุด ๓ ปัจจัย คือ ผู้สอนเตรียมการสอนอย่างดี มีความเป็นกันเอง และกระตือรือร้นในการสอน ส่วนปัญหาด้านการเรียนการสอน พบว่า ปัญหาด้านอาจารย์ ผู้สอนใช้วิธีการสอนไม่ดี บรรยายไม่ถูกวิธี ทำให้ชั้นเรียนน่าเบื่อหน่าย^{๗๐}

แพรวพรรณ โสมาศรี ได้ทำการศึกษาการใช้ชีวิตของนิสิตระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาและเปรียบเทียบ การใช้ชีวิตของนิสิตระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยรวมและเป็นรายด้าน ๔ ด้าน คือ ด้านการศึกษา ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และด้านการเข้าร่วมกิจกรรม จำแนกตามตัวแปร เพศ ชั้นปีที่ศึกษา กลุ่มสาขาวิชาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยนิสิตที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ ๒ - ๔ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ในภาคเรียนที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๕๕ ใน ๓ กลุ่มสาขาวิชา คือ กลุ่มสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ กลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ รวมจำนวนทั้งสิ้น ๕๑๕ คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามแบบ มาตรฐานส่วนประมาณค่า ๕ ระดับ จำนวน ๖๘ ข้อ มีความเชื่อมั่นเท่ากับ .๘๔๐ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าคะแนนเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบที การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว และการทดสอบความแตกต่างของค่าคะแนนเฉลี่ยด้วยวิธีของเซฟเฟ ผลการวิจัย สรุปได้ดังนี้

๑. นิสิตระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มีการใช้ชีวิตโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่านิสิตมีการใช้ชีวิตด้านการศึกษา ด้านสังคม และด้านเศรษฐกิจอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการเข้าร่วมกิจกรรม นิสิตมีการใช้ชีวิตอยู่ในระดับปานกลาง

๒. นิสิตชายและนิสิตหญิงมีการใช้ชีวิตโดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่านิสิตชายและนิสิตหญิงมีการใช้ชีวิตด้านสังคม และด้านการเข้าร่วมกิจกรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนด้านอื่นๆไม่พบความแตกต่าง

^{๖๙} ภาวนา ใจประสาธ “การศึกษาการดำรงชีวิตของนักศึกษาภายในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๓๔).

^{๗๐} วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา และคนอื่นๆ ,รายงานการวิจัยเรื่องนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย),๒๕๒๗.

๓. นิสิตที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นปีต่างกันมีการใช้ชีวิตโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่านิสิตที่ศึกษาในชั้นปีต่างกัน มีการใช้ชีวิตด้านการเข้าร่วมกิจกรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนด้านอื่นๆไม่พบความแตกต่าง

๔. นิสิตที่ศึกษาในกลุ่มสาขาวิชาที่ต่างกัน มีการใช้ชีวิตโดยรวมและเป็นรายด้านทุกด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๕. นิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน มีการใช้ชีวิตโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่านิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกันมีการใช้ชีวิตด้านการศึกษา ด้านสังคม และด้านเศรษฐกิจแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนด้านการเข้าร่วมกิจกรรมไม่พบความแตกต่าง^{๗๑}

ข. งานวิจัยเกี่ยวข้องกับหลักสังคหวัตถุ ๔

ปิยะบุตร รักษ์วงศ์ ได้ศึกษาศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักสังคหวัตถุ

๔ วิทยาลัยอาชีวศึกษาสระบุรี อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี พบว่า

๑. ผู้บริหารและครูมีความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักสังคหวัตถุ ๔ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก รายด้าน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกด้านด้านที่มีความคิดเห็นมากเป็นอันดับที่หนึ่ง ได้แก่ด้านปิยวาจา และด้านสมานัตตตา รองลงมาได้แก่ด้านอัตถจริยา ส่วนด้านที่มีความคิดเห็นต่ำสุด คือ ด้านทาน

๒. ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักสังคหวัตถุ ๔ วิทยาลัยอาชีวศึกษาสระบุรี อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี คือ ๑) ด้านทาน ผู้บริหารควรสอนงานหรือแนะนำให้บุคลากรที่ขาดความรู้และประสบการณ์ ตามโอกาสสมควร ๒) ด้านปิยวาจา ผู้บริหารควรใช้คำพูดที่มีประโยชน์ มีเหตุผล และกล่าวถูกกาลเทศะ ควรกล่าวยกย่อง หรือชมเชยบุคลากรที่ประสบผลสำเร็จในการปฏิบัติงานด้วยความจริงใจและด้วยความยินดีเสมอ ๓) ด้านอัตถจริยา ผู้บริหารควรร่วมช่วยแก้ไขปัญหาด้านต่างๆ ที่เกิดขึ้นด้วยความตั้งใจ และกระตือรือร้น ผู้บริหารควรมีความยินดีที่จะช่วยเหลือบุคลากรอย่างเสมอภาค ๔) ด้านสมานัตตตา ผู้บริหารควรวางตนเสมอต้นเสมอปลาย กับบุคลากรทุกคน ผู้บริหารควรปรับตัวเข้ากับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี มีความเป็นกันเอง ผู้บริหารควรปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีและเหมาะสมกับบทบาทของผู้นำ^{๗๒}

^{๗๑}แพรวพรรณ โสมาศรี. “การศึกษาการใช้ชีวิตของนิสิตระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ”. *ปริญญาณิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต (การอุดมศึกษา)*. (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๖). หน้า บทคัดย่อ.

^{๗๒}ปิยะบุตร รักษ์วงศ์, “ศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักสังคหวัตถุ ๔ วิทยาลัยอาชีวศึกษาสระบุรี อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, การบริหารการศึกษา*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), บทคัดย่อ.

นวพร ชันสิงห์ ได้ศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี มีวัตถุประสงค์ คือ ๑) เพื่อศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี ๒) เพื่อวิเคราะห์ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี ๓) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี เป็นงานวิจัยแบบผสมผสานวิธี คือ การวิจัยเชิงปริมาณ ประกอบด้วยการแจกแบบสอบถามครูสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี จำนวน ๑๙๑ คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย และการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย ๑) การวิเคราะห์เอกสาร วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา และ ๒) การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๖ ท่าน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า

๑. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี ได้แก่ ด้านที่ ๑ การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์หรือการสร้างบารมี ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถควบคุมอารมณ์ได้แม้สถานการณ์ที่วิกฤต เสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม แสดงจุดยืนที่ชัดเจนในการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ เป็นมิตรไมตรี เป็นแบบอย่างที่ดี และเป็นที่ยอมรับของผู้ร่วมงาน ด้านที่ ๒ การสร้างแรงบันดาลใจ ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดความกระตือรือร้น ตระหนัก เห็นคุณค่าของงาน เชื่อมมั่นในการทำงาน โน้มน้าวสร้างแรงจูงใจให้ผู้ร่วมงานทุ่มเทเพื่อทำงานให้ประสบผลสำเร็จ และให้รางวัลและกำลังใจแก่ผู้ร่วมงาน ด้านที่ ๓ การกระตุ้นการใช้ปัญญา ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาให้ผู้ร่วมงานใช้ข้อมูลหลักฐานในการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาในการทำงาน คิดแก้ปัญหาาร่วมกันอย่างเป็นระบบ ฝึกให้ผู้ร่วมงานได้ทำงานอย่างเป็นระบบและกล้าตัดสินใจอย่างมีเหตุผล เปิดโอกาสให้ได้เรียนรู้การทำงานและการตัดสินใจแก้ปัญหาด้วยตนเอง และ ด้านที่ ๔ การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาปฏิบัติต่อผู้ร่วมงานโดยคำนึงถึงความรู้ความสามารถ ความแตกต่างระหว่างบุคคล มอบหมายงานให้ตามความรู้ความสามารถ เปิดโอกาสให้แสดงความสามารถในการทำงานอย่างเต็มที่ ส่งเสริมให้ได้พัฒนาตนเองตามศักยภาพอย่างต่อเนื่อง อำนวยความสะดวกให้คำแนะนำให้ความช่วยเหลือ สนับสนุน วิธีการทำงานของผู้ร่วมงาน และยกย่องชมเชยในความสามารถของผู้ร่วมงานเมื่อปฏิบัติงานเป็นผลสำเร็จ

๒. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวมมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับระดับการปฏิบัติจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์หรือการสร้างบารมี การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล การกระตุ้นการใช้ปัญญา และการสร้างแรงบันดาลใจ

๓. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี ประกอบด้วย ๑) การพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้เป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ที่มีความประพุดิตนเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นผู้นำที่มีอำนาจในตนเองอันจะส่งผลต่อผู้ร่วมงานให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาเคารพนับถือไว้วางใจพร้อมที่จะอุทิศตนปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมาย ๒) การพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้เป็นผู้นำที่มีความสามารถสร้างแรงบันดาลใจด้วยศิลปะในการพูดและการสนับสนุนสิ่งต่างๆ ให้แก่ผู้ร่วมงาน เพื่อกระตุ้นจิตวิญญาณของทีมให้มีความกระตือรือร้นและมีความคิดสร้างสรรค์ อันจะทำให้เกิดความผูกพันต่อเป้าหมายและวิสัยทัศน์ร่วมกัน ๓) การพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้สามารถกระตุ้นให้ผู้ร่วมงานได้แสดงความคิดอย่างมีเหตุผล ด้วยการกระตุ้นปัญญา คือ (๑) การใช้หลักเหตุผล (๒) การเน้นที่การอยู่รอด (๓) การใช้ประสบการณ์ (๔) การมุ่งเน้นความเป็นเลิศ และ ๔) การพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสนใจพิเศษแก่ผู้ร่วมงานเป็นรายบุคคล เน้นการพัฒนาผู้ตามเป็นรายบุคคลด้วยการพูดคุยเกี่ยวกับเป้าหมายอาชีพและโอกาสการพัฒนาของแต่ละบุคคล สนับสนุนให้เกิดพัฒนาด้วยการมอบหมายงานที่มีคุณค่าช่วยพัฒนาศักยภาพของผู้ร่วมงาน^{๗๓}

นิภาพร เหล่าพรมมา ได้ศึกษาการบริหารบุคลากรทางการศึกษาตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๗ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น พบว่า

๑. การบริหารบุคลากรทางการศึกษาตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๗ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่นโดยภาพรวมให้ความเห็น อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาหลายด้าน พบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ทั้ง ๔ ด้าน เรียงลำดับจากด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปหาน้อย คือ การใช้หลักทาน การใช้หลักปิยวาจา การใช้หลักอรรถจริยา และการใช้หลักสมานัตตตามลำดับ

๒. แนวทางการบริหารบุคลากรทางการศึกษาตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๗ ในเขตอำเภอเมืองจังหวัดขอนแก่น พบว่า ปัญหาด้านทาน ผู้บริหารสนับสนุนการจัดกิจกรรม เครื่องมือเครื่องใช้ในการทงานน้อย, ด้านปิยวาจา ผู้บริหารขาดวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนในการวางแผนนโยบาย และขาดการให้คำแนะนำที่ดี, ด้านอรรถจริยา ผู้บริหารมีอคติต่อผู้ใต้บังคับบัญชา และวางตนไม่เหมาะสมในหน้าที่การงาน และด้านสมานัตตตา ผู้บริหารขาดระเบียบวินัย ขาดความเป็นภาวะผู้นำ และขาดความยุติธรรมในการบริหารบุคลากร, ด้านทาน ควรให้มีการติดตามการทงาน และสนับสนุนกิจกรรมจัดสรรงบประมาณ สวัสดิการให้เพียงพอ, ด้านปิยวาจา ควรให้ผู้บริหาร แสดงนโยบายให้ชัดเจนเปิดโอกาสให้บุคลากร แสดงความสามารถ ในการประชุมและทงาน, ด้านอรรถจริยา ควรผู้บริหารควรให้ขวัญ

^{๗๓}นิภาพร ชันสิงห์, “ศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, การบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙), บทคัดย่อ.

และกำลังใจต่อบุคลากร วางตนเป็นแบบอย่างที่ดี สงเคราะห์ผู้ใต้บังคับบัญชาด้วยมิตรไมตรีที่ดี และด้านสมานัตตตา ควรผู้บริหารควรมีการประสานงานกับบุคลากร ด้วยมนุษยสัมพันธ์ที่ดี และสร้างความเป็นภาวะผู้นำ ต่อผู้ใต้บังคับบัญชา อย่างเสมอต้น เสมอปลาย^{๗๔}

อาชาดา สุตเส้นผม ได้ทำการศึกษาเรื่องการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพุทธธรรม ของกรมธุรกิจพลังงาน กระทรวงพลังงาน มีวัตถุประสงค์ คือ ๑) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของบุคลากร กรมธุรกิจพลังงาน กระทรวงพลังงาน ๒) เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรม แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของกรมธุรกิจพลังงาน กระทรวงพลังงาน ๓) เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของกรมธุรกิจพลังงาน กระทรวงพลังงานตามหลักพุทธธรรม ใช้การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) โดยการวิจัยเชิงปริมาณได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างจากผู้บริหาร และผู้ปฏิบัติในกรมธุรกิจพลังงาน กระทรวงพลังงาน จำนวน ๒๐๐ คน จากจำนวนทั้งสิ้น ๔๐๐ คน เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก จากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญจากผู้บริหารและจากสถาบันการศึกษา และองค์กร ต่าง ๆ รวม ๑๗ ท่าน ผลการวิจัยพบว่า

๑. ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีระดับความคิดเห็นต่อการพัฒนากรมธุรกิจพลังงาน กระทรวงพลังงาน โดยรวมในแต่ละด้าน อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือการพัฒนาด้านการบริหารระดับค่า ที่เหลืออยู่ในระดับปานกลางทั้ง ๘ ด้าน ได้แก่ ๑. ด้านความรู้ทั่วไป ๒. ด้านความรู้และทักษะเฉพาะงาน ๓. ด้านคุณสมบัติส่วนตัว ๔. ด้านคุณธรรมจริยธรรม ๕. ด้านทาน ๖. ด้านปิยวาจา ๗. ด้านอิตถจริยา ๘. ด้านสมานัตตตา

๒. หลักพุทธธรรม แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของกรมธุรกิจพลังงาน กระทรวงพลังงาน การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์กรมธุรกิจพลังงาน เป็นทรัพยากรที่ทรงคุณค่า สามารถดำเนินธุรกิจพลังงานได้อย่างมีประสิทธิภาพอย่างแท้จริงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของกรมธุรกิจพลังงานมุ่งเน้นตามยุทธศาสตร์ของ สำนักงาน ก.พ. (สมรรถนะหลักการส่งเสริมความเชี่ยวชาญในงานอาชีพ) และยุทธศาสตร์ของพนักงานเป็นหลัก ไม่ได้เน้นการพัฒนาตามแนวสังคหวัตถุ ๔ เป็นเรื่องของแต่ละบุคคลที่ได้รับการส่งเสริมจากครอบครัว หรือครูบาอาจารย์ การใช้หลักพุทธธรรม สามารถทำได้เฉพาะผู้ที่เปิดใจให้กว้าง รับฟังเหตุผล มีคุณธรรม จริยธรรมและความยุติธรรมเท่านั้น ถ้าภายในหน่วยงานมีบุคลากรดังกล่าวแล้วยังไม่สามารถนำหลักพุทธธรรมมาใช้ให้ก่อประโยชน์

๓. รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของกรมธุรกิจพลังงาน กระทรวงพลังงานตามหลักพุทธธรรมสามารถดำเนินการพัฒนาได้ ตามองค์ประกอบส่วนที่สำคัญแนวหลักพุทธธรรมของกรมธุรกิจพลังงาน กระทรวงพลังงาน ตาม Model ที่ค้นพบ ดังนี้ การพัฒนากรมธุรกิจพลังงาน

^{๗๔}นิภาพร เหล่าพรมมา, “การบริหารบุคลากรทางการศึกษาตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษากลุ่มที่ ๗ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, การบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), บทคัดย่อ.

กระทรวงพลังงานตามนโยบายขององค์กรต้องทำอย่างมีแบบแผนและเป็นระบบ ตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ได้แก่ ด้านทาน ด้านปิยวาจา ด้านอัตถจริยา ด้านสมานัตตตา และองค์ประกอบ ด้านบรรยากาศ ด้านปฏิสัมพันธ์ ด้านการอบรมด้านการปฏิบัติ ด้านกายภาพ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านการบริหาร ด้านการจัดการ จึงทำให้องค์กรมีความเจริญอย่างยั่งยืน^{๗๕}

จริยา มหาเทียร ได้ทำการศึกษาเรื่องการพัฒนาารูปแบบการมีส่วนร่วม ตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ในการจัดการศึกษา ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๑ มีจุดประสงค์ ดังนี้๑) เพื่อศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต ๑, ๒) เพื่อพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต ๑, ๓) เพื่อเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต ๑ โดยมีระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed method) ด้วยการวิจัยเชิงปริมาณและวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสอบถาม เก็บข้อมูลจาก ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และครู จำนวน ๒๐๑ คน วิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผลด้วยคอมพิวเตอร์โดยใช้ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) จำนวน ๑๘ รูป/คน ด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่มีโครงสร้าง (Structured In-Depth-Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) จากผู้เชี่ยวชาญ ๑๐ รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิควิทยาการพรรณนาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ตามตัวแปรที่กำหนด ผลการศึกษวิจัยพบว่า

๑. ระดับการปฏิบัติงานที่มีสภาพการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต ๑ อยู่ในระดับปานกลาง โดยภาพรวม และรายด้านเรียงตามค่าเฉลี่ยจากสูงลงไป ได้แก่ด้านการบริหารวิชาการ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไปตามลำดับ

๒. การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต ๑ ด้านวิชาการ มีการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมตัดสินใจในการบริหารวิชาการ ด้านการบริหารงบประมาณ ควรตั้งกรรมการจัดซื้อ-จัดจ้าง พัสดุครุภัณฑ์ เกี่ยวกับการจัดตั้งและการใช้จ่ายงบประมาณของสถานศึกษา มีส่วนจัดหางบประมาณสนับสนุนสถานศึกษา โดยระดมจากรัฐและภาคเอกชน ด้านการบริหารงานบุคคลควรส่งเสริมพัฒนาครูและบุคลากรในการทำผลงานเพิ่ม

^{๗๕} อาธาดา สุตเส้นผม, “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพุทธธรรมของกรมธุรกิจพลังงาน กระทรวงพลังงาน”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, รัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), บทคัดย่อ.

วิทยฐานะและการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรในสถานศึกษา และด้านบริหารทั่วไปควรมีส่วนร่วมในการจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาให้ร่มรื่นน่าอยู่ มีส่วนร่วมการให้และรับข่าวสารจากทางโรงเรียนเพื่อประสานกับชุมชนอย่างสม่ำเสมอ

๓. รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านบุคคล และด้านบริหารทั่วไป ต้องมีการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบและร่วมตัดสินใจในการบริหารจัดการศึกษาเพื่อให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลในการบริหารสถานศึกษา^{๗๖}

๒.๕.๒ งานวิจัยในต่างประเทศ

Astin A.W. ได้ศึกษาพฤติกรรมของนักศึกษาในสหรัฐอเมริกา พบว่า พฤติกรรมการสูบบุหรี่ ดื่มเหล้า กินยานอนหลับ และสิ่งเสพติด จะพบในนักศึกษาที่เริ่มเข้าสู่มหาวิทยาลัย และจะเพิ่มขึ้นตามกาลเวลาที่อยู่ในมหาวิทยาลัย ดังนั้นการใช้เวลาว่างในการทำกิจกรรมหรือการแสดงออกถึงความต้องการของนักศึกษานั้น กลุ่มเพื่อนจะมีอิทธิพลต่อนักศึกษาที่จะ นำไปในทางที่ดีหรือทางเสียก็ได้^{๗๗}

Hood Colleen Deyell ได้ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างพื้นฐานและความรับรู้ทางครอบครัวกับรูปแบบการใช้เวลาของเด็กวัยรุ่น โดยสมมุติฐานว่า เด็กวัยรุ่นยังคงใช้ชีวิตอยู่กับครอบครัวและอิทธิพลของครอบครัวจะส่งผลต่อวิถีชีวิตของเขา โดยศึกษาถึงองค์ประกอบทางจิตวิทยาสำหรับเด็กวัยรุ่นกับความพึงพอใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมผลการวิจัยพบว่า มีความสัมพันธ์ระหว่างเปอร์เซ็นต์ของการใช้เวลากับพื้นฐานและการรับรู้ทางครอบครัวองค์ประกอบทางจิตวิทยา ๙ องค์ประกอบ สามารถนำมาเป็นองค์ประกอบ ในการวัดการใช้เวลาของเด็กวัยรุ่น^{๗๘}

Raymore Leslie ann ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับเปลี่ยนรูปแบบของพฤติกรรมการใช้เวลาในช่วงเป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาสู่ช่วงวัยรุ่นในมหาวิทยาลัยจนถึงช่วงวัยผู้ใหญ่ตอนต้น ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยการมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงและการคงอยู่ของรูปแบบพฤติกรรมการใช้เวลาตามช่วงวัยดังกล่าว ได้แก่ เพื่อนสนิทและผู้ปกครอง รูปแบบการใช้เวลาที่ทำการศึกษา ได้แก่ ระดับของการมีส่วนร่วมและกิจกรรมที่มีการเคลื่อนไหวร่างกาย กิจกรรม บันเทิง

^{๗๖}จริยา มหาเทียร, “การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วม ตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในโรงเรียนสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๑” **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, พุทธบริหารการศึกษา , (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘), บทคัดย่อ.

^{๗๗}Astin A.W. **Four Critical Years : Effect of College on Beliefs, Attitude and Knowledge.** (San Francisco : Jossey-Base,๑๙๘๔)

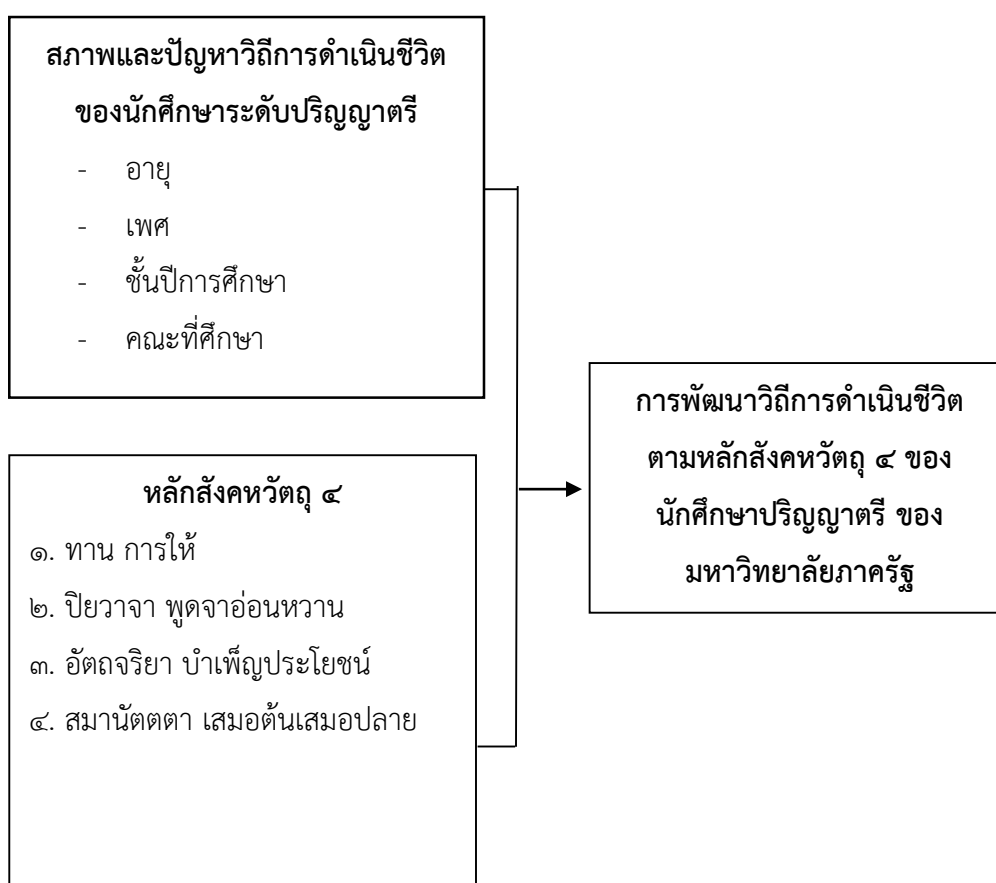
^{๗๘}Hood Colleen Deyell. **“Family Functioning and Adolescent Leisure Patterns”**, Dissertation Abstracts International.(Dai-A,53/09,Mar,1993)

กิจกรรมที่บ้าน และกิจกรรมที่เสี่ยงอันตราย นักเรียนที่อยู่ในช่วงระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจะเข้าร่วมกิจกรรมการใช้เวลาในเกณฑ์ต่ำและจะเปลี่ยนแปลงโดยเข้าร่วมกิจกรรม การใช้เวลาสูงขึ้นเมื่อเข้าเรียนในระดับวิทยาลัยและเปลี่ยนแปลงอีกครั้ง เมื่อเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ตอนต้นกล่าวคือ จะเข้าร่วม กิจกรรมการใช้เวลาน้อยลง^{๗๙}

^{๗๙}Raymore Leslie ann. The Tradition from Adolescence to Young Adulthood : Predictors of Leisure Behavior, Dissertation Abstracts International (Dai-a 56/02 : Aug, 1994) ,p.702

๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีจากการเอกสาร บทความ สื่อออนไลน์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วสรุปเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) ดังแสดงในภาพที่ ๒.๒

ภาพที่ ๒.๒ กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัยประกอบด้วย รูปแบบการวิจัย ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การสร้างและตรวจสอบเครื่องมือวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี คือ การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้แบบสอบถาม และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้การวิเคราะห์เอกสาร และการสนทนากลุ่ม โดยมีขั้นตอนการวิจัย ๓ ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ ศึกษาสภาพและปัญหาวิถีการดำเนินชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยภาครัฐในจังหวัดปทุมธานี ประกอบด้วย ๑) การวิเคราะห์เอกสาร วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา และ ๒) การใช้แบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๗๔ คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ขั้นตอนที่ ๒ ศึกษาการพัฒนาวิถีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของนักศึกษาปริญญาตรี ของมหาวิทยาลัยภาครัฐในจังหวัดปทุมธานี ด้วยการวิเคราะห์เอกสาร วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ขั้นตอนที่ ๓ เสนอแนวทางการพัฒนาวิถีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของนักศึกษาปริญญาตรี ของมหาวิทยาลัยภาครัฐในจังหวัดปทุมธานี ด้วยการสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการศึกษา การบริหารการศึกษา หรือ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ด้านหลักพุทธธรรม จำนวน ๗ รูป/คน ด้วยการเลือกเจาะจง (Purposive Selection) ดังแสดงในตารางที่ ๓.๑

ตารางที่ ๓.๑ วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอน	วิธีการวิจัย	การวิเคราะห์ข้อมูล	ผลการวิจัย
ขั้นตอนที่ ๑ ศึกษาสภาพและปัญหา วิถีการดำเนินชีวิตของ นักศึกษาระดับปริญญา ตรีของมหาวิทยาลัย ภาค รัฐใน จังหวัด ปทุมธานี	๑. ใช้แบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๗๔ คน	๑. ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่า ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	สภาพและปัญหาวิถีการ ดำเนิน ชีวิต ของ นักศึกษาระดับปริญญา ตรีของมหาวิทยาลัย ภาค รัฐใน จังหวัด ปทุมธานี
ขั้นตอนที่ ๒ ศึกษาการพัฒนาวิถี การดำเนินชีวิตตาม หลักสังคหวัตถุ ๔ ของ นักศึกษาปริญญาตรี ของมหาวิทยาลัย ภาค รัฐในจังหวัด ปทุมธานี	๑. การวิเคราะห์ เอกสาร	๑. การวิเคราะห์เนื้อหา	แนวทางการพัฒนาวิถี การดำเนินชีวิตตาม หลักสังคหวัตถุ ๔ ของ นักศึกษาปริญญาตรี ของมหาวิทยาลัยภาค รัฐ ใน จังหวัดปทุมธานี (ฉบับร่าง)
ขั้นตอนที่ ๓ เสนอแนวทางการ พัฒนาวิถีการดำเนิน ชีวิตตามหลักสังคห วัตถุ ๔ ของนักศึกษา ปริญญาตรี ของ มหาวิทยาลัยภาค รัฐใน จังหวัดปทุมธานี	๑. การจัดสนทนา กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ ๗ รูป/คน	๑. การวิเคราะห์เนื้อหา	เสนอแนวทางการ พัฒนาวิถีการดำเนิน ชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของนักศึกษาปริญญา ตรี ของมหาวิทยาลัย ภาค รัฐใน จังหวัด ปทุมธานี(ฉบับสมบูรณ์)

๓.๒ ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้

๓.๒.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง การวิจัยครั้งนี้ มีประชากร ได้แก่ ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ มหาวิทยาลัยภาคีรัฐในจังหวัดปทุมธานี จำนวน ๓ สถาบัน คือ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์รังสิต ศูนย์รังสิต มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี จากนั้นทำการจับสลากเลือกมหาวิทยาลัย ได้มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต โดยมีประชากร เป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต จังหวัดปทุมธานี จำนวน ๖,๘๖๕^๑ คน ๒) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต จังหวัดปทุมธานี ซึ่งผู้วิจัยใช้วิธีหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยการเปิดตารางของ Krejcie, R. V. & Morgan, D. W.^๒ ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๗๔ คน แล้วจึงแบ่งจำนวนขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ออกเป็น ๑๗ กลุ่ม ๆ ละ ๒๒ คน ตาม ๑๗ คณะในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต จังหวัดปทุมธานี ด้วยการเลือกเจาะจง เพื่อกระจายกลุ่มตัวอย่างให้ครอบคลุมประชากรทั้งหมด และทำการใช้แบบสอบถามเพื่อศึกษาสภาพและปัญหาวิธีการดำเนินชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยภาคีรัฐในจังหวัดปทุมธานี

๓.๒.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการศึกษา การบริหาร การศึกษา หรือ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ด้านหลักพุทธธรรม จำนวน ๗ รูป/คน ด้วยการเลือกเจาะจง (Purposive Selection) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของนักศึกษาปริญญาตรี ของมหาวิทยาลัยภาคีรัฐในจังหวัดปทุมธานี

^๑มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, จำนวนนักศึกษาปัจจุบันของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.tu.ac.th/index.php/th/326-th-th/teach/survey/219-data#นักศึกษาปัจจุบัน> ,[๑๒ ม.ค. ๖๒].

^๒Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. , **Determining Sample Size for Research Activities.** Educational and Psychological Measurement, 30(3), 1970, pp. 607 - 610.

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๓.๑ แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นแบบสอบถามเพื่อศึกษาสภาพและปัญหาวิธีการดำเนินชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยภาครัฐในจังหวัดปทุมธานี แบ่งเป็น ๓ ตอน ได้แก่

ตอนที่ ๑ ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพวิธีการดำเนินชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยภาครัฐในจังหวัดปทุมธานี

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาวิธีการดำเนินชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยภาครัฐในจังหวัดปทุมธานี

๓.๓.๒ แนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม เป็นแนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม เพื่อตรวจสอบแนวทางการพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของนักศึกษาปริญญาตรี ของมหาวิทยาลัยภาครัฐในจังหวัดปทุมธานี

๓.๔ การสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดการสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือการวิจัย ดังนี้

๓.๔.๑ แบบสอบถาม (Questionnaire) เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาวิธีการดำเนินชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยภาครัฐในจังหวัดปทุมธานี มีขั้นตอนการสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือการวิจัย ดังนี้

๑. สร้างแบบสอบถาม โดยศึกษาแนวคิดทฤษฎี จากเอกสาร และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพและปัญหาวิธีการดำเนินชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยภาครัฐในจังหวัดปทุมธานี แบ่งเป็น ๓ ตอน ได้แก่

ตอนที่ ๑ ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพวิธีการดำเนินชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยภาครัฐในจังหวัดปทุมธานี ใช้สอบถามประมาณค่า

๕ ระดับ โดยพัฒนาจากแบบสอบถามของ เพาพะงา จิตต์สวาสดี^๓ ได้สร้างข้อคำถาม จำนวน ๓๐ ข้อ แบ่งเป็น ๓ ด้านๆ ละ ๑๐ ข้อ ประกอบด้วย ด้านที่ ๑ ตนเอง จำนวน ๑๐ ข้อ ด้านที่ ๒ ด้านการศึกษา จำนวน ๑๐ ข้อ ด้านที่ ๓ สังคม จำนวน ๑๐ ข้อ

โดยเป็นแบบสอบถามความคิดเห็นแปดค่าเป็น ๕ ระดับ (Rating Scale) ของลิเกิร์ต (Likert)^๔ ซึ่งมีเกณฑ์การพิจารณาความหมายระดับความคิดเห็น ดังนี้

๕ หมายถึง ข้อความนั้นตรงกับข้อเท็จจริงของท่านมากที่สุด

๔ หมายถึง ข้อความนั้นตรงกับข้อเท็จจริงของท่านมาก

๓ หมายถึง ข้อความนั้นตรงกับข้อเท็จจริงของท่านปานกลาง

๒ หมายถึง ข้อความนั้นตรงกับข้อเท็จจริงของท่านน้อย

๑ หมายถึง ข้อความนั้นตรงกับข้อเท็จจริงของท่านน้อยที่สุด

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาวิถีการดำเนินชีวิตของ นักศึกษาระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยภาครัฐในจังหวัดปทุมธานี เป็นแบบสอบถามปลายเปิด

๒. นำแบบสอบถามที่สร้างแล้วมาเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อพิจารณา ตรวจสอบคุณภาพแบบสอบถามในเบื้องต้น

๓. นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบเบื้องต้นจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๕ คน (รายละเอียดในภาคผนวก) เพื่อตรวจสอบความถูกต้องตามเนื้อหา (Content Validity) และความชัดเจนของภาษา ด้วยการตรวจและประเมินดัชนีความสอดคล้องใน ๓ ระดับ คือ มีความเหมาะสม ไม่แน่ใจ ไม่เหมาะสม โดยใช้สูตรในการคำนวณดัชนีความสอดคล้อง (Index of Consistency : IOC) ซึ่งถือเกณฑ์ IOC มากกว่า ๐.๗ จึงยอมรับว่าแบบสอบถามมีความเหมาะสม ซึ่งได้ค่า IOC อยู่ระหว่าง ๐.๗ – ๑.๐๐ ถือได้ว่าแบบสอบถามได้รับการยอมรับจากผู้เชี่ยวชาญ

๔. นำความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้ง ๕ ท่านมาปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถาม แล้วนำไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มตัวอย่างทดสอบในการวิจัย คือ นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ พระนครศรีอยุธยา ระดับปริญญาตรี จำนวน ๓๐ คน เพื่อหาความเชื่อมั่น (Reliability)

^๓เพาพะงา จิตต์สวาสดี, “ปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้ชีวิตในมหาวิทยาลัยของนิสิตหลักสูตรการศึกษา บัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา (หลักสูตร ๕ ปี) คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เขตพัฒนา กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๓), หน้า ๑๐๕-๑๐๗.

^๔Likert, Rensis, “The Method of Constructing and Attitude Scale”, in Reading in Attitude Theory and Measurement. Fishbein, Martin, Ed, New York : Wiley & Son, 1967 : 90-95.

ของแบบสอบถามโดยคำนวณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา หรือวิธีของ Cronbach^๕ ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เท่ากับ .๘๔๖

๕. ปรับปรุงแบบสอบถามให้สมบูรณ์ก่อนนำไปแจกแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง

๓.๔.๒ แนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของนักศึกษาปริญญาตรี ของมหาวิทยาลัยภาครัฐในจังหวัดปทุมธานี มีขั้นตอนการสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือการวิจัย ดังนี้

๑. สร้างแนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม โดยศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสรุปผลการวิเคราะห์เอกสาร

๒. นำแนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่มที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นนำมาเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องตามเนื้อหาและความชัดเจนของภาษา

๓. นำแนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่มที่ผ่านการตรวจสอบเบื้องต้นจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์มาแก้ไขปรับปรุงแล้วนำไปสนทนากลุ่ม

๓.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๕.๑ แบบสอบถาม (Questionnaire) เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาวิธีการดำเนินชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยภาครัฐในจังหวัดปทุมธานี มีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

๑. ผู้วิจัยขอหนังสือจากผู้อำนวยการสำนักสวดพุทธศาสนดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อแจกแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

๒. นำหนังสือขอความร่วมมือไปยังกลุ่มกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลแจกแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง โดยทำการนัดหมาย วัน เวลาที่จะขอความอนุเคราะห์ช่วยเหลือในการเก็บเครื่องมือวิจัย ใช้แบบสอบถามทดสอบเครื่องมือวิจัย ใช้แบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย และทำการเก็บคืน

^๕Cronbach, Lee J, **Essentials of psychological testing**, 4th ed., (New York : Harper & Row, 1971), p. 123.

๓.๕.๒ การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อตรวจสอบแนวทางการพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักสัจจกัณฑ์ ๔ ของนักศึกษาปริญญาตรี ของมหาวิทยาลัยภาครัฐในจังหวัดปทุมธานี มีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

๑. ขั้นตอนการเตรียมการ ประกอบด้วย การกำหนดวันสนทนากลุ่ม การจัดทำกำหนดการสนทนากลุ่ม การจัดทำหนังสือเชิญประธานพร้อมคำกล่าวเปิด และคำกล่าวรายงานต่อประธาน การประสานงานเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ การขออนุมัติใช้สถานที่พร้อมวัสดุอุปกรณ์ในการจัดสนทนากลุ่ม และการจัดทำเอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม ประกอบด้วยแบบคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

๒. ขั้นตอนการสนทนากลุ่ม ประกอบด้วย การนำเสนอวิทยานิพนธ์ การดำเนินการอภิปราย และจดบันทึกข้อเสนอแนะ พร้อมทั้งทำการบันทึกภาพเคลื่อนไหวและภาพนิ่ง

๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยแบบผสมวิธี มีการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ดังนี้

๓.๖.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม

ตอนที่ ๑ ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าความถี่และค่าร้อยละ

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพวิธีการดำเนินชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยภาครัฐในจังหวัดปทุมธานี วิเคราะห์ข้อมูลด้วยระบบคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป โดยหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยมีเกณฑ์ระดับการให้คะแนนของบุญชม ศรีสะอาด^๖ ดังนี้

ค่าเฉลี่ย ๔.๕๑-๕.๐๐	หมายถึง	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย ๓.๕๑-๔.๕๐	หมายถึง	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย ๒.๕๑-๓.๕๐	หมายถึง	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย ๑.๕๑-๒.๕๐	หมายถึง	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย ๑.๐๐-๑.๕๐	หมายถึง	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

^๖บุญชม ศรีสะอาด, การวิจัยเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสน์, ๒๕๕๓), หน้า ๘๒-๘๓.

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาวิถีการดำเนินชีวิต
ของนักศึกษาระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยภาคีรัฐในจังหวัดปทุมธานี วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการ
วิเคราะห์เนื้อหา

๓.๖.๒ การวิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis) ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา
(Content Analysis)

๓.๖.๓ การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

บทที่ ๔

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาวิถีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของนักศึกษาระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยภาคีรัฐในจังหวัดปทุมธานี” ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่รวบรวมได้ มาจากกลุ่มตัวอย่างนักศึกษา รวมทั้งหมดมีจำนวน ๓๗๔ ฉบับ สามารถคิดเป็นร้อยละ ๑๐๐ งานวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methodology Research) ผู้ศึกษาได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับดังต่อไปนี้

๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

๔.๒ ผลการศึกษาศึกษาสภาพและปัญหาวิถีการดำเนินชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยภาคีรัฐในจังหวัดปทุมธานี จำนวน ๓ ด้าน เพื่อหาค่าเฉลี่ย (Mean) แทนด้วย $\bar{X}$ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน(Standard Deviation) แทนด้วย S.D.

๔.๓ ผลการพัฒนาวิถีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของนักศึกษาระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยภาคีรัฐในจังหวัดปทุมธานี

๔.๔ เสนอแนวทางการพัฒนาวิถีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของนักศึกษาระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยภาคีรัฐในจังหวัดปทุมธานี

๔.๕ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ ๔.๑ แสดงค่าความถี่และค่าร้อยละของสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามเพศ
(n = ๓๗๔)

เพศ	ความถี่	ร้อยละ
ชาย	๑๗๒	๔๖.๐
หญิง	๒๐๒	๕๔.๐
รวม	๓๗๔	๑๐๐.๐

จากตารางที่ ๔.๑ แสดงค่าความถี่และค่าร้อยละของสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามเพศ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงจำนวน ๒๐๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๐ และ เพศชายจำนวน ๑๗๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๐

ตารางที่ ๔.๒ แสดงค่าความถี่และค่าร้อยละของสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามชั้นปีการศึกษา
(n = ๓๗๔)

ชั้นปีการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ปีที่ ๑	๑๔๙	๓๙.๘
ปีที่ ๒	๙๒	๒๔.๖
ปีที่ ๓	๘๓	๒๒.๒
ปีที่ ๔	๔๑	๑๑.๐
ปีที่ ๕	๙	๒.๔
รวม	๓๗๔	๑๐๐.๐

จากตารางที่ ๔.๒ แสดงค่าความถี่และค่าร้อยละของสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามชั้นปีการศึกษา พบว่า ส่วนใหญ่ชั้นปีที่ ๑ จำนวน ๑๔๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๙.๘ ชั้นปีที่ ๒ จำนวน ๙๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๔.๖ อายุ ชั้นปีที่ ๓ จำนวน ๘๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๒.๒ ชั้นปีที่ ๔ จำนวน ๔๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๐ และชั้นปีที่ ๕ จำนวน ๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๒.๔

ตารางที่ ๔.๓ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพิธีการดำเนินชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยภาครัฐในจังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวม

(n = ๓๗๔)

ด้านที่	สภาพิธีการดำเนินชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยภาครัฐในจังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวม	ระดับความคิดเห็น			ลำดับที่
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	
๑	ตนเอง	๓.๗๐	๐.๒๙	มาก	๒
๒	การศึกษา	๓.๖๓	๐.๓๙	มาก	๓
๓	สังคม	๓.๙๓	๐.๔๒	มาก	๑
ภาพรวม		๓.๗๕	๐.๒๒	มาก	

จากตารางที่ ๔.๓ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพิธีการดำเนินชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยภาครัฐในจังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวม พบว่า มีระดับความคิดเห็นในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ๓.๗๕ และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๒๒ โดยเรียงลำดับระดับการปฏิบัติจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านสังคม มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ๓.๙๓ และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๔๒ ด้านตนเอง มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ๓.๗๐ และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๒๙ และด้านการศึกษา มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ๓.๖๓ และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๓๙ ตามลำดับ

๔.๒ ผลการศึกษาศึกษาสภาพและปัญหาวิถีการดำเนินชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยภาครัฐในจังหวัดปทุมธานี จำนวน ๓ ด้าน เพื่อหาค่าเฉลี่ย (Mean) แทนด้วย $\bar{X}$ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน(Standard Deviation) แทนด้วย S.D.

ตารางที่ ๔.๔ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพวิถีการดำเนินชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยภาครัฐในจังหวัดปทุมธานี ด้านที่ ๑ ตนเอง

(n = ๓๗๔)

ข้อที่	ด้านตนเอง	ระดับความคิดเห็น			ลำดับที่
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	
๑	นักศึกษาซื้อเสื้อผ้าและของใช้ส่วนตัวที่มีราคาแพง	๒.๔๓	๐.๖๒	น้อย	๙
๒	นักศึกษาใช้จ่ายเงินในการเรียนอย่างพอเพียง	๓.๙๓	๐.๗๑	มาก	๖
๓	นักศึกษาสามารถจ่ายค่าหนังสือหรือเอกสารประกอบการเรียนได้	๔.๐๘	๐.๖๓	มาก	๓
๔	นักศึกษาทำงานนอกเวลาเรียนเพื่อหารายได้มาใช้ในการเรียน	๔.๑๙	๐.๖๔	มาก	๑
๕	นักศึกษาใช้เงินเพื่อการพักผ่อนบางโอกาส	๔.๐๔	๐.๖๘	มาก	๔
๖	นักศึกษาเข้าฟังการอภิปรายทางวิชาการที่จัดขึ้นภายในมหาวิทยาลัย	๓.๘๙	๐.๗๙	มาก	๘
๗	นักศึกษาเข้าร่วมการแข่งขันกีฬาภายในมหาวิทยาลัย	๔.๐๑	๐.๗๕	มาก	๕
๘	เมื่อนักศึกษามีนัด นักศึกษาชอบไปถึงที่นัดหมายก่อนเวลา	๔.๐๘	๐.๗๓	มาก	๒
๙	นักศึกษารู้สึกทนไม่ได้ ถ้าต้องทำงานร่วมกับคนที่ทำงานอย่างขอไปที	๓.๘๖	๐.๘๓	มาก	๗
๑๐	นักศึกษารู้สึกโมโห ถ้ามีคนมาขัดจังหวะในขณะที่นักศึกษาไม่สามารถทำสิ่งที่นักศึกษาตั้งใจไว้ได้	๒.๔๖	๐.๕๔	น้อย	๑๐
ภาพรวม		๓.๗๐	๐.๒๙	มาก	

จากตารางที่ ๔.๔ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพวิถีการดำเนินชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยภาครัฐในจังหวัดปทุมธานี ด้านที่ ๑ ตนเอง พบว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ๓.๗๐ และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๒๙ โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ๓ อันดับได้แก่ นักศึกษาทำงานนอกเวลาเรียนเพื่อหารายได้มาใช้ในการเรียน มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ๔.๑๙ และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๖๔ เมื่อนักศึกษามีนัด นักศึกษาชอบไปถึงที่นัดหมายก่อนเวลา มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ๔.๐๘ และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๗๓ นักศึกษาสามารถจ่ายค่าหนังสือหรือเอกสารประกอบการเรียนได้ มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ๔.๐๘ และมี

ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๖๓ และข้อที่มีระดับความคิดเห็นต่ำสุด คือ นักศึกษาซื้อเสื้อผ้าและของใช้ส่วนตัวที่มีราคาแพง มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ๒.๔๖ และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๕๔

ตารางที่ ๔.๕ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพวิถีการดำเนินชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยภาคีรัฐในจังหวัดปทุมธานี ด้านที่ ๒ การศึกษา

(n = ๓๗๔)

ข้อที่	ด้านการศึกษา	ระดับความคิดเห็น			ลำดับที่
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	
๑	นักศึกษาเข้าห้องสมุดเพื่อศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม	๔.๐๕	๐.๗๗	มาก	๕
๒	นักศึกษาไม่สนใจฟังอาจารย์บรรยาย	๒.๐๐	๐.๖๗	น้อย	๑๐
๓	นักศึกษาสามารถจดคำบรรยายของอาจารย์ได้ทัน	๔.๐๖	๐.๗๗	มาก	๔
๔	นักศึกษาเข้าชั้นเรียนก่อนเวลาที่อาจารย์จะเข้าสอน	๔.๑๔	๐.๗๕	มาก	๒
๕	นักศึกษาจับประเด็นสำคัญที่อาจารย์บรรยายได้	๔.๒๓	๐.๘๒	มาก	๑
๖	นักศึกษาขอคำปรึกษาจากอาจารย์เกี่ยวกับเรื่องเรียน	๔.๐๒	๐.๘๔	มาก	๖
๗	นักศึกษาพูดคุยและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเรื่องเรียนกับเพื่อนหรือรุ่นพี่	๓.๖๙	๑.๐๖	มาก	๘
๘	นักศึกษาจัดเวลาอ่านหนังสือเพื่อเตรียมตัวก่อนที่จะเรียน	๔.๐๙	๐.๘๔	มาก	๓
๙	นักศึกษาจัดเวลาอ่านหนังสือเพื่อเตรียมตัวก่อนที่จะเรียน	๓.๙๕	๐.๗๗	มาก	๗
๑๐	ในขณะที่อาจารย์กำลังสอนนักศึกษาพูดคุยกับเพื่อน	๒.๐๙	๐.๕๘	น้อย	๙
ภาพรวม		๓.๖๓	๐.๓๙	มาก	

จากตารางที่ ๔.๕ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพวิถีการดำเนินชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยภาคีรัฐในจังหวัดปทุมธานี ด้านที่ ๒ การศึกษา พบว่ามีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ๓.๖๓ และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๓๙ โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ๓ อันดับได้แก่ นักศึกษาจับประเด็นสำคัญที่อาจารย์บรรยายได้ มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ๔.๒๓ และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๘๒ นักศึกษาเข้าชั้นเรียนก่อนเวลาที่อาจารย์จะเข้าสอน มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ๔.๑๔ และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๗๕ นักศึกษาจัดเวลาอ่านหนังสือเพื่อเตรียมตัวก่อนที่จะเรียน มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ๔.๐๙ และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๘๔ และข้อที่มีระดับความคิดเห็นต่ำสุด คือ นักศึกษาไม่สนใจฟังอาจารย์บรรยาย มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ๒.๐๐ และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๖๗

ตารางที่ ๔.๖ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพวิถีการดำเนินชีวิตของนักศึกษา ระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยภาครัฐในจังหวัดปทุมธานี ด้านที่ ๓ สังคม

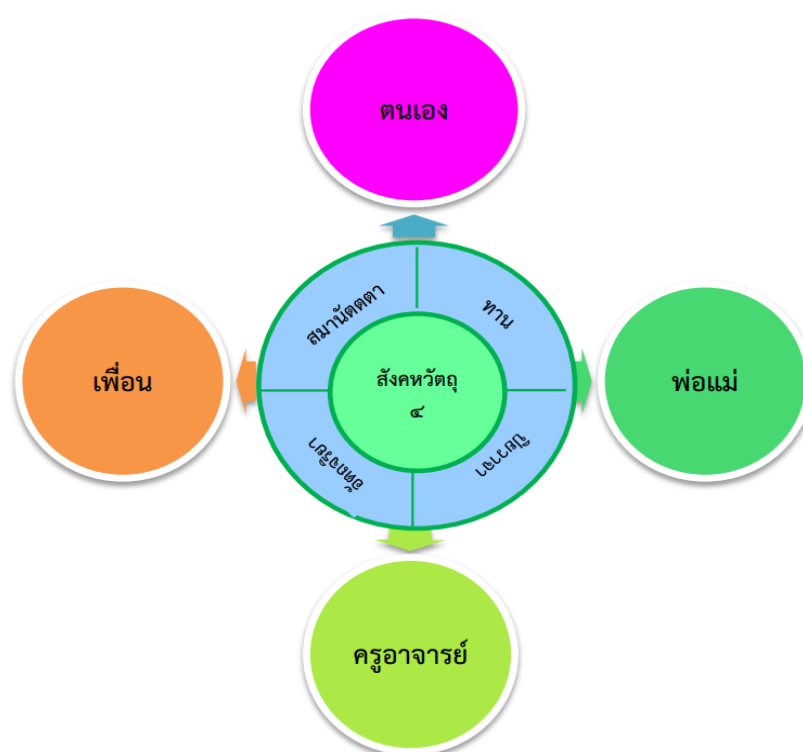
(n = ๓๗๔)

ข้อที่	ด้านสังคม	ระดับความคิดเห็น			ลำดับที่
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	
๑	นักศึกษาขอคำแนะนำในการปฏิบัติตัวภายในมหาวิทยาลัยจากนักศึกษารุ่นพี่	๓.๙๓	๐.๙๐	มาก	๕
๒	นักศึกษาชอบแยกตัวอยู่คนเดียว	๓.๕๗	๐.๕๗	มาก	๑๐
๓	นักศึกษาทำความเคารพเมื่อพบอาจารย์	๔.๐๓	๐.๘๒	มาก	๔
๔	นักศึกษาจะเลือกคบเพื่อนเพศเดียวกัน	๓.๘๙	๐.๗๘	มาก	๗
๕	นักศึกษาชอบทำกิจกรรมคนเดียวมากกว่าทำงานกับเพื่อน	๔.๐๕	๐.๗๕	มาก	๓
๖	นักศึกษาทำงานร่วมกับทุกคนได้ด้วยความสะดวกสบาย	๔.๐๗	๐.๗๙	มาก	๒
๗	นักศึกษาให้ความเคารพรุ่นพี่	๓.๙๒	๐.๗๖	มาก	๖
๘	นักศึกษาให้ความสนิทสนมกับเพื่อนเพศเดียวกันเท่ากับเพื่อนต่างเพศ	๓.๘๖	๐.๗๗	มาก	๙
๙	นักศึกษาไม่ชักชวนเพื่อนให้ดื่มสุรา หรือของมีเมาภายในบริเวณมหาวิทยาลัย	๓.๘๘	๐.๗๓	มาก	๘
๑๐	นักศึกษามักไปออกค่ายอาสากับชมรม	๔.๑๑	๐.๘๐	มาก	๑
ภาพรวม		๓.๙๓	๐.๔๒	มาก	

จากตารางที่ ๔.๖ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพวิถีการดำเนินชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยภาครัฐในจังหวัดปทุมธานี ด้านที่ ๓ สังคม พบว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ๓.๙๓ และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๔๒ โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ๓ อันดับได้แก่ นักศึกษามักไปออกค่ายอาสากับชมรม มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ๔.๑๑ และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๘๐ นักศึกษาทำงานร่วมกับทุกคนได้ด้วยความสะดวกสบาย มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ๔.๐๗ และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๗๙ นักศึกษาชอบทำกิจกรรมคนเดียวมากกว่าทำงานกับเพื่อน มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ๔.๐๕ และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๗๕ และน้อยที่สุดคือ นักศึกษาชอบแยกตัวอยู่คนเดียว มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ๓.๕๗ และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๕๗

๔.๓ ผลการพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของนักศึกษาระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยภาคีรัฐในจังหวัดปทุมธานี

ผลการศึกษาการพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของนักศึกษาปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยภาคีรัฐในจังหวัดปทุมธานี โดยการวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยและผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ สรุปผลการศึกษาการพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของนักศึกษาปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยภาคีรัฐในจังหวัดปทุมธานี (ฉบับร่าง) ได้ดังนี้

ภาพที่ ๔.๑ การพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของนักศึกษาปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยภาคีรัฐในจังหวัดปทุมธานี (ฉบับร่าง)

ที่มา : ปรียาพร โพธิผล, พธ.ม.พุทธบริหารการศึกษา, มจร., ๒๕๖๒.

การพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของนักศึกษาปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยภาคีรัฐในจังหวัดปทุมธานี (ฉบับร่าง) เป็นการพัฒนานักศึกษาปริญญาตรี เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตมีความเป็นอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข โดยพัฒนาตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ประกอบด้วย ๑) ทาน (แบ่งปันไปมา) การแบ่งปันเพื่อประโยชน์แก่คนอื่น ช่วยปลูกฝังให้เป็นคนที่ไม่เห็นแก่ตัว การให้ทานที่ให้เป็นบุญและทานที่ให้เป็นคุณ ๒) ปิยวาจา (พูดจาจับใจ) การพูดจาด้วยถ้อยคำไพเราะอ่อนหวาน จริงใจ ไม่พูดหยาบคายก้าวร้าว พูดในสิ่งที่ เป็นประโยชน์ เหมาะกับกาลเทศะ พูดดีต่อกัน ๓) อัตถจริยา (ช่วยกิจกันไป) การทำตนให้เป็นประโยชน์ช่วยเหลือแก่ผู้อื่นที่อยู่

ร่วมกันในสังคม ๔) สมนัตตตา (นิสสัยเป็นกันเอง) การวางตนให้เหมาะสมว่าตอนนี้เราอยู่ในฐานะใด โดยประพฤติดัวให้มีความเสมอต้นเสมอปลายวางตัวดีต่อกัน อันจะสามารถทำให้นักศึกษาเป็นที่รัก และเป็นผู้ประพฤติตนตามหน้าที่นักศึกษาที่สมบูรณ์และเป็นผู้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมด้วยความสุข เพราะเป็นผู้ให้เกิดความสมัคสมานสามัคคีมีน้ำใจขึ้นทั้งในตนเอง ครอบครัว ชุมชน มหาวิทยาลัย สังคม และประเทศชาติ โดยมีรายละเอียดดังนี้

๑. การพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ด้านทาน (แบ่งปันไปมา)

ทาน การให้ การเสียสละ หรือการเอื้อเฟื้อแบ่งปันของตนเพื่อประโยชน์แก่บุคคลอื่นไม่ตระหนี่ถี่เหนียว ไม่เป็นคนเห็นแก่ได้ฝ่ายเดียว คุณธรรมข้อนี้จะช่วยให้ไม่เป็นคนละโมภ ไม่เห็นแก่ตัว เป็นหลักธรรมเบื้องต้นและเป็นหลักธรรมสำคัญในการอยู่ร่วมกันในครอบครัว ชุมชน และสังคม โดยมีแนวทางการพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ด้านทาน ดังนี้

๑.๑ การที่นักศึกษาได้บำเพ็ญทาน ๒ ประการ คือ ๑) ทานที่ให้เป็นบุญ ได้แก่ การสร้างกุศล บำเพ็ญบุญทั้งหลาย เช่น ทำบุญตักบาตร การทำบุญสังฆทาน ทอดกฐิน ทอดผ้าป่า เป็นต้น ๒) ทานที่ให้เป็นคุณ ได้แก่ การให้สิ่งของอุปโภคบริโภค เป็นต้น

๑.๒ การที่นักศึกษาได้ให้อามิสทาน การเผื่อแผ่แบ่งปันให้ความช่วยเหลือสงเคราะห์ ทั้งสิ่งของเงินทอง และปัจจัยที่จำเป็น ๔ คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค

๑.๓ การที่นักศึกษาให้วิทยาทาน หรือธรรมทาน การให้คำแนะนำที่ถูกต้องดีงาม การให้ความรู้ศิลปวิทยาการ และให้ความเห็นนอกเหนือในเอาใจใส่ต่อความทุกข์เดือดร้อนของผู้อื่น

๑.๔ การที่นักศึกษารู้จักการอภัยทาน การให้อภัยแก่ผู้อื่น เมื่อผู้อื่นเกิดความผิดพลาดที่ไม่ได้ตั้งใจให้เกิดขึ้น การให้อภัยเมื่อเกิดข้อผิดพลาดในการทำงาน การทำหน้าที่ หรือล่วงเกินซึ่งกันและกัน ซึ่งการให้อภัยเป็นการให้ที่ทำได้ยากยิ่งกว่าการให้อามิสทานและธรรมทาน

๑.๕ การที่นักศึกษารู้จักการความช่วยเหลือแก่ผู้อื่นด้วยการพูดให้กำลังใจและแสดงความเห็นอกเห็นใจที่จริงใจ

๒. การพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ด้านปิยวาจา (พูดจาจับใจ)

ปิยวาจา คำพูดไพเราะ คำพูดหรือวาจาที่น่ารัก น่านิยมทุกถ้อยคำที่พูดแสดงถึงความรัก ความปรารถนาดี มีประโยชน์ต่อผู้ฟัง แม้คำแนะนำตักเตือนก็สุภาพอ่อนโยน คุณธรรมข้อนี้จะช่วยให้เราเป็นที่รักที่พอใจที่รักใคร่ของบุคคลรอบด้าน โดยมีแนวทางการพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ด้านปิยวาจา ดังนี้

๒.๑ การที่นักศึกษาควรพูดด้วยคำจริง เมื่อมีเหตุสำคัญที่ต้องพูด ก็กล่าวโดยไม่ปั้นแต่งเรื่องราว ไม่เสริมความ ไม่อำความให้คลาดเคลื่อนจากความจริง

๒.๒ การที่นักศึกษาควรพูดด้วยคำสุภาพอ่อนโยน เมื่อเอื้อนเอ่ยวาจาครั้งใด ก็ต้องมีความไพเราะในถ้อยคำที่กลั่น ออกมาจากน้ำใจอันบริสุทธิ์ ไม่มีคำหยาบ คำด่า คำประชดประชัน คำเสียดสี ซึ่งฟังแล้วชวนให้ระคาย

๒.๓ การที่นักศึกษาควรพูดด้วยถ้อยคำที่ก่อให้เกิดประโยชน์ เกิดผลดีต่อผู้พูดและผู้ฟังอย่างแท้จริง แม้คำพูดนั้น จะเป็นคำจริง และกล่าวออกไปด้วยถ้อยคำสุภาพ หากไตร่ตรองแล้วว่า ถ้าพูดออกไปแล้ว ก็ไม่ก่อให้เกิด ประโยชน์ กลับจะทำให้เกิดโทษมาแทน ก็ไม่ควรพูด

๒.๔ การที่นักศึกษาควรพูดด้วยถ้อยคำที่ออกมาจากจิตที่มีเมตตา อันเป็นจิตบริสุทธิ์ ยังประโยชน์แก่ผู้ฟัง เพื่อให้ได้รับความสุข ความเจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไป ถึงแม้ว่าคำพูดนั้นจะเป็นคำจริง เป็นคำสุภาพ เป็นคำพูดที่ดีมีประโยชน์ หากผู้พูดมีความโกรธ ความริษยา ซึ่งเป็นจิตอันไม่บริสุทธิ์ ก็ไม่ควรพูด เพราะถ้อยคำที่กล่าวออกมาจากจิตที่ขุ่นมัว อาจก่อให้เกิดความเสียหายร้ายแรงได้

๒.๕ การที่นักศึกษาควรพูดถ้อยคำที่พูดถูกกาลเทศะ แม้คำพูดนั้นจะเป็นคำจริง เป็นคำสุภาพ เป็นคำพูดที่ดี มีประโยชน์ และพูดด้วยจิตที่มีเมตตา แต่ถ้าพูดผิดจังหวะโอกาส พูดไม่ถูกกาลเทศะ ก็จะก่อให้เกิดความเสียหาย กลายเป็นประจานผู้อื่นไป

๒.๖ การที่นักศึกษาควรพูดด้วยวาจาที่สุภาพอ่อนโยนกับเพื่อน ครูอาจารย์ กับคนในครอบครัวจะทำให้ผู้ฟังรู้สึกประทับใจและมีกำลังในการทำงานและการทำหน้าที่ต่างๆ การใช้คำพูดมีประโยชน์ต่อการบริหารงาน หรือต่อการดำเนินชีวิต

๓. การพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ด้านอรรถจริยา (ช่วยกิจการไป)

อรรถจริยา การทำตนให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นที่อยู่ร่วมกันในสังคม อันเป็นสิ่งสำคัญที่นักศึกษาจะทำให้เกิดรักความผูกพันของบุคคลที่อยู่ร่วมกันในสังคม ซึ่งการบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์นั้นต้องทำตัวเราให้เป็นคนดีมีประโยชน์และสร้างประโยชน์ให้คนอื่นรอบข้าง คุณธรรมข้อนี้จะช่วยให้เราเป็นผู้เชื่อมสมานความสามัคคีของคนในชุมชน โดยมีแนวทางการพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ด้านอรรถจริยา ดังนี้

๓.๑ การที่นักศึกษาทำตนให้เป็นประโยชน์ ทั้งประโยชน์ตนเอง ประโยชน์ต่อผู้อื่น และประโยชน์ต่อสังคม และประโยชน์ต่อประเทศชาติ การทำตนให้มีคุณค่าในสังคมที่ตนอาศัยอยู่ด้วยการตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ฝึกฝนอบรมตนให้เป็นคนเจริญด้วยความรู้ ความสามารถ มีคุณธรรมเป็นบุตรที่ดีของพ่อแม่ เป็นศิษย์ที่ดีของครูอาจารย์ เป็นนักเรียนที่ดีของสถานศึกษา เป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติ ตลอดจนเป็นศาสนิกชนที่ดีของพระพุทธศาสนา

๓.๒ การที่นักศึกษาทำสิ่งเป็นประโยชน์ ไม่ทำสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ เมื่อทำตนให้เป็นประโยชน์แล้ว ก็ต้องสร้างตนให้เป็นประโยชน์กับผู้อื่นด้วยการให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ไม่นิ่งดูดาย มีน้ำใจไมตรีต่อกัน บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ตามสติกำลัง เพราะนักศึกษานั้นจะมีการอยู่ร่วมกันในหลายมิติสังคม จึงต้องช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่เล้งน้ำใจ จึงจะเกิดความสุขได้ในสังคม

๔. การพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ด้านสมานัตตตา (นิสัยเป็นกันเอง)

สมานัตตตา การวางตนให้พอดีในหน้าที่ของตนอย่างสมอดันเสมอปลาย คือ วางตนให้เหมาะสมว่าตอนนี้เราอยู่ในฐานะอะไร เช่น พ่อก็มีหน้าที่เลี้ยงดูลูก แม่ก็มีหน้าที่ดูแลบ้านดูแลครอบครัว ลูกเองก็มีหน้าที่ศึกษาเล่าเรียน และเมื่อเราทำงาน ถ้ามีใครไม่ทำตามหน้าที่แล้ว ย่อมจะเกิดปัญหาเรื่องการก้าวก่ายหน้าที่กันตามมา จนอาจส่งผลให้เกิดความไม่ปลอดภัยในชีวิตขึ้นได้ อย่างนี้เป็นต้น เมื่อเป็นเช่นนี้การวางตนให้เหมาะสม จะช่วยให้ไม่ต้องระแวงระแวงในการทำหน้าที่ของตน ซึ่งจะส่งผลให้เราอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างปลอดภัยและสบายใจ คุณธรรมข้อนี้จะช่วยให้เราเป็นคนมีจิตใจหนักแน่นไม่โลเล รวมทั้งยังเป็นการสร้างความนิยม และไว้วางใจให้แก่ผู้อื่นอีกด้วย โดยมีแนวทางการพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ด้านสมานัตตตา ดังนี้

๔.๑ การที่นักศึกษาทำตนเองตัวได้เหมาะสมแก่ฐานะ ภาวะ บุคคล เหตุการณ์ และสิ่งแวดล้อม โดยมีหลักการวางตนเสมอต้นเสมอปลาย ประกอบด้วย ๑) ปฏิบัติตนเหมาะสมกับสถานะที่เป็น ๒) เป็นกันเองกับผู้อื่น แบบไม่ถือตัว และไม่ปล่อยเกินไป ๓) ผู้อื่นสามารถเข้าหาและพูดจาด้วยได้ง่าย ๔) เป็นผู้อ่อนน้อมถ่อมตน แต่เข้มแข็ง ไม่หวั่นไหว ๕) เสมอต้นเสมอปลายด้วยสังคหวัตถุ ๔

๔.๒ การที่นักศึกษามีการวางตนดี คือ วางตนอยู่ในคุณค่า ๖ ประการ ประกอบด้วย ๑) ศีลธรรม มีความประพฤติดี คือ กายสุจริต วาจาสุจริต มโนสุจริต ๒) คุณธรรม ความจริงที่มีคุณหรือมีประโยชน์ต่อความสำเร็จสูงสุดในชีวิต ๓) จริยธรรม คือ คุณสมบัติที่ทำให้งดงาม ได้แก่ ความละเอียดรอบคอบ ความอดกลั้น ความสุภาพ ความอ่อนโยน แล ความสำรวม ๔) คุณภาพ คือ ความสามารถเป็นยอด และอดทนเป็นเยี่ยม ๕) ความเหมาะสม คือ การวางตัวอย่างเหมาะสมแก่ฐานะและฐานะของตน การวางตัวเหมาะสมกับภาวะ เช่น การที่นักศึกษามีการวางตนได้เหมาะสมกับฐานะที่ตนมีอยู่ในสังคม เช่น เป็นบุตรธิดา เป็นศิษย์ เป็นเพื่อน เป็นต้น ซึ่งนักศึกษาจะอยู่ในฐานะใดก็วางตนให้เหมาะสมกับฐานะที่เป็นอยู่ในขณะนั้นและทำตนเองได้อย่างเสมอต้นเสมอปลาย ๖) ความเป็นกลาง คือ การวางตัวที่ปลอดภัย และได้ประโยชน์สูงสุดเสมอ คือ การวางตัวเป็นกลางอย่างแท้จริง ปฏิบัติตนอย่างสม่ำเสมอต่อคนทั้งหลาย ให้ความเสมอภาค ไม่เอารัดเอาเปรียบผู้อื่น เสมอในสุขและทุกข์ คือ ร่วมสุขร่วมทุกข์ ร่วมรับรู้ปัญหา และร่วมแก้ปัญหาเพื่อประโยชน์ของสังคม

๔.๔ ผลการเสนอแนวทางการพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของนักศึกษาปริญญาตรี ของมหาวิทยาลัยภาครัฐในจังหวัดปทุมธานี

๔.๓.๑ ผลการเสนอ

ผลการเสนอแนวทางการพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของนักศึกษาปริญญาตรี ของมหาวิทยาลัยภาครัฐในจังหวัดปทุมธานี ในการสนทนากลุ่ม โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการศึกษา การบริหารการศึกษา หรือ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ด้านหลักพุทธธรรม จำนวน ๗ รูป/คน ด้วยการเลือกเจาะจง (Purposive Selection) สรุปผลการสนทนากลุ่มได้ดังนี้

๑. ควรปรับปรุงภาพฯ ให้มีการบูรณาการสังคหวัตถุ ๔ กับการดำเนินชีวิตให้สมบูรณ์เป็นรูปวงกลม โดยรอบภาพรอบนอก (ตนเอง-พ่อแม่-ครูอาจารย์-เพื่อน) ควรปรับตามแบบสอบถามคือ ตนเอง การศึกษา และสังคม

๒. ควรปรับปรุงภาพฯ ตรงกลางภาพให้เป็นข้อความว่า “การพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิต”

๓. ควรปรับปรุงภาพฯ คำอธิบายสังคหวัตถุ ๔ โดยเพิ่มคำอธิบายที่เป็นสำนวนภาษาที่ชัดเจน ให้ตรงกับหลักธรรมทั้ง ๔ ในสังคหวัตถุ คือ โอบอ้อมอารี (ทาน) วชิโรทระ (ปิยวาจา) สังเคราะห์ชุมชน (อัตถจริยา) วางตนพอดี (สมานัตตตา)

๔. ควรปรับสำนวนการใช้ภาษาและการเรียงลำดับหมายเลขให้ถูกต้อง

๕. ควรเพิ่มสำนวนภาษาหลักสังคหวัตถุ ๔ ในคำอธิบาย

๖. ควรนำหลักทศ ๖ มาเป็นผลการพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔

๗. ควรเพิ่มกิจกรรมการพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ได้แก่ ๑) กิจกรรมการพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ด้านโอบอ้อมอารี (ทาน) ๒) กิจกรรมการพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ด้านวิจิไพเราะ (ปิยวาจา) ๓) กิจกรรมการพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ด้านสังเคราะห์ชุมชน (อสังกรียา) ๔) กิจกรรมการพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ด้านวางตนพอดี (สมานัตตตา)

๔.๓.๒ ผลการปรับปรุง

ผลการปรับปรุงแนวทางการพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของนักศึกษาปริญญาตรี ของมหาวิทยาลัยภาคีรัฐในจังหวัดปทุมธานี ดังนี้

ภาพที่ ๔.๒ การพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของนักศึกษาปริญญาตรี
ของมหาวิทยาลัยภาคีรัฐในจังหวัดปทุมธานี (ฉบับสมบูรณ์)

ที่มา : ปรียาพร โพธิผล, พธ.ม.พุทธบริหารการศึกษา, มจร., ๒๕๖๒.

การพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของนักศึกษาปริญญาตรี ของมหาวิทยาลัยภาคีรัฐในจังหวัดปทุมธานี (ฉบับสมบูรณ์) เป็นการพัฒนานักศึกษาปริญญาตรี เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตมีความเป็นอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข โดยพัฒนาตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ประการ ประกอบด้วย ๑) ทาน (โอบอ้อมอารี) การแบ่งปันเพื่อประโยชน์แก่คนอื่น ช่วยปลูกฝังให้เป็นคนที่ไม่เห็นแก่ตัว การให้ทานที่ให้เป็นบุญและทานที่ให้เป็นคุณ ๒) ปิยวาจา (วิจิไพเราะ) การพูดจาด้วยถ้อยคำไพเราะอ่อนหวาน จริงใจ ไม่พูดหยาบคายก้าวร้าว พูดในสิ่งที่เป็นประโยชน์ เหมาะกับกาลเทศะ พูดดีต่อกัน ๓) อสังกรียา (สังเคราะห์ชุมชน) การทำตนให้เป็นประโยชน์ช่วยเหลือแก่ผู้อื่นที่

อยู่ร่วมกันในสังคม ๔) สมานัตตตา (วางตนพอดี) การวางตนให้เหมาะสมว่าตอนนี้เราอยู่ในฐานะใด โดยประพจน์ตัวให้มีความเสมอต้นเสมอปลายวางตัวดีต่อกัน อันจะสามารถทำให้นักศึกษาเป็นที่รัก และเป็นผู้ประพจน์ตนตามหน้าที่นักศึกษาที่สมบูรณ์และเป็นผู้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมด้วยความสุข เพราะเป็นผู้ให้เกิดความสมัคสมานสามัคคีมีน้ำใจขึ้นทั้งในตนเอง ครอบครัว ชุมชน มหาวิทยาลัย สังคม และประเทศชาติ โดยมีรายละเอียดดังนี้

๑. การพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ด้านโอปปาติกะ (ทาน)

ทาน การให้ การเสียสละ หรือการเอื้อเฟื้อแบ่งปันของตนเพื่อประโยชน์แก่บุคคลอื่น ไม่ตระหนี่ถี่เหนียว ไม่เป็นคนเห็นแก่ได้ฝ่ายเดียว คุณธรรมข้อนี้จะช่วยให้ไม่เป็นคนละโมภ ไม่เห็นแก่ตัว เป็นหลักธรรมเบื้องต้นและเป็นหลักธรรมสำคัญในการอยู่ร่วมกันในครอบครัว ชุมชน และสังคม โดยมีแนวทางการพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ด้านโอปปาติกะ (ทาน) ดังนี้

๑.๑ การที่นักศึกษาได้บำเพ็ญทาน ๒ ประการ คือ ๑) ทานที่ให้เป็นบุญ ได้แก่ การสร้างกุศล บำเพ็ญบุญทั้งหลาย เช่น ทำบุญตักบาตร การทำบุญสังฆทาน ทอดกฐิน ทอดผ้าป่า เป็นต้น ๒) ทานที่ให้เป็นคุณ ได้แก่ การให้สิ่งของอุปโภคบริโภค เป็นต้น

๑.๒ การที่นักศึกษาได้ให้อามิสทาน การเผื่อแผ่แบ่งปันให้ความช่วยเหลือสงเคราะห์ ทั้งสิ่งของเงินทอง และปัจจัยที่จำเป็น ๔ คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค

๑.๓ การที่นักศึกษาให้วิทยาทาน หรือธรรมทาน การให้คำแนะนำที่ถูกต้องดีงาม การให้ความรู้ศิลปวิทยาการ และให้ความเห็นอกเห็นใจใส่ใจต่อความทุกข์เดือดร้อนของผู้อื่น

๑.๔ การที่นักศึกษารู้จักการอภัยทาน การให้อภัยแก่ผู้อื่น เมื่อผู้อื่นเกิดความผิดพลาดที่ไม่ได้ตั้งใจให้เกิดขึ้น การให้อภัยเมื่อเกิดข้อผิดพลาดในการทำงาน การทำหน้าที่ หรือล่วงเกินซึ่งกันและกัน ซึ่งการให้อภัยเป็นการให้ที่ทำให้ได้ยากยิ่งกว่าการให้อามิสทานและธรรมทาน

๑.๕ การที่นักศึกษารู้จักการความช่วยเหลือแก่ผู้อื่นด้วยการพูดให้กำลังใจและแสดงความเห็นอกเห็นใจที่จริงใจ

โดยมีกิจกรรมการพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ด้านโอปปาติกะ (ทาน) ดังนี้

๑) กิจกรรมร่วมพิธีถวายสังฆทานเป็นพระราชกุศล

๒) กิจกรรมธรรมศาสตร์แชร์ฟেসติวัล (Thammasat Sharing Festival) สร้างกระแสให้นักศึกษาทุกคนรู้สึกว่าการทำความดีไม่ใช่เรื่องยากอีกต่อไป โดยผ่านกิจกรรมต่าง ๆ อ่านหนังสือให้ผู้พิการทางสายตา, Share Idea with Idol, T-Shirt sharing เป็นต้น

๓) กิจกรรมธรรมศาสตร์ตักบาตรเพื่อพ่อ

๔) กิจกรรมการบริจาคเงินและสิ่งของช่วยเหลือผู้ประสบภัยประเทศเพื่อนบ้าน

๕) กิจกรรมตักบาตรข้าวสารอาหารแห้งช่วยเหลือผู้ประสบภัยภาคใต้

๒. การพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ด้านวิปาละ (ปิยวาจา)

ปิยวาจา คำพูดไพเราะ คำพูดหรือวาจาที่น่ารัก น่านิยมทุกถ้อยคำที่พูดแสดงถึงความรัก ความปรารถนาดี มีประโยชน์ต่อผู้ฟัง แม้คำแนะนำตักเตือนก็สุภาพอ่อนโยน คุณธรรมข้อนี้จะช่วยให้เราเป็นที่รักที่พอใจที่รักใคร่ของบุคคลรอบด้าน โดยมีแนวทางการพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ด้านวิปาละ (ปิยวาจา) ดังนี้

๒.๑ การที่นักศึกษาควรพูดด้วยคำจริง เมื่อมีเหตุสำคัญที่ต้องพูด ก็กล่าวโดยไม่ปั้นแต่งเรื่องราว ไม่เสริมความ ไม่อำความให้คลาดเคลื่อนจากความจริง

๒.๒ การที่นักศึกษาควรพูดด้วยคำสุภาพอ่อนโยน เมื่อเอื้อนเอ่ยวาจาครั้งใด ก็ต้องมีความไพเราะในถ้อยคำที่กลั่น ออกมาจากน้ำใจอันบริสุทธิ์ ไม่มีคำหยาบ คำด่า คำประชดประชัน คำเสียดสี ซึ่งฟังแล้วชวนให้ระคาย

๒.๓ การที่นักศึกษาควรพูดด้วยถ้อยคำที่ก่อให้เกิดประโยชน์ เกิดผลดีต่อผู้พูดและผู้ฟังอย่างแท้จริง แม้คำพูดนั้น จะเป็นคำจริง และกล่าวออกไปด้วยถ้อยคำสุภาพ หากไตร่ตรองแล้วว่า ถ้าพูดออกไปแล้ว ก็ไม่ก่อให้เกิด ประโยชน์ กลับจะทำให้เกิดโทษมาแทน ก็ไม่ควรพูด

๒.๔ การที่นักศึกษาควรพูดด้วยถ้อยคำที่ออกมาจากจิตที่มีเมตตา อันเป็นจิตบริสุทธิ์ ยังประโยชน์แก่ผู้ฟัง เพื่อให้ได้รับความสุข ความเจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไป ถึงแม้ว่าคำพูดนั้นจะเป็นคำจริง เป็นคำสุภาพ เป็นคำพูดที่ดีมีประโยชน์ หากผู้พูดมีความโกรธ ความริษยา ซึ่งเป็นจิตอันไม่บริสุทธิ์ ก็ไม่สมควรพูด เพราะถ้อยคำที่กล่าวออกมาจากจิตที่ขุ่นมัว อาจก่อให้เกิดความเสียหายร้ายแรงได้

๒.๕ การที่นักศึกษาควรพูดด้วยถ้อยคำที่พูดถูกกาลเทศะ แม้คำพูดนั้นจะเป็นคำจริง เป็นคำสุภาพ เป็นคำพูดที่ดี มีประโยชน์ และพูดด้วยจิตที่มีเมตตา แต่ถ้าพูดผิดจังหวะโอกาส พูดไม่ถูกกาลเทศะ ก็จะทำให้เกิดความเสียหาย กลายเป็นประจานผู้อื่นไป

๒.๖ การที่นักศึกษาควรพูดด้วยวาจาที่สุภาพอ่อนโยนกับเพื่อน ครูอาจารย์ กับคนในครอบครัวจะทำให้ผู้ฟังรู้สึกประทับใจและมีกำลังในการทำงานและการทำหน้าที่ต่างๆ การใช้คำพูดมีประโยชน์ต่อการบริหารงาน หรือต่อการดำเนินชีวิต

โดยมีกิจกรรมการพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ด้านวจีไพบรา (ปิยวาจา) ดังนี้

- ๑) โครงการวิปัสสนากรรมฐานประจำปี
- ๒) กิจกรรมค่ายคุณธรรมรักษาศีล ๘
- ๓) โครงการรณรงค์ปฏิบัติบูชา “สัมมาวาจา”
- ๔) กิจกรรมค่ายสมาธิเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต
- ๕) กิจกรรมค่ายจัดระบบความคิด ชีวิตเปลี่ยน

๓. การพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ด้านสังเคราะห์ชุมชน (อัตถจริยา)

อัตถจริยา การทำตนให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นที่อยู่ร่วมกันในสังคม อันเป็นสิ่งสำคัญที่นักศึกษาจะทำให้เกิดรักความผูกพันของบุคคลที่อยู่ร่วมกันในสังคม ซึ่งการบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์นั้นต้องทำตัวเราให้เป็นคนดีมีประโยชน์และสร้างประโยชน์ให้คนอื่นรอบข้าง คุณธรรมข้อนี้จะช่วยให้เราเป็นผู้เชื่อมสมานความสามัคคีของคนในชุมชน โดยมีแนวทางการพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ด้านสังเคราะห์ชุมชน (อัตถจริยา) ดังนี้

๓.๑ การที่นักศึกษาทำตนให้เป็นประโยชน์ ทั้งประโยชน์ตนเอง ประโยชน์ต่อผู้อื่น และประโยชน์ต่อสังคม และประโยชน์ต่อประเทศชาติ การทำตนให้มีคุณค่าในสังคมที่ตนอาศัยอยู่ด้วยการตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ฝึกฝนอบรมตนให้เป็นคนเจริญด้วยความรู้ ความสามารถ มีคุณธรรมเป็นบุตรที่ดีของพ่อแม่ เป็นศิษย์ที่ดีของครูอาจารย์ เป็นนักเรียนที่ดีของสถานศึกษา เป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติ ตลอดจนเป็นศาสนิกชนที่ดีของพระพุทธศาสนา

๓.๒ การที่นักศึกษาทำสิ่งเป็นประโยชน์ ไม่ทำสิ่งไร้ประโยชน์ เมื่อทำตนให้เป็นประโยชน์แล้ว ก็ต้องสร้างตนให้เป็นประโยชน์กับผู้อื่นด้วยการให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ไม่นิ่งดูดาย มีน้ำใจไมตรีต่อกัน บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ตามสติกำลัง เพราะนักศึกษานั้นจะมีการอยู่ร่วมกันในหลายมิติสังคม จึงต้องช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่แล้งน้ำใจ จึงจะเกิดความสุขได้ในสังคม

โดยมีกิจกรรมการพัฒนานิเวศการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ด้านสังเคราะห์ชุมชน (อรรถจริยา) ดังนี้

- ๑) โครงการบำเพ็ญประโยชน์ค่ายอาสา สงเคราะห์น้ำใจด้านภัยหนาว
- ๒) โครงการจริยธรรมสัญจร ร่วมปลูกต้นไม้กับองค์การบริหารส่วนตำบล
- ๓) โครงการวันสำคัญของชาติ วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา
- ๔) โครงการพัฒนาทำความสะอาดสถานที่สำคัญในวัด รอบ ๆ วิทยาเขต เป็นการบำเพ็ญกุศลก่อนวันสำคัญของชาติและศาสนา
- ๕) กิจกรรมบัณฑิตอาสาสมัคร ให้บัณฑิตออกไปสู่ชุมชนและชนบท เพื่อเรียนรู้ เข้าใจ และทำงานประสานร่วมกับชาวบ้านและหน่วยงานพัฒนาต่าง ๆ

๔. การพัฒนานิเวศการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ด้านวางตนพอดี (สมานัตตตา)

สมานัตตตา การวางตนให้พอดีในหน้าที่ของตนอย่างเสมอต้นเสมอปลาย คือ วางตนให้เหมาะสมว่าตอนนี้เราอยู่ในฐานะอะไร เช่น พ่อก็มีหน้าที่เลี้ยงดูลูก แม่ก็มีหน้าที่ดูแลบ้านดูแลครอบครัว ลูกเองก็มีหน้าที่ศึกษาเล่าเรียน และเมื่อเราทำงาน ถ้ามีใครไม่ทำตามหน้าที่แล้ว ย่อมจะเกิดปัญหาเรื่องการก้าวก่ายหน้าที่กันตามมา จนอาจส่งผลให้เกิดความไม่ปลอดภัยในชีวิตขึ้นได้ อย่างนี้เป็นต้น เมื่อเป็นเช่นนี้การวางตนให้เหมาะสม จะช่วยให้ไม่ต้องระวาทระแวงในการทำหน้าที่ของตน ซึ่งจะส่งผลให้เราอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างปลอดภัยและสบายใจ คุณธรรมข้อนี้จะช่วยให้เราเป็นคนมีจิตใจหนักแน่นไม่โลเล รวมทั้งยังเป็นการสร้างความนิยม และไว้วางใจให้แก่ผู้อื่นอีกด้วย โดยมีแนวทางการพัฒนานิเวศการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ด้านวางตนพอดี (สมานัตตตา) ดังนี้

๔.๑ การที่นักศึกษาทำตนเองตัวได้เหมาะสมแก่ฐานะ ภาวะ บุคคล เหตุการณ์ และสิ่งแวดล้อม โดยมีหลักการวางตนเสมอต้นเสมอปลาย ประกอบด้วย ๑) ปฏิบัติตนเหมาะสมกับสถานะที่เป็น ๒) เป็นกันเองกับผู้อื่น แบบไม่ถือตัว และไม่ปล่อยเกินไป ๓) ผู้อื่นสามารถเข้าหาและพูดจาด้วยได้ง่าย ๔) เป็นผู้อ่อนน้อมถ่อมตน แต่เข้มแข็ง ไม่หวั่นไหว ๕) เสมอต้นเสมอปลายด้วยสังคหวัตถุ ๔

๔.๒ การที่นักศึกษามีการวางตนดี คือ วางตนอยู่ในคุณค่า ๖ ประการ ประกอบด้วย ๑) ศีลธรรม มีความประพฤติดี คือ กายสุจริต วาจาสุจริต มโนสุจริต ๒) คุณธรรม ความจริงที่มีคุณหรือมีประโยชน์ต่อความสำเร็จสูงสุดในชีวิต ๓) จริยธรรม คือ คุณสมบัติที่ทำให้งดงาม ได้แก่ ความละเอียดรอบคอบ ความอดกลั้น ความสุภาพ ความอ่อนโยน แล ความสำรวม ๔) คุณภาพ คือ ความสามารถเป็นยอด และอดทนเป็นเยี่ยม ๕) ความเหมาะสม คือ การวางตัวอย่างเหมาะสมเจาะกับภาวะและฐานะของตน การวางตัวเหมาะสมกับภาวะ เช่น การที่นักศึกษามีการวางตนได้เหมาะสมกับฐานะที่ตนมีอยู่ในสังคม เช่น เป็นบุตรธิดา เป็นศิษย์ เป็นเพื่อน เป็นต้น ซึ่งนักศึกษาจะอยู่ในฐานะใดก็วางตนให้เหมาะสมกับฐานะที่เป็นอยู่ในขณะนั้นและทำตนเองได้อย่างเสมอต้นเสมอปลาย ๖) ความเป็นกลาง คือ การวางตัวที่ปลอดภัย และได้ประโยชน์สูงสุดเสมอ คือ การวางตัวเป็นกลางอย่างแท้จริง ปฏิบัติ

ตัวอย่างสม่ำเสมอต่อคนทั้งหลาย ให้ความเสมอภาค ไม่เอารัดเอาเปรียบผู้อื่น เสมอในสุขและทุกข์ คือ ร่วมสุขร่วมทุกข์ ร่วมรับรู้ปัญหา และร่วมแก้ปัญหาเพื่อประโยชน์ของสังคม

โดยมีกิจกรรมการพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ด้านวางตนพอดี (สมานัตตตา) ดังนี้

๑) กิจกรรมโครงการบายศรีสู่ขวัญต้อนรับน้องใหม่ จริยธรรมส่งเสริมให้พี่รหัสดูแลน้องรหัสในการใช้ชีวิตในรั้วมหาวิทยาลัย

๒) กิจกรรมพิธีไหว้ครูทุกคนะ

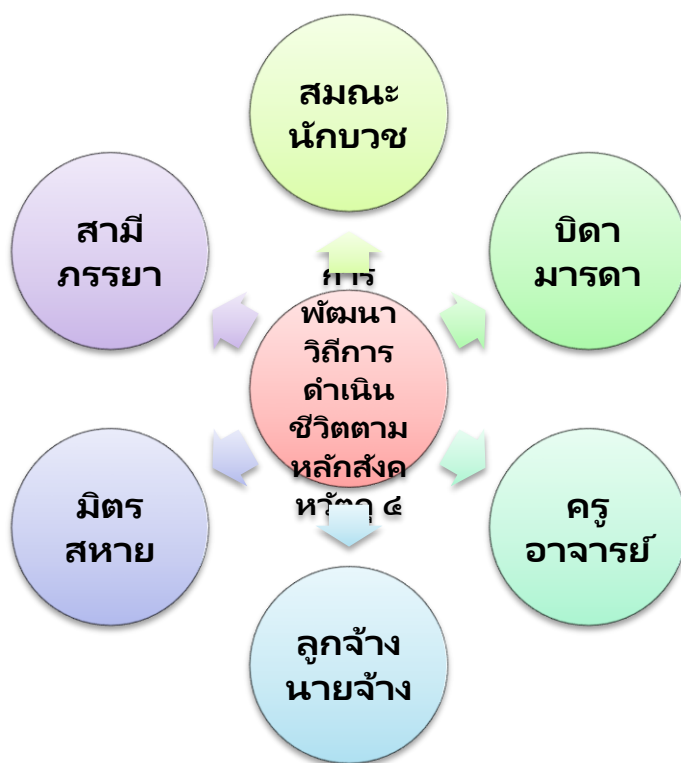
๓) กิจกรรมแสดงตนเป็นพุทธมาฆกะ

๔) กิจกรรมธรรมศาสตร์ทำนาเพื่อเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้สัมผัสกับปัญหาและความทุกข์ยากของผู้อื่น

๕) กิจกรรมทำเพื่อพ่อในวันพ่อแห่งชาติ

๔.๕ องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้จากการวิจัยครั้งนี้ คือ เป็นการนำหลักพุทธธรรม คือ สังคหวัตถุ ๔ มาบูรณาการในการพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของนักศึกษาปริญญาตรี ของมหาวิทยาลัยภาครัฐในจังหวัดปทุมธานี เพื่อให้ นักศึกษาสามารถดำรงชีวิตมีความเป็นอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข โดยพัฒนาตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ประการ ประกอบด้วย ๑) ทาน (โอบอ้อมอารี) การแบ่งปันเพื่อประโยชน์แก่คนอื่น ช่วยปลูกฝังให้เป็นคนที่ไม่เห็นแก่ตัว การให้ทานที่ให้เป็นบุญและทานที่ให้เป็นคุณ ๒) ปิยวาจา (วจีไพเราะ) การพูดจาด้วยถ้อยคำไพเราะอ่อนหวาน จริงใจ ไม่พูดหยาบคายก้าวร้าว พูดในสิ่งที่เป็นประโยชน์ เหมาะกับกาลเทศะ พูดดีต่อกัน ๓) อัตถจริยา (สังเคราะห์ชุมชน) การทำตนให้เป็นประโยชน์ช่วยเหลือแก่ผู้อื่นที่อยู่ร่วมกันในสังคม ๔) สมานัตตตา (วางตนพอดี) การวางตนให้เหมาะสมว่าตอนนี้เราอยู่ในฐานะใด โดยประพฤติตัวให้มีความสมอดันเสมอปลายวางตัวดีต่อกัน อันจะสามารถทำให้นักศึกษาเป็นที่รักและเป็นผู้ประพฤติตนตามหน้าที่นักศึกษาที่สมบูรณ์และเป็นผู้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุขตามหลักทศ ๖ คือ ๑) ปุริตถิมทิส ทิศเบื้องหน้า ได้แก่ บิดามารดา ๒) ทักขิมทิสทิศเบื้องขวา ได้แก่ ครูอาจารย์ ๓) ปัจฉิมทิส ทิศเบื้องหลัง ได้แก่ สามเณร ๔) อุตตรทิส ทิศเบื้องซ้าย ได้แก่ มิตรสหาย ๕) อุปริมทิส ทิศเบื้องบน ได้แก่ พระสงฆ์ สมณพราหมณ์ ๖) เหมภูมิทิส ทิศเบื้องล่าง ได้แก่ ลูกจ้างกับนายจ้าง ดังแสดงในภาพที่ ๔.๓

ภาพที่ ๔.๓ องค์ความรู้จากการวิจัย

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง “การพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของนักศึกษาปริญญาตรี มหาวิทยาลัยภาคีรัฐในจังหวัดปทุมธานี” ผู้วิจัยได้ศึกษาตามระเบียบวิธีวิจัยดังนี้ เป็นงานวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Method Research) ได้แก่ การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยใช้เครื่องมือในการวิจัย ซึ่งสรุปผลตามวัตถุประสงค์ ๓ ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ ศึกษาสภาพและปัญหาวิธีการดำเนินชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยภาคีรัฐในจังหวัดปทุมธานี ประกอบด้วย ๑) การวิเคราะห์เอกสาร วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา และ ๒) การใช้แบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๗๔ คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ขั้นตอนที่ ๒ ศึกษาการพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของนักศึกษาปริญญาตรี ของมหาวิทยาลัยภาคีรัฐในจังหวัดปทุมธานี ด้วยการวิเคราะห์เอกสาร วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ขั้นตอนที่ ๓ เสนอแนวทางการพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของนักศึกษาปริญญาตรี ของมหาวิทยาลัยภาคีรัฐในจังหวัดปทุมธานี ด้วยการสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการศึกษา การบริหารการศึกษา หรือผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ด้านหลักพุทธธรรม จำนวน ๗ รูป/คน ด้วยการเลือกเจาะจง (Purposive Selection) โดยเสนอผลการวิจัยตามลำดับดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยทั้ง ๓ ประการ ดังนี้

๕.๑.๑ ผลการศึกษาสภาพและปัญหาวิถีการดำเนินชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยภาครัฐในจังหวัดปทุมธานี

สรุปผลการวิจัยพบว่า

๑. สภาพวิถีการดำเนินชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยภาครัฐในจังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวม พบว่า มีระดับความคิดเห็นในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับระดับการปฏิบัติจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านสังคม ด้านตนเอง และด้านการศึกษา ตามลำดับ โดยมีรายละเอียดในแต่ละด้านดังนี้

สภาพวิถีการดำเนินชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยภาครัฐในจังหวัดปทุมธานี ด้านที่ ๑ ตนเอง พบว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ๓ อันดับได้แก่ นักศึกษาทำงานนอกเวลาเรียนเพื่อหารายได้มาใช้ในการเรียน เมื่อนักศึกษามีนัด นักศึกษาชอบไปถึงที่นัดหมายก่อนเวลา นักศึกษาสามารถจ่ายค่าหนังสือหรือเอกสารประกอบการเรียนได้ และข้อที่มีระดับความคิดเห็นต่ำสุด คือ นักศึกษาซื้อเสื้อผ้าและของใช้ส่วนตัวที่มีราคาแพง

สภาพวิถีการดำเนินชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยภาครัฐในจังหวัดปทุมธานี ด้านที่ ๒ การศึกษา พบว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ๓ อันดับได้แก่ นักศึกษาจับประเด็นสำคัญที่อาจารย์บรรยายได้ นักศึกษาเข้าชั้นเรียนก่อนเวลาที่อาจารย์จะเข้าสอน นักศึกษาจัดเวลาอ่านหนังสือเพื่อเตรียมตัวก่อนที่จะเรียน และข้อที่มีระดับความคิดเห็นต่ำสุด คือ นักศึกษาไม่สนใจฟังอาจารย์บรรยาย

สภาพวิถีการดำเนินชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยภาครัฐในจังหวัดปทุมธานี ด้านที่ ๓ สังคม พบว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ๓ อันดับได้แก่ นักศึกษามักไปออกค่ายอาสากับชมรม นักศึกษาทำงานร่วมกับทุกคนได้ด้วย ความสบายใจ นักศึกษาชอบทำกิจกรรมคนเดียวมากกว่าทำงานกับเพื่อน และนักศึกษาให้ความสนิทสนมกับเพื่อนเพศเดียวกันเท่ากับเพื่อนต่างเพศ

๒. ปัญหาวิถีการดำเนินชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยภาครัฐ ในจังหวัดปทุมธานี เป็นแบบสอบถามปลายเปิด โดยสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

๑) ปัญหาวิถีการดำเนินชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ด้านตนเอง ประกอบด้วย

(๑) ค่าใช้จ่าย เรื่องเงิน มีเงินไม่พอใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน รายจ่ายไม่ทันเตรียมตัวเช่น ค่ารถ ค่าอาหาร ค่าค่าย ใช้เงินแบบไม่คิด มีค่าใช้จ่ายส่วนเกินเยอะ ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย ซื้อของเยอะ เงินไม่พอกับค่าใช้จ่าย เนื่องจากกิจกรรมเยอะ รวมไปถึงการใช้ชีวิตร่วมกับสังคมที่ต้องมีค่าใช้จ่ายมาก อาหารที่มีราคาสูง ควรลดค่าเช่า เพื่อลดราคาให้นักศึกษามีสวัสดิการที่ดี

(๒) จัดการกับความเครียดเมื่อมาอยู่มหาวิทยาลัยเพียงลำพัง

(๓) การเดินทางไปกลับที่พักมหาวิทยาลัยใช้เวลานาน

๒) ปัญหาวิถีการดำเนินชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ด้านการศึกษา ประกอบด้วย

(๑) การจัดการเรียนการสอน ปัญหาด้านการเรียน ด้านการอ่านหนังสือที่ไม่ตรงตามที่วางแผนไว้ ไม่ค่อยได้อ่านหนังสือตามตารางที่จัดไว้ ไม่สามารถจัดเวลาในการอ่านหนังสือได้ ไม่รู้จักวางแผน และพยายามน้อยเกินไป

(๒) หลักสูตร มีเนื้อการเรียนเยอะเกินไป ไม่ได้ใช้ในอนาคต ไม่เข้าใจเนื้อหา ไม่ได้ตั้งใจเรียน บางวิชาที่น่าเบื่อและไม่อยากลงทะเบียนเรียนแต่ต้องเรียน ทำให้เกิดความรู้สึกเบื่อ การไม่สนใจในการเรียนและการคุยกับเพื่อนจึงเกิดขึ้น และมีการปรับตัวตามเนื้อหาไม่ทัน บางเนื้อหาเรียนไม่เข้าใจ และค่าเทอมมีราคาแพง

(๓) ครูอาจารย์ อาจารย์บางท่านบริหารเวลาการสอนไม่ได้ มีการนัดเพิ่ม ทำให้บางครั้งทำให้บางครั้งจัดเวลาตัวเองไม่ค่อยได้ ปรับตัวกับวิธีแนวการสอนของอาจารย์แต่ละคนไม่ค่อยได้อาจารย์บางท่านพูดไม่เข้าใจ และพูดมากเกินไป

๓) ปัญหาวิถีการดำเนินชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ด้านสังคม

(๑) การทำงานและสิ่งแวดล้อม คือ การทำงานร่วมกับผู้อื่น การเข้าใจตนเอง การไม่แบ่งเวลาทำกิจกรรมร่วมกับชมรมค่าย รถติดในมหาวิทยาลัย ร้านเหล้าหน้ามหาวิทยาลัย

(๒) เพื่อน ไม่มีเวลาร่วมกิจกรรมกับเพื่อนในมหาวิทยาลัยเพราะต้องกลับบ้านไปทำงาน เพื่อนบางคนไม่ได้สนใจส่วนรวม เพื่อนบางคนยังปรับตัวเข้าหากันไม่ได้ เข้าสังคมไม่เก่ง ไม่ค่อยรู้จักอาจารย์ และเพื่อนในคณะทะเลาะกับเพื่อนเพื่อนไม่ช่วยทำงาน เพื่อนส่วนใหญ่เป็นเพื่อนต่างเพศ ทำให้มุมมองจากภายนอกดูไม่ดี

(๓) อารมณ์ มีบุคลิกภาพแบบเก็บตัวจึงทำให้ไม่ค่อยอยากเข้าสังคมพบปะกับผู้อื่นเท่าไรนัก ไม่สามารถเก็บอารมณ์ตัวเองต่อหน้าคนที่ไม่ชอบ คนที่อยู่ในกลุ่มงานแต่ไม่ช่วยได้มากเท่าไรนัก และไม่กล้าพูดต่อหน้าคนจำนวนมาก

๕.๑.๒ ผลการศึกษาการพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของนักศึกษาปริญญาตรี ของมหาวิทยาลัยภาคีรัฐในจังหวัดปทุมธานี

สรุปผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของนักศึกษาปริญญาตรี ของมหาวิทยาลัยภาคีรัฐในจังหวัดปทุมธานี (ฉบับร่าง) เป็นการพัฒนานักศึกษาปริญญาตรี เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตมีความเป็นอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข โดยพัฒนาตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ประการ ประกอบด้วย ๑) ทาน (แบ่งปันไปมา) การแบ่งปันเพื่อประโยชน์แก่คนอื่น ช่วยปลูกฝังให้เป็นคนที่ไม่เห็นแก่ตัว การให้ทานที่ให้เป็นบุญและทานที่ให้เป็นคุณ ๒) ปิยวาจา (พูดจาจับใจ) การพูดจาด้วยถ้อยคำไพเราะอ่อนหวาน จริงใจ ไม่พูดหยาบคายก้าวร้าว พูดในสิ่งที่ เป็นประโยชน์ เหมาะกับกาลเทศะ พูดดีต่อกัน ๓) อตถจริยา (ช่วยกิจกันไป) การทำตนให้เป็นประโยชน์ช่วยเหลือแก่ผู้อื่นที่อยู่ร่วมกันในสังคม ๔) สมานัตตตา (นิสัยเป็นกันเอง) การวางตนให้เหมาะสมว่าตอนนี้เราอยู่ในฐานะใด โดยประพฤติตัวให้มีความเสมอต้นเสมอปลายวางตัวดีต่อกัน อันจะสามารถทำให้นักศึกษาเป็นที่รักและเป็นผู้ประพฤติตนตามหน้าที่นักศึกษาที่สมบูรณ์และเป็นผู้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมด้วยความสุข เพราะเป็นผู้ให้เกิดความสมัครสมานสามัคคีมีน้ำใจขึ้นทั้งในตนเอง ครอบครัว ชุมชน มหาวิทยาลัย สังคม และประเทศชาติ

๕.๑.๓ ผลการเสนอแนวทางการพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของนักศึกษาปริญญาตรี ของมหาวิทยาลัยภาคีรัฐในจังหวัดปทุมธานี

การพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของนักศึกษาปริญญาตรี ของมหาวิทยาลัยภาคีรัฐในจังหวัดปทุมธานี (ฉบับร่าง) เป็นการพัฒนานักศึกษาปริญญาตรี เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตมีความเป็นอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข โดยพัฒนาตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ประการ ประกอบด้วย ๑) ทาน (โอบอ้อมอารี) การแบ่งปันเพื่อประโยชน์แก่คนอื่น ช่วยปลูกฝังให้เป็นคนที่ไม่เห็นแก่ตัว การให้ทานที่ให้เป็นบุญและทานที่ให้เป็นคุณ ๒) ปิยวาจา (วจีไพเราะ) การพูดจาด้วยถ้อยคำไพเราะอ่อนหวาน จริงใจ ไม่พูดหยาบคายก้าวร้าว พูดในสิ่งที่ เป็นประโยชน์ เหมาะกับกาลเทศะ พูดดีต่อกัน ๓) อตถจริยา (สังเคราะห์ชุมชน) การทำตนให้เป็นประโยชน์ช่วยเหลือแก่ผู้อื่นที่อยู่ร่วมกันในสังคม ๔) สมานัตตตา (วางตนพอดี) การวางตนให้เหมาะสมว่าตอนนี้เราอยู่ในฐานะใด โดยประพฤติตัวให้มีความเสมอต้นเสมอปลายวางตัวดีต่อกัน อันจะสามารถทำให้นักศึกษาเป็นที่รักและเป็นผู้ประพฤติตนตามหน้าที่นักศึกษาที่สมบูรณ์และเป็นผู้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมด้วยความสุข เพราะเป็นผู้ให้เกิดความสมัครสมานสามัคคีมีน้ำใจขึ้นทั้งในตนเอง ครอบครัว ชุมชน มหาวิทยาลัย สังคม และประเทศชาติ โดยมีรายละเอียดดังนี้

๑. การพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ด้านโอบอ้อมอารี (ทาน)

ทาน การให้ การเสียสละ หรือการเอื้อเฟื้อแบ่งปันของตนเพื่อประโยชน์แก่บุคคลอื่น ไม่ตระหนี่ถี่เหนียว ไม่เป็นคนเห็นแก่ได้ฝ่ายเดียว คุณธรรมข้อนี้จะช่วยให้ไม่เป็นคนละโมภ ไม่เห็นแก่ตัว เป็นหลักธรรมเบื้องต้นและเป็นหลักธรรมสำคัญในการอยู่ร่วมกันในครอบครัว ชุมชน และสังคม โดยมีแนวทางการพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ด้านโอบอ้อมอารี (ทาน) ดังนี้

๑.๑ การที่นักศึกษาได้บำเพ็ญทาน ๒ ประการ คือ ๑) ทานที่ให้เป็นบุญ ได้แก่ การสร้างกุศล บำเพ็ญบุญทั้งหลาย เช่น ทำบุญตักบาตร การทำบุญสังฆทาน ทอดกฐิน ทอดผ้าป่า เป็นต้น ๒) ทานที่ให้เป็นคุณ ได้แก่ การให้สิ่งของอุปโภคบริโภค เป็นต้น

๑.๒ การที่นักศึกษาได้ให้อามิสทาน การเผื่อแผ่แบ่งปันให้ความช่วยเหลือสงเคราะห์ ทั้งสิ่งของเงินทอง และปัจจัยที่จำเป็น ๔ คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค

๑.๓ การที่นักศึกษาให้วิทยาทาน หรือธรรมทาน การให้คำแนะนำที่ถูกต้องดีงาม การให้ความรู้ศิลปวิทยาการ และให้ความเห็นอกเห็นใจในเอาใจใส่ต่อความทุกข์เดือดร้อนของผู้อื่น

๑.๔ การที่นักศึกษารู้จักการอภัยทาน การให้อภัยแก่ผู้อื่น เมื่อผู้อื่นเกิดความผิดพลาดที่ไม่ได้ตั้งใจให้เกิดขึ้น การให้อภัยเมื่อเกิดข้อผิดพลาดในการทำงาน การทำหน้าที่ยุติ หรือ ล่วงเกินซึ่งกันและกัน ซึ่งการให้อภัยเป็นการให้ที่ทำได้ยากยิ่งกว่าการให้อามิสทานและธรรมทาน

๑.๕ การที่นักศึกษารู้จักการความช่วยเหลือแก่ผู้อื่นด้วยการพูดให้กำลังใจและแสดงความเห็นอกเห็นใจที่จริงใจ

โดยมีกิจกรรมการพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ด้านโอบอ้อมอารี (ทาน) ดังนี้ ๑) กิจกรรมร่วมพิธีถวายสังฆทานเป็นพระราชกุศล ๒) กิจกรรมธรรมศาสตร์แชร์ิงเฟสตีวัล (Thammasat Sharing Festival) สร้างกระแสให้นักศึกษาทุกคนรู้สึกว่าการทำความดีไม่ใช่เรื่องยากอีกต่อไป โดยผ่านกิจกรรมต่าง ๆ อ่านหนังสือให้ผู้พิการทางสายตา, Share Idea with Idol, T-Shirt sharing เป็นต้น ๓) กิจกรรมธรรมศาสตร์ตักบาตรเพื่อพ่อ ๔) กิจกรรมการบริจาคเงินและสิ่งของช่วยผู้ประสบภัยประเทศเพื่อนบ้าน ๕) กิจกรรมตักบาตรข้าวสารอาหารแห้งช่วยเหลือผู้ประสบภัยภาคใต้

๒. การพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ด้านวิีไพเราะ (ปิยวาจา)

ปิยวาจา คำพูดไพเราะ คำพูดหรือวาจาที่น่ารัก น่านิยมทุกถ้อยคำที่พูดแสดงถึงความรัก ความปรารถนาดี มีประโยชน์ต่อผู้ฟัง แม้คำแนะนำตักเตือนก็สุภาพอ่อนโยน คุณธรรมข้อนี้จะช่วยให้เราเป็นที่รักที่พอใจที่รักใคร่ของบุคคลรอบด้าน โดยมีแนวทางการพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ด้านวิีไพเราะ (ปิยวาจา) ดังนี้

๒.๑ การที่นักศึกษาควรพูดด้วยคำจริง เมื่อมีเหตุสำคัญที่ต้องพูด ก็กล่าวโดยไม่ปิ่น แต่งเรื่องราว ไม่เสริมความ ไม่อำความให้คลาดเคลื่อนจากความจริง

๒.๒ การที่นักศึกษาควรพูดด้วยคำสุภาพอ่อนโยน เมื่อเอื้อนเอ่ยวาจาครั้งใด ก็ต้องมีความไพเราะในถ้อยคำที่กลั่น ออกมาจากน้ำใจอันบริสุทธิ์ ไม่มีคำหยาบ คำด่า คำประชดประชัน คำเสียดสี ซึ่งฟังแล้วชวนให้ระคาย

๒.๓ การที่นักศึกษาควรพูดด้วยถ้อยคำที่ก่อให้เกิดประโยชน์ เกิดผลดีต่อผู้พูดและผู้ฟังอย่างแท้จริง แม้คำพูดนั้น จะเป็นคำจริง และกล่าวออกไปด้วยถ้อยคำสุภาพ หากไตร่ตรองแล้วว่า ถ้าพูดออกไปแล้ว ก็ไม่ก่อให้เกิด ประโยชน์ กลับจะทำให้เกิดโทษมาแทน ก็ไม่ควรพูด

๒.๔ การที่นักศึกษาควรพูดด้วยถ้อยคำที่ออกมาจากจิตที่มีเมตตา อันเป็นจิตบริสุทธิ์ ยังประโยชน์แก่ผู้ฟัง เพื่อให้ได้รับความสุข ความเจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไป ถึงแม้ว่าคำพูดนั้นจะเป็นคำจริง เป็นคำสุภาพ เป็นคำพูดที่ดีมีประโยชน์ หากผู้พูดมีความโกรธ ความริษยา ซึ่งเป็นจิตอันไม่บริสุทธิ์ ก็ไม่สมควรพูด เพราะถ้อยคำที่กล่าวออกมาจากจิตที่ขุ่นมัว อาจก่อให้เกิดความเสียหายร้ายแรงได้

๒.๕ การที่นักศึกษาควรพูดถ้อยคำที่พูดถูกกาลเทศะ แม้คำพูดนั้นจะเป็นคำจริง เป็นคำสุภาพ เป็นคำพูดที่ดี มีประโยชน์ และพูดด้วยจิตที่มีเมตตา แต่ถ้าพูดผิดจังหวะโอกาส พูดไม่ถูกกาลเทศะ ก็จะก่อให้เกิดความเสียหาย กลายเป็นประจานผู้อื่นไป

๒.๖ การที่นักศึกษาควรพูดด้วยวาจาที่สุภาพอ่อนโยนกับเพื่อน ครูอาจารย์ กับคนในครอบครัวจะทำให้ผู้ฟังรู้สึกประทับใจและมีกำลังในการทำงานและการทำหน้าที่ต่างๆ การใช้คำพูดมีประโยชน์ต่อการบริหารงาน หรือต่อการดำเนินชีวิต

โดยมีกิจกรรมการพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ด้านวิโงจ (ปิยวาจา) ดังนี้ ๑) โครงการวิปัสสนากรรมฐานประจำปี ๒) กิจกรรมค่ายคุณธรรมรักษาศีล ๘ ๓) โครงการรณรงค์ปฏิบัติบูชา “สัมมาวาจา” ๔) กิจกรรมค่ายสมาธิเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ๕) กิจกรรมค่ายจัดระบบความคิด ชีวิตเปลี่ยน

๓. การพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ด้านสังเคราะห์ชุมชน (อรรถจริยา)

อรรถจริยา การทำตนให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นที่อยู่ร่วมกันในสังคม อันเป็นสิ่งสำคัญที่นักศึกษาจะทำให้เกิดรักความผูกพันของบุคคลที่อยู่ร่วมกันในสังคม ซึ่งการบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์นั้นต้องทำตัวเราให้เป็นคนดีมีประโยชน์และสร้างประโยชน์ให้คนอื่นรอบข้าง คุณธรรมข้อนี้จะช่วยให้เราเป็นผู้เชื่อมสมานความสามัคคีของคนในชุมชน โดยมีแนวทางการพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ด้านสังเคราะห์ชุมชน (อรรถจริยา) ดังนี้

๓.๑ การที่นักศึกษาทำตนให้ประโยชน์ ทั้งประโยชน์ตนเอง ประโยชน์ต่อผู้อื่น และประโยชน์ต่อสังคม และประโยชน์ต่อประเทศชาติ การทำตนให้มีคุณค่าในสังคมที่ตนอาศัยอยู่ด้วยการตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ฝึกฝนอบรมตนให้เป็นคนเจริญด้วยความรู้ ความสามารถ มีคุณธรรมเป็นบุตรที่ดี

ของพ่อแม่ เป็นศิษย์ที่ดีของครูอาจารย์ เป็นนักเรียนที่ดีของสถานศึกษา เป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติ ตลอดจนเป็นศาสนิกชนที่ดีของพระพุทธศาสนา

๓.๒ การที่นักศึกษาทำสิ่งเป็นประโยชน์ ไม่ทำสิ่งที่ไร้ประโยชน์ เมื่อทำตนให้เป็นประโยชน์แล้ว ก็ต้องสร้างตนให้เป็นประโยชน์กับผู้อื่นด้วยการให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ไม่นิ่งดูดาย มีน้ำใจไมตรีต่อกัน บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ตามสติกำลัง เพราะนักศึกษานั้นจะมีการอยู่ร่วมกันในหลายมิติสังคม จึงต้องช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่แล้งน้ำใจ จึงจะเกิดความสุขได้ในสังคม

โดยมีกิจกรรมการพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ด้านสังเคราะห์ชุมชน (อรรถจริยา) ดังนี้ ๑) โครงการบำเพ็ญประโยชน์ค่ายอาสา สงเคราะห์น้ำใจด้านภัยหนาว ๒) โครงการจริยธรรมสัจจร ร่วมปลูกต้นไม้กับองค์การบริหารส่วนตำบล ๓) โครงการวันสำคัญของชาติ วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ๔) โครงการพัฒนาทำความสะอาดสถานที่สำคัญในวัด รอบๆวิทยาเขต เป็นการบำเพ็ญกุศลก่อนวันสำคัญของชาติและศาสนา ๕) กิจกรรมบัณฑิตอาสาสมัคร ให้บัณฑิตออกไปสู่ชุมชนและชนบท เพื่อเรียนรู้ เข้าใจ และทำงานประสานร่วมกับชาวบ้านและหน่วยงานพัฒนาต่าง ๆ

๔. การพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ด้านวางตนพอดี (สมานัตตตา)

สมานัตตตา การวางตนให้พอดีในหน้าที่ของตนอย่างสมอดันเสมอปลาย คือ วางตนให้เหมาะสมว่าตอนนี้เราอยู่ในฐานะอะไร เช่น พ่อก็มีหน้าที่เลี้ยงดูลูก แม่ก็มีหน้าที่ดูแลบ้านดูแลครอบครัว ลูกเองก็มีหน้าที่ศึกษาเล่าเรียน และเมื่อเราทำงาน ถ้ามีใครไม่ทำตามหน้าที่แล้ว ย่อมจะเกิดปัญหาเรื่องการก้าวก่ายหน้าที่กันตามมา จนอาจส่งผลให้เกิดความไม่ปลอดภัยในชีวิตขึ้นได้ อย่างนี้เป็นต้น เมื่อเป็นเช่นนี้การวางตนให้เหมาะสม จะช่วยให้ไม่ต้องระวาดระวางในการทำหน้าที่ของตน ซึ่งจะส่งผลให้เราอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างปลอดภัยและสบายใจ คุณธรรมข้อนี้จะช่วยให้เราเป็นคนมีจิตใจหนักแน่นไม่โลเล รวมทั้งยังเป็นการสร้างความนิยม และไว้วางใจให้แก่ผู้อื่นอีกด้วย โดยมีแนวทางการพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ด้านวางตนพอดี (สมานัตตตา) ดังนี้

๔.๑ การที่นักศึกษาทำตนเองตัวได้เหมาะสมแก่ฐานะ ภาวะ บุคคล เหตุการณ์ และสิ่งแวดล้อม โดยมีหลักการวางตนสมอดันเสมอปลาย ประกอบด้วย ๑) ปฏิบัติตนเหมาะสมกับสภาวะที่เป็น ๒) เป็นกันเองกับผู้อื่น แบบไม่ถือตัว และไม่ปล่อยเกินไป ๓) ผู้อื่นสามารถเข้าหาและพูดจาด้วยได้ง่าย ๔) เป็นผู้อ่อนน้อมถ่อมตน แต่เข้มแข็ง ไม่ท้อแท้ ๕) สมอดันเสมอปลายด้วยสังคหวัตถุ ๔

๔.๒ การที่นักศึกษามีการวางตนดี คือ วางตนอยู่ในคุณค่า ๖ ประการ ประกอบด้วย ๑) ศีลธรรม มีความประพฤติดี คือ กายสุจริต วาจาสุจริต มโนสุจริต ๒) คุณธรรม ความจริงที่มีคุณหรือมีประโยชน์ต่อความสำเร็จสูงสุดในชีวิต ๓) จริยธรรม คือ คุณสมบัติที่ทำให้งดงาม ได้แก่ ความละอายต่อบาป ความอดกลั้น ความสุภาพ ความอ่อนโยน แล ความสำรวม ๔) คุณภาพ คือ ความสามารถเป็นยอด และอดทนเป็นเยี่ยม ๕) ความเหมาะสม คือ การวางตัวอย่างเหมาะสมเจาะกับภาวะและฐานะของ

ตน การวางตัวเหมาะสมกับภาวะ เช่น การที่นักศึกษามีการวางตนได้เหมาะสมกับฐานะที่ตนมีอยู่ในสังคม เช่น เป็นบุตรธิดา เป็นศิษย์ เป็นเพื่อน เป็นต้น ซึ่งนักศึกษาจะอยู่ในฐานะใดก็วางตนให้เหมาะสมกับฐานะที่เป็นอยู่ในขณะนั้นและทำตนเองได้อย่างเสมอต้นเสมอปลาย ๖) ความเป็นกลาง คือ การวางตัวที่ปลอดภัย และได้ประโยชน์สูงสุดเสมอ คือ การวางตัวเป็นกลางอย่างแท้จริง ปฏิบัติตนอย่างสม่ำเสมอต่อคนทั้งหลาย ให้ความเสมอภาค ไม่เอารัดเอาเปรียบผู้อื่น เสมอในสุขและทุกข์ คือ ร่วมสุขร่วมทุกข์ ร่วมรับรู้ปัญหา และร่วมแก้ปัญหาเพื่อประโยชน์ของสังคม

โดยมีกิจกรรมการพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ด้านวางตนพอดี (สมานัตตตา) ดังนี้ ๑) กิจกรรมโครงการบายศรีสู่ขวัญต้อนรับน้องใหม่ จริยธรรมส่งเสริมให้พี่รหัสดูแลน้องรหัสในการใช้ชีวิตในรั้วมหาลัย ๒) กิจกรรมพิธีไหว้ครูทุกคณะ ๓) กิจกรรมแสดงตนเป็นพุทธมาฆกะ ๔) กิจกรรมธรรมศาสตร์ทำนาเพื่อเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้สัมผัสกับปัญหาและความทุกข์ยากของผู้อื่น ๕) กิจกรรมทำเพื่อพ่อในวันพ่อแห่งชาติ

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของนักศึกษาปริญญาตรี ของมหาวิทยาลัยภาครัฐในจังหวัดปทุมธานี” เป็นการวิจัยพบประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผล ดังนี้

สภาพิธีการดำเนินชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยภาครัฐในจังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวม พบว่า มีระดับความคิดเห็นในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับระดับการปฏิบัติจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านสังคม ด้านตนเอง และด้านการศึกษา ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ แพรพรรณ โสมาศรี ได้ทำการศึกษาการใช้ชีวิตของนิสิตระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยมุ่งศึกษาการใช้ชีวิตของนิสิตระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยรวมและเป็นรายด้าน คือ ด้านการศึกษา ด้านสังคม^๑ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภาวนา ใจประสาธ ได้ศึกษาการดำรงชีวิตของนักศึกษา มหาวิทยาลัย เชียงใหม่โดยส่วนรวมแต่ละด้านทั้ง ๕ ด้าน ได้แก่ ด้านการเรียน ด้านสังคม ด้านความเป็นอยู่ในหอพัก ด้านเศรษฐกิจ และด้านการเข้าร่วมกิจกรรม โดยใช้แบบสอบถามการดำรงชีวิตของ นักศึกษาภายในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จำแนกตามตัวแปร เพศ ระดับชั้น สาขาวิชา ภูมิภาคนา รายได้ของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง และอาชีพของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง พบว่า นักเรียนมีการ ดำรงชีวิตภายในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยส่วนรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อเปรียบเทียบการ ดำรงชีวิตของนักศึกษาพบว่า นักศึกษาชาย

^๑แพรพรรณ โสมาศรี, “การศึกษาการใช้ชีวิตของนิสิตระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, การอุดมศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๖), หน้าบทคัดย่อ.

และหญิงมีการดำรงชีวิตในมหาวิทยาลัยโดยส่วนรวมทั้ง ๕ ด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ^๒

สภาพวิถีการดำเนินชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยภาคีรัฐในจังหวัดปทุมธานี ด้านที่ ๒ การศึกษา พบว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ๓ อันดับได้แก่ นักศึกษาจับประเด็นสำคัญที่อาจารย์บรรยายได้ นักศึกษาเข้าชั้นเรียนก่อนเวลาที่อาจารย์จะเข้าสอน นักศึกษาจัดเวลาอ่านหนังสือเพื่อเตรียมตัวก่อนที่จะเรียน และข้อที่มีระดับความคิดเห็นต่ำสุด คือ นักศึกษาไม่สนใจฟังอาจารย์บรรยาย สอดคล้องกับงานวิจัยของ ประภาศรี สุนนทบุตร ได้ศึกษาสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยรามคำแหงใน ทักษะของนักศึกษา พบว่า นักศึกษาร้อยละ ๙๖.๘๓ เข้าห้องเรียนก่อนเวลาที่อาจารย์จะเข้าสอน นักศึกษาที่สามารถจดคำบรรยายได้ทันอยู่เสมอร้อยละ ๖๕.๓๐ นักศึกษาที่เข้าห้องเรียนด้วยความ เพลิดเพลินมีเพียงร้อยละ ๕๑.๒๖ และมีนักศึกษาที่ไม่เคยถกเถียงเกี่ยวกับปัญหาวิชาการกับอาจารย์ สูงถึงร้อยละ ๗๔ และเมื่อจำแนกตามเพศ พบว่า นักศึกษาที่มีเพศต่างกัน มีทักษะคติต่อ สภาพแวดล้อมในด้านการเรียนแตกต่างกัน แต่นักศึกษาในคณะวิชาต่างกันและภูมิลำเนาต่างกันจะมี ทักษะต่อสภาพแวดล้อมในด้านการเรียนไม่แตกต่างกัน^๓

สภาพวิถีการดำเนินชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยภาคีรัฐในจังหวัดปทุมธานี ด้านที่ ๓ สังคม พบว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ๓ อันดับได้แก่ นักศึกษามักไปออกค่ายอาสากับชมรม นักศึกษาทำงานร่วมกับทุกคนได้ด้วย ความสบายใจ นักศึกษาชอบทำกิจกรรมคนเดียวมากกว่าทำงานกับเพื่อน และนักศึกษาให้ความสนิทสนมกับเพื่อนเพศเดียวกันเท่ากับเพื่อนต่างเพศ สอดคล้องกับงานวิจัยของ บุปผา การิเวท ได้ศึกษา ทักษะของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง ที่มีต่อสภาพแวดล้อมสังคมกลุ่มเพื่อน พบว่า นักศึกษาส่วนมากจะเลือกคบเพื่อนที่มีรสนิยม ความ คิดเห็นและลักษณะนิสัยใจคอที่คล้ายคลึงกัน นักศึกษามีอิสระในการเลือกคบเพื่อนต่างเพศสูงและคบ กันอย่างอิสระ ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ในสังคม^๔ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Raymore Leslie ann ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยการมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงและการคงอยู่ ของรูปแบบพฤติกรรมการใช้เวลาตามช่วงวัยดังกล่าว ได้แก่ เพื่อนสนิทและผู้ปกครอง รูปแบบการใช้ เวลาที่ทำการศึกษา ได้แก่ ระดับของการมีส่วนร่วมและกิจกรรมที่มีการเคลื่อนไหวร่างกาย กิจกรรม บันเทิง กิจกรรมที่บ้าน และกิจกรรมที่เสี่ยงอันตราย นักเรียนที่อยู่ในช่วงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จะเข้าร่วมกิจกรรมการใช้เวลาในเกณฑ์ต่ำและจะเปลี่ยนแปลง

^๒ ภาวนา ใจประสาธ, “การศึกษาการดำรงชีวิตของนักศึกษาภายในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่”, **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**, (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๓๔).

^๓ ประภาศรี สุนนทบุตร, “สภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยรามคำแหงในทักษะของนักศึกษา”, **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย, ๒๕๒๒).

^๔ บุปผา การิเวท “สภาพแวดล้อมสังคมกลุ่มเพื่อนในทักษะของนักศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหงที่คาดหวังว่าจะสำเร็จการศึกษา”, **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**, (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๒๗).

โดยเข้าร่วมกิจกรรม การใช้เวลาสูงขึ้น เมื่อเข้าเรียนในระดับวิทยาลัยและเปลี่ยนแปลงอีกครั้ง เมื่อเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ตอนต้นกล่าวคือ จะเข้าร่วม กิจกรรมการใช้เวลาน้อยลง^๕

๕.๓ ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผู้วิจัยขอเสนอแนะจากการวิจัยไว้ตามลำดับดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. มหาวิทยาลัย ควรให้ความสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักสังฆัตถุ ๔ ของนักศึกษาปริญญาตรี มหาวิทยาลัยภาครัฐในจังหวัดปทุมธานี

๒. มหาวิทยาลัย ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการนำหลักการพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักสังฆัตถุ ๔ ของนักศึกษาปริญญาตรี มหาวิทยาลัยภาครัฐในจังหวัดปทุมธานี ไปพัฒนาเป็นคู่มือการใช้ต่อไป

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๑. จากผลการศึกษาพบว่า สภาพวิถีการดำเนินชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยภาครัฐในจังหวัดปทุมธานี ด้านที่ ๑ ตนเอง คือ นักศึกษาทำงานนอกเวลาเรียนเพื่อหารายได้มาใช้ในการเรียน มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ดังนั้น มหาวิทยาลัยจึงควรส่งเสริมคือนักศึกษาทำงานนอกเวลาเรียนให้มากขึ้น โดยอาจมีการจัดหาแหล่งทำงานให้สนับสนุนเพื่ออำนวยความสะดวกและความปลอดภัยให้แก่นักศึกษา

๒. จากผลการศึกษาพบว่า สภาพวิถีการดำเนินชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยภาครัฐในจังหวัดปทุมธานี ด้านที่ ๒ การศึกษา คือ นักศึกษาจับประเด็นสำคัญที่อาจารย์บรรยายได้ มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ดังนั้น มหาวิทยาลัยจึงควรส่งเสริมอาจารย์ให้มีการเตรียมการบรรยายและเอกสารเพิ่มเติมให้นักศึกษา โดยอาจเป็นเอกสารที่ใช้เทคโนโลยีสื่อออนไลน์

๓. จากผลการศึกษาพบว่า สภาพวิถีการดำเนินชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยภาครัฐในจังหวัดปทุมธานี ด้านที่ ๓ สังคม คือ นักศึกษามักไปออกค่ายอาสา

^๕Raymore Leslie ann, The Tradition from Adolescence to Young Adulthood: Predictors of Leisure Behavior, Dissertation Abstracts International (Dai-a 56/02: Aug, 1994), p.702.

ชมรม มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ดังนั้น มหาวิทยาลัยจึงควรส่งเสริมสนับสนุนอุปกรณ์และเครื่องอำนวยความสะดวก รวมทั้งงบประมาณให้กับกิจกรรมค่าอาสาให้มากขึ้น

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๑. ควรศึกษาการใช้ชีวิตของนิสิตโดยเพิ่มตัวแปรอิสระอื่นๆ นอกจากที่ศึกษาแล้ว เช่น คณะที่ศึกษา รายได้ของบิดามารดาต่อเดือน เพื่อที่จะสามารถนำข้อมูลมาใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการศึกษาต่อไป

๒. ควรศึกษาตัวแปรอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับความวิตกกังวลในการใช้ชีวิตในมหาวิทยาลัยของนิสิตมหาวิทยาลัยอื่นๆ

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(ข.) ข้อมูลวิทยุภูมิ

(๑) หนังสือ :

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. **จริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน**. กรุงเทพมหานคร :

ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๕๓.

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. **แนวทางการดำเนินงานคลินิกคุณธรรมในสถานศึกษา**.

กรุงเทพมหานคร. โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. ๒๕๕๒.

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. **คำบรรยายเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีในการพัฒนาคุณธรรม**

จริยธรรมที่เน้นความมีวินัย และความเป็นประชาธิปไตย. ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว. ๒๕๕๑.

กรมสามัญศึกษา. **แนวทางการพัฒนาวัฒนธรรมไทย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๓.

กระทรวงศึกษาธิการ. **สู่การศึกษาแนวพุทธ**. กรุงเทพมหานคร: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.

๒๕๕๖.

กระทรวงศึกษาธิการ. **สู่การศึกษาแนวพุทธ**. กรุงเทพมหานคร: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์,

๒๕๕๖.

กาญจนา คำสุวรรณ. **จิตวิทยาเบื้องต้น**. กรุงเทพมหานคร: ทวีการพิมพ์, ๒๕๒๔.

เกษม วันฉนวนชัย .**เติมความฝันปัญญาชน**. การศึกษา. กรุงเทพมหานคร: ทวีการพิมพ์,

๒๕๓๒.

จรรยา สุวรรณทัต .**จิตวิทยาเบื้องต้น**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัย

ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตรม, ๒๕๒๐.

จรรยา สุวรรณทัต. **เอกสารการสอนชุดวิชาการแนะแนวกับคุณภาพชีวิตหน่วยที่ ๑-๘**. นนทบุรี:

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๓๓.

จินตนา ยูพันธุ์. **การเรียนการสอนทางพยาบาลศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาพยาบาลศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๗.

จิรวัดน์ วีระกร. **คัมภีร์ชีวิตนิสิตใหม่**. กรุงเทพมหานคร: โกลบอล กราฟฟิค, ๒๕๔๕.

ฉลอง ภิมย์รัตน์. **จิตวิทยาสังคม**. กรุงเทพมหานคร: ประจักษ์การพิมพ์, ๒๕๓๑.

เชิดศักดิ์ โฆวาสินธุ์. **การวัดทัศนคติและบุคลิกภาพ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักทดสอบทางการศึกษา

และจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๒๐.

ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจันปัจฉนิก. **จริยธรรมของเยาวชนไทย: แผนงานวิจัยฉบับที่**

๒๑. สถาบันพฤติกรรมศาสตร์. ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัย

ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๒๐.

- ดวงเดือน พันธุมนาวิน. **พฤติกรรมศาสตร์ เล่ม ๒ จิตวิทยาและจิตวิทยาภาษา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๔.
- ดูรายละเอียดใน ดวงเดือน พันธุมนาวิน. **พฤติกรรมศาสตร์เล่ม ๒ จิตวิทยาจริยธรรมและจิตวิทยาภาษา**. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๔.
- ทองเรือน อมรัชกุล. **การบริหารกิจการนิสิตทฤษฎีและแนวปฏิบัติ**. กรุงเทพมหานคร: จงเจริญการพิมพ์, ๒๕๒๕.
- ธิดารัตน์ บุญนุช และประกอบ คูปรรัตน์. **ลักษณะนิสิตนักศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๘.
- ธิดารัตน์ บุญนุช และประกอบ คูปรรัตน์. **ลักษณะนิสิตนักศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๘.
- นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์. **นโยบายทางการศึกษาของ ๔๔ รัฐบาล**. กรุงเทพมหานคร: สมาคม ผู้บริหารการศึกษาแห่งประเทศไทย, ๒๕๒๗.
- บุญชม ศรีสะอาด. **การวิจัยเบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสน์, ๒๕๕๓.
- บุญศิริ ขวลิตรำรง. **ธรรมโอสธ**. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์การพิมพ์, ๒๕๒๙.
- ประภาศรี สีหอำไพ. **พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม**. ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓.
- ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์. **สุขภาพจิตเบื้องต้น**. กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตการพิมพ์, ๒๕๕๓.
- พระเทพดิลก ระเบิด ฐิตญาโณ. **ธรรมปริทัศน์**. ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). **พระพุทธศาสนาพัฒนาคนในสังคม**. กรุงเทพมหานคร: กองการพิมพ์ ฝ่ายประชาสัมพันธ์, ๒๕๔๐.
- _____. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. ครั้งที่ ๒๕. กรุงเทพมหานคร: ผลิธัมม์, ๒๕๔๘.
- _____. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**. ครั้งที่ ๑๘. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิธรรมทานกุศลจิต, ๒๕๕๕.
- _____. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**, ๒๕๕๒.
- พระภาวนาวิสุทธิคุณ เสริมชัยขยมงคล. **ตอบปัญหาธรรมปฏิบัติ**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เอสซีพีเพรส, ๒๕๔๒.
- พระราชสุทธินาถมงคล จรัญ ฐิตธมโม. **หลักธรรมกับความเปลี่ยนแปลงของชีวิต**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธุรกิจก้าวหน้า, ๒๕๔๒.
- ไพฑูรย์ สินลารัตน์. **ความสัมพันธ์ในหมู่นิสิตนักศึกษาคณะมหาวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๔.
- ไพฑูรย์ สินลารัตน์. **การพัฒนาการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๔.
- มัลลวีร์ อุดุลฉัตรศิริ. **ชีวิตในมหาวิทยาลัย**. ศีลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๓๓.

- วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา. **มิติใหม่ของนิสิตนักศึกษา**. เอกสารคำสอนวิชานิสิตนักศึกษาภาควิชา
อุดมศึกษา. กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๗.
- วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา และคนอื่นๆ. **รายงานการวิจัยเรื่องนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา**,
กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๗.
- วีระ สมบูรณ์ อุดลัฒนศิริ. **มิติแห่งความคิดคำนึง**. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๓๑.
- สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า พิมพ์ ธมมธโร. **ธรรมะสร้างเยาวชน**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาภูมิ
ราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑.
- สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ วาสโน. **สังคหวัตถุ ๔**. กรุงเทพมหานคร : มหาภูมิราชวิทยาลัย,
๒๕๓๘.
- สวนา พรพัฒน์กุล. **อิทธิพลของตัวแบบที่มีต่อการพัฒนาการทางด้านความคิดและการเรียนรู้ทางสังคม
ของเด็กไทย**. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ๒๕๒๕.
- สวนา พรพัฒน์กุล. **อิทธิพลของตัวแบบที่มีต่อการพัฒนาการทางด้านความคิดและการเรียนรู้ทางสังคม
ของเด็กไทย**. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ,
๒๕๒๕.
- สายสุรี จุติกุล. **จิตวิทยาในเอกสารประกอบการสอนวิชาจิตวิทยา**. กรุงเทพมหานคร:
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๑.
- สีปพนธ์ เกตุทัต. **แผนการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมแห่งชาติ ปรัชญา หลักกรอบ
ความคิดและเจตนารมณ์**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ,
๒๕๔๓.
- สุทธิวรรณ ตันติรจนางค์. รศ.ดร. และคณะ. **การส่งเสริมคุณธรรมที่มีประสิทธิภาพ: กรณีศึกษากลุ่ม
เด็ก/เยาวชนและข้าราชการภาครัฐ. รายงานการวิจัย**. กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา
กระทรวงวัฒนธรรม, ๒๕๕๒.
- สุทธิวรรณ ตันติรจนางค์. รศ.ดร. และคณะ. **การส่งเสริมคุณธรรมที่มีประสิทธิภาพ: กรณีศึกษากลุ่ม
เด็ก/เยาวชนและข้าราชการภาครัฐ. รายงานการวิจัย**, ๒๕๕๒.
- สุรางค์ ไคว้ตะกุล. **จิตวิทยาการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๗.
- ไสว มาลาทอง. **คู่มือการดำเนินงานเสริมสร้างศีลธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน**. กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๕๒.
- อ้อมเดือน สดณิ. ผศ.ดร. และคณะ. **สถานภาพการจัดฝึกอบรมและการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณธรรม
จริยธรรมของคนไทย. รายงานการวิจัย**. ศูนย์ส่งเสริมคุณธรรมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิง
คุณธรรมศูนย์คุณธรรม: สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน).
๒๕๔๘.

(๒) บทความ :

จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์. “การพัฒนาจริยธรรม”. วารสารศึกษาศาสตร์ปริทัศน์. ๒๕๔๑.

อรศิริ เกตุศรีพงษ์. “สังคหวัตถุ ๔: วัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการจัดการความรู้”. วารสาร Productivity World เพื่อการเพิ่มผลผลิต ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๖๘ พฤษภาคม-มิถุนายน ๒๕๕๐.

(๓) วิทยานิพนธ์/งานวิจัย :

จรรยา มหาเทียร. “การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วม ตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ในการจัดการศึกษาของ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในโรงเรียนสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต ๑”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. พุทธบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๕๘.

เฉลียว บุรีภักดี และ สุวกิจ ศรีปัดดา. การอบรมเพื่อการพัฒนาในพัฒนศึกษาศาสตร์ประมวลบทความซึ่ง เน้นการประยุกต์เพื่อการพัฒนาประเทศโครงการปริญญาเอกสาขาพัฒนศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. กรุงเทพมหานคร: พี เจ การพิมพ์, ๒๕๒๗.

ธีระ นทีวุฒิกุล. “การศึกษาความต้องการเข้าร่วมกิจกรรมนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย”. วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๒๑.

นพพร ชันสิงห์. “ศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร มหาบัณฑิต. การบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย, ๒๕๕๙.

นางพฤษา พุทธรักษ์, การบริหารจัดการสหกรณ์การเกษตรตามหลักสังคหวัตถุ ๔: กรณีศึกษา สหกรณ์การเกษตรในเขตจังหวัดนครนายก. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. สาขา รัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

อาธาดา สุดเส้นผม. “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพุทธธรรมของกรมธุรกิจพลังงานกระทรวง พลังงาน”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. รัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

นิภาพร เหล่าพรมมา. “การบริหารบุคลากรทางการศึกษาตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของผู้บริหารโรงเรียน พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษากลุ่มที่ ๗ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. การบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

นุปผา การ์เวท “สภาพแวดล้อมสังคมกลุ่มเพื่อนในทัศนะของนักศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหงที่ คาดว่าจะสำเร็จการศึกษา”. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๒๗.

ประกายทิพย์ พิชัย. “ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียนของ นักเรียนชั้น มัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนดอนเมืองทหารอากาศบำรุงกรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต. จิตวิทยาการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทร วิโรฒ, ๒๕๓๙.**

ประกาศรี สุนทบุตร. “สภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยรามคำแหงในทัศนะของนักศึกษา”. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปกร, ๒๕๒๒.**

ปิยะบุตร รักษ์วงศ์. “ศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักสังคหวัตถุ ๔ วิทยาลัย อาชีวศึกษาสระบุรี อำเภอมือง จังหวัดสระบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต การบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.**

พระวีรวัฒน์ รอดสุโข, “เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคงทนในการเรียนรู้วิชา พระพุทธศาสนา เรื่อง สังคหวัตถุ ๔ พรหมวิหาร ๔ ไตรลักษณ์ ๓ กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ระหว่างการสอนด้วยหนังสือการ์ตูนและการสอนตามปกติ”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๐.**

พัชรินทร์ ศรีสุวพันธ์. “การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบางประการกับการปฏิบัติตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๑ โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานครเขต ๑”. **ปริญญาานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๑.**

เพาพะงา จิตต์สวาสดี. “ปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้ชีวิตในมหาวิทยาลัยของนิสิตหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา หลักสูตร ๕ ปี คณะสังคมศาสตร์: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เขตวัฒนากรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๓.**

เพาพะงา จิตต์สวาสดี. “ปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้ชีวิตในมหาวิทยาลัยของนิสิตหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษาหลักสูตร ๕ ปี คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เขตวัฒนากรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๓.**

แพรวพรรณ โสมาศรี. “การศึกษาการใช้ชีวิตของนิสิตระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ”. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. การอุดมศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ., ๒๕๕๖.**

แพรวพรรณ โสมาศรี. “การศึกษาการใช้ชีวิตของนิสิตระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ”. **ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. การอุดมศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๖.**

แพรวพรรณ โสมาศรี. “การศึกษาการใช้ชีวิตของนิสิตระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ”. **ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. การอุดมศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ๒๕๕๖.**

ภาวนาใจประสาท “การศึกษาการดำรงชีวิตของนักศึกษาภายในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่”, **ปริญญา
นิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**. คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ , ๒๕๓๔
สว่างจิต ศรีระชา “ชีวิตนักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่น”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**.
บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๐.
อำนาจ หงษา “ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำรงชีวิตในมหาวิทยาลัยของนิสิตปริญญาตรีคณะมนุษยศาสตร์”
ปริญญานิพนธ์. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ , ๒๕๔๕.

(๔) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ :

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, **จำนวนนักศึกษาปัจจุบัน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต**.
[ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://www.tu.ac.th/index.php/th/326-th-th/teach/survey/219-data#นักศึกษาปัจจุบัน> [๑๒ มกราคม ๖๒].

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, **มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:
<https://th.wikipedia.org/wiki/มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี> [๑๒ ม.ค. ๖๒].

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, **มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:
<https://th.wikipedia.org/wiki/มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์> [๑๒ มกราคม. ๖๒].

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, **มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์**. [ออนไลน์].
แหล่งที่มา : https://th.wikipedia.org/wiki/มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์_ในพระบรมราชูปถัมภ์ [๑๒ .มกราคม. ๖๒].

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. **สังคหวัตถุ ๔**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: [https://th.wikipedia.org/wiki/สังคหวัตถุ ๔](https://th.wikipedia.org/wiki/สังคหวัตถุ_๔) [๒ .กุมภาพันธ์. ๖๒].

รศ. สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์. **สังคหวัตถุ ๔**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://suthep.ricr.ac.th> [๒๓.มีนาคม. ๒๕๕๙].

๒. ภาษาอังกฤษ

(๑) Books.

Astin A.W. **Four Critical Years : Effect of College on Beliefs, Attitude and Knowledge**. (San Francisco : Jossey-Base,1984)

Bandura A. **Social Foundations of Thought and Action: A Social Cognitive Theory**. Englewood Cliffs. (N.J : Prentice – Hall Inc 1986).

Beck, Carton E. **Perspective on World Education**. (Wisconsi :Wm.C.Brown Company 1970).

Cronbach, Lee J, **Essentials of psychological testing**, 4th ed., (New York : Harper & Row, 1971), p.123.

- Farmer Richard, E Monaham Lynn Hunt and Kederer Reinhold. **Stress Management for Human Services** (Michigan : Sage Publications 1984).
- Feldman, Keneth A. and Theodore, Newcomb. **The Impact of College on Students Vols. I and II.** (San Francisco : Jossey – Bass, Inc 1973)
- Hood Colleen Deyell. **“Family Functioning and Adolescent Leisure Patterns”,** Dissertation Abstracts International.(Dai-A,53/09,Mar,1993)
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. **Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement**, 30(3). (1970). pp. 607 - 610.
- Likert, Rensis, “The Method of Constructing and Attitude Scale”, in Reading in Attitude Theory and Measurement. Fishbein, Martin, Ed, New York : Wiley & Son, 1967 : 90-95.
- Newcomb, Theodore M. **Student Peer Group Influence in Personality Factors on the College Campus.** (New York : Social Science Research Council 1962)
- Raymore Leslie ann. **The Tradition from Adolescence to Young Adulthood : Predictors of Leisure Behavior**, Dissertation Abstracts International (Dai-a 56/02 : Aug, 1994) ,p.702
- Ryan, David G **Characteristic of Teacher.** (Manasha : George Benta Company 1960).

ภาคผนวก

นวก ก

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

- การแปลผลค่า IOC จากแบบสอบถาม
- แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
- แนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม

การแปลผลค่า (IOC) จากแบบสอบถาม

คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๕ คน ที่ได้ประเมินความสอดคล้อง โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนเพื่อหาค่า IOC ของผู้เชี่ยวชาญ โดยกำหนดเป็น ๓ ระดับ ได้แก่

- +๑ หมายถึง เหมาะสมว่า แบบสอบถามวัดตรงตามวัตถุประสงค์หรือตรงตามเนื้อหา
- ๐ หมายถึง ไม่แน่ใจว่า แบบสอบถามวัดตรงตามวัตถุประสงค์หรือตรงตามเนื้อหา
- ๑ หมายถึง ไม่เหมาะสมว่า แบบสอบถามไม่ได้วัดตรงตามวัตถุประสงค์หรือตรงตามเนื้อหา

แบบสอบถามที่ถือว่ามีความเที่ยงตรงตามเนื้อหาในระดับดี สามารถนำไปใช้เก็บข้อมูลได้ จะต้องมียุทธศาสตร์ IOC เกินกว่า ๐.๗ เป็นต้นไป

ตอนที่ ๑

สภาพิธีการดำเนินชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยภาครัฐ
ในจังหวัดปทุมธานี

ข้อที่	แนวคำถาม	คะแนนความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญคนที่					รวม	IOC	แปล ผล
		๑	๒	๓	๔	๕			
ด้านที่ ๑ ด้านตนเอง									
๑	นักศึกษาซื้อเสื้อผ้าและของใช้ส่วนตัวที่มี ราคาแพง	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒	นักศึกษาใช้จ่ายเงินในการเรียนอย่าง พอเพียง	+๑	๐	+๑	+๑	+๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๓	นักศึกษาสามารถจ่ายค่าหนังสือหรือ เอกสารประกอบการเรียนได้	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔	นักศึกษาทำงานนอกเวลาเรียนเพื่อหา รายได้มาใช้ในการเรียน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕	นักศึกษาใช้เงินเพื่อการพักผ่อนบาง โอกาส	+๑	๐	+๑	+๑	+๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๖	นักศึกษาเข้าฟังการอภิปรายทางวิชาการ ที่จัดขึ้นภายในมหาวิทยาลัย	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๗	นักศึกษาเข้าร่วมการแข่งขันกีฬภายใน มหาวิทยาลัย	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๘	เมื่อนักศึกษามีนัด นักศึกษาชอบไปถึงที่ นัดหมายก่อนเวลา	๐	+๑	+๑	+๑	+๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๙	นักศึกษารู้สึกทนไม่ได้ ถ้าต้องทำงาน ร่วมกับคนที่ ทำงานอย่างขอไปที	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๐	นักศึกษารู้สึกโมโห ถ้ามีคนมาขัดจังหวะ ในขณะที่นักศึกษา ไม่สามารถทำสิ่งที่ นักศึกษาดังใจไว้ได้	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
ด้านที่ ๒ ด้านการศึกษา									
๑	นักศึกษาเข้าห้องสมุดเพื่อศึกษาหา ความรู้เพิ่มเติม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒	นักศึกษาไม่สนใจฟังอาจารย์บรรยาย	+๑	+๑	๐	+๑	+๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๓	นักศึกษาสามารถจดคำบรรยายของ	+๑	+๑	+๑	+๑	๐	๔	๐.๘	ใช้ได้

	อาจารย์ได้ทัน								
๔	นักศึกษาเข้าชั้นเรียนก่อนเวลาที่อาจารย์จะเข้าสอน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕	นักศึกษาจับประเด็นสำคัญที่อาจารย์บรรยายได้	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๖	นักศึกษาขอคำปรึกษาจากอาจารย์เกี่ยวกับเรื่องเรียน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๗	นักศึกษาพูดคุยและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเรื่องเรียนกับเพื่อนหรือรุ่นพี่	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๘	นักศึกษาจัดเวลาอ่านหนังสือเพื่อเตรียมตัวก่อนที่จะเรียน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๙	นักศึกษาจัดเวลาอ่านหนังสือเพื่อเตรียมตัวก่อนที่จะเรียน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๐	ในขณะที่อาจารย์กำลังสอนนักศึกษาพูดคุยกับเพื่อน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
ด้านที่ ๓ ด้านสังคม									
๑	นักศึกษาขอคำแนะนำในการปฏิบัติตัวภายในมหาวิทยาลัยจากนักศึกษารุ่นพี่	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒	นักศึกษาชอบแยกตัวอยู่คนเดียว	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓	นักศึกษาทำความเคารพเมื่อพบอาจารย์	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔	นักศึกษาจะเลือกคบเพื่อนเพศเดียวกัน	+๑	+๑	๐	+๑	+๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๕	นักศึกษาชอบทำกิจกรรมคนเดียวมากกว่าทำงานกับเพื่อน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๖	นักศึกษาทำงานร่วมกับทุกคนได้ดีด้วยความสบายใจ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๗	นักศึกษาให้ความเคารพรุ่นพี่	+๑	๐	+๑	+๑	+๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๘	นักศึกษาให้ความสนิทสนมกับเพื่อนเพศเดียวกันเท่ากับเพื่อนต่างเพศ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๙	นักศึกษาไม่ชักชวนเพื่อนให้ดื่มสุรา หรือของมีเมาภายในบริเวณมหาวิทยาลัย	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๐	นักศึกษามักไปออกค่ายอาสากับชมรม	+๑	๐	+๑	+๑	+๑	๔	๐.๘	ใช้ได้

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง

“การพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของนักศึกษาปริญญาตรี
ของมหาวิทยาลัยภาคีรัฐในจังหวัดปทุมธานี”

คำชี้แจง

๑. แบบสอบถามฉบับนี้ เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นในเรื่อง “การพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของนักศึกษาปริญญาตรี ของมหาวิทยาลัยภาคีรัฐในจังหวัดปทุมธานี” ซึ่งข้อมูลจากแบบสอบถามนี้เป็นประโยชน์ต่อการนำไปเป็นแนวทางการพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของนักศึกษาปริญญาตรี ของมหาวิทยาลัยภาคีรัฐในจังหวัดปทุมธานี

๒. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของท่านจะเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยในครั้งนี้เป็นอย่างยิ่ง และผู้วิจัยจะเก็บรักษาข้อมูลของท่านเพื่อใช้ประโยชน์เฉพาะงานวิจัยนี้เท่านั้น ดังนั้น จึงขอความกรุณาตอบแบบสอบถามตามความเป็นจริงให้ครบทุกข้อ

๓. แบบสอบถามชุดนี้ แบ่งเป็น ๓ ตอน ได้แก่

ตอนที่ ๑ ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพวิธีการดำเนินชีวิตของนักศึกษา
ระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยภาคีรัฐในจังหวัดปทุมธานี

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาวิธีการดำเนินชีวิตของนักศึกษา
ระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยภาคีรัฐในจังหวัดปทุมธานี

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านในการสอบถามครั้งนี้เป็นอย่างดี และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

นางสาวปรียาพร โพธิผล

นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตอนที่ ๑

ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ☐ ซึ่งตรงกับสภาพความเป็นจริงเกี่ยวกับตัวท่าน

๑. เพศ

☐ ชาย☐ หญิง

๒. ชั้นปี

☐ ปีที่ ๑☐ ปีที่ ๒☐ ปีที่ ๓☐ ปีที่ ๔☐ ปีที่ ๕

๓. คณะที่ทำการศึกษา

☐ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี☐ คณะวิศวกรรมศาสตร์☐ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์☐ คณะแพทยศาสตร์☐ คณะสาธารณสุขศาสตร์☐ คณะทันตแพทยศาสตร์☐ คณะสหเวชศาสตร์☐ คณะพยาบาลศาสตร์☐ คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา☐ คณะศิลปศาสตร์☐ คณะนิติศาสตร์☐ คณะรัฐศาสตร์☐ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์☐ คณะพาณิชยศาสตร์การบัญชี☐ คณะเศรษฐศาสตร์☐ คณะศิลปกรรมศาสตร์☐ วารสารศาสตร์และสื่อมวลชน

ตอนที่ ๒

สภาพิธีการดำเนินชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยภาครัฐ
ในจังหวัดปทุมธานี

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ท่านพิจารณาเห็นว่า มีความเห็นตามความเป็นจริง
ของท่านว่ามีความคิดเห็นในระดับใด โดยกำหนดระดับการประเมิน ๕ ระดับ ดังนี้

- ๕ หมายถึง ข้อความนั้นตรงกับข้อเท็จจริงของท่านมากที่สุด
๔ หมายถึง ข้อความนั้นตรงกับข้อเท็จจริงของท่านมาก
๓ หมายถึง ข้อความนั้นตรงกับข้อเท็จจริงของท่านปานกลาง
๒ หมายถึง ข้อความนั้นตรงกับข้อเท็จจริงของท่านน้อย
๑ หมายถึง ข้อความนั้นตรงกับข้อเท็จจริงของท่านน้อยที่สุด

ข้อ ที่	การดำเนินวิถีชีวิตตามหลักสัคหวัด๔	ระดับความคิดเห็น				
		๕	๔	๓	๒	๑
ด้านที่ ๑ ด้านตนเอง						
๑	นักศึกษาซื้อเสื้อผ้าและของใช้ส่วนตัวที่มีราคาแพง					
๒	นักศึกษาใช้จ่ายเงินในการเรียนอย่างพอเพียง					
๓	นักศึกษาสามารถจ่ายค่าหนังสือหรือเอกสารประกอบการเรียนได้					
๔	นักศึกษาทำงานนอกเวลาเรียนเพื่อหารายได้มาใช้ในการเรียน					
๕	นักศึกษาใช้เงินเพื่อการพักผ่อนบางโอกาส					
๖	นักศึกษาเข้าฟังการอภิปรายทางวิชาการที่จัดขึ้นภายในมหาลัย					
๗	นักศึกษาเข้าร่วมการแข่งขันกีฬาภายในมหาวิทยาลัย					
๘	เมื่อนักศึกษามีนัด นักศึกษาออกไปถึงที่นัดหมายก่อนเวลา					
๙	นักศึกษารู้สึกทนไม่ได้ ถ้าต้องทำงานร่วมกับคนที่ ทำงานอย่างขอไปที					
๑๐	นักศึกษารู้สึกโมโห ถ้ามีคนมาขัดจังหวะในขณะที่นักศึกษาไม่สามารถทำ สิ่งที่นักศึกษตั้งใจไว้ได้					
ด้านที่ ๒ ด้านการศึกษา						
๑	นักศึกษาเข้าห้องสมุดเพื่อศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม					
๒	นักศึกษาไม่สนใจฟังอาจารย์บรรยาย					
๓	นักศึกษาสามารถจดคำบรรยายของอาจารย์ได้ทัน					
๔	นักศึกษาเข้าชั้นเรียนก่อนเวลาที่อาจารย์จะเข้าสอน					

ข้อ ที่	การดำเนินวิถีชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔	ระดับความคิดเห็น				
		๕	๔	๓	๒	๑
๕	นักศึกษาจับประเด็นสำคัญที่อาจารย์บรรยายได้					
๖	นักศึกษาขอคำปรึกษาจากอาจารย์เกี่ยวกับเรื่องเรียน					
๗	นักศึกษาพูดคุยและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเรื่องเรียนกับเพื่อนหรือรุ่นพี่					
๘	นักศึกษาจัดเวลาอ่านหนังสือเพื่อเตรียมตัวก่อนที่จะเรียน					
๙	นักศึกษาจัดเวลาอ่านหนังสือเพื่อเตรียมตัวก่อนที่จะเรียน					
๑๐	ในขณะที่อาจารย์กำลังสอนนักศึกษาพูดคุยกับเพื่อน					
ด้านที่ ๓ ด้านสังคม						
๑	นักศึกษาขอคำแนะนำในการปฏิบัติตัวภายในมหาวิทยาลัยจากนักศึกษารุ่นพี่					
๒	นักศึกษาชอบแยกตัวอยู่คนเดียว					
๓	นักศึกษาทำความเคารพเมื่อพบอาจารย์					
๔	นักศึกษาจะเลือกคบเพื่อนเพศเดียวกัน					
๕	นักศึกษาชอบทำกิจกรรมคนเดียวมากกว่าทำงานกับเพื่อน					
๖	นักศึกษาทำงานร่วมกับทุกคนได้ด้วยความสะดวกสบาย					
๗	นักศึกษาให้ความเคารพรุ่นพี่					
๘	นักศึกษาให้ความสนิทสนมกับเพื่อนเพศเดียวกันเท่ากับเพื่อนต่างเพศ					
๙	นักศึกษาไม่ชักชวนเพื่อนให้ดื่มสุรา หรือของมีเมาภายในบริเวณมหาวิทยาลัย					
๑๐	นักศึกษามักไปออกค่ายอาสากับชมรม					

ตอนที่ ๓

ปัญหาวิถีการดำเนินชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยภาครัฐ
ในจังหวัดปทุมธานี

๑. ปัญหาวิถีการดำเนินชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ด้านตนเอง

.....

.....

.....

.....

.....

๒. ปัญหาวิถีการดำเนินชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ด้านการศึกษา

.....

.....

.....

.....

.....

๓. ปัญหาวิถีการดำเนินชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ด้านสังคม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

“ผู้วิจัยขอขอบพระคุณทุกท่านเป็นอย่างสูง”

แนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม

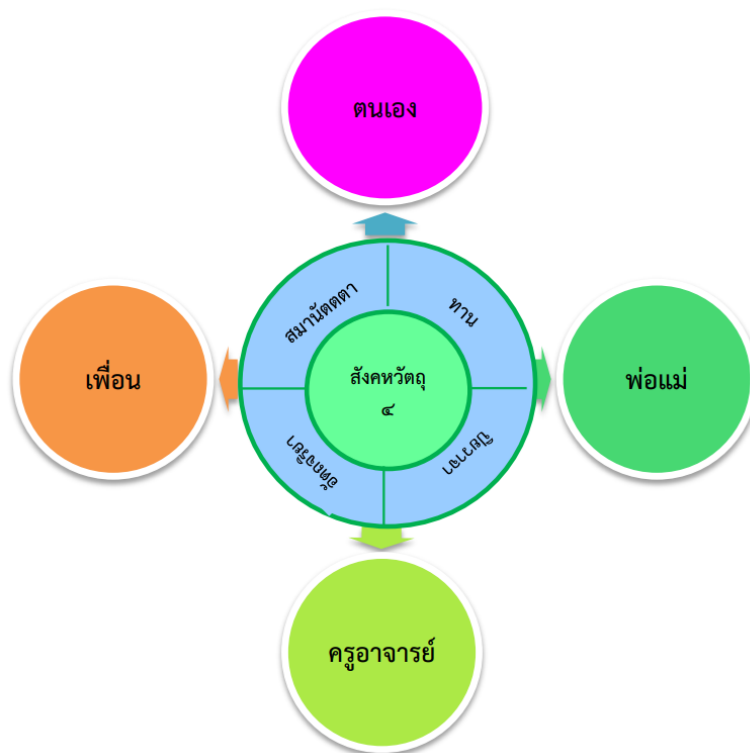
ตอนที่ ๑ ข้อมูลของผู้ทรงคุณวุฒิ

ผู้ทรงคุณวุฒิ

ตำแหน่ง

ตอนที่ ๒ แนวคำถามในการสนทนากลุ่ม

ท่านมีความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของนักศึกษาปริญญาตรี ของมหาวิทยาลัยภาครัฐในจังหวัดปทุมธานี (ฉบับร่าง) เป็นอย่างไรบ้าง

ภาพการพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของนักศึกษาปริญญาตรี
ของมหาวิทยาลัยภาครัฐในจังหวัดปทุมธานี (ฉบับร่าง)

ที่มา : นางสาวปริยาพร โพธิผล, ๒๕๖๒

การพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของนักศึกษาปริญญาตรี ของมหาวิทยาลัยภาครัฐในจังหวัดปทุมธานี (ฉบับร่าง) เป็นการพัฒนานักศึกษาปริญญาตรี เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตมีความเป็นอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข โดยพัฒนาตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ประการ

ประกอบด้วย ๑) ทาน (แบ่งปันไปมา) การแบ่งปันเพื่อประโยชน์แก่คนอื่น ช่วยปลูกฝังให้เป็นคนที่ไม่เห็นแก่ตัว การให้ทานที่ให้เป็นบุญและทานที่ให้เป็นคุณ ๒) ปิยวาจา (พูดจาจับใจ) การพูดจาด้วยถ้อยคำไพเราะอ่อนหวาน จริงใจ ไม่พูดหยาบคายก้าวร้าว พูดในสิ่งที่เป็นประโยชน์ เหมาะกับกาลเทศะ พูดดีต่อกัน ๓) อตถจริยา (ช่วยกิจกันไป) การทำตนให้เป็นประโยชน์ช่วยเหลือแก่ผู้อื่นที่อยู่ร่วมกันในสังคม ๔) สมานัตตตา (นิสัยเป็นกันเอง) การวางตนให้เหมาะสมว่าตอนนี้เราอยู่ในฐานะใด โดยประพฤติดูให้มีความเสมอต้นเสมอปลายวางตัวดีต่อกัน อันจะสามารถทำให้นักศึกษาเป็นที่รักและเป็นผู้ประพฤติตนตามหน้าที่นักศึกษาที่สมบูรณ์และเป็นผู้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมด้วยความสุข เพราะเป็นผู้ให้เกิดความสมัคสมานสามัคคีมีน้ำใจขึ้นทั้งในตนเอง ครอบครัว ชุมชน มหาวิทยาลัย สังคม และประเทศชาติ โดยมีรายละเอียดดังนี้

๑. การพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ด้านทาน (แบ่งปันไปมา)

ทาน การให้ การเสียสละ หรือการเอื้อเฟื้อแบ่งปันของตนเพื่อประโยชน์แก่บุคคลอื่น ไม่ตระหนี่ถี่เหนียว ไม่เป็นคนเห็นแก่ได้ฝ่ายเดียว คุณธรรมข้อนี้จะช่วยให้ไม่เป็นคนละโมภ ไม่เห็นแก่ตัว เป็นหลักธรรมเบื้องต้นและเป็นหลักธรรมสำคัญในการอยู่ร่วมกันในครอบครัว ชุมชน และสังคม โดยมีแนวทางการพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ด้านทาน ดังนี้

๑.๑ การที่นักศึกษาได้บำเพ็ญทาน ๒ ประการ คือ ๑) ทานที่ให้เป็นบุญ ได้แก่ การสร้างกุศล บำเพ็ญบุญทั้งหลาย เช่น ทำบุญตักบาตร การทำบุญสังฆทาน ทอดกฐิน ทอดผ้าป่า เป็นต้น ๒) ทานที่ให้เป็นคุณ ได้แก่ การให้สิ่งของอุปโภคบริโภค เป็นต้น

๑.๒ การที่นักศึกษาได้ให้อามิสทาน การเผื่อแผ่แบ่งปันให้ความช่วยเหลือสงเคราะห์ ทั้งสิ่งของเงินทอง และปัจจัยที่จำเป็น ๔ คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค

๑.๓ การที่นักศึกษาให้วิทยาทาน หรือธรรมทาน การให้คำแนะนำที่ถูกต้องดีงาม การให้ความรู้ศิลปวิทยาการ และให้ความเห็นอกเห็นใจใส่ใจต่อความทุกข์เดือดร้อนของผู้อื่น

๑.๔ การที่นักศึกษารู้จักการอภัยทาน การให้อภัยแก่ผู้อื่น เมื่อผู้อื่นเกิดความผิดพลาดที่ไม่ได้ตั้งใจให้เกิดขึ้น การให้อภัยเมื่อเกิดข้อผิดพลาดในการทำงาน การทำหน้าที่ หรือล่วงเกินซึ่งกันและกัน ซึ่งการให้อภัยเป็นการให้ที่ทำได้ยากยิ่งกว่าการให้อามิสทานและธรรมทาน

๑.๕ การที่นักศึกษารู้จักการความช่วยเหลือแก่ผู้อื่นด้วยการพูดให้กำลังใจและแสดงความเห็นอกเห็นใจที่จริงใจ

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ.....

๒. การพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ด้านปิยวาจา (พูดจาจับใจ)

ปิยวาจา คำพูดไพเราะ คำพูดหรือวาจาที่น่ารัก น่านิยมทุกถ้อยคำที่พูดแสดงถึงความรัก ความปรารถนาดี มีประโยชน์ต่อผู้ฟัง แม้คำแนะนำตักเตือนก็สุภาพอ่อนโยน คุณธรรมข้อนี้จะช่วยให้เราเป็นที่รักที่พอใจที่รักใคร่ของบุคคลรอบด้าน โดยมีแนวทางการพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ด้านปิยวาจา ดังนี้

๒.๑ การที่นักศึกษาควรพูดด้วยคำจริง เมื่อมีเหตุสำคัญที่ต้องพูด ก็กล่าวโดยไม่ปั้นแต่งเรื่องราว ไม่เสริมความ ไม่อำความให้คลาดเคลื่อนจากความจริง

๒.๒ การที่นักศึกษาควรพูดด้วยคำสุภาพอ่อนโยน เมื่อเอื้อนเอ่ยวาจาครั้งใด ก็ต้องมีความไพเราะในถ้อยคำที่กลั่น ออกมาจากน้ำใจอันบริสุทธิ์ ไม่มีคำหยาบ คำด่า คำประชดประชัน คำเสียดสี ซึ่งฟังแล้วชวนให้ระคาย

๒.๓ การที่นักศึกษาควรพูดด้วยถ้อยคำที่ก่อให้เกิดประโยชน์ เกิดผลดีต่อผู้พูดและผู้ฟังอย่างแท้จริง แม้คำพูดนั้น จะเป็นคำจริง และกล่าวออกไปด้วยถ้อยคำสุภาพ หากไตร่ตรองแล้วว่า ถ้าพูดออกไปแล้ว ก็ไม่ก่อให้เกิด ประโยชน์ กลับจะทำให้เกิดโทษมาแทน ก็ไม่ควรพูด

๒.๔ การที่นักศึกษาควรพูดด้วยถ้อยคำที่ออกมาจากจิตที่มีเมตตา อันเป็นจิตบริสุทธิ์ ยังประโยชน์แก่ผู้ฟัง เพื่อให้ได้รับความสุข ความเจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไป ถึงแม้ว่าคำพูดนั้นจะเป็นคำจริง เป็นคำสุภาพ เป็นคำพูดที่ดีมีประโยชน์ หากผู้พูดมีความโกรธ ความริษยา ซึ่งเป็นจิตอันไม่บริสุทธิ์ ก็ไม่สมควรพูด เพราะถ้อยคำที่กล่าวออกมาจากจิตที่ขุ่นมัว อาจก่อให้เกิดความเสียหายร้ายแรงได้

๒.๕ การที่นักศึกษาควรพูดถ้อยคำที่พูดถูกกาลเทศะ แม้คำพูดนั้นจะเป็นคำจริง เป็นคำสุภาพ เป็นคำพูดที่ดี มีประโยชน์ และพูดด้วยจิตที่มีเมตตา แต่ถ้าพูดผิดจังหวะโอกาส พูดไม่ถูกกาลเทศะ ก็จะก่อให้เกิดความเสียหาย กลายเป็นประจานผู้อื่นไป

๒.๖ การที่นักศึกษาควรพูดด้วยวาจาที่สุภาพอ่อนโยนกับเพื่อน ครูอาจารย์ กับคนในครอบครัวจะทำให้ผู้ฟังรู้สึกประทับใจและมีกำลังในการทำงานและการทำหน้าที่ต่างๆ การใช้คำพูดมีประโยชน์ต่อการบริหารงาน หรือต่อการดำเนินชีวิต

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ.....

๓. การพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ด้านอรรถจริยา (ช่วยกิจกันไป)

อรรถจริยา การทำตนให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นที่อยู่ร่วมกันในสังคม อันเป็นสิ่งสำคัญที่นักศึกษาจะทำให้เกิดรักความผูกพันของบุคคลที่อยู่ร่วมกันในสังคม ซึ่งการบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์นั้นต้องทำตัวเราให้เป็นคนดีมีประโยชน์และสร้างประโยชน์ให้คนอื่นรอบข้าง คุณธรรมข้อนี้จะช่วยให้เราเป็นผู้เชื่อมสมานความสามัคคีของคนในชุมชน โดยมีแนวทางการพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ด้านอรรถจริยา ดังนี้

๓.๑ การที่นักศึกษาทำตนให้เป็นประโยชน์ ทั้งประโยชน์ตนเอง ประโยชน์ต่อผู้อื่น และประโยชน์ต่อสังคม และประโยชน์ต่อประเทศชาติ การทำตนให้มีคุณค่าในสังคมที่ตนอาศัยอยู่ด้วยการตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ฝึกฝนอบรมตนให้เป็นคนเจริญด้วยความรู้ ความสามารถ มีคุณธรรมเป็นบุตรที่ดีของพ่อแม่ เป็นศิษย์ที่ดีของครูอาจารย์ เป็นนักเรียนที่ดีของสถานศึกษา เป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติ ตลอดจนเป็นศาสนิกชนที่ดีของพระพุทธศาสนา

๓.๒ การที่นักศึกษาทำสิ่งเป็นประโยชน์ ไม่ทำสิ่งที่ไร้ประโยชน์ เมื่อทำตนให้เป็นประโยชน์แล้ว ก็ต้องสร้างตนให้เป็นประโยชน์กับผู้อื่นด้วยการให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ไม่นิ่งดูดาย มีน้ำใจไมตรีต่อกัน บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ตามสติกำลัง เพราะนักศึกษานั้นจะมีการอยู่ร่วมกันในหลายมิติสังคม จึงต้องช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่แล้งน้ำใจ จึงจะเกิดความสุขได้ในสังคม

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ.....

.....

.....

.....

๔. การพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ด้านสมานัตตตา (นิสัยเป็นกันเอง)

สมานัตตตา การวางตนให้พอดีในหน้าที่ของตนอย่างสมอดันเสมอปลาย คือ วางตนให้เหมาะสมว่าตอนนี้เราอยู่ในฐานะอะไร เช่น พ่อก็มีหน้าที่เลี้ยงดูลูก แม่ก็มีหน้าที่ดูแลบ้านดูแลครอบครัว ลูกเองก็มีหน้าที่ศึกษาเล่าเรียน และเมื่อเราทำงาน ถ้ามีใครไม่ทำตามหน้าที่แล้ว ย่อมจะเกิดปัญหาเรื่องการก้าวก่ายหน้าที่กันตามมา จนอาจส่งผลให้เกิดความไม่ปลอดภัยในชีวิตขึ้นได้ อย่างนี้เป็นต้น เมื่อเป็นเช่นนี้การวางตนให้เหมาะสม จะช่วยให้ไม่ต้องระแวงตระแวงในการทำหน้าที่ของตน ซึ่งจะส่งผลให้เราอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างปลอดภัยและสบายใจ คุณธรรมข้อนี้จะช่วยให้เราเป็นคนมีจิตใจหนักแน่นไม่โลเล รวมทั้งยังเป็นการสร้างความนิยม และไว้วางใจให้แก่ผู้อื่นอีกด้วย โดยมีแนวทางการพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ด้านสมานัตตตา ดังนี้

๔.๑ การที่นักศึกษาทำตนเองตัวได้เหมาะสมแก่ฐานะ ภาวะ บุคคล เหตุการณ์ และสิ่งแวดล้อม โดยมีหลักการวางตนเสมอต้นเสมอปลาย ประกอบด้วย

- ๑) ปฏิบัติตนเหมาะสมกับสถานะที่เป็น
- ๒) เป็นกันเองกับผู้อื่น แบบไม่ถือตัว และไม่ปล่อยเกินไป
- ๓) ผู้อื่นสามารถเข้าหาและพูดจาด้วยได้ง่าย
- ๔) เป็นผู้อ่อนน้อมถ่อมตน แต่เข้มแข็ง ไม่หวั่นไหว
- ๕) เสมอต้นเสมอปลายด้วยสังคหวัตถุ ๔

๔.๒ การที่นักศึกษามีการวางตนดี คือ วางตนอยู่ในคุณค่า ๖ ประการ ประกอบด้วย

- ๑) ศีลธรรม มีความประพฤติดี คือ กายสุจริต วาจาสุจริต มโนสุจริต
- ๒) คุณธรรม ความจริงที่มีคุณหรือมีประโยชน์ต่อความสำเร็จสุขในชีวิต
- ๓) จริยธรรม คือ คุณสมบัติที่ทำให้งดงาม ได้แก่ ความละเอียดรอบาป ความอด

กลั่น ความสุภาพ ความอ่อนโยน แล ความสำรวม

๔) คุณภาพ คือ ความสามารถเป็นยอด และอดทนเป็นเยี่ยม

๕) ความเหมาะสม คือ การวางตัวอย่างเหมาะสมแก่กับภาวะและฐานะของตน การวางตัวเหมาะสมกับภาวะ เช่น การที่นักศึกษามีการวางตนได้เหมาะสมกับฐานะที่ตนมีอยู่ในสังคม เช่น เป็นบุตรธิดา เป็นศิษย์ เป็นเพื่อน เป็นต้น ซึ่งนักศึกษาจะอยู่ในฐานะใดก็วางตนให้เหมาะสมกับฐานะที่เป็นอยู่ในขณะนั้นและทำตนเองได้อย่างเสมอต้นเสมอปลาย

๖) ความเป็นกลาง คือ การวางตัวที่ปลอดภัย และได้ประโยชน์สูงสุดเสมอ คือ การวางตัวเป็นกลางอย่างแท้จริง ปฏิบัติตนอย่างสม่ำเสมอต่อคนทั้งหลาย ให้ความเสมอภาค ไม่เอารัดเอาเปรียบผู้อื่น เสมอในสุขและทุกข์ คือ ร่วมสุขร่วมทุกข์ ร่วมรับรู้ปัญหา และร่วมแก้ปัญหาเพื่อประโยชน์ของสังคม

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ข

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิและหนังสือเชิญ

- รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจเครื่องมือวิจัย
- รายชื่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์
- หนังสือเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจเครื่องมือวิจัย

ผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจเครื่องมือวิจัย ๕ รูป/คน

๑. พระครูกิตติญาณวิสิฐ, ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒. รศ.ดร.อินดา ศิริวรรณ อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๓. รศ.ดร.สิน งามประโคน อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๔. รศ.ดร.อำนวย เดชชัยศรี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
๕. ดร.กฤษฎา นันทเพ็ชร อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยบูรพา

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่ม

ผู้ให้ข้อมูลหลักในการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เมื่อวันที่พฤหัสบดี ที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อาคารเรียนรวมโซนซี (ชั้น ๕ ห้องซี ๕๑๕) คณะครุศาสตร์ อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน ๗ รูป/คน ดังนี้

๑. รศ.ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒. รศ.ดร.อินดา ศิริวรรณ อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓. พระครูโสภาสนนทกิตต์ (ศักดิ์ โอภาโส), ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๔. พระครูวิรุฬห์สุดคุณ (อุดมศักดิ์ อุดมสมโก), ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๕. พระมหาญาณวัฒน์ จิตตพัฒโน, ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๖. พระสุรชัย สุรชัย, ดร. เลขาธิการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๗. อาจารย์จันทร์ชัย เต็มลักษณะ คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ข. คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

๑. ดร.บุญเชิด ขำนิศาสตร์ ประธานกรรมการ

๒. พระมหาเผด็จ จิรกุล, ดร. กรรมการ

หนังสือเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๗/ว ๔๗

คณะครุศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทร. ๐๘๙-๐๕๖-๑๕๘๑

๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

เรื่อง ขออนุญาตตรวจคุณภาพเครื่องมือวิจัย
เรียน รองศาสตราจารย์ ดร.อำนาจ เดชชัยศรี
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. วิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เครื่องมือวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางสาวปรียาพร นามสกุล โพธิ์ผล รหัสประจำตัว ๖๐๐๑๒๐๒๐๗๑
นิสิตบัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหาร
การศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และนิสิตกำลังดำเนินงานวิจัยเรื่อง
“การพัฒนาวิถีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของนักศึกษาปริญญาตรีของมหาวิทยาลัย
ภาคีรัฐในจังหวัดปทุมธานี” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดำเนินการตามหลักสูตรดังกล่าว โดยมีคณะกรรมการที่
ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ประกอบด้วย

๑. ดร.บุญเชิด ชำนิศาสตร์	ประธานกรรมการ
๒. พระมหาเผด็จ จิรกุล,ดร.	กรรมการ

เพื่อให้งานวิจัยของนิสิตดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย จึงใคร่ขออนุญาตให้จากท่าน
เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย และให้ข้อเสนอแนะในการนำไปปรับปรุงพัฒนา
เครื่องมือวิจัย อันจะส่งผลให้ได้นงานวิจัยที่มีคุณภาพต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาต และขอขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ดร.เกษม แสงนนท์)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

ขอรับรองว่าได้ผ่านการตรวจเครื่องมือวิจัยแล้ว

(รองศาสตราจารย์ ดร.อำนาจ เดชชัยศรี)

วันที่

หมายเหตุ : หนังสือฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ในการนำไปใช้อ้างอิงถึงการตรวจเครื่องมือวิจัย หากไม่ได้รับการลงนามโดยผู้ตรวจเครื่องมือ

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ โทร.๐๘๙-๐๕๖-๑๕๘๑
 ที่ ศธ ๖๑๐๓.๓ / ว ๓๐ วันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒
 เรื่อง ขออนุมัติโครงการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

นมัสการ พระครูกิตติญาณวิสิฐ,ดร.

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. วิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ
 ๒. เครื่องมือวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางสาวปรียาพร นามสกุล โพธิผล รหัสประจำตัว ๖๐๐๑๒๐๒๐๗๑
 นิสิตบัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหาร
 การศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และนิสิตกำลังดำเนินงานวิจัยเรื่อง
 “การพัฒนาวิถีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของนักศึกษาปริญญาตรีของมหาวิทยาลัย
 ภาครัฐในจังหวัดปทุมธานี” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว โดยมีคณะกรรมการที่
 ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ประกอบด้วย

๑. ดร.บุญเชิด ชำนิศาสตร์	ประธานกรรมการ
๒. พระมหาเผด็จ จิรกุล,ดร.	กรรมการ

เพื่อให้งานวิจัยของนิสิตดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย จึงใคร่ขออนุมัติโครงการ
 ให้จากท่าน เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย และให้ข้อเสนอแนะในการ
 นำไปปรับปรุงพัฒนาเครื่องมือวิจัย อันจะส่งผลให้ดำเนินงานวิจัยที่มีคุณภาพต่อไป

จึงนมัสการมาเพื่อพิจารณาอนุมัติ และขอขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

(ดร.เกษม แสงนนท์)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

ขอรับรองว่าได้ผ่านการตรวจเครื่องมือวิจัยแล้ว

(พระครูกิตติญาณวิสิฐ,ดร.)

วันที่

หมายเหตุ : หนังสือฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ในการนำไปใช้อ้างอิงถึงผลการตรวจเครื่องมือวิจัย หากไม่ได้รับการลงนามโดยผู้ตรวจเครื่องมือ

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ โทร.๐๘๙-๐๕๖-๑๕๘๑
 ที่ ศธ ๖๑๐๓.๓ / ว ๓๐ วันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒
 เรื่อง ขออนุมัติโครงการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

เรียน รองศาสตราจารย์ ดร.อินตา ศิริวรรณ

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. วิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ
 ๒. เครื่องมือวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางสาวปรียาพร นามสกุล โพธิผล รหัสประจำตัว ๖๐๐๑๒๐๒๐๗๑
 นิสิตบัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหาร
 การศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และนิสิตกำลังดำเนินงานวิจัยเรื่อง
 “การพัฒนาวิถีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของนักศึกษาปริญญาตรีของมหาวิทยาลัย
 ภาครัฐในจังหวัดปทุมธานี” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว โดยมีคณะกรรมการที่
 ปรึกษาวินิจฉัย ประกอบด้วย

๑. ดร.บุญเชิด ขำนิศาสตร์	ประธานกรรมการ
๒. พระมหาเผด็จ จิรกุล,ดร.	กรรมการ

เพื่อให้งานวิจัยของนิสิตดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย จึงใคร่ขออนุมัติ
 ให้จากท่าน เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย และให้ข้อเสนอแนะในการ
 นำไปปรับปรุงพัฒนาเครื่องมือวิจัย อันจะส่งผลให้ในงานวิจัยที่มีคุณภาพต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาอนุมัติ และขอขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

(ดร.เกษม แสงนนท์)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

ขอรับรองว่าได้ผ่านการตรวจเครื่องมือวิจัยแล้ว

(รองศาสตราจารย์ ดร.อินตา ศิริวรรณ)

วันที่

หมายเหตุ : หนังสือฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ในการนำไปใช้อ้างอิงถึงผลการตรวจเครื่องมือวิจัย หากไม่ได้รับการลงนามโดยผู้ตรวจเครื่องมือ

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๓/ว ๔๗

คณะครุศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทร. ๐๘๔-๐๕๖-๑๕๘๑

๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

เรื่อง ขออนุญาตเคราะห้ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย
เรียน ดร.กฤษฎา นันทเพ็ชร
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. วิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เครื่องมือวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางสาวปรียาพร นามสกุล โพธิผล รหัสประจำตัว ๖๐๐๑๒๐๒๐๗๑
นิสิตบัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหาร
การศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และนิสิตกำลังดำเนินงานวิจัยเรื่อง
“การพัฒนาวิถีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของนักศึกษาปริญญาตรีของมหาวิทยาลัย
ภาครัฐในจังหวัดปทุมธานี” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว โดยมีคณะกรรมการที่
ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ประกอบด้วย

๑. ดร.บุญเชิด ชำนิศาสตร์	ประธานกรรมการ
๒. พระมหาเผด็จ จิรกุล,ดร.	กรรมการ

เพื่อให้งานวิจัยของนิสิตดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย จึงใคร่ขออนุญาตเคราะห้ ให้จากท่าน
เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย และให้ข้อเสนอแนะในการนำไปปรับปรุงพัฒนา
เครื่องมือวิจัย อันจะส่งผลให้ได้งานวิจัยที่มีคุณภาพต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตเคราะห้ และขอขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ดร.เกษม แสงนนท์)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

ขอรับรองว่าได้ผ่านการตรวจเครื่องมือวิจัยแล้ว

(ดร.กฤษฎา นันทเพ็ชร)

วันที่

หมายเหตุ : หนังสือฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ในการนำไปใช้อ้างอิงถึงผลการตรวจเครื่องมือวิจัย หากไม่ได้รับการลงนามโดยผู้ตรวจเครื่องมือ

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ โทร.๐๘๙-๐๕๖-๑๕๘๑
 ที่ ศธ ๖๑๐๓.๓ / ว ๓๐ วันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒
 เรื่อง ขออนุมัติโครงการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

เรียน รองศาสตราจารย์ ดร.สิน งามประโคน

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. วิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ
 ๒. เครื่องมือวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางสาวปรียาพร นามสกุล โพธิ์ผล รหัสประจำตัว ๖๐๐๑๒๐๒๐๗๑
 นิสิตบัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหาร
 การศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และนิสิตกำลังดำเนินงานวิจัยเรื่อง
 “การพัฒนาวิถีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของนักศึกษาปริญญาตรีของมหาวิทยาลัย
 ภาครัฐในจังหวัดปทุมธานี” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว โดยมีคณะกรรมการที่
 ปรีกษาวิทยานิพนธ์ ประกอบด้วย

๑. ดร.บุญเชิด ชำนิศาสตร์	ประธานกรรมการ
๒. พระมหาเผด็จ จิรกุโล,ดร.	กรรมการ

เพื่อให้งานวิจัยของนิสิตดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย จึงใคร่ขออนุมัติโครงการ
 ให้จากท่าน เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย และให้ข้อเสนอแนะในการ
 นำไปปรับปรุงพัฒนาเครื่องมือวิจัย อันจะส่งผลให้ได้งานวิจัยที่มีคุณภาพต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาอนุมัติ และขอขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

(ดร.เกษม แสงนนท์)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

ขอรับรองว่าได้ผ่านการตรวจเครื่องมือวิจัยแล้ว

(รองศาสตราจารย์ ดร.สิน งามประโคน)

วันที่

หมายเหตุ : หนังสือฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ในการนำไปใช้อ้างอิงถึงผลการตรวจเครื่องมือวิจัย หากไม่ได้รับการลงนามโดยผู้ตรวจเครื่องมือ

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ โทร.๐๘๙-๘๑๙-๕๙๙๑
 ที่ ศธ ๖๑๐๓.๓ / ว ๓๗ วันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒
 เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เข้าร่วมประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
 เรียน รศ.ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย

ด้วย นางสาวปรียาพร นามสกุล โพธิผล รหัสประจำตัว ๖๐๐๑๒๐๒๐๗๑ นิสิตบัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาลงกรณราชวิทยาลัย และนิสิตกำลังดำเนินงานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของนักศึกษาปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยภาครัฐในจังหวัดปทุมธานี” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านซึ่งเป็นกลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก ได้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในวันพฤหัสบดี ที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๖๒ เวลา ๑๓.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ อาคารเรียนรวมโซนซี (ชั้น ๕ ห้องซี ๕๑๐) หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ อำเภอรังนกน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรฯหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์จักเป็นพระคุณอย่างยิ่ง

(ดร.เกษม แสงนนท์)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

(รศ.ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย)

ติดต่อประสานงาน :-

ดร.เกษม แสงนนท์
 พระสุรชัย สุรชโย,ดร.

โทร. ๐๘๙-๘๑๙-๕๙๙๑
 โทร. ๐๘๙-๐๕๖-๑๕๘๑

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ โทร.๐๘๙-๘๑๙-๕๕๕๑

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๓ / ว ๓๗ วันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เข้าร่วมประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน รศ.ดร.อินตา ศิริวรรณ

ด้วย นางสาวปรียาพร นามสกุล โพธิผล รหัสประจำตัว ๖๐๐๑๒๐๒๐๗๑ นิสิตบัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และนิสิตกำลังดำเนินงานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาวិถีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของนักศึกษาปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยภาครัฐในจังหวัดปทุมธานี” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านซึ่งเป็นกลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก ได้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในวันพฤหัสบดี ที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๖๒ เวลา ๑๓.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ อาคารเรียนรวมโซนซี (ชั้น ๕ ห้องซี ๕๑๐) หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ อำเภอลำลูกเกด จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรฯหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์จักเป็นพระคุณอย่างยิ่ง

(ดร.เกษม แสงนนท์)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

ขอเชิญประชุม สนทนากลุ่ม
รศ.ดร.อินตา ศิริวรรณ
(รศ.ดร.อินตา ศิริวรรณ)
๒๕-๐๖-๕๖

ติดต่อประสานงาน :-

ดร.เกษม แสงนนท์

โทร. ๐๘๙-๘๑๙-๕๕๕๑

พระสุรชัย สุรชโย,ดร.

โทร. ๐๘๙-๐๕๖-๑๕๘๑

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ โทร.๐๘๙-๘๑๙-๕๕๕๑

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๓ / ว ๓๗ วันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

เรื่อง ขออนุมัติเข้าร่วมประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

นมัสการ พระครูวิรุฬห์สุตคุณ,ดร.

ด้วย นางสาวปรียาพร นามสกุล โพธิผล รหัสประจำตัว ๖๐๐๑๒๐๒๐๗๑ นิสิตบัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาลงกรณราชวิทยาลัย และนิสิตกำลังดำเนินงานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาวិถีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของนักศึกษาปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยภาครัฐในจังหวัดปทุมธานี” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออนุมัติจากพระคุณท่านซึ่งเป็นกลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก ได้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในวันพฤหัสบดี ที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๖๒ เวลา ๑๓.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ อาคารเรียนรวม โชนสี (ชั้น ๕ ห้องซี ๕๑๐) หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรฯหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์จักเป็นพระคุณอย่างยิ่ง

พระครูวิรุฬห์สุตคุณ,ดร.

(ดร.เกษม แสงนนท์)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

ติดต่อประสานงาน :-

ดร.เกษม แสงนนท์

โทร. ๐๘๙-๘๑๙-๕๕๕๑

พระสุรัชย์ สุรชโย,ดร.

โทร. ๐๘๙-๐๕๖-๑๕๕๑

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๓/ ๕๐

คณะครุศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทร. ๐๘๙-๐๕๖-๑๕๘๑

๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

เรื่อง ขออนุญาตเข้าร่วมประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน อาจารย์จันทร์ชัย เต็มลักษณ์

ด้วย นางสาวปรียาพร นามสกุล โพธิผล รหัสประจำตัว ๖๐๐๑๒๐๒๐๗๑ นิสิตบัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และนิสิตกำลังดำเนินงานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาวิถีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของนักศึกษาปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยภาคีรัฐในจังหวัดปทุมธานี” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออนุญาตจากท่านซึ่งเป็นกลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก ได้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในวันพฤหัสบดี ที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๖๒ เวลา ๑๓.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ อาคารเรียนรวมโซนซี (ชั้น ๕ ห้องซี ๕๑๐) หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์จกเป็นพระคุณอย่างยิ่ง

(ดร.เกษม แสงนนท์)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

ติดต่อประสานงาน

ดร.เกษม แสงนนท์

โทร. ๐๘๙-๘๑๙-๕๙๙๑

พระสุรชัย สุรชโย,ดร.

โทร. ๐๘๙-๐๕๖-๑๕๘๑

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ โทร.๐๘๙-๘๑๙-๕๙๕๑

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๓ / ว ๓๗/ วันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เข้าร่วมประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

นมัสการ พระสุรชัย สุรชัย,ดร.

ด้วย นางสาวปรียาพร นามสกุล โพธิผล รหัสประจำตัว ๖๐๐๑๒๐๒๐๗๑ นิสิตบัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และนิสิตกำลังดำเนินงานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของนักศึกษาปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยภาครัฐในจังหวัดปทุมธานี” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านซึ่งเป็นกลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก ได้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในวันพฤหัสบดี ที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๖๒ เวลา ๑๓.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ อาคารเรียนรวม โชนสี (ชั้น ๕ ห้องซี ๕๑๐) หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรฯหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์จักเป็นพระคุณอย่างยิ่ง

(ดร.เกษม แสงนนท์)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

ยินดีเข้าร่วม
สนทนากลุ่ม.

(พระสุรชัย สุรชัย,ดร.)
๒๖ ก.พ. ๒๕๖๒

ติดต่อประสานงาน :-

ดร.เกษม แสงนนท์

โทร. ๐๘๙-๘๑๙-๕๙๕๑

พระสุรชัย สุรชัย,ดร.

โทร. ๐๘๙-๐๕๖-๑๕๘๑

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๗/ว ๔๙

คณะครุศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทร. ๐๘๙-๐๕๖-๑๕๘๑

๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย
เรียน หัวหน้าหอสมุดมจร อธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

ด้วย นางสาวปรียาพร นามสกุล โพธิผล รหัสประจำตัว ๖๐๐๑๒๐๒๐๗๑ นิสิตบัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และนิสิตกำลังดำเนินงานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาวิถีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของนักศึกษาปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยภาครัฐในจังหวัดปทุมธานี” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลแบบสอบถามเพื่อประกอบการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การพัฒนาวิถีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของนักศึกษาปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยภาครัฐในจังหวัดปทุมธานี” ดังนั้น ทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับการอนุเคราะห์เป็นอย่างดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการอย่างสูง มา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ

(ดร.เกษม แสงนนท์)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

หนังสือฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ในการนำไปอ้างอิงถึงผลการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย หากไม่ได้รับการลงนามรับรอง

ภาคผนวก ค

ภาพกระบวนการวิจัย

ภาพสนทนากลุ่ม

เมื่อวันพฤหัสบดี ที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อาคารเรียนรวมโซนซี (ชั้น ๕ ห้องซี ๕๑๕)

คณะครุศาสตร์ อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดสุรินทร์

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ : นางสาวปรียาพร โพธิผล
- เกิด : วันที่ ๒๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๓๑
- สถานที่เกิด : กรุงเทพมหานคร
- การศึกษา : พ.ศ. ๒๕๕๐ ปริญญาตรี คณะมนุษยศาสตร์ สาขาสื่อสารมวลชน
มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- : พ.ศ. ๒๕๖๐ ปริญญาโท คณะครุศาสตร์ สาขาการพุทธบริหารการศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ประสบการณ์การทำงาน

- : ผู้ประสานงานองค์กร v-peace
- : ผู้ประสานงานชมรม Organize Club มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ปีที่เข้าศึกษา : ปีการศึกษา ๒๕๖๐
- ปีที่สำเร็จการศึกษา : ปีการศึกษา ๒๕๖๒
- ที่อยู่ปัจจุบัน : บ้านเลขที่ ๔๘๕ ต. สนามจันทร์ อ. เมือง จ. นครปฐม ๗๓๐๐๐
- E-mail: Phothiphon23@gmail.com
- โทรศัพท์ ๐๘๗-๕๔๑-๒๔๐๕